

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

На правах рукопису

ЯКОВЕЦЬ ТЕТЯНА АРКАДІЇВНА

УДК 657.41:658.14:691.11

**ОБЛІК І АНАЛІЗ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ
ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА**

спеціальність 08.00.09 – Бухгалтерський облік, аналіз та аудит
(за видами економічної діяльності)

Дисертація на здобуття наукового ступеня

кандидата економічних наук

Науковий керівник:

Дерій Василь Антонович,

доктор економічних наук,

доцент

Тернопіль - 2013

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПОБУДОВИ ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА	11
1.1. Поняття та роль капіталу в забезпеченні ефективної діяльності підприємств лісового господарства	11
1.2. Види капіталу, їх характеристика та джерела утворення в підприємствах лісового господарства	33
1.3. Нормативно-правове регулювання та побудова обліку і аналізу капіталу підприємств лісового господарства	51
Висновки до розділу 1	74
РОЗДІЛ 2. ОБЛІК КАПІТАЛУ У ЛІСОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	77
2.1. Оцінка та особливості первинного обліку капіталу підприємств лісового господарства	77
2.2. Синтетичний та аналітичний облік капіталу підприємств лісового господарства.....	95
2.3. Розкриття інформації про капітал підприємств лісового господарства у звітності.....	118
Висновки до розділу 2.....	135
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ СТРУКТУРИ, ДЖЕРЕЛ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА	139
3.1. Аналіз показників структури і джерел формування власного та позикового капіталу	139
3.2. Аналіз ефективності використання капіталу підприємств.....	151
3.3. Напрямки оптимізації структури капіталу та шляхи підвищення ефективності його використання	164
Висновки до розділу 3.....	178
ВИСНОВКИ	180
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	184
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. Розвиток глобалізації економіки України в напрямку наближення до євроспільноти, формування нового механізму господарювання породжує низку проблем, які потребують невідкладного вирішення. У зв'язку з цим виникає потреба в нових засобах і методах організації фінансово-господарської діяльності підприємств, адекватних світовій практиці. Основою підприємницької діяльності є формування та використання капіталу як важливого показника фінансової стійкості підприємства, елемента його економіко-правової діяльності, який прискорює розвиток бізнесу і міжнародних виробничих відносин. У лісовій галузі капітал є основним фактором виробництва, провідним джерелом формування добробуту його власників, який характеризує фінансові ресурси підприємства. Це визначає об'єктивну необхідність у подальшому поглибленні теоретичних досліджень і методологічних розробок з проблем обліку, формування та використання капіталу в підприємствах лісового господарства з метою забезпечення своєчасного отримання об'єктивної інформації відповідними користувачами.

У процесі дослідження вивчені праці провідних вчених-економістів: Ф.Ф. Бутинця, Н. М. Воськало, В. А. Дерія, В. М. Жука, З.-М. В. Задорожного, Є. В. Калюги, М. В. Кужельного, Я. Д. Крупки, О. В. Кривеня, О. В. Ковальова, Є. В. Мниха, В. О. Озерана, І. М. Павлюка, С. В. Пителя, О. І. Пилипенка, М. І. Савлука, В. Я. Савченка, В. В. Сопко, Н. М. Ткаченко, законодавча база щодо питань організації обліку та аналізу капіталу підприємств. Незважаючи на отримані вченими-економістами наукові результати, проблеми обліку й аналізу капіталу в лісовому господарстві досліджені недостатньо. Зокрема, йдеться про невизначеність та дискусійність ситуації із власністю на ліс та, як наслідок, недосконале, нераціональне формування і використання капіталу, не врахування усіх його складових у підприємствах лісового господарства, недооцінка значимості природного капіталу. Зазначене вище спричиняє виникнення низки

труднощів у функціонуванні підприємств лісового господарства та перешкоджає підвищенню ефективності їхньої фінансово-господарської діяльності. Важливість питань, пов'язаних з обліком, аналізом капіталу підприємств лісового господарства, підвищенням раціональності його формування і використання підприємствами лісової галузі, їх теоретична та практична значимість і недостатність досліджень зумовили вибір теми дисертації та визначили її мету й основні завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Результати дисертаційної роботи сформовані у відповідності до плану науково-дослідних робіт кафедри обліку у виробничій сфері Тернопільського національного економічного університету за держбюджетною темою „Теоретико-методологічні основи та практичні аспекти формування і реалізації облікової політики на макро- і мікрорівнях” (номер державної реєстрації 0111U001035), а також за темами: “Дослідження і розробка теорії, методології, технології та організації обліку, аналізу і аудиту активів, зобов'язань та господарських процесів у підприємствах, закладах” (номер державної реєстрації 0106U012532), “Формування облікової політики підприємств України в контексті міжнародних стандартів” (номер державної реєстрації 0107U012225), “Дослідження та гармонізація системи бухгалтерського обліку і контролю як інформаційного ресурсу для менеджменту” (номер державної реєстрації 0111U010354), “Податковий і фінансовий облік у XXI столітті: методологія й методика” (номер державної реєстрації 0112U007889). Автором виконані дослідження щодо удосконалення методики та організації обліку й аналізу капіталу підприємств лісового господарства.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертації полягає в узагальненні та поглибленні теоретичних і методичних засад вдосконалення обліку й аналізу формування та використання капіталу підприємств лісового господарства, підвищення його ролі в забезпеченні ефективного функціонування лісогосподарських підприємств.

Для досягнення зазначеної мети в дисертаційній роботі визначились та вирішувались такі завдання:

- узагальнити підходи до трактування сутності категорій „капітал”, „природний капітал” та визначити роль капіталу і його сегментів у забезпеченні ефективної діяльності підприємств лісового господарства;
- дослідити питання класифікації капіталу та розширити коло класифікаційних ознак з урахуванням специфіки галузі;
- оцінити чинну систему нормативно-правового регулювання обліку капіталу в підприємствах лісового господарства для визначення напрямків його удосконалення;
- розкрити зміст методів грошової оцінки та розробити систему обліку капіталу з урахуванням особливостей його складових у підприємствах лісового господарства, що дасть змогу врахувати увесь потенціал і визначити вигоди для підприємства у майбутньому;
- удосконалити процес відображення інформації про капітал у первинному обліку й фінансовій звітності для приведення її у відповідність до рівня потреб системи управління діяльністю підприємств лісового господарства;
- розробити рекомендації щодо покращення технології ведення обліку для відстеження всього масиву інформації про капітал підприємства й отримання оперативної управлінської інформації;
- обґрунтувати напрямки удосконалення порядку відображення господарських фактів щодо капіталу на рахунках бухгалтерського обліку для деталізації інформації про капітал і підвищення ефективності управління ним;
- проаналізувати структуру капіталу підприємств для обґрунтування перспективної моделі її оптимізації та підвищення ефективності використання і рентабельності капіталу підприємств лісової галузі;
- запропонувати напрямки підвищення ефективності формування та використання капіталу із застосуванням математичних моделей динамічного

програмування для прогнозування його приросту і нагромадження з метою формування оптимальної стратегії управління капіталом підприємств лісового господарства.

Об'єктом дослідження є процеси формування та використання капіталу в підприємствах лісового господарства.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних і методичних аспектів обліку й аналізу власного капіталу в лісовому господарстві.

Методи дослідження. Процес дослідження проводився із застосуванням діалектичного підходу до вивчення нинішнього стану обліку й аналізу капіталу підприємств лісового господарства та з використанням методів пізнання: дедукції та абстрактно-логічного пізнання – для визначення сутності капіталу як економічної категорії; абстрагування і конкретизації – для удосконалення класифікації капіталу підприємств лісового господарства; спостереження – для відстеження і фіксування процесів на рівні первинного обліку; моделювання – для розробки пропозицій з удосконалення обліку капіталу; групування, порівняння, узагальнення – при вивченні динаміки та структури капіталу підприємств лісового господарства; аналізу, синтезу, відносних величин та абсолютних різниць – при здійсненні економічного аналізу ефективності формування та використання капіталу; графічного – для наочної ілюстрації результатів дослідження.

Інформаційною базою дисертаційного дослідження є законодавчі і нормативні акти, що регламентують організацію бухгалтерського обліку та звітності в Україні, праці вітчизняних та зарубіжних вчених з питань обліку й аналізу капіталу підприємства, офіційна статистична інформація, дані первинного та зведеного обліку, а також оприлюднені показники фінансової звітності підприємств лісового господарства.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у теоретичному обґрунтуванні та вирішенні завдань з організації та удосконалення обліку й

аналізу капіталу в підприємствах лісового господарства. Результати дослідження, що містять наукову новизну, полягають у наступному:

вперше:

– ідентифіковано поняття „природний капітал” як новий об’єкт бухгалтерського обліку, сформовано методику його оцінки та систему обліку з застосуванням запропонованого субрахунку 405 „Первинний природний капітал” та аналітичного рахунку 4141 „Нагромаджений природний капітал”, а також обґрунтовано новий підхід до процесу аналізу приросту і нагромадження природного капіталу з використанням моделі динамічного програмування, що забезпечує формування чіткої та оперативної інформації щодо наявного природного капіталу у грошовому вимірі, шляхом розрахунку майбутніх вигод від його використання, раціональності здійснення витрат на вирощування і відновлення, а також належний державний контроль за станом та приростом наданого підприємству природного капіталу (лісу, землі);

удосконалено:

– класифікацію капіталу підприємства та структуру власного капіталу в лісовому господарстві: власний капітал поділено на зареєстрований (статутний капітал) і незареєстрований (капітал в дооцінках, нерозподілений прибуток, додатковий капітал, резервний капітал), уточнено його склад з внесенням первинного природного капіталу та нагромадженого природного капіталу, це дозволить врахувати всі види і складові капіталу відповідно до галузевої специфіки, систематизує інформацію щодо кожного із цих видів капіталу, підвищить ефективність формування та оперативність отримання обліково-аналітичних даних;

– порядок ведення первинного обліку капіталу шляхом розробки нових форм первинної документації: засновницького опису природного капіталу, що містить дані про його склад, розмір і вартість, а також акту експертної оцінки природного капіталу для розкриття методики оцінки й її результатів, що систематизує та узагальнює дані про складові капіталу і підвищує інформативність первинного обліку;

– технологію ведення обліку власного капіталу на підприємствах лісового господарства шляхом розробки інформаційного носія у формі журналу-ордеру 7 л-г „Облік власного капіталу і забезпечення зобов’язань” для згрупування й відображення господарських фактів за класом рахунків 4 „Власний капітал та забезпечення зобов’язань”, що сприятиме відстеженню всього масиву інформації про капітал підприємства і отриманню оперативної управлінської інформації для його раціонального й ефективного використання;

– порядок відображення інформації про власний капітал підприємств лісового господарства на рівні субрахунків та аналітичних рахунків до таких рахунків: 42 „Додатковий капітал” (4221 „Дооцінка створеного природного капіталу”), 43 „Резервний капітал” (субрахунок 431 „Резервний капітал, встановлений законодавством”, 432 „Резервний капітал, встановлений статутом”), 45 „Вилучений капітал” (4531 „Вилучений природний капітал”), що забезпечить деталізацію облікової інформації про капітал підприємств лісового господарства на всіх рівнях управління;

– нормативно-правове регулювання обліку діяльності підприємств лісового господарства шляхом доповнення редакції П(С)БО 30 „Біологічні активи” трактуваннями суті природного капіталу і біологічних активів із врахуванням специфіки діяльності галузі та розробки плану-проекту галузевого стандарту „Лісове господарство”, в якому враховано особливості об’єктів обліку в лісогосподарських підприємствах і їх відображення в системі бухгалтерського обліку, що сприятиме вдосконаленню методології обліку в лісовому господарстві й дасть змогу уникнути низки неузгодженостей;

дістало подальший розвиток:

– сутнісне тлумачення категорії „капітал” як основи створення підприємства, джерела поповнення активів і покриття зобов’язань, що забезпечує безперервне функціонування підприємства й максимізацію прибутків;

– порядок проведення аналізу оптимальності структури капіталу підприємства із застосуванням прогностичних показників, на основі чого побудовано модель її оптимізації та запропоновано підбір структур капіталу для підприємства лісового господарства, що дозволяє обрати найоптимальнішу з них й забезпечити високу рентабельність власного капіталу і збільшення прибутку.

Практичне значення одержаних результатів полягає у впровадженні пропозицій в практику підприємств лісового господарства, що забезпечить удосконалення обліку і аналізу формування та використання їх капіталу. Пропозиції та рекомендації, отримані у результаті дослідження, застосовуються при організації обліку й аналізу капіталу в підприємствах лісового господарства, зокрема, ДП „Чортківське лісове господарство” (довідка № 728 від 28.03.2011 р.), ДП „Кременецьке лісове господарство” (довідка № 810 від 29.12.2012 р.), ДП „Тернопільське лісове господарство” (довідка № 210 від 26.02.2013 р.). Пропозиції дисертаційної роботи взяті до використання Тернопільським обласним управлінням лісового господарства (довідка № 02-1/171 від 04.03.2013 р.). Також наукові розробки автора знайшли практичне застосування у навчальному процесі Чортківського інституту підприємництва і бізнесу Тернопільського національного економічного університету (довідка № 221 від 10.10.2011 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Усі розробки та пропозиції, що містяться в роботі, виконані автором особисто.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення і практичні рекомендації дослідження, доповідались автором на таких Міжнародних науково-практичних конференціях: „Стан і перспективи обліково-інформаційної системи в Україні” (м. Тернопіль, 2010 р.), „Реформування економіки України: стан та перспективи” (м. Київ, 2011 р.), „Актуальні проблеми розвитку економіки в умовах глобалізації” (м. Чортків, 2012 р.), „Облік, контроль та аналіз на підприємствах АПК”

(м. Вінниця, 2012 р.), „Актуальні проблеми розвитку економіки в умовах глобалізації” (м. Тернопіль, 2012 р.) та Всеукраїнських: „Проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу, контролю й аудиту в умовах глобальних економічних змін ” (м. Луганськ, 2011 р.), „Актуальні питання сучасної економіки” (м. Умань, 2011 р.), „Національна економіка: наукові підходи та освітні пріоритети” (м. Тернопіль - Чортків, 2013 р.), „Проблеми та перспективи розвитку національних економік в сучасних умовах” (м. Вінниця, 2013 р.)

Публікації. Основні положення дослідження опубліковано у 18 наукових роботах загальним обсягом 6,42 друк. арк., з них 10 одноосібних праць, в яких розкрито основні наукові результати (5,13 друк. арк.), 8 – апробаційного характеру (1,29 друк. арк.).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПОБУДОВИ ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА

1.1. Поняття та роль капіталу в забезпеченні ефективної діяльності підприємств лісового господарства

Особливістю сучасного економічного розвитку України є стрімка динамічність процесів інтеграції. Нинішня стадія цих процесів характеризується глибокими структурними зрушеннями в економіці, викликаними інтернаціоналізацією виробництва і обміну, збільшенням загальної взаємозалежності та глобалізацією найзначиміших проблем людства. Водночас, посилюється регіоналізація внутрішніх і міжнародних економічних відносин, наростають глобальні економічні та екологічні кризові процеси.

Виникає необхідність послідовного й неухильного введення економіки України до системи світових інтеграційних процесів. Тенденції світового розвитку зумовлюють виникнення нових завдань й проблем, що постають перед Україною та потребують від неї активної участі в їхньому вирішенні.

З метою пристосування до нинішніх ринкових взаємин необхідним стає переосмислення економічних стратегій і понять для чіткого окреслення пріоритетів розвитку національної економіки.

Ринкова економіка розглядається як сукупність та певна взаємодія підприємств численних організаційно-правових форм, що засновані на різних видах приватної власності, поява нових власників (як окремих громадян й трудових колективів підприємств). Можна стверджувати, що в період розвитку ринкових відносин в Україні пріоритетним стає створення ефективної системи конкурентоспроможних підприємств з метою швидкої інтеграції нашої держави у світовий простір.

Загальновідомо, що основою фінансово-господарської діяльності підприємства будь-якої організаційно-правової форми і власності у ринковому середовищі є формування та використання капіталу. Необхідно зазначити, що в умовах глобалізації переміщення капіталу у світі є буденним явищем. Більше того, життєдіяльність капіталу неможлива без його руху: чим кращі умови створені для внутрішнього і зовнішнього переливу капіталу, тим швидше він набирає силу і вагу.

Звідси, можна констатувати, що при трансформації економічної системи важливе місце посідають процеси міжнародного руху капіталу, створення сприятливих умов для нагромадження капіталу, інвестування та раціональне розміщення капіталу у виробничих сферах. Для досягнення названих цілей, першочергове завданням полягає у чіткому визначенні самого поняття „капіталу”, особливо при інтенсивних змінах економічної системи.

Капітал, його види, форми, елементи та функції – найпоширеніші категорії економіки та повсякденного життя, дослідження яких повинно опиратись на базове поняття „капіталу”.

Протягом багатьох століть ведуться суперечки навколо визначення поняття „капіталу”. У сучасній українській економічній теорії також спостерігається різноманіття поглядів щодо визначення сутності капіталу підприємства. Безперечно, це все ускладнює перебіг процесів кругообігу капіталу, його ефективного формування та використання.

За таких умов, необхідно провести аналіз теорій щодо поняття „капітал”, котрі запропоновані зарубіжними та вітчизняними авторами. Лише тоді, коли вдасться простежити етапи еволюції категорії „капіталу” щодо змін умов господарювання, можна буде чітко окреслити суть даного поняття, що відповідатиме саме ринковій системі економіки.

Відомі економісти розкривають поняття капіталу з двох боків. З одного боку, капітал підприємства характеризує загальну вартість засобів у

грошовій, матеріальній і нематеріальній формах, інвестованих у формування його активів [12]. Іншими словами, це процес вкладення активів.

З іншого боку, з точки зору джерел активів, капітал слід розуміти як сукупність фінансових ресурсів, що нагромаджуються з метою отримання прибутку.

Етимологічне розуміння поняття „капітал” бере початок з латини від слова *capitalis*, що означає „головний”. Згодом у німецькій та французькій мовах цим терміном стали означувати головне майно, головну суму.

Одним з перших дослідників, що вивчав суть поняття „капітал” був Арістотель. Цей вчений запровадив поняття „хремастика”, основою якого є слова „хрема” й означає „майно”, „володіння”. Під хремастикою Арістотель розумів мистецтво забезпечення достатку, або діяльність, спрямовану на нагромадження багатства, отримання прибутку, вкладення і нагромадження капіталу [3, с.298].

Класики політичної економії А. Сміт і Д. Рікардо у дослідженні суті капіталу в порівнянні з Арістотелем зробили крок назад. Вони ідентифікували капітал з нагромадженою працею, запасом (машин, інструментів, сировини, одягу, їжі, грошей і т.п.) матеріальних благ [199]. Правда, А. Сміт до капіталу зараховував лише частину запасів, призначену для подальшого виробництва і отримання доходу [155].

Адам Сміт розкривав капітал як „основну рушійну силу економічного прогресу. Це запас продукції, що приносить прибуток, або за допомогою якого працею створюються нові блага” [155, с.321]. Він визнавав, що праця є одностайним джерелом вартості лише в умовах простого товарного виробництва, а при капіталізмі цим джерелом є й інші чинники, зокрема капітал.

Д. Рікардо стверджував, що „капітал – це нагромаджена праця або все те, що бере участь у виробництві” [199], а фізіократ Франсуа Кене визнавав, що „капітал – це не гроші, а ті засоби виробництва, які можна придбати за гроші” [68, с. 124].

У трактуванні поняття „капітал” Нассау Вільяма Сеніора поєднує три фактори: землю, працю та утримання. Природні ресурси – це матеріальне його наповнення, а утримання – це відмова від його виробничого використання, праця ж – спосіб його зберігання і формування [69, с.96].

Джон Стюарт Мілль капітал розглядав як попередньо нагромаджений запас продуктів минулої праці, що забезпечує засоби, потрібні для виробничої діяльності й існування працівників під час виробничого процесу [103].

Мілль вбачав у суті капіталу ту частину власності підприємця (фабриканта), яка формує фонд для реалізації нового виробництва. У своїх працях зазначав: „капітал – це раніше нагромаджений матеріалізований продукт праці, який авансується на придбання засобів виробництва та робочої сили” [69, с.123].

Жан Батист Сей стверджував, що „капітал є одним з факторів виробництва, який утворюється в процесі нагромадження, тобто через залучення до виробництва більшої кількості створених продуктів, ніж було спожито в процесі їх виробництва” [168, с.53]. Французький економіст Жан Шарль Леонар Сімон де Сімонді висвітлює капітал як виробничі запаси, здебільшого як засоби виробництва. Визначний французький економіст П’єр Жозеф Прудон визнавав капітал як гроші, вважаючи головною його формою лише позиковий капітал.

Капітал, за Марксом, – вартість, що приносить додаткову вартість; капітал – це гроші і в той же час не гроші, гроші перетворюються на капітал за певних обставин [94].

За Марксом – це економічні відносини, що складаються за умов наймання позбавленої засобів виробництва робочої сили. Її праця – джерело доходу і прибутку підприємця. Тому капітал, хоча й представлений речами, виражає певні суспільні відносини [94, с. 245].

Загалом, К. Маркс акцентував кілька визначень капіталу [94]:

1. Капітал – це вартість, яка створює додаткову вартість, або капітал – це самозростаюча вартість;

2. Капітал – це не річ, а певне суспільне, належне певній історичній формації суспільства виробниче відношення, яке представлене в речі і надає цій речі специфічного суспільного характеру;

3. Капітал – це не просто сума матеріальних і вироблених засобів виробництва, це перетворені в капітал засоби виробництва, які самі по собі так само мало є капіталом, як золото або срібло самі по собі – грішми.

Один із найвидатніших неокласиків, відомий англійський економіст ХХ ст. Альфред Маршалл визначальною ознакою капіталу вважав його здатність утворювати дохід. Ця риса обумовлена продуктивністю капіталу як чинника виробництва [96, с. 114]. Кемпбелл Макконелл та Стенлі Брю поняття капіталу прирівнюють до інвестиційних ресурсів, що представлені створеними засобами виробництва – всіма типами інструментів, машин, обладнання [91, с.203].

Вочевидь, усі думки про економічну природу капіталу мають право на життя і, в основному, збігаються. Звідси, розглядаючи суть капіталу, західні економісти, переважно, зазначали, що матеріально-речовинний зміст капіталу подає його як чинник виробництва, а суспільна форма капіталу - це його здатність створювати прибуток.

Численні трактування капіталу, у тому числі й екзотичного характеру, свідчать лише про багатогранність, складність і суперечливість категорії „капітал”, суть та застосування якої змінюється під впливом змін соціально-економічних умов господарювання. Як наслідок, виникають новітні теорії капіталу, що більш відповідають сучасності.

Сучасний економіст І.О. Бланк визначає капітал, як „накопичений шляхом заощаджень запас економічних благ у формі грошових засобів і реальних капітальних товарів, що залучається його власниками в економічний процес як інвестиційний ресурс і фактор виробництва з метою отримання до-

ходу, функціонування яких в економічній системі базується на ринкових принципах і пов'язане з факторами часу, ризику та ліквідності” [13, с.414].

Євхен Брігхем поняття капітал трактує так: „капітал – необхідний фактор виробництва і як будь-який інший фактор він має вартість” [18, с. 603].

В. М. Родіонова дає таке визначення поняття „капітал”: „капітал підприємства – це грошові доходи і надходження, які перебувають у розпорядженні суб'єкта господарювання і призначені для виконання фінансових зобов'язань, здійснення затрат із розширеного відтворення економічного стимулювання працівників” [143, с. 125].

О. Г. Біла наводить таку дефініцію „капітал підприємства – сукупні грошові ресурси, що використовуються на підприємстві, або це авансований у господарську діяльність капітал власний, позичений і залучений у сукупності” [10, с 299].

В. П. Кудряшов вважає, що „капітал підприємства – це вартість матеріальних цінностей, фінансових вкладень і грошових коштів, необхідних для забезпечення господарської діяльності підприємства” [84, с. 46].

В. М. Шелудько розглядає капітал підприємства як „ суму власного та боргового капіталу і визначається він тією частиною фінансових ресурсів, яка спеціально сформована й призначена для використання у фінансово-господарській діяльності з метою отримання прибутку”. [189, с 25].

І. В. Зятковський наводить узагальнене визначення капіталу „як свідчить ретроспективний аналіз визначень фінансових ресурсів (капіталу підприємства), дослідники кваліфікують їх як сукупність фондів грошових коштів, доходів, відрахувань або надходжень, що перебувають у розпорядженні підприємств” [57, с. 25]. С.В. Мочерний визначає капітал „як виробниче відношення, за якого знаряддя праці, певні матеріальні блага, мінові вартості є засобом експлуатації, привласнення частини чужої неоплаченої праці” [108, с.254].

Ф. Ф. Бутинець розглядає визначення поняття „капітал” у вузькому розумінні – як суму заощаджень, достатню для ведення підприємницької діяльності та у широкому – як все те, що має певну цінність [21, с.756].

Валерія. В. Сопко визначає капітал, як власність визначену у вартості (грошах) [163].

Отже, нинішні умови функціонування підприємств та міжнародні взаємозв'язки кардинально змінили погляди наших сучасних вчених економістів, підприємців, інвесторів до капіталу. Трансформація економічної системи сприяє присвоєнню капіталу однієї з основних ролей у діяльності підприємства та розвитку економіки держави загалом.

Як наслідок, держава за всіма напрямками обрала шлях створення та примноження капіталу, завдяки чому цю категорію почали використовувати усі дисципліни. Слід зауважити, що одними поняттями капіталу оперує політична економія, іншими – бухгалтерський облік, ще іншими – фінанси.

В умовах ринкової економіки для фінансиста-практика капітал є реальним об'єктом, на який він може постійно впливати з метою отримання нових доходів підприємства [7]. В цьому стані капітал для фінансиста – об'єктивний фактор виробництва.

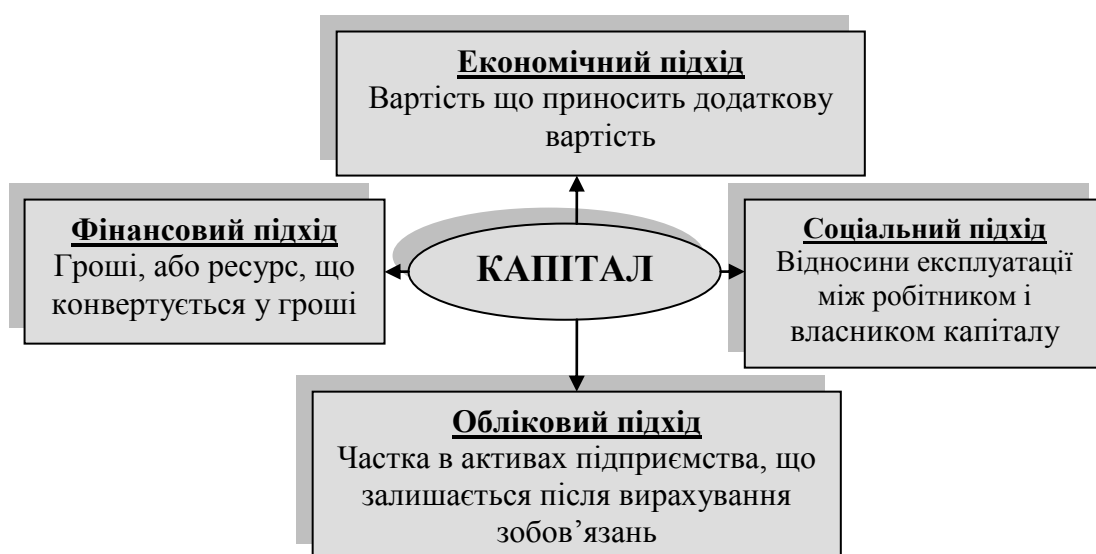

Рис. 1.1. Підходи до визначення сутності поняття «капітал»

Нобелівський лауреат Роберт К. Мертон та Зві Боді вважають, що „споруди, машини, устаткування й інші ресурси, які використовуються у виробничому процесі, називаються фізичним капіталом. Акції, облігації і кредити, що дають можливість фірмам фінансувати придбання фізичного капіталу, називаються фінансовим капіталом” [16, с.43].

Отже, на наш погляд, слід виокремити чотири підходи до трактування сутності поняття „капіталу” (рис. 1.1.).

Як видно з рис. 1.1., основними підходами до трактування сутності поняття „капітал” слід вважати: обліковий, фінансовий, економічний та соціальний.

Підсумовуючи вище зазначене, можна стверджувати, що капітал – одна із важливіших економічних категорій, складне і багатогранне поняття. Провівши аналіз багатогранних і різноманітних трактувань капіталу, пропонуємо наступне визначення: капітал – це основа для створення підприємства, що є джерелом активів і покриття зобов’язань та забезпечує безперервне функціонування підприємства й максимізацію прибутку.

Це визначення чітко підкреслює, що капітал відіграє надзвичайно важливу роль в діяльності господарюючого суб’єкта, адже капітал є основою підприємницької діяльності, важливим показником фінансової стійкості підприємства і тим елементом економіко-правової діяльності, без оптимальної побудови якого неможливий швидкий розвиток бізнесу та міжнародних виробничих відносин.

Проблема ефективності виробництва завжди посідала важливе місце серед актуальних проблем економічної науки. Термін „ефект” у перекладі з латинської означає „результат”.

Отже, категорія „ефективність” може інтерпретуватись як „результативність”. Термін „ефект” має значення результату, наслідку зміни стану певного об’єкта, зумовленої дією зовнішнього або внутрішнього фактора [23, с.147].

Дане дослідження проводиться в підприємствах лісового господарства.

Перш ніж охарактеризувати роль капіталу у забезпеченні ефективної діяльності підприємств даної підгалузі лісовиробничого комплексу (ЛВК) України, необхідно чітко її структурувати (рис. 1.2).

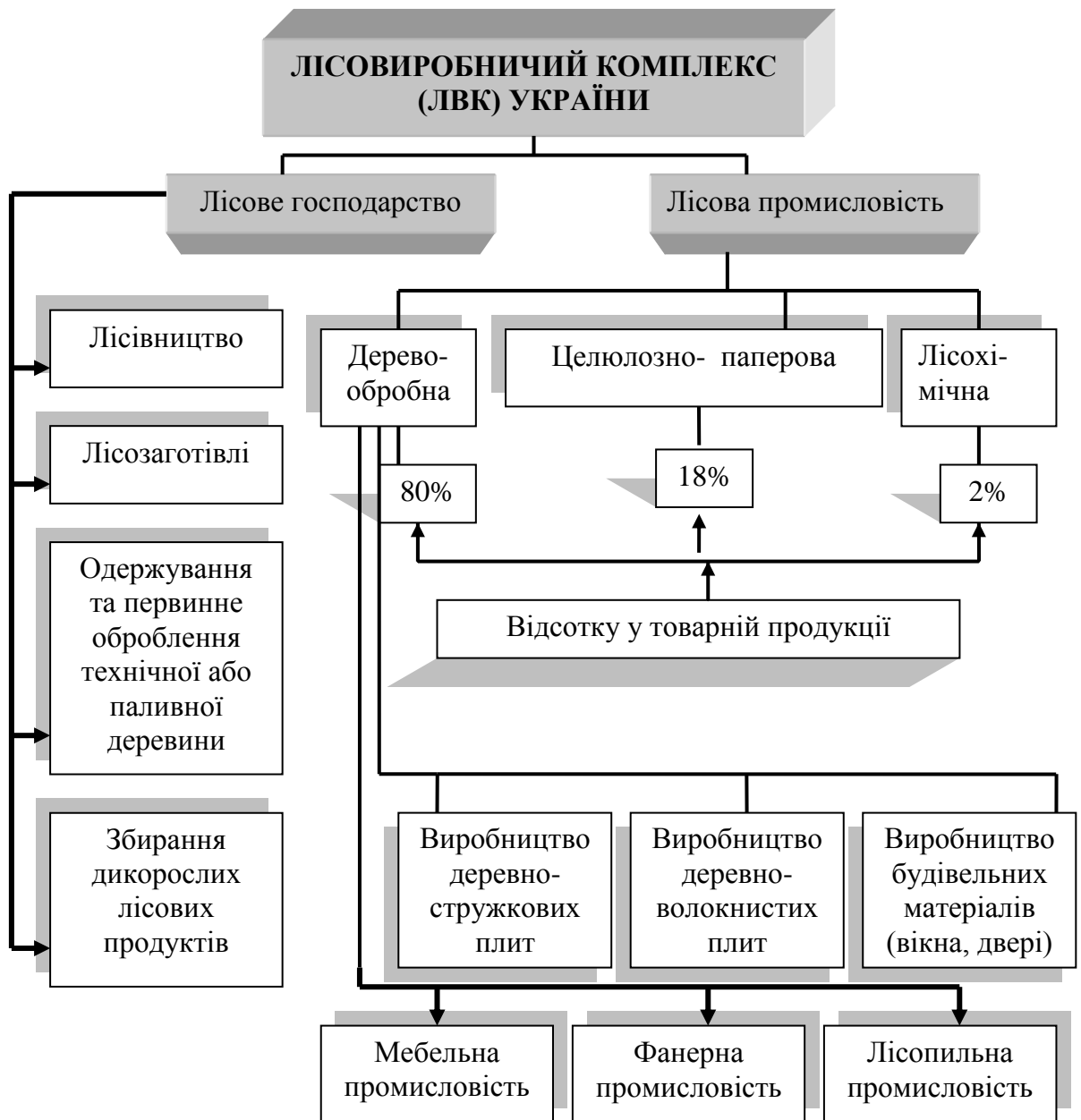

Рис. 1. 2. Структура лісовиробничого комплексу (ЛВК) України

Власне лісове господарство забезпечує розширене лісовідтворення, підвищення продуктивності лісів, посилення їх екологічних функцій, лісовпорядкування, захист та охорону. Основним принципом ведення лісового господарства є комплексність, що дає змогу передбачити, крім відтворення ресурсів деревини, лісозаповідну, охоронну та екологічну діяльність, заготівлю сировини для лісохімії, ефективну переробку лісорубних решток тощо [53].

У ході діяльності підприємства в лісовому господарстві виконують такі функції: займаються заготівлею і закупівлею лісового насіння; насаджують

та вирощують різноманітні деревні породи; вирощують об'єкти озеленення, ялинки, декоративно-садівний матеріал; реалізують лісопродукцію, пиломатеріали, ліквідну технічну сировину, сільгосппродукцію; надають рекреаційні послуги; надають послуги з організації ландшафтного дизайну.

Згідно з опитуванням представників бізнесу у лісовому секторі України, напрями господарювання в лісовому секторі залежно від рівня їх ефективності вони оцінили наступним чином:

Таблиця 1.1

Оцінка ефективності різних напрямків господарювання в лісовому секторі економіки України [116]

Напрямки господарювання в лісовому секторі	Рівень ефективності, бали (шкала 1-5)
Лісове господарство	3,0
Лісозаготівля	2,75
Лісова промисловість	2,70
Лісопиляння	2,93
Плитне виробництво	4,25
Виробництво фанери та шпону	3,94
Виробництво целюлози та паперу	3,0
Виробництво біопалива	2,33
Меблеве виробництво	3,31

На нашу думку, лісове господарство – це галузь економіки, що забезпечує весь цикл лісогосподарських робіт: від садіння лісів, реконструкції насаджень, догляду та охорони лісів, збору лісового насіння до заготівлі деревини та здійснює заходи щодо лісовідновлення та раціонального використання лісових ресурсів.

Загальна площа лісів України – близько 10 млн. гектарів, що становить близько 15% її території. Найбільшою є лісистість в Українських Карпатах (40,5%) і Кримських горах (32%). Лісистість природних зон рівнинної частини закономірно зменшується з півночі на південь від 26,1% (зона мішаних лісів) до 12,5% (Лісостеп) і 3,8% (Степ) (рис. 1.3.) [88].

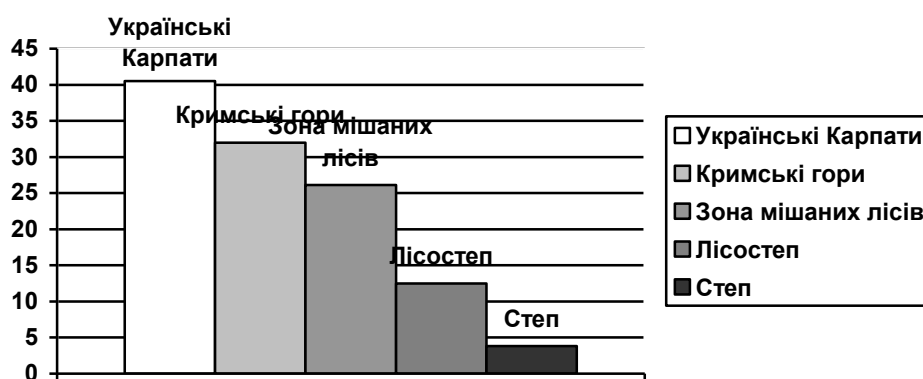

Рис. 1.3. Лісистість території України.

З них хвойні ліси (переважаюча порода – сосна та ялина) займають 42,2%, твердолистяні (дуб, бук) – 43,2% та м'яколистяні (береза, осика) – 13,6%. Лісами покрито 15,7% території країни. За показником лісистості території, Україна належить до малолісних країн Європи і займає 8 місце (без урахування Російської Федерації) (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Лісистість країн Європи [88]

№ з/п	Країна	Загальна площа території країни, тис. га	Площа вкритих лісом земель, тис. га	Лісистість у %
	Швеція	45218	27264	60,3
2	Фінляндія	33814	21883	64,7
3	Франція	54919	15156	27,6
4	Іспанія	50596	13509	26,7
5	Німеччина	35702	10740	30,1
6	Туреччина	77945	9954	12,8
7	Італія	30132	9857	32,7
8	Україна	60355	9491	15,7
9	Польща	31268	8942	28,6
10	Норвегія	32376	8710	26,9

Динаміка обсягу продукції, робіт та послуг лісового господарства України наведена у таблиці 1.3.

З таблиці 1.3 видно, що обсяги продукції лісового господарства за 2008-2012 рр. коливаються (у 2009 р. – спад, а 2011 р. – знову зростання), що свідчить про нестабільність у діяльності підприємств лісового господарства України.

Обсяги продукції, робіт та послуг лісового господарства України

Назва області	Щорічні обсяги продукції, робіт та послуг (без ПДВ), грн.				
	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.
АР Крим	27972338	21778588	38598953	37169450	39348433
Вінницька	142604629	121031842	129943911	160273491	172255638
Волинська	166486577	148937469	152835691	211112911	192613936
Дніпропетровська	21531019	17967524	23670902	30846437	33949532
Донецька	23176684	16591020	29568738	39882152	44582259
Житомирська	460402230	387370457	436781902	616306194	649287898
Закарпатська	170919503	162466826	165339964	199216174	201319126
Запорізька	14708400	12468100	18720600	23008027	28357226
Івано-Франківська	172222421	148667391	170662100	215968047	268735003
Київська	259415797	225620204	231895967	320277366	384437682
Кіровоградська	48799580	40620584	40777357	46409855	52312901
Луганська	56008033	47410041	61900811	85286343	903626451
Львівська	242325904	235372706	213571957	287411432	338821648
Миколаївська	21021800	18226700	26465500	30767500	35772224
Одеська	36920101	34825300	35942400	42693516	49661714
Полтавська	80374876	62069757	72202459	101700724	115724665
Рівненська	325502096	278865981	308768980	401600231	441713025
Сумська	217281495	189898574	205779302	271021877	311178256
Тернопільська	61217297	56096819	49394063	64528060	67993309
Харківська	99777026	91215854	81289451	100373722	122405026
Херсонська	36969890	43224773	35196279	43339325	47412506
Хмельницька	137209227	124476892	128472628	155878645	165096617
Черкаська	128144017	113010543	99044315	142624028	155857111
Чернівецька	153496780	131526592	139889219	199868880	206402965
Чернігівська	233786770	197874667	167087484	243702877	247421351
м. Київ	40054425	25270921	9227299	21743807	24052913
м. Севастополь	4405900	3408000	305000	4685500	5044703
Разом по Україні	3382734815	2956294125	3138070861	4097696571	5305384118

* складено за даними Державної служби статистики України [118]

Вагоме місце в у загальному обсязі продукції, робіт та послуг лісового господарства займають Житомирська (15%), Рівненська 10%), Київська (8%) та Львівська (7%) області. В Україні обсяг продукції (робіт, послуг) лісового господарства у фактичних цінах (без ПДВ) за 2012 р. становив 5 млрд. 305,4 млн. грн. Про це повідомляє Державна служба статистики України. Таким чином, ринок показав зростання в 29,4% в порівнянні з 4 млрд. 097,7 млн. грн. за 2011 р.

Основним фактором, від якого залежить забезпечення безперервного функціонування підприємств в цілому (в тому числі і підприємств лісової галузі) є раціональне формування та використання капіталу підприємства. Роль капіталу в забезпеченні ефективної діяльності підприємств лісового господарства схематично зобразимо на рис. 1.4.

Рис. 1.4. Роль капіталу в забезпеченні ефективної діяльності підприємств лісового господарства

Як видно з рисунку 1.4., виконання основних цілей підприємств лісового господарства тісно пов'язані з формуванням та використанням капіталу підприємства, що має значний вплив на забезпечення ефективної діяльності підприємств.

Тому, для досягнення цілей виникає необхідність використання усіх потенційних перспектив для збільшення капіталу підприємства та ефективного його колообігу. Саме інвестування є однією з основних можливостей, використання якої призведе до досягнення вказаної мети та підвищення конкурентоспроможності лісової галузі загалом.

На нинішньому етапі, в умовах багатогранності й складності економічних процесів і співпраці між підприємствами, фінансовими інститутами, державами на внутрішньому та зовнішньому ринках надзвичайно важливим питанням залишається проблема ефективного інвестування капіталу з метою його зростання.

Основним напрямком, що сприяє глобалізації економічної діяльності, є процес інтернаціоналізації капіталу, що тісно пов'язаний із інтернаціоналізацією виробничої діяльності та розвитком інформаційних технологій [41, с. 5]. Переміщення капіталу із однієї країни в іншу відбувається, переважно, у формі інвестицій.

Рух капіталу має значний вплив на економічний розвиток як країни, що його вивозить, так і країни, куди він прибуває. Потрібно відзначити, що експорт капіталу є рентабельною справою, адже країна-експортер одержує частку світового багатства. Однак, якщо вивіз капіталу з країни має перевагу над його припливом, то ймовірність виникнення дефіциту інвестиційних ресурсів стрімко зростає.

На етапі прогресу глобалізації виробництва, переміщення інвестиційних ресурсів здійснюється з врахуванням доцільності та рентабельності. Це означає, що концентруються вони в основному у регіонах, де велика ймовірність досягнення найбільшої ефективності. З упевненістю можна стверджувати, що приплив іноземних інвестицій є одним із визначальних критеріїв статусу країни, успішності її входження у світове господарство.

Тому, можемо констатувати, що питання залучення інвестицій капіталу в економіку України, зокрема й у лісову галузь, є досить актуальні, у зв'язку з чим зусилля багатьох учених-економістів спрямовані на їх дослідження та пошук шляхів ефективного впровадження інвестиційних проектів в Україні.

Проблеми інвестування лісового господарства розглянуто в працях таких вчених, як Г.Я. Ільницька. [62, с. 211], Я. В. Коваль [74, с. 350], Є. В. Мішенін [104, с. 235], Л. В. Полякова [165], М. Ю. Попков [165],

О. В. Прокопенко [139, с. 222] М. В. Римар [144, с. 269] І. М. Синякевич [153], В. О. Сторожук [165].

Інвестиції в лісове господарство, є одним із основних чинників, що впливають на підвищення ефективності функціонування підприємства будь-якої галузі та є цінними для економіки країни загалом [200]. Інвестиційна активність підприємств багато в чому визначає ефективність роботи в довгостроковій перспективі, можливість вистояти в конкурентній боротьбі, вийти на нові ринки, освоїти новітні види продукції.

Кардинальні зміни в економіці України, пов'язані з переходом до ринку, обумовили появу нових об'єктів й, відповідно, методів управління ними. До числа таких нових об'єктів відноситься інвестиційна діяльність суб'єктів господарювання.

Знання щодо інвестицій стають більш обґрунтованими. Ще кілька років тому інвестиції розглядали лише як капітальні вкладення, що забезпечують збільшення та оновлення активів, а на рівні підприємства – як фінансову підтримку або безвідсоткові кредити, що не повертаються. Нині досліджуючи трактування вчених економістів, бачення стали ближчими до класичного розуміння інвестицій як процесу створення нового капіталу, що вимагає витрат фінансових ресурсів і призводить до змін у структурі капіталу (економічна теорія), та як витрат, понесених нині, щоб одержати дохід у майбутньому (фінансова теорія). Значно ширше по своїй сутності став термін „капітал”, охоплюючи не тільки основні засоби та товарно-матеріальні запаси, але й усі види активів, включаючи інтелектуальний капітал, частково обрахований як нематеріальні активи, та фінансові інструменти, що підтверджують боргові зобов'язання або корпоративні права (включно з правом купити чи продати свою частку власності).

Інвестор – це особа, що приймає рішення щодо довгострокового вкладення грошей та інших активів, які йому належать, для отримання доходу, матеріальних і нематеріальних вигід не раніше, ніж принаймні через один рік. Виходячи з економічної теорії, такими особами можуть бути

представники домашніх господарств, фірм та держави. Інвестор може бути як національний, так й іноземний. Інвестиції завжди є ризикованими, але мають своє вмотивування.

Слід зазначити, що інвестиційна політика трактується як сукупність заходів з усунення перешкод та стимулювання інвестування, захисту прав інвесторів, створення сприятливого інвестиційного клімату для підвищення рівня розвитку національної економіки та життєвого рівня населення. У такому розумінні інвестиційна політика значно ширше поняття, ніж економічна політика, оскільки об'єднує низку чинників: політичні, правові, макроекономічні, податкові, регуляторні та соціальні. Якщо в процесі створення принципів інноваційної політики значною увагою наділені державні інвестиції, це свідчить про спрямованість інвестиційної політики на зростання приватних капіталів в середині держави.

Характеристика інвестиційного клімату як сукупності умов, що впливають на інвестиційний процес, постійно декларується урядовими структурами, департаментами стратегічного розвитку корпорацій, незалежними дослідницькими інституціями.

Під поняттям „інвестиційний клімат” розуміють ступінь сприятливості ситуації, що складається в тій чи іншій країні (регіоні, галузі), для ймовірного надходження інвестицій у цю країну (регіон, галузь) [120, с. 115].

Щоб дати оцінку інвестиційного клімату, необхідно охарактеризувати п'ять найбільш важливих складових: політичне становище, правове середовище, макроекономічні чинники, податкове оточення, регуляторний вплив [145, с.97]:

1. Політична ситуація відзначається такими ознаками, як стабільність політичної системи, наявність або відсутність конфліктів між політичними опонентами, політичних скандалів, частота змін урядів, ступінь довіри до влади.

2. Правове середовище характеризується наявністю стабільного законодавства, конституційних законів, кодексів, законів, що захищають

права власності та права інвесторів, їх несуперечливістю, простотою та чіткістю, що передбачає наявність прямої дії і механізмів виконання, а також ефективністю судової системи.

3. Економічні чинники відзначаються динамікою грошово-кредитної сфери, банківської системи та інших складових інфраструктури економіки, експортно-імпортних операцій, рівнем інфляції, стабільністю національної валюти, станом внутрішнього ринку та його довгостроковим потенціалом, рівнем ресурсної забезпеченості та інвестування, показниками фінансової стабільності, наявністю вільних трудових ресурсів, рівнем їхньої професійної кваліфікації та вартості та іншим.

4. Податкове оточення характеризується розподілом податкового тиску, рівнем податкового навантаження, наявністю податкових стимулів до інвестування.

5. Регуляторний вплив характеризується прозорістю та послідовністю державної політики, здатністю досягати поставлених стратегічних цілей і дотримуватися поточних зобов'язань, рівнем впливу на інвесторів з боку органів державної влади різного рівня у вигляді вимог щодо реєстрації, ліцензування, сертифікації підприємницької діяльності тощо.

Варто зазначити, що досягнення високого рівня конкурентоспроможності України є досить серйозною проблемою. У зв'язку з цим, умовами для підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки, має стати обов'язкова реалізація низки заходів загальноекономічного характеру, а саме:

1. Встановлення та побудова такої системи оподаткування, яка б не перешкоджала веденню підприємницької та інвестиційної діяльності (використання податкового кредиту, зниження ставки єдиного соціального податку та ін.).

2. Усунення адміністративних бар'єрів. Якщо державна система в Україні працюватиме, в основному, не на розвиток, а лише забезпечувати

урядовий контроль, то це призведе до значного ослаблення конкурентоспроможності вітчизняної економіки.

3. Необхідність захисту прав власності – необхідно застосовувати для захисту інтересів важливих інвесторів та інших юридичних осіб. Доречно установити універсальний строк позовної давності (наприклад, три роки за усіма угодами, а також за всіма карними та адміністративними статтями, пов'язаними з цими угодами). Держава зобов'язана забезпечувати інвесторам, які реалізують довгострокові проекти, гарантії у випадку невігідних та несприятливих змін податкового або іншого законодавства.

4. Зміна акцентів в антимонопольній політиці. У діяльності антимонопольних органів за умов глобалізації і зростання рівня міжнародної конкуренції варто звернути увагу не на підтримку процесів по об'єднанню організацій та концентрації капіталу, а на усунення зловживань монопольним становищем. Питання утворення масштабних транснаціональних компаній на основі українського капіталу зараз відсутнє. Ризик постає тоді, коли такі компанії беруться зловживати монопольним становищем на внутрішньому ринку. В таких випадках держава має активно використовувати форми антимонопольної боротьби (вимушений розподіл бізнесу, продаж його частин, регулювання цін або закупівельної політики монополій тощо).

5. Регулювання цін, тарифів, валютного курсу та прогнозування – держава зобов'язана прогнозувати та підшукувати майбутні найбільш вигідні ринки та перспективи розвитку попиту й технологій, аналізувати ризики й шукати шляхи їх усунення тощо.

Інвестиції, що надходять у лісове господарство, також є вкрай недостатніми для повноцінної підтримки галузі в даний період. Як доказ цього, порівняємо обсяги та динаміку інвестицій в основний капітал лісового господарства та сільського господарства та пов'язані з ними послугами. Дані згруповано у таблиці 1.4.

Так, для прикладу, якщо в 2007 р. обсяги інвестицій у сільське господарство України в 51,5 рази перевищували обсяги інвестицій у лісове

господарство, то в 2012 р. – в 95,4 рази. Отже, за три останні роки розрив в обсягах інвестицій збільшився майже вдвічі, що свідчить про недостатній рівень привабливості та управління інвестиціями в лісовому господарстві.

Таблиця 1.4

Інформація про освоєння інвестицій в капітал лісового господарства

Роки	Лісове господарство та пов'язані з ним послуги, млн. грн.	У % до попереднього року	Сільське господарство та пов'язані з ним послуги млн. грн.	У % до попереднього року	Співвідношення с/г до лісового господарства
2007	181,2	-	9337,9	-	51,5
2008	208,0	114,8	16682,1.	178,6	80,2
2009	86,8.	41,7	9294,9.	55,7	107,1
2010	124,9.	143,9	12105,9.	130,2	96,9
2011	201,7	161,4	18182,6	149,5	90,1
2012	216,2	107,2	20631,2	113,4	95,4

* складено за даними Державної служби статистики України [118]

Основними причинами низької інвестиційної привабливості підприємств лісового господарства, вважаємо, наступні: законодавчо-нормативні та бюрократичні перепони, нестабільність законодавства; недосконалі конкурентні умови для розвитку малого та середнього бізнесу, який повинен забезпечити виконання усіх лісгосподарських операцій, що здешевить їх вартість та підвищить якість виконання; тривалий термін окупності інвестицій, здійснених у галузі; значна залежність галузі від природних чинників; наявність складних умов експлуатації лісів.

Оскільки лісова галузь виконує важливі функції у розвитку національного господарства та потребує більше коштів для виконання лісгосподарських завдань, то однією з провідних проблем, що потребує вирішення, є інвестиційна складова галузевої реформи, необхідність пошуку взаємовигідних форм державно-приватного партнерства в галузі лісгосподарської діяльності.

В Україні вже виконується низка проектів, що забезпечують перспективи іноземного інвестування в лісову галузь. Позитивною є тенденція до активного інвестування коштів лісових господарств у технічну

базу. Оновлюються машино-тракторні парки лісогосподарських підприємств і за рахунок держбюджету. Зокрема, вже планується закупити дорожньо-будівельну та пожежну техніку для лісгоспів.

В Україні існують перспективи залучення іноземних інвестицій під різні проекти, зокрема на лісовідновлення. Одним із таких механізмів є Кіотський протокол до Рамкової Конвенції ООН про зміну клімату, згідно з яким промислово розвинені країни повинні зменшити викиди парникових газів на 5,2 % до рівня 1990 р. Україна ратифікувала цей протокол у 2004 р. і взяла на себе зобов'язання не перевищити рівня викидів 1990 р. [165].

Проекти спільного виконання передбачають спільне розроблення проекту двома учасниками кіотських домовленостей, згідно з яким одна країна здійснює фінансування проекту в іншій країні, внаслідок реалізації якого скорочуються викиди парникових газів, а взамін отримує одиниці скорочених викидів в залік її зобов'язань. Щодо механізму чистого розвитку, то він передбачає, що країни-учасники Кіотського протоколу для виконання зобов'язань можуть використовувати одиниці скорочених викидів парникових газів, які утворюються на території країн, які не входять у додаток 1 до Кіотського протоколу [152, с. 4].

Протягом 2004–2005 рр. Державний комітет лісового господарства за підтримки Міжнародного банку реконструкції та розвитку (МБРР) забезпечив реалізацію проекту Біокарбонного фонду „Створення захисних лісових насаджень на забруднених радіонуклідами землях в умовах Полісся”. Проект Біокарбонного фонду є першим проектом спільного впровадження в Україні щодо секвестрування вуглецю шляхом лісорозведення. Метою проекту було заліснення близько 15000 га земель, що виведені з господарського використання внаслідок забруднення радіонуклідами, ряду районів Житомирської та Київської областей, поза межами 30 кілометрової Зони відчуження ЧАЕС [165].

Орієнтовні витрати проекту становлять 75 млн. грн. за період 2006 – 2015 рр. До 2017 р. Біокарбонний фонд готовий продати 1 млн. т CO₂ за

ціною 4 дол. за одну тону, що дасть змогу залучити значний обсяг „зелених” інвестицій в Україну [165].

Ще одним міжнародним проектом є Швейцарсько-український проект розвитку лісового господарства в Закарпатті „FORZA”. Це перший комплексний лісгосподарський проект в Закарпатті, спрямований на належне управління довкіллям та поліпшення життєвого рівня місцевого населення. Проект впроваджувався Держкомлісгоспом та фінансувався Швейцарським урядом. На першому етапі впровадження проекту (2003–2005рр.) отримано фінансування 2 млн. 200 тис. швейцарських франків, на другому (2006-2008р.р.) – 2 млн. 400 тис. [184].

На міжнародному рівні Україна бере активну участь у роботі робочої групи зі сталого сільського і лісового господарства та місцевого розвитку. Одним із результатів роботи є розробка проекту Протоколу сталого управління лісами в умовах Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат [184]. Проект Протоколу представлений комітету з імплементації Карпатської Конвенції у Відні, після чого розпочався офіційний період міждержавних консультацій. Держкомлісгоспом України було детально проаналізовано положення проекту Протоколу, а зауваження були офіційно скеровані до Секретаріату Конвенції. Після отримання офіційних зауважень проект Протоколу буде доопрацьований та представлений до підписання сторонами на 3 Конференції сторін Карпатської конвенції.

У 2011 році у лісовій галузі України відбулися зміни: Державний комітет лісових ресурсів України було реорганізовано в Державне агентство лісових ресурсів.

У Положенні про Державне агентство лісових ресурсів України чітко зазначено всі необхідні функції, що дають змогу висаджувати ліси, доглядати за ними, створювати нові і якнайкраще використовувати ті лісові ресурси, які вже є у державі. Необхідно зазначити, що всі ті функції, які були у

Державного комітету лісового господарства України, залишаються у Державного агентства лісових ресурсів України, тому назва нічого не змінює.

Першим стратегічним напрямом у Державного агентства лісових ресурсів України є збільшення площі лісів. Другий і не менш важливий – боротьба із незаконним обігом деревини у нашій країні. Третє стратегічне питання – це об'єднання всіх лісів України, тобто приєднання до лісів Державного агентства лісових ресурсів лісів МінАПК та Міноборони. Дуже важливим є створення умов для переробки круглого лісу в Україні і виробництва із сировини готової продукції, так як наша держава не може собі дозволити продавати деревину в круглому вигляді.

Ще одним стратегічним напрямом є створення лісової інфраструктури, яка дасть змогу ефективно використовувати лісовий потенціал країни. Це особливо стосується Карпатського регіону, де немає достатньої кількості лісових доріг. Ну і, звичайно, одним із стратегічних напрямів є боротьба із пожежами та вживання превентивних заходів, щоб не допустити лісових пожеж в Україні.

Нині Державним агентством лісових ресурсів України успішно реалізується швейцарсько-український проект розвитку лісового господарства у Закарпатті FORZA, спрямований на впровадження у Карпатському регіоні сталого багатофункціонального ведення лісового господарства, з особливим наголосом на належному управлінні довкіллям та поліпшенні життєвого рівня місцевого населення.

Підприємствами галузі виконуються: українсько-чеський проект „ТехІнЛіс2 – Співробітництво в області інвентаризації лісових екосистем”, мета якого - удосконалення технології проведення лісової інвентаризації, моніторингу лісу, лісовпорядкування та картографування лісів; українсько-чеський проект „Системи диференційованого ведення господарства в лісових екосистемах Українських Карпат” спрямований на розробку методики диференційованого способу господарювання залежно від природних умов та

методики використання космічних знімків для лісової картографії, як основи функціонально диференційованих способів господарювання.

Ратифікація Верховною Радою Кіотського протоколу стала підґрунтям для активізації діяльності з питань запобігання глобальним змінам клімату.

Державне агентство лісових ресурсів отримує пропозиції щодо започаткування міжнародних проектів зі створення лісових насаджень з метою довгострокового депонування атмосферного вуглецю. Ця робота має для України великі перспективи як в екологічному, так і в економічному аспектах.

Отже, досліджуючи діяльність підприємств лісової галузі та роль капіталу в забезпеченні їх ефективного функціонування, стає очевидним, що капітал, зокрема його формування та раціональне використання, є основою для досягнення основних цілей фінансово-господарської діяльності підприємств лісового господарства.

Тому, необхідно є використовувати усі потенційні можливості щодо зростання власного капіталу, що дає змогу підвищити рівень фінансової стабільності та ефективності діяльності загалом.

Серед таких можливостей вагоме місце займає інвестування. Тому, робота по залученню інвестицій в капітал підприємств лісового господарства має для України великі перспективи як в екологічному, так і в економічному аспектах.

1.2. Види капіталу, їх характеристика та джерела утворення в підприємствах лісового господарства

Успіх будь-якого суб'єкта господарювання, незалежно від форми власності та виду діяльності, багато в чому залежить від правильного вибору джерел формування, напрямків розподілу й використання капіталу, що знаходиться у розпорядженні підприємства.

Фінансову основу підприємства складає власний капітал, проте ефективна фінансова діяльність підприємства неможлива без постійного залучення позикових коштів. Вони сприяють підвищенню ефективності використання та рентабельності власного капіталу, зростанню рівня вартості підприємства та його конкурентоспроможності загалом. Таким чином, на нашу думку, застосування комбінованих джерел фінансування підвищує результативність діяльності підприємства.

З метою забезпечення ефективного управління капіталом доцільно систематизувати його види за відповідними ознаками. Результати систематизації можливих видів капіталу за основними класифікаційними ознаками зведено в Додатку А.

Основною є класифікація за джерелами формування капіталу, згідно якої виділяють власний і позиковий капітал. Дослідження підтверджують, що вчені-економісти по різному підходять до поділу капіталу за такою ознакою як джерела формування. В. В. Ковальов за джерелами формування структуризують таким чином: власний, залучений та позиковий капітал підприємства [75, с. 291]. Г. Б. Поляк, В. Г. Белоліпецький, П. І. Вахрін, до зазначених вище джерел формування капіталу підприємства, додають ще одну складову, а саме субсидії [7, с.33].

Детальніше поділяють капітал за джерелами формування В. М. Родіонова та А. М. Поддєрьогін. Вони звертають увагу на такі джерела формування капіталу: власні та прирівняні до них кошти; кошти, що мобілізуються на фінансовому ринку; кошти, що надходять внаслідок перерозподілу [143, с.126; 128, с.10]. Найбільш поширеною та застосовуваною класифікацією капіталу підприємств за джерелами його фінансування є його розподіл на власний та залучений капітали (боргові зобов'язання). Такий підхід до структури капіталу за цією ознакою пропонують такі автори, як В. М. Суторміна [167, с. 147], О. М Бандурко [5, с. 84], М. Я. Коробов [78, с. 108], А. Афанасьєв, І. Т. Балабанов [4, с. 94] та інші.

Дослідженням питання класифікації власного капіталу займалися багато вчених-економістів: І. Бланк [13], В. Бочаров [17, с. 292], О. І. Бідник [8, с. 132], Ю. Брігхем [18], Ю. Воробйов [30], М. Кужельний, [85, с. 52]. Т. Г. Камінська [65, с.230] І. Й. Яремко [193, с. 56].

Бобяк А. П. власний капітал поділяє на: капітал власників (засновників), інший додатковий не вкладений власниками, капітал створений в процесі діяльності [15, с. 91].

Більшість вчених-економістів стверджують, що основою класифікаційної градації власного капіталу підприємства можна назвати його поділ на вкладений та нагромаджений.

Вважаємо, що вкладений капітал – це капітал, що формується за рахунок внесків учасників підприємства, а також конвертації боргових зобов'язань. Тоді як нагромаджений капітал – це капітал, що формується в ході господарсько-фінансової діяльності підприємства. Згідно із даними визначеннями, можемо чітко встановити складові даних видів власного капіталу.

До вкладеного капіталу належать такі елементи: зареєстрований капітал; додатково вкладений капітал. Нагромаджений капітал об'єднує такі елементи: нерозподілений прибуток (непокритий збиток); резервний капітал; інший додатковий капітал. До зареєстрованого капіталу належить статутний та пайовий капітал.

Статутний капітал – зафіксована в установчих документах загальна вартість активів, які є внесками учасників до капіталу підприємства До капіталу, котрий залежить від результатів господарсько-фінансової діяльності, належить нерозподілений прибуток і резервний капітал.

Нерозподілений прибуток – це частина чистого прибутку, яка утримується підприємством, як правило, з метою реінвестування його у діяльність [185, с. 60]. Нерозподілений прибуток формується як залишок після вирахування з прибутку у загальні резерви, резервний капітал й інші фонди, створені відповідно до рішень загальних зборів учасників товариства

та відповідають законодавчим вимогам. Резервний капітал – це сума резервів, що створюються відповідно до чинного законодавства, або установчих документів за рахунок нерозподіленого прибутку. Кошти резервного капіталу використовуються на покриття довгострокових затрат із виробничо-соціального розвитку підприємства, на поповнення оборотних коштів, покриття збитків, на виплату відсотків.

Відповідно до організаційно-правових ознак діяльності підприємств лісового господарства, виходячи із вище сказаного, основою власного капіталу є статутний капітал. Запропоновану нами структурну схему власного капіталу показано на рис. 1.5.

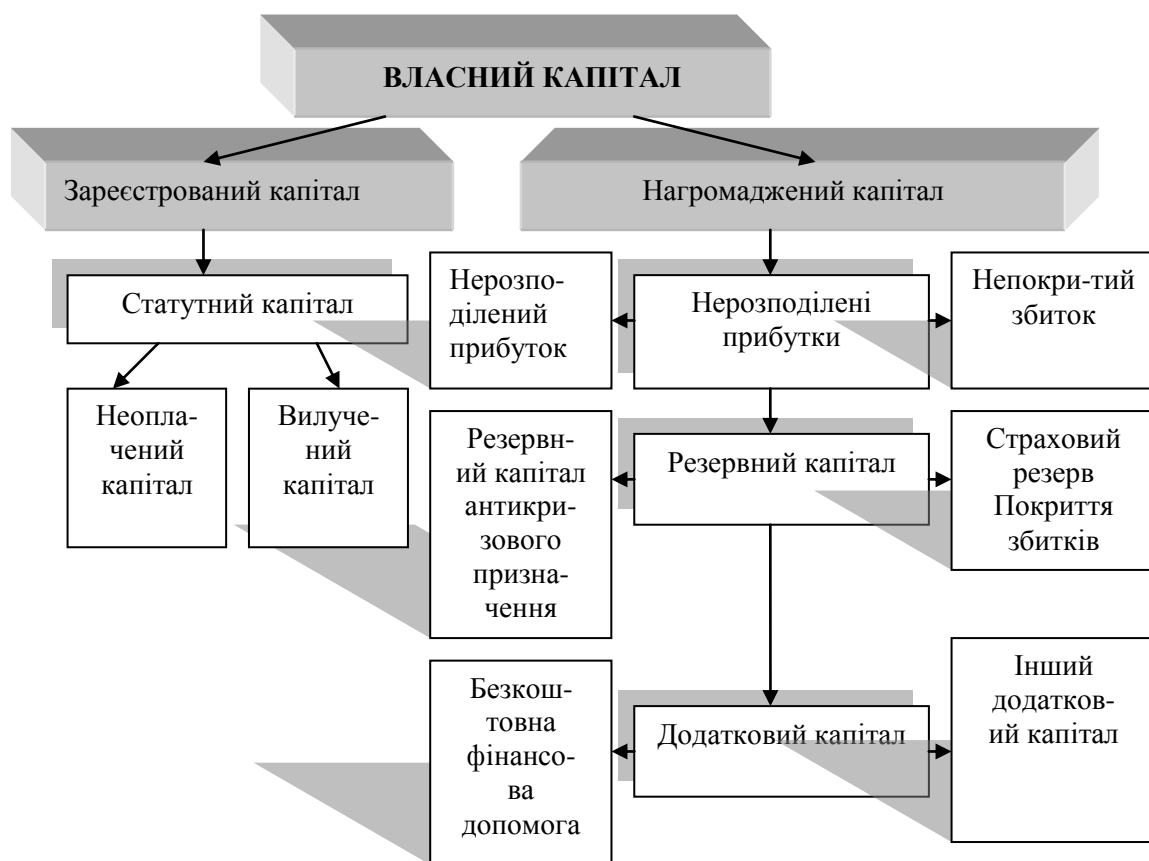

Рис. 1.5. Схема власного капіталу підприємств лісового господарства

Також, в процесі діяльності лісогосподарських підприємств формується та використовується притаманний такій галузі специфічний вид капіталу, що є основним джерелом ресурсів та активів лісового господарства, який, з нашої точки зору, можна визначити як „природний капітал”.

Природний капітал науковцями та вченими трактують багатогранно. В. І. Вовк вважає, що природний капітал – це фонд, який продукує потік природних ресурсів і послуг [28]. Запасом природних виробничих ресурсів називає природний капітал В. Г. Герасимчук [32]. Т.В. Кривик розкриває суть природного капіталу, як капіталу, який використовує „первинні компоненти” [82, с.190]. Призначення природного капіталу вбачається у використанні для виробничих цілей [196]. Д. М. Колотило знаходить призначення природного капіталу у використанні як засобу праці, джерела енергії безпосередньому споживанні [76, с.286]. Зокрема Л. Г. Мельник виокремлює основні характеристики природного капіталу, а саме здатності приносити дохід та сприяння створенню матеріальних багатств [97, с. 142]. О. В. Кривень вважає, що природний капітал як сукупність наземних екологічних систем є вихідним капітальним активом, з якого ресурси залучаються у господарський [81, с.7]. Н. М. Малюга та І. В. Замула відносять природний капітал до складу не фінансових невироблених економічних активів та характеризують його як складову національного багатства [93, с. 67].

Наведене вище свідчить, що більшість вчених-економістів розглядають природний капітал лише з точки зору природокористування або невід’ємної частини національного капіталу. Тому, враховуючи усю специфіку та склад капіталу лісогосподарських підприємств, на наш погляд, необхідним стає впровадження даної категорії, як повноцінної частини капіталу підприємств лісової галузі з подальшим введенням відповідних бухгалтерських рахунків для його обліку. На наш погляд, природний капітал у лісовому господарстві слід трактувати як сукупність природних компонентів, що у контексті самовідновлюючої та саморегулюючої функції призводить до отримання ресурсів (природних ресурсів, біологічних активів та ін. лісових ресурсів). Також, природний капітал у лісовому господарстві слід поділити на дві категорії, а саме: первинний природний капітал (той, що даний одразу), та нагромаджений природний капітал (той, що нагромаджується в ході діяльності лісогосподарських підприємств).

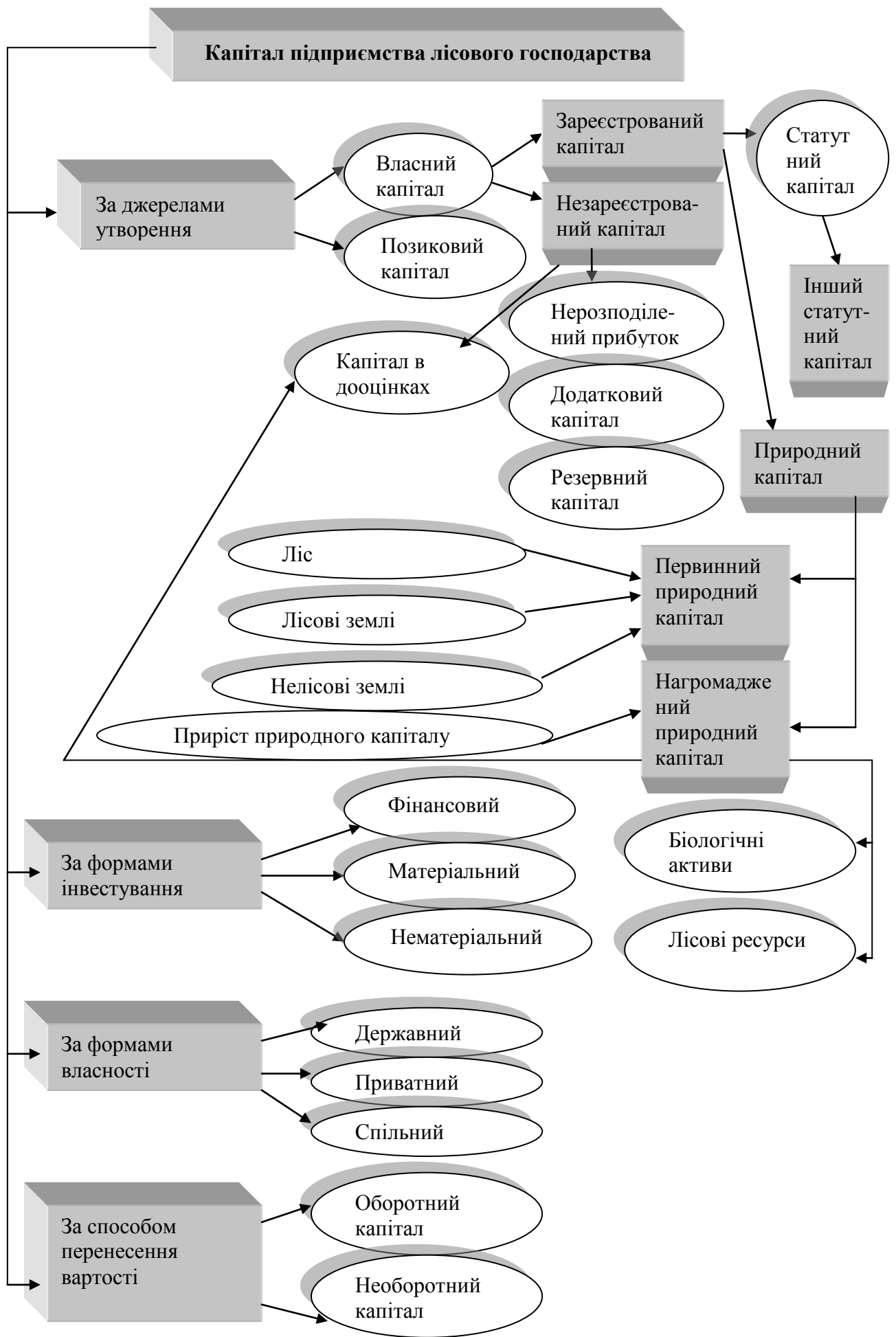

Рис.1.6. Класифікація капіталу лісогосподарських підприємств

З урахуванням вище зазначеного, запропоновано наступну класифікацію капіталу для підприємств лісової галузі (рис. 1.6).

Як вже зазначалось, в сучасних умовах ведення фінансово-господарської діяльності, підприємства лісового господарства різних організаційно-правових форм власності, як джерела фінансування використовують власний й позиковий капітал.

Отже, фінансова основа підприємства – власний капітал, проте, у ході ведення господарської діяльності більшість підприємств не обходиться без постійного використання позикових коштів. В разі раціонального співвідношення власних і позикових джерел така практика сприяє зростанню масштабів діяльності підприємства, забезпечує ефективніший оборот власного капіталу, що дає змогу підвищити прибутковість підприємства загалом.

Пилипенко О. І. трактує “власний капітал” з позиції загальної вартості власних джерел підприємства, які належать йому на правах власності і використовуються ним для формування його активів [122, с. 7].

Професор Білуха М. Т. пише, що власний капітал визначається вартістю майна суб'єкта господарювання, тобто чистими активами і складається зі статутного, додаткового, резервного капіталу, нерозподіленого прибутку та цільових фондів [11, с. 292]. Власному капіталу належить визначальна роль у створенні та функціонуванні підприємства. Оскільки, вкладений капітал – це внески учасників, а нагромаджений формується в процесі фінансового-господарської діяльності підприємства, узагальнимо різні визначення поняття „власний капітал” і сформулюємо його так: власний капітал – це власні джерела, що створює та додатково нагромаджує підприємство для організації та фінансування господарської діяльності.

Детальніше сутність власного капіталу виражається через його функції. Більшість вчених економістів, зокрема і Сопко Валерія В., Шваб Л. І виокремлюють такі основні функції [163; 186, с. 109-112]: довгострокового фінансування господарської діяльності; відповідальності й захисту прав

кредиторів; компенсації понесених збитків; кредитоспроможності - при наданні кредиту, за інших рівних умов, перевага надається підприємствам із меншою кредиторською заборгованістю і більшим власним капіталом; фінансування; самостійності та влади; розподілу доходів і активів.

Власний капітал підприємства може формуватися як за рахунок, зовнішніх, так і за рахунок внутрішніх джерел. Зокрема, пропонуємо таку схему внутрішніх та зовнішніх джерел власного капіталу підприємства, спираючись на думку Ю. М. Воробйова (рис. 1.7):

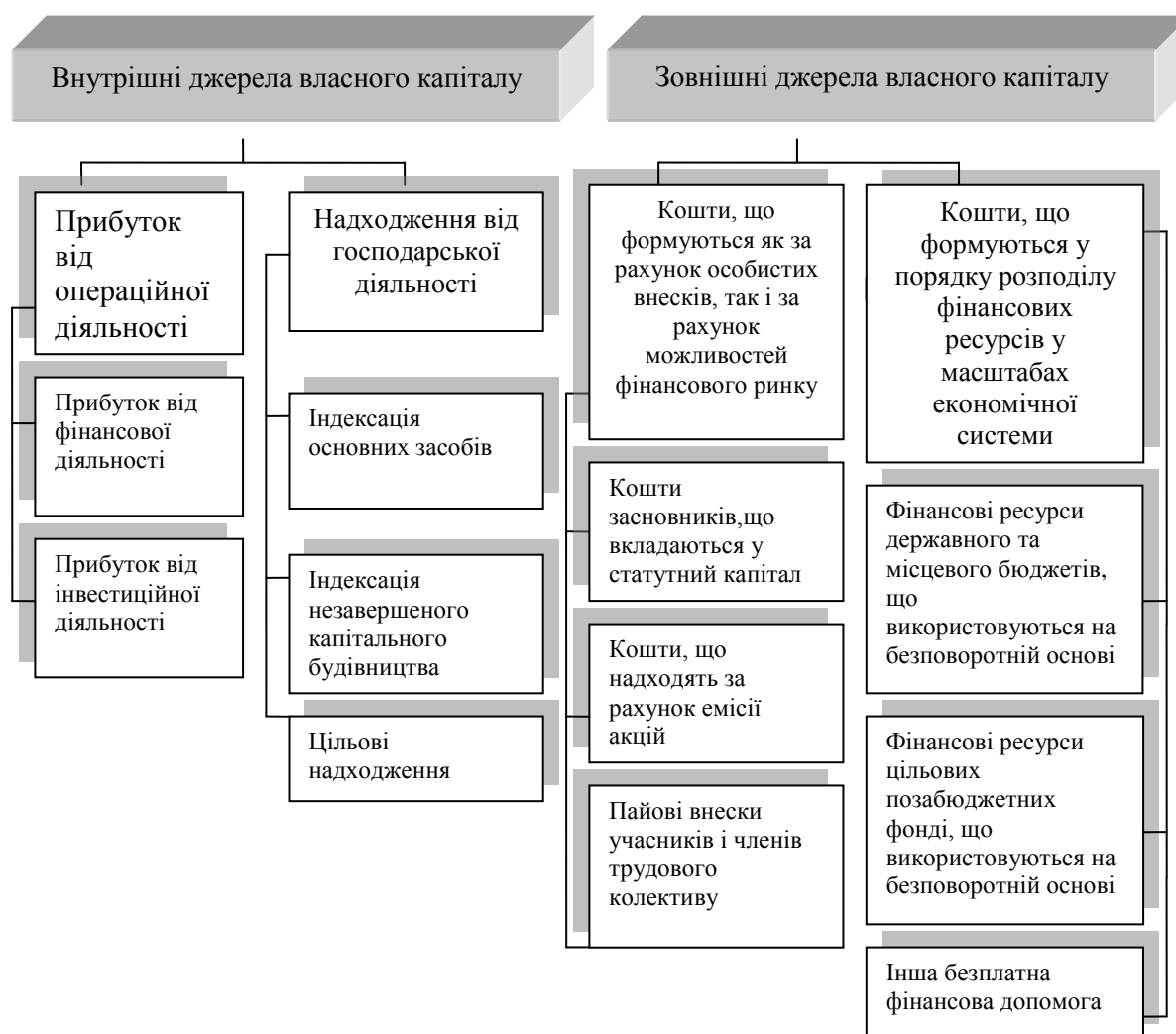

Рис. 1.7. Схема внутрішніх та зовнішніх джерел формування власного капіталу підприємств лісового господарства [30, с.81]

Основним елементом власного капіталу є статутний капітал, що як показник, характеризує розміри і фінансовий стан підприємства. Тобто це сума коштів, що внесені в майно підприємства власниками (учасниками,

засновниками). Розмір статутного капіталу визначається за домовленістю між засновниками, фіксується в установчих документах, як сукупність внесків (часток, акцій за номінальною вартістю, пайових внесків) засновників (учасників) підприємства та реєструється у відповідних виконавчих органах.

Вважаємо, що статутний капітал – це зареєстрована вартість простих і привілейованих акцій для акціонерних товариств та офіційно зареєстрований у статутних документах сукупний внесок засновників для інших підприємств.

У процесі дослідження вивчені праці зарубіжних і вітчизняних вчених-економістів, зокрема: Ф. Ф. Бутинця [21], О. Й. Вівчар [27], Є. В. Калюги [64], М. В. Кужельного [85], О. І. Пилипенка [122], І. Р. Поліщук [130], В.Я.Савченка [150], М. І. Савлука [149], В. В. Сопко [162], Н. М. Ткаченка [175], законодавча база щодо питань організації обліку, аналізу капіталу підприємства.

Увага сучасних науковців Г. Менк'ю, Ч. Гіла, В. В. Ковальова [72], І. Й. Яремка [193] та інших зосереджена, в основному, на капіталі як економічній категорії, або як предметі економічного й фінансового аналізу. Втім, більшість вчених не акцентує увагу саме на статутному капіталі, досліджуючи його лише як частину власного капіталу.

Брак одностайних підходів до організації та методики обліку статутного капіталу, недостатній обсяг досліджень з цієї теми, а також частота виникнення незгодженостей щодо оцінки статутного капіталу зумовлюють необхідність подальшого дослідження та удосконалення процесу формування та обліку статутного капіталу в підприємствах, особливо за сучасних умов функціонування підприємництва та при різноманітні організаційно-правових форм власності.

Статутний капітал як найважливіша складова власного капіталу підприємства, на наш погляд, виконує наступні функції:

- 1) Основоположна – майно, внесене до статутного капіталу, є основою підприємницької діяльності підприємства при його заснуванні.

2) Регулятивна – характеризує частку кожного засновника при розподілі прибутку, а також у майні підприємства при виході засновника з товариства та при ліквідації підприємства.

3) Довгострокового фінансування – використовується підприємством протягом тривалого часу.

4) Організаційна – формулює організаційну структуру, а тому послуговує чинником, що має вплив на управління товариством.

5) Гарантійна – гарантує виконання зобов'язань підприємства перед третіми особами (контрагентами).

Формування статутного капіталу пов'язано з організаційно-правовою формою підприємства. Розглянемо джерела формування статутного капіталу та порядок розподілу прибутку підприємств лісового господарства різних організаційно-правових форм (табл. 1.5).

Таблиця 1.5

Джерела формування статутного капіталу підприємств лісового господарства різних організаційно-правових форм

Організаційно-правова форма підприємства	Джерела формування статутного капіталу	Участь в розподілі прибутку
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
Державне підприємство	Формується за рахунок суми коштів і вартості матеріальних ресурсів, що безоплатно виділені державою	Розподіляється фондом державного майна згідно із статутом підприємства
Приватне підприємство	Формується за рахунок внесків приватних осіб	Порядок розподілу прибутку визначається власником приватного підприємства
Приватне акціонерне товариство	Формується шляхом розподілу акцій між засновниками	Розподіляється залежно від виду акцій, якими володіє акціонер. Частина чистого прибутку, що залишається розподіляється серед власників акцій у вигляді дивідендів.

Продовження таблиці 1.5

Публічне товариство акціонерне	Формується за рахунок продажу акцій шляхом відкритої підписки на них або купівлі-продажу на біржі	Розподіляється залежно від виду акцій, якими володіє акціонер. Частина чистого прибутку, що залишається розподіляється серед власників акцій у вигляді дивідендів.
Товариство з обмеженою відповідальністю	Формується за рахунок внесків і майна засновників	Прибуток розподіляється пропорційно до внесків засновників

Для більшості підприємств лісового господарства основною частиною і базою усього фінансового капіталу є власний капітал, але діяльність підприємства в системі ринкової економіки неможлива без періодичного використання різноманітних форм залучення позикових коштів.

За рахунок власних коштів підприємства створюють мінімальні запаси товарно-матеріальних цінностей, але потреба в коштах для створення запасів протягом року коливається. Особливо чітко це можна спостерігати в підприємствах із сезонним характером виробництва, до числа яких також належать і підприємства лісового господарства. Наприклад, у підприємств, що заготовляють ліс, виникає підвищена потреба в оборотних коштах у зимовий період, коли вони нагромаджують значні запаси деревини. Влітку, коли завершується сплав лісу, ця потреба скорочується до мінімуму. Маючи на меті досягти найбільш ефективного використання ресурсів підприємства, не раціонально накопичувати власні оборотні кошти в сумі, що покриватиме будь-яку потребу в оборотних засобах, зокрема, й ту, яка виникає тимчасово у перебільшеному розмірі. В цьому випадку, в ході діяльності підприємства може відбутись зниження потреби оборотних коштів і, як наслідок, зайві кошти, що вказує на недоцільне їх використання.

Тому, підприємства мають вкладати в оборотні кошти мінімум власних фінансових ресурсів у розмірах, достатніх для створення лише мінімальних запасів товарно-матеріальних цінностей і витрат виробництва. Всю іншу потребу в оборотних коштах доцільно задовільняти за рахунок позикових

ресурсів, переважно – банківських кредитів на умовах строковості й поворотності.

Досліджуючи праці вчених-економістів зустрічаємо кілька понять, що окреслюють суть позикового капіталу, а саме: „залучений капітал”, „позичковий капітал” та безпосередньо „позиковий капітал”.

Тому в сучасній економічній думці існує дискусія з приводу ототожнення цих понять. Пропозиції науковців щодо сутності даних понять наведено в таблиці 1.6.

Трактування даних понять свідчать про відсутність єдиного підходу до їх визначення. Деякі науковці ототожнюють вище згадані поняття, інші відокремлюють один від одного.

Таблиця 1.6

Погляди науковців на трактування понять „залучений капітал”, „позичковий капітал” та „позиковий капітал”

Поняття	Джерело	Визначення
1	2	3
Позиковий капітал	Філімоненко О. С [177, с. 204]	Це кошти, що отримані підприємствами у вигляді банківських кредитів для створення сезонних запасів матеріальних цінностей на покриття затрат виробництва. Вони додаються підприємствам на визначений строк, після закінчення якого повинні бути поверненні банку.
	Заєць О.В, Кудрявцев В.І., Жатний П.Є [52, с119]	Частина капіталу юридичної особи, яка належить йому на правах власності, а залучена в обіг на основі позики.
	Крамаренко Г.О. [80, с.157]	Капітал банків і інших організацій, використовуваний підприємством в грошовому обороті на умовах кредитного договору.
Позичковий капітал	Романенко О.Р. [147, с. 102]	Грошові кошти власника, призначені для надання кредиту на принципах зворотності та платності у розмірі процентів до суми боргу.
	Мочерний С.В. [108, с.56]	Це грошовий капітал власник якого надає його іншим особам на певний термін у користування заздалегідь обумовлену плату у вигляді процента.

Продовження таблиці 1.6.

	Андрійчук В.Г. [2]	Це частина авансованого капіталу, сформована за рахунок ще не повернутих позичкових джерел, які повинні бути відшкодовані кредиторам через певний строк у зумовленій формі.
	Економічний словник-довідник [44]	Грошовий капітал, власник якого (кредитор) надає його іншим особам на певний термін у користування за заздалегідь обумовлену плату у вигляді процента.
Залучений капітал	Бланк І.О. [12, с. 84], Марушко Н.С. [95, с. 150]	Залучені для фінансування розвитку підприємства на основі повернення грошові кошти та інше майно.
	Поддєрьогін А.М. [128, с. 214]	Кошти інших кредиторів, які надаються підприємствам у позику під певний (обумовлений) відсоток на термін до одного року з оформленням векселя чи іншого боргового зобов'язання.
	Філімоненко О. С [177, с. 187]	Це кошти, що не належать підприємству однак у силу діючої системи розрахунків знаходяться у його обігу.
	Онисько С.М., Марич П.М. [115, с. 135]	Грошові ресурси, які не належать підприємству, однак в результаті функціонування діючої системи розрахунків знаходяться у його користуванні.

Ця проблема перш за все обумовлена лінгвістичними особливостями, оскільки визначення термінів „позиковий капітал” та „позичковий капітал” відштовхуються від похідних понять „позика” й „позичка”, трактування яких у ряді літературних джерел також ототожнюють.

Л. М. Горбунова, С. В. Богачов, Л. М. Горбунова, І. Ф. Іванчук, Д. С. Йора визначають позику, як передачу у власність позичальникові безоплатно або за певну винагороду грошових коштів або інших речей, визначених родовими ознаками, а позичальник зобов'язується повернути позикодавцеві таку ж суму грошових коштів (суму позики) або таку ж кількість речей того ж роду та такої ж якості [36, с. 39].

Хом'як Р. Л., Скибінська З. М. дають таке визначення позики: позика - це вид фінансової операції, в процесі здійснення якої одна сторона (позикодавець) передає іншій стороні (позичальнику) у власність або

оперативне управління гроші або товарні цінності, а позичальник зобов'язується повернути позикодавцю в обумовлений час таку ж суму грошей або рівну кількість товарних цінностей того ж роду та якості [179, с.64].

Позиковий капітал, що використовується підприємством, характеризує в сукупності обсяг його фінансових зобов'язань. Згідно із П(С)БО 11 „Зобов'язання”, зобов'язання характеризують заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої, як очікується призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди [131].

Суть поняття „позичка” розкриває Цивільний кодекс і визначає дану категорію так: позичка – це безоплатна передача однією стороною (позичкодавцем) або зобов'язання передати другій стороні (користувачеві) річ для користування протягом встановленого строку [182].

Зеленіна О. О. вважає, що сутність позики є ширшою, оскільки вона включає в себе надання як грошових коштів так і інших речей на умовах поверненості, платності або безоплатності [55, с.102].

Розглянувши дані трактування, погоджуємось із твердженнями, що поняття „позика” є більш змістовнішим, оскільки згідно його визначення в користування передаються як гроші так і інші цінності.

Щодо поняття „залучений капітал”, то, на наш погляд, воно недоречне, оскільки, вважаємо, що „залучення” - це дія або система заходів щодо пошуку нових джерел фінансування підприємства. Тому дане поняття належним чином не характеризує та повністю не окреслює суть частини капіталу підприємства.

З огляду на це, варто використовувати саме поняття „позиковий капітал” для визначення частини капіталу підприємства, що має вигляд зобов'язань. У ході функціонування підприємства, у зв'язку із потребою покриття зобов'язань, постає необхідність пошуку різноманітних позикових

засобів. Існує багато джерел й форм позикових засобів. Їх класифікація наведена в таблиці 1.7.

Таблиця 1.7

Класифікація позикових засобів, що залучаються підприємством за основними ознаками

№ з/п	Основні ознаки класифікації	Класифікація позикових засобів
1	За цілями залучення	1. Позикові засоби, що залучаються для забезпечення відтворення позаоборотних активів. 2. Позикові засоби, що залучаються для поповнення оборотних активів. 3. Позикові засоби, що залучаються для задоволення інших господарських або соціальних потреб.
2	За джерелами залучення	1. Позикові засоби, що залучаються із зовнішніх джерел. 2. Позикові засоби, що залучаються з внутрішніх джерел (внутрішня кредиторська заборгованість).
3	За періодом залучення	1. Позикові засоби, що залучаються на довгостроковий період (більше 1 року). 2. Позикові засоби, що залучаються на короткостроковий період (до 1 року).
4	За формами залучення	1. Позикові засоби, що залучаються в грошовій формі (фінансовий кредит). 2. Позикові засоби, що залучаються у формі устаткування (фінансовий лізинг). 3. Позикові засоби, що залучаються в товарній формі (товарний або комерційний кредит). 4. Позикові засоби, що залучаються в інших матеріальних або нематеріальних формах.
5	За формами забезпечення	1. Незабезпечені позикові засоби. 2. Позикові засоби, забезпечені порукою або гарантією. 3. Позикові засоби, забезпечені заставою.

Окремі зобов'язання можуть вимірюватися тільки із застосуванням попередніх оцінок. Такі зобов'язання називаються забезпеченням. В окремих країнах таке забезпечення не визнається зобов'язанням, оскільки концепція зобов'язання викладена вузько й охоплює тільки ті суми, які можуть бути визначені без застосування попередніх оцінок. Визначення зобов'язання,

наведене у параграфі 49 Концептуальної основи МСБО, базується на ширшому підході.

Таким чином, якщо забезпечення містить існуюче зобов'язання і відповідає решті визначення, воно розглядається як зобов'язання, навіть якщо його сума оцінена попередньо. Прикладом є забезпечення платежів, що мають бути зроблені згідно з існуючими гарантіями та забезпеченням пенсійних зобов'язань.

Відомим є той факт, що кредитні відносини у сучасних умовах є невід'ємним компонентом господарювання. Передумовою виникнення кредиту є певні проблемні ситуації.

Кредитні відносини, переважно, виникають у випадках, коли у підприємства, внаслідок реалізації продукції і відсутності потреби придбання нової сировини, сезонності виробництва, при невикористанні фінансових ресурсів для інших потреб, заощаджуються певні суми грошових коштів, або ж в ході ведення фінансово-господарської діяльності у суб'єктів господарювання постає потреба використання додаткових джерел фінансування.

Як показано в таблиці 1.7, позиковий капітал утворюватись за рахунок двох основних груп джерел позикових коштів (рис. 1.8).

Поняття „кредит” є однією з найбагатогранніших економічних категорій. Це призводить до виникнення в економічній теорії безліч дискусії, пов'язаних із значенням та функціями кредиту. Найбільш поширеними в економічній літературі є два підходи до формулювання сутності кредиту:

– ототожнення кредиту з вартістю, яка надається одним економічним суб'єктом іншому на умовах позики. За таких умов увага дослідника акцентується на самій позиці, її значенні та формі;

– ототожнення кредиту з економічними відносинами, які виникають в суспільстві. Такий підхід, на нашу думку, дає змогу більш детально дослідити економічні форми кредиту, умови його використання, функції тощо.

Рис. 1.8. Схема джерел утворення позикового капіталу

Найкраще суть кредиту проявляється у принципах кредитування, серед них, виділяємо наступні:

1. Поверненість кредиту, що впливає з самої суті позичкового капіталу.
2. Платність – за отримання грошей у позику необхідно платити позичковий відсоток.
3. Цільове використання – позикодавець перед видачею кредиту обов’язково ознайомлюється з тим, на які цілі його буде використано.
4. Строковість – кредити видаються на визначені строки, після закінчення яких вони мають бути повернені.

5. Матеріальна забезпеченість кредиту – сума кредиту не може перевищувати вартість майна позичальника.

Отже, за своєю сутністю кредит – це соціальні взаємовідносини, що утворюються між економічними суб'єктами внаслідок передачі один одному на визначений термін користування вільних коштів (вартості) на засадах поверненості, платності та добровільності.

Дослідивши сутність та джерела утворення власного та позикового капіталу підприємства, можемо сформулювати переваги даних джерел фінансування підприємства. Основними серед них, на наш погляд, є:

1. Переваги власного капіталу:

- власний капітал є фінансовою основою підприємства;
- використання власного капіталу є значно простішим порівняно із залученням позикового капіталу, це зумовлюється тим, що ухвалу щодо збільшення капіталу приймають власники та менеджери підприємства без потреби отримання дозволу від інших учасників господарського процесу;
- власний капітал забезпечує вищу можливість генерування прибутку в усіх сферах діяльності підприємства.

2. Переваги позикового капіталу:

- значні перспективи залучення, передусім коли кредитоспроможність підприємства на високому рівні;
- сприяє росту фінансового потенціалу підприємства, розширюючи його активи та підвищуючи темпи росту обсягів його господарської діяльності;
- нижча вартість порівняно із власним капіталом за рахунок забезпечення ефекту „податкового щита”;
- змога генерувати приріст фінансової рентабельності (коефіцієнт рентабельності власного капіталу).

Отже, можна стверджувати, що у діяльності підприємства мають місце як власні, так і позикові джерела фінансування. Для забезпечення ефективної діяльності необхідно є забезпечити раціональне їхнє співвідношення.

1.3. Нормативно-правове регулювання та побудова обліку і аналізу капіталу підприємств лісового господарства

Для прийняття виважених, ефективних та оперативних управлінських рішень необхідне формування систематичної інформації про усі факти господарського життя, що здійснюються підприємством, їх склад і масштаб, про стан та динаміку матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, а також про формування всіх витрат та доходів діяльності. Основним джерелом такої інформації є дані поточного бухгалтерського обліку. Недбалість і неточність у системі ведення бухгалтерського обліку може принести чималий збиток.

На сучасному етапі глобалізаційних процесів в економіці, розширюється коло проблем, що покликаний вирішувати бухгалтерський облік. Стрімкий розвиток науково-технічного прогресу, впровадження інноваційних технологій та поява нових організаційних форм виробництва зумовлює ускладнення управління господарсько-фінансовою діяльністю підприємств, тому виникає нагальна потреба удосконалення побудови та ведення бухгалтерського обліку, що дасть змогу підвищити якість облікової інформації, її обробки та зберігання, як необхідної умови для ефективного управління підприємством.

Бухгалтерський облік – це процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про господарську діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень [54]. Таке визначення дано в Законі України „Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні” від 16 липня 1999 р. № 996-XIV.

Рациональне ведення бухгалтерського обліку значною мірою залежить від вдало вибраної форми побудови обліку, що застосовується на даному підприємстві, та належної організації роботи. Останнє передбачає, крім усього іншого, також найраціональніші взаємовідносини центральної бухгалтерії з оперативно відокремленими частинами підприємства. Отже,

організаційна форма побудови обліку на підприємстві зумовлюється його особливостями, територіальною відокремленістю його структурних підрозділів, системою управління, рівнем самостійності структурних підрозділів, чинною системою контролю та звітності [187, с.96].

Зокрема, В.В. Сопко вважає, що під побудовою бухгалтерського обліку необхідно розуміти порядок відповідного розміщення і взаємного зв'язку його елементів (частин), які формують бухгалтерський фінансовий облік у систему. Сучасний бухгалтерський облік – це система безперервних, суцільних і взаємопов'язаних спостережень за створенням суспільного продукту і пов'язаними з ним процесами обміну, розподілу та перерозподілу ресурсів, за наявністю і рухом майна конкретного господарства, його правових відносин з метою одержання інформації, її систематизації для управління діяльністю господарства будь-якого масштабу та рівня [159].

Опрацювання даних є найважливішим і трудомістким завданням обліку. Це завдання повинно реалізовуватися враховуючи оперативність, тобто роботу в реальному режимі часу, та витрати на опрацювання. Перш за все, мова йде про те, наскільки система бухгалтерського обліку здатна опрацювати визначені обсяги інформації, що надходить з певною частотою. Оскільки надходження даних відноситься до визначеного тимчасового періоду, система обліку повинна забезпечити збереження і архівацію даних, що стосуються минулих періодів та відкрити доступ до даних, що можуть бути скореговані або використані для оперативного аналізу.

Тому, можна стверджувати, що однією з основних функцій бухгалтерського обліку є інформаційна.

Інформаційна функція – це забезпечення користувачів даними бухгалтерського обліку, які їм потрібні для прийняття відповідних рішень. Це дані, показники тощо, які характеризують стан, зміни стану активів і пасивів господарства, можливість робити узагальнення та висновки [158, с.326].

Бухгалтерський облік характеризується послідовністю кроків в процесі накопичення та обробки інформації. Цей факт відображається в чіткому поділі облікового процесу на такі етапи:

- відображення операцій у первинних документах;
- запис операцій у журнал;
- перенесення записів у Головну книгу;
- формування фінансових звітів;
- опрацювання рахунків для закриття поточного періоду і підготовки до початку нового облікового циклу.

Слід зазначити, що бухгалтерський облік окреслюється функціонуючим середовищем, в якому він діє. З огляду на це, усі його положення та критерії знаходяться під впливом внутрішніх чинників (організаційних) й зовнішніх чинників (політичних, соціально-економічних, екологічних і т.п.). Тобто систему бухгалтерського обліку, можна класифікувати на макро- і мікросистему.

Макросистема бухгалтерського обліку складається з таких елементів [29, с. 269]:

- система національних стандартів обліку;
- облікова база і створений на її підставі план рахунків;
- система організації бухгалтерського обліку в масштабах підприємства;
- методика визначення кінцевого фінансового результату;
- система фінансової звітності.

Існує багато тлумачень щодо визначення бухгалтерського обліку як системи на рівні підприємства. Серед них розуміння професора Ф. Ф. Бутинця, який вважає, що система бухгалтерського обліку – це поєднання елементів методу обліку, які пов'язані між собою та об'єднані в єдине ціле і надають інформацію про стан, рух активів, пасивів та зобов'язань підприємства, про характер і результати господарювання в єдиному грошовому вимірнику [22]. На думку Ю. Кузьмінського система

бухгалтерського обліку – це методи та методика їх застосування, форми, за якими він ведеться [86, с.9].

В. І. Ткач, В. М. Ткач вбачають, що система бухгалтерського обліку – це певний логічний комплекс, який сформований на основі плану рахунків заданої оптики (виробничої, дохідної, прибуткової, витратної), що узагальнює процес виробництва, постачання та реалізації, вирішує чітко визначену мету на мікро- та макрорівні, забезпечує управління підприємством та його центрами відповідальності на основі реалізації тактичних та стратегічних рішень [174, с. 74].

Ф. Ф. Бутинець, С. В. Івахненко, Т. В. Давидюк, Т. В. Шахрайчук подають таке визначення системі бухгалтерського обліку: облік – це інформаційна система, де початкова відокремлена інформація про господарські процеси трансформується в інформаційні дані (сутності), необхідні для управління господарством, раціонального використання матеріальних і трудових ресурсів, для інших цілей, зумовлених завданням підприємницької діяльності [20].

Оскільки в різних країнах існують відмінності у формуванні політичної, економічної, соціальної та інших сфер, виникає безліч розбіжностей щодо побудови обліку в тій чи іншій державі світу. Проте, в основі різноманітності національних систем лежить, перш за все, вплив соціального середовища.

До чинників соціального середовища, на нашу думку, можна віднести: економічне зростання (спад), розвиток підприємництва, вплив держави на економічні процеси, ступінь захищеності інвесторів, якість бухгалтерської освіти, мотивування працівників бухгалтерії та дотримання ними професійної етики, особливість способів регламентації ведення обліку, рівень інфляції, своєрідність культури нації, стабільність політичного становища, рівень розвитку міжнародної співпраці і т.п.

На думку американських учених, середовище, в якому функціонує облік, знаходиться під впливом таких чинників: тип правління в країні; тип

економічної системи; галузь економіки; організації, що існують в цьому суспільстві; тип регулювання і контролю.

Існування відмінностей щодо побудови обліку має негативний вплив на здійснення аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств різних країн, та як наслідок – стає на заваді міжнародній співпраці та інвестуванню.

Тому, багато підприємств, що прагнуть залучити іноземних інвесторів або які здійснюють консолідацію фінансової звітності у єдиній валюті, паралельно до прийнятих норм обліку у країні використовують міжнародні стандарти обліку (МСБО).

Вважаємо, що даний підхід щодо побудови обліку гармонізує стандарти та збільшує схожість ведення бухгалтерського обліку в різних країнах, що сприяє покращенню та спрощенню міжнародної співпраці підприємств, особливо за умов розвитку та прискорення інтеграційних процесів у світі.

Оскільки основними джерелами формування активів підприємства є власні засоби (власний капітал) та позичені кошти (позиковий капітал), особливої актуальності набуває дослідження чинників, що впливають на побудову бухгалтерського обліку капіталу підприємства, з метою визначення їх впливу та підвищення ефективності ведення обліку.

До основних чинників побудови обліку капіталу відносимо такі:

1. Організаційно-правова форма підприємства – один з основних чинників, оскільки саме від того, яка організаційно-правова форма підприємства залежить який вид власності на капітал підприємства, які принципи його формування та використання, а також який розподіл повноважень приймати рішення щодо управління капіталом загалом. Як вже згадувалось вище, у лісовому господарстві переважає державний капітал.

2. Вид підприємницької діяльності (виробнича, комерційна, грошово-кредитна) – має вплив на формування та кругообіг капіталу.

3. Кількість інвесторів та кредиторів – фактор впливу на рівень конкурентоспроможності підприємства, динаміку та структуру капіталу та й на фінансову стабільність загалом.

4. Обсяг виробництва – впливає на потребу в капіталі, його рентабельність та оборотність.

5. Галузь та підгалузь виду діяльності – кожна галузь діяльності має бути відокремлена у бухгалтерському обліку, за ним визначається фінансовий результат.

6. Типи законодавчих систем – від цього фактору залежить побудова нормативно-правового регулювання обліку капіталу підприємства.

Ефективне управління капіталом підприємства великою мірою залежить від своєчасного забезпечення достовірною, повною та неупередженою інформацією. Саме бухгалтерський облік розглядається як основна система, що забезпечує формування такої інформації, дає змогу встановлювати та відстежувати тенденції розвитку певного об'єкту, надаючи інформацію для прийняття оптимальних управлінських рішень.

Побудова обліку на підприємствах лісового господарства підпадає під вплив особливостей галузі. У зв'язку з цим, першочерговою умовою для ефективної побудови облікової системи є розробка нормативно-правового забезпечення бухгалтерського обліку та врегулювання усіх неузгодженостей в системі функціонування лісової галузі.

Вагомий внесок у науково-практичну розробку регламентації бухгалтерського обліку внесли вчені Ф. Ф. Бутинець, С. Ф. Голов, В. А. Дерій, В. М. Жук, Г. Г. Кірейцев, М. В. Кужельний, В. М. Пархоменко, М. С. Пушкар та інші.

За визначенням В. А. Дерія „нормативно-правове забезпечення обліку і контролю – це сукупність нормативно-правових актів найвищих гілок влади у державі (законодавчої, виконавчої та представницької), Міністерства фінансів України, інших міністерств та відомств, і, власне, кожного підприємства зокрема, які забезпечують повноцінне функціонування та

динамічний розвиток бухгалтерського обліку, фінансової звітності й економічного контролю в нашій державі” [38, с.77].

Внаслідок розбіжностей економічного, політичного та культурного розвитку правове регулювання кожної країни є дуже індивідуальним. Практика ведення бухгалтерського обліку в країнах визначається національними особливостями регулювання господарських процесів, що деякі країни закріплюють у доволі детальній формі в спеціальних законах. У Німеччині – прийняті директивні закони, у Франції – норми, Великобританії – Закон про компанії, Положення зі стандартної облікової практики – ПСОП та низка інших документів, які інколи називають Загальноприйнятою практикою обліку, в Іспанії – Торговий кодекс, Закон про акціонерні товариства, Загальний план бухгалтерського обліку, у Венесуелі – Закон про практику обліку та Комерційний кодекс тощо. В Японії бухгалтерський облік регламентується Торговим кодексом 1899 р., що побудований за німецьким Торговим кодексом, який встановлює багато положень, пов’язаних із цінними паперами, правовим статусом юридичних осіб (торговельних товариств), організацією та веденням бухгалтерської роботи.

У США донині немає законодавчого акту який безпосередньо регламентує питання ведення обліку. С. Ф. Голов визначає, що особливістю ведення обліку в США є те, що суб’єктами розробки й затвердження стандартів фінансового обліку в приватному секторі виступають недержавні органи, а самі стандарти для більшості суб’єктів господарювання необов’язкові. Водночас, стандарти та концепції фінансового обліку США (US GAAP) вважаються найбільш якісними у світі і вони суттєво вплинули на процес розробки міжнародних стандартів (МСБО), а також на розвиток обліку в багатьох країнах світу [34, с.37].

Розробка нормативно-правового забезпечення в незалежній Україні розпочалась у 1999 р., коли Верховна Рада України прийняла Закон „Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”. Від 1999 року і до

нині було затверджено 34 П(С)БО, План рахунків бухгалтерського обліку та Інструкцію про його застосування та різноманітні методичні рекомендації.

Рис. 1.9. Рівні нормативно-правового забезпечення обліку в Україні.

Усе зазначене вище свідчить, що система нормативно-правового регулювання в Україні має багаторівневий характер. Більшість науковців структуризують систему регулювання бухгалтерського обліку на п'ять рівнів. Зокрема, низка вітчизняних вчених-економістів виокремлює такі відповідні рівні нормативно-правового забезпечення (рис. 1.9)

Вважаємо, що і систему нормативно-правового забезпечення капіталу підприємств лісового господарства слід поділяти на 5 рівнів. Зокрема такі:

1. Перший рівень – Конституція України, оскільки це є визначальний нормативно-правовий акт, який встановлює основні правила ведення

підприємницької діяльності та є базою для прийняття інших законодавчих актів України.

2. Другий рівень – це закони України, основним із яких є Закон України „Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”, де передбачаються провідні вимоги до ведення бухгалтерського обліку, його визначальні принципи, мета та поняття. До такого рівня слід віднести і Лісовий кодекс України, оскільки це провідний законодавчий акт, що регулює безпосередньо діяльність вітчизняних підприємств лісового господарства.

3. Третій рівень – це національні П(С)БО, серед яких Н(С)БО 1 „Загальні вимоги до фінансової звітності” та План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств і організацій.

4. Четвертий рівень – нормативно-правові акти цього рівня розробляються відповідно до галузевих особливостей. Сюди зокрема, слід віднести Інструкцію про порядок ведення державного лісового кадастру і первинного обліку лісів, Інструкцію по плануванню, обліку і калькулюванню собівартості продукції (робіт, послуг) на підприємствах лісового господарства України, Інструкцію про порядок погодження та затвердження розрахункових лісосік і т.д.

5. П’ятий рівень – це робочі документи підприємства. До них, зараховуємо наказ про облікову політику, робочий план рахнків бухгалтерського обліку, накази про порядок проведення інвентаризацій, положення щодо організації обліку та аналізу на підприємстві, тощо.

Чинне лісове законодавство України включає Лісовий кодекс та підзаконні акти, що обмежують ініціативу фахівців, безпосередньо зайнятих веденням лісового господарства. Рекомендується розробити таке лісове законодавство, яке б встановлювало певні рамки, в межах яких власники лісу й професіонали-спеціалісти лісового господарства могли б діяти,

використовуючи власний досвід. Загальними є рекомендації, що при внесенні змін до лісового закону увага має бути спрямована на наступні питання:

- чітке визначення того, що повинно регулюватися лісовим кодексом, а що – іншими законодавчими актами;

- зв'язок з іншими законами, відмова від дублювання положень у різних законах. Виокремлення положень, що безпосередньо стосуються лісового господарства, та положень, на які варто посилатись в інших законах;

- визначення напрямку, у якому будуть удосконалюватися підзаконні акти та призначення відомства, якому буде доручена ця робота [89].

Проаналізувавши нормативно-правове забезпечення обліку капіталу підприємств лісового господарства, можемо зауважити, що такий спектр є надто загальним та потребує уточнення.

Для підвищення ефективності регулювання діяльності підприємств лісового господарства та ведення ними бухгалтерського обліку слід вирішити низку невідкладних питань. До них слід віднести:

- чіткість визначення таких понять як „ліс”, „лісові ресурси”, „біологічні активи”, „природний капітал”, з метою уникнення неоднозначності в їх трактуванні для забезпечення правомірного використання та обліку природного капіталу підприємства;

- врегулювання питання щодо грошової оцінки лісів, зокрема і для потреби бухгалтерського відображення лісу на корені;

- розподіл прав між власником і користувачем лісу та створення умов для нормального функціонування лісових підприємств різних форм власності, що має великий вплив на формування і використання капіталу та його обліку;

- удосконалення процесу документування та первинного обліку капіталу підприємства, що дасть змогу отримувати оперативну і правдиву інформацію для прийняття рішень щодо наявності та використання капіталу підприємства.

У контексті лісового господарства такі проблеми набувають все більшої актуальності, оскільки нині відсутній чіткий підхід до обліку лісового капіталу, що зумовлено особливостями галузі лісового господарства.

Вирішення даних проблем необхідно розпочати з визначення та уточнення основних понять у діяльності лісової галузі. Відповідно до статті 1 Закону України „Про внесення змін до Лісового кодексу України” від 8 лютого 2006 року, ліс визначається як тип природних комплексів, у якому поєднуються, переважно, деревна та чагарникова рослинність з відповідними ґрунтами, трав'яною рослинністю, тваринним світом, мікроорганізмами та іншими природними компонентами, що взаємопов'язані у своєму розвитку, впливають один на одного і на навколишнє природне середовище [53]. У статті 6 цього Закону наведено характеристику поняття „лісових ресурсів”, згідно якої до них відносять: деревні, технічні, лікарські та інші продукти лісу, що використовуються для задоволення потреб населення і виробництва та відтворюються у процесі формування лісових природних комплексів [53].

Поняття „ліс” та „лісові ресурси” вивчали окремі науковці, серед них Г.Ф. Морозов. Вперше він визначає ліс як „...сукупність деревини, рослин, змінених як в своїй зовнішній формі, так і в своїй внутрішній будові під впливом дії їх один на одного, на зайнятий ґрунт і атмосферу” [107, с. 5].

Згодом вчений поглиблює суть поняття „ліс”, зараховуючи до нього не тільки рослин, а й тварин, тим самим засвідчує, що це сукупність живих організмів, що взаємодіють між собою і з навколишнім середовищем, піддаючись трансформації.

Надав широкого змісту поняттю „ліс” Синякевич І. М., за яким ліс – сукупність землі, рослин, тварин, мікроорганізмів та інших природних компонентів, серед яких домінує деревна рослинність. Всі компоненти лісу біологічно взаємопов'язані, впливають один на одного і на довкілля [153, с.74].

Якщо розглядати поняття ліс з точки зору функціонування лісогосподарських підприємств, то, на нашу думку, ліс – це сукупність природних компонентів, що є основою створення підприємств лісового господарства та мають вагомий вплив на організацію його фінансово-господарської діяльності.

Лісові ресурси визначаємо як продукти, що утворюються в процесі використання лісу та призначені для подальшого застосування у виробничому процесі підприємства.

З огляду на ці визначення не доцільно ототожнювати ці поняття, оскільки ліс – це первинне поняття, а лісові ресурси – наслідок його вирощування та використання.

Участь людини в процесі лісовирощування є мінімальною, тому що її праця застосовується лише при рубці лісу (1%), а решту ліс зростає самостійно. Врахувавши такий факт вважаємо, що цей процес, це ніщо інше як функція самозростання капіталу. Отже, на наш погляд, ліс є частиною природного капіталу.

Значно менше уваги приділяється дослідженню поняття „біологічних активів”. Визначення цього поняття зустрічається у М(С)БО 41 „Сільське господарство” і визначається як жива тварина або рослина [109]. З 1 січня 2007 року введено в дію П(С)БО 30 „Біологічні активи”, за якими тварини або рослини, які в процесі біологічних перетворень здатні давати сільськогосподарську продукцію та/або додаткові біологічні активи, а також приносити в інший спосіб економічні вигоди, визначені як біологічні активи [132].

Тобто біологічним активом може бути будь-яка тварина чи рослина, яка утримується або вирощується в підприємстві.

Біологічні активи складають основу господарських активів лісового господарства. На наш погляд, біологічні активи мають наступну суть: є активом; здатні приносити дохід у результаті їхньої експлуатації; можуть

самовідтворюватись; біологічний актив визначається активом, якщо можна визначити його достовірну вартість.

Виходячи з наведених вище ознак, вважаємо, що біологічні активи є наслідком експлуатації природного капіталу. Їх взаємозв'язок можна виразити так (рис. 1.10.)

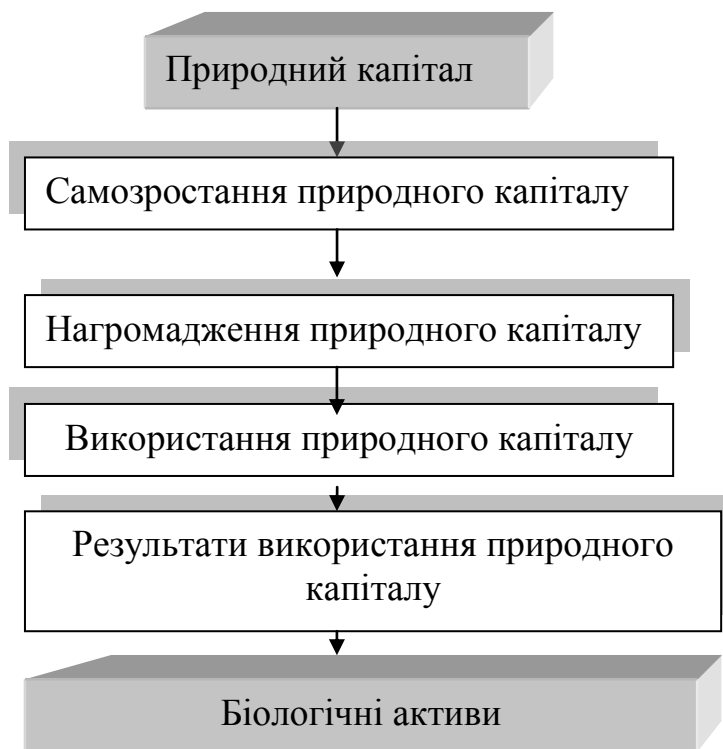

Рис.1.10. Взаємозв'язок природного капіталу та біологічних активів

Проте, у згаданому П(С)БО 30 „Біологічні активи” поняття розглядається з точки зору сільського господарства. Сільськогосподарською діяльністю визначається процес управління біологічними перетвореннями з метою отримання сільськогосподарської продукції, тобто визнають тільки та діяльність, під час якої біологічні активи зазнають перетворень у керованому середовищі. Якщо розглядати лісогосподарську діяльність, то з визначенням сільськогосподарської діяльності вони не співпадають, оскільки процеси трансформації здійснюється не керовано. Тому, лісове господарство не слід розглядати у складі сільського господарства, оскільки це різні види діяльності з окремою специфікою. Відтак, в П(С)БО 30 „Біологічні активи” необхідно окремим пунктом розкрити суть біологічних активів у лісовому господарстві та дати визначення лісогосподарській діяльності, а

також ввести поняття „природний капітал” як джерела біологічних активів. Пропонуємо до пункту 4 П(С)БО 30 „Біологічні активи” додати таке доповнення:

1. Біологічний актив (для лісового господарства) – це активи (лісорозсадники, чагарники, дикі тварини, дикі птахи, та інше), що виникли внаслідок використання природного капіталу лісового господарства та здатні давати лісогосподарську продукцію та/або додаткові біологічні активи лісового господарства.

2. Природний капітал (для лісового господарства) – це сукупність природних лісових компонентів (ліс на корені, лісові землі, нелісові землі), що у контексті самовідновлюючої та саморегулюючої функції призводить до отримання ресурсів (природних ресурсів, біологічних активів та ін. лісових ресурсів).

3. Лісогосподарська продукція – актив, одержаний в результаті трансформації лісових біологічних активів, призначений для продажу, переробки або внутрішньогосподарського споживання.

Отже, ліс та лісові землі, що придбані підприємством (передані підприємству) при створенні (приватне підприємство) або надані державою у випадку утворення державного підприємства лісового господарства слід відносити до складу зареєстрованого первинного капіталу, що дасть змогу повністю оцінити початковий капітал, яким володіє новостворене підприємство та, відповідно, його потенційний розвиток. Тоді як, біологічні активи та інші лісові ресурси – це частина (нагромадженого) природного капіталу, що виникає в наслідок його використання.

За таких умов, необхідним стає удосконалення нормативно-правового регулювання діяльності підприємств лісового господарства та системи бухгалтерського обліку в частині методики бухгалтерського відображення природного капіталу, а саме врахування специфіки діяльності галузі та ідентифікації створеного капіталу. Враховуючи зазначене вище, необхідно розробити та впровадити галузевий стандарт обліку „Лісове господарство” з

метою регламентації ведення обліку в підприємствах лісового господарства та розкриття інформації, пов'язаної із їх діяльністю.

Пропонуємо такий план-проект галузевого стандарту обліку „Лісове господарство” (таблиця 1.8).

Таблиця 1.8

План-проект галузевого стандарту обліку „Лісове господарство”

№ з/п	Назва розділу стандарту	Характеристика інформації розділу
1	Сфера застосування	Інформація про те, на які об'єкти обліку поширюється цей стандарт (природний капітал лісового господарства (ліс на корені, лісові землі), біологічні активи, лісогосподарська продукція) та їх перелік в лісовому господарстві
2	Визначення пов'язані із лісогосподарською діяльністю	Трактування специфічних понять, що застосовуються в цьому стандарті та в ході діяльності підприємств лісового господарства (біологічні перетворення, природний капітал, біологічні активи, лісогосподарська діяльність тощо).
3	Загальні визначення	Трактування понять загального характеру, що використовуються в цьому стандарті (балансова вартість, оцінка, справедлива вартість).
4	Проведення оцінки та визначення приросту природного капіталу	Розділ визначає основні методи оцінки вартості природного капіталу, його приросту та врегульовує питання відображення нагромадження капіталу в бухгалтерському обліку.
5	Прибутки й збитки	Регламентація визнання прибутку й збитку внаслідок діяльності підприємства з врахуванням її специфіки
6	Розкриття інформації	Інформація, щодо опису та розкриття інформації щодо діяльності з вказівкою рівня її оприлюднення (внутрішня, зовнішня інформація). Суб'єкт господарювання повинен розкривати інформацію про оцінку, наявність, балансову вартість та приріст природного капіталу, методи обліку і стратегію управління природним капіталом підприємства).

Вагомий вплив на побудову обліку капіталу на рівні підприємства, також, має організаційно-правова форма власності. Ця проблема особливо актуальна саме в лісовій галузі. В умовах вітчизняної ринкової, кризової економічної і політичної ситуації, значні зміни у формах власності, зокрема й на такі ресурси як земля і ліс, відіграють далеко не останню, і навіть, одну з основоположних ролей в стабілізації економічного стану в Україні.

Досі існують проблеми роздержавлення і приватизації (переходу від державної до недержавної форми власності) багатьох підприємств України. Вирішення таких проблем в сучасних умовах вимагає ретельного розгляду структури власності і її особливостей, світового досвіду диференціації форм власності (націоналізація і денационалізація, антимонопольна політика, приватизація й інше), національних особливостей економіки України. Певна річ, в основі згаданих вище процесів мають бути чітко сформовані правові механізми та належна виконавча дисципліна.

Щодо існування приватної власності на ліси можна звернутись до прикладу багатьох європейських країн, зокрема Швеції, яка має дуже розвинений лісовий сектор економіки.

У Швеції, як і у інших країнах з ринковою економікою, виділяють наступні види власності: державна, приватна та колективна. Ліс, як природний ресурс також знаходиться у різних видах власності (рис. 1.11). Як видно з цього рисунку у Швеції переважає приватна власність на ліси, а частка державної власності є незначною.

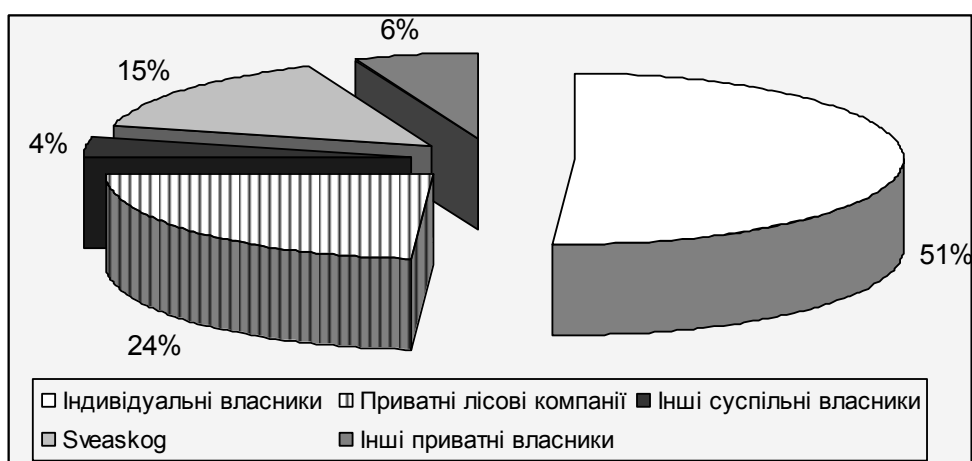

Рис. 1.11. Розподіл лісів Швеції за власниками

Особливістю шведської моделі економіки є те, що ліс, як і будь-який інший товар на ринку, має свою ціну, і будь-хто, й у будь-який час може його купити чи продати. Звичайно, лісовий ринок Швеції має власні особливості, правила і тривалий еволюційний розвиток.

В Україні, на відміну від Швеції, інститут власності, в тому числі і власності на ліс, перебуває тільки на початковій стадії розвитку.

Згідно з чинним законодавством, ліси в Україні можуть знаходитись у державній, приватній і комунальній власності [3, стаття 7].

Лісовий кодекс України передбачає, що ліс може бути приватним, якщо він отриманий чи придбаний у складі селянських, фермерських та інших господарств і має площу не більше 5 га. Також без обмеження площі ліс може бути створеним на власних земельних ділянках деградованих і малопродуктивних угідь [3, стаття 12].

Якщо розглядати фактичну ситуацію з розподілом власності на ліси в Україні, то тут спостерігається протилежна до Швеції ситуація – державна власність нині переважає, а приватних лісів майже немає (менше 0,1%). Ще близько 2% лісів знаходяться у комунальній власності.

Можна констатувати, що розвиток власності на ліси в Україні поки що значно відрізняється навіть від країн колишнього соціалістичного табору – Угорщини, Чехії, Словаків та колишніх республік радянського Союзу – Литви і Латвії, у яких процеси ринкової трансформації почались раніше. Так, у Чехії у державній власності знаходиться 63,3% лісів, в Угорщині – 60%, у Словаків – 42,7, у Литві і Латвії – близько 50%.

Чисельність підприємств різних організаційно-правових форм в Україні наведено в таблиці 1.9.

Як видно з таблиці 1.9., державна форма власності у лісовому господарстві переважає. Відомо, що державні ліси продажу не підлягають, а можуть лише надаватись в постійне або тимчасове користування.

Такий факт підтверджує недосконалість системи прав власності на лісові ресурси, що діє в Україні та перешкоджає ефективному лісокористуванню.

Досвід лісокористування в Європі показує, що ліси, які знаходяться у державній власності виконують екологічні функції та мають низьку комерційну цінність, а в приватній – експлуатаційні ліси.

**Чисельність підприємств лісового господарства різних
організаційно-правових форм в Україні за 2010 – 2012 рр. [118]**

№ з/п	Тип організаційно-правової форми підприємства лісового господарства	Чисельність підприємств за роками			2012р. +,- до 2010
		2010	2011	2012	
1.	Всі організаційно-правові форми господарювання	612	615	622	+10
2.	Підприємства, в тому числі:	533	527	518	-15
	- фермерське господарство	3	3	4	+1
	- приватне підприємство	10	9	15	+5
	- колективне підприємство	6	5	4	-2
	- державне підприємство	343	344	343	-
	- комунальне підприємство	68	63	68	-
	- дочірнє підприємство	102	103	84	-18
	- підприємство об'єднання громадян (релігійної організації профспілки)	1	-	-	-
3.	Господарські товариства, в тому числі:	20	18	25	+5
	- відкрите акціонерне підприємство	2	3	2	-
	- закрите акціонерне товариство	3	2	2	-1
	- товариство з обмеженою відповідальністю	14	12	20	+6
	- командитне товариство	1	1	1	-
4.	Кооперативи, в тому числі:	15	14	17	+2
	- виробничий кооператив	1	1	1	-
	- сільськогосподарський виробничий кооператив	10	9	13	+3
	- сільськогосподарський обслуговуючий кооператив	4	4	3	-1
5.	Організації (установи, заклади), в тому числі:	31	31	31	-
	- орган місцевого самоврядування	2	2	2	-
	- державна організація (установа, заклад)	28	28	28	-
	- комунальна організація (установа, заклад)	1	1	1	-
6.	Відокремлені підрозділи без статусу юридичної особи, в тому числі:	15	26	30	+15
	- філія	15	26	30	+15
7.	Інші організаційно-правові форми господарювання	1	1	1	-

Отже, вважаємо, запровадження державно-приватної форми партнерства в лісогосподарській діяльності вигідніша для суспільства і з

часом веде до рівномірнішого використання лісів, ніж при домінуванні монопольного володіння держави.

Враховуючи досвід країн Європи, в Україні необхідно переглянути питання прав власності на землі і лісові ресурси та створити умови для становлення співпраці державного й приватного лісового господарювання, адже високої економічної ефективності лісокористування може бути досягнуто тільки конкурентоспроможним власником, який у процесі використання ресурсів здатен отримати максимально можливу вартість вихідних продуктів.

В Україні розпочата робота в цьому напрямку, а саме запроваджується галузева реформа. Першочерговий акцент, в такій реформі, зосереджений на реалізації стратегічних напрямків ведення лісового господарства, а саме на переході до державно-приватної форми партнерства в лісогосподарській діяльності.

Йдеться не про приватизацію лісу, а про залучення бізнесу до окремих видів лісогосподарських робіт та впровадження окремих інвестиційних проектів.

Наприклад, уже практикується співпраця з малим і середнім бізнесом. Близько 53 % лісозаготівельних робіт і 6 % лісових операцій наразі виконують суб'єкти підприємницької діяльності, що дало змогу додатково залучити в галузь інвестицій на суму майже 130 млн. грн.

Для подальшого зменшення собівартості лісогосподарських операцій і відповідно витрат господарств, планується поточного року забезпечити виконання 70 % лісозаготівельних та 30 % інших робіт саме підприємцями. Завдяки цьому можна заощадити до 50 млн. грн. і спрямувати вивільнені кошти на інвестиційні програми та соціальні виплати.

З огляду на проведені дослідження будуємо модель взаємозв'язку чинників впливу на побудову бухгалтерського обліку капіталу саме для лісогосподарських підприємств (рис. 1.12).

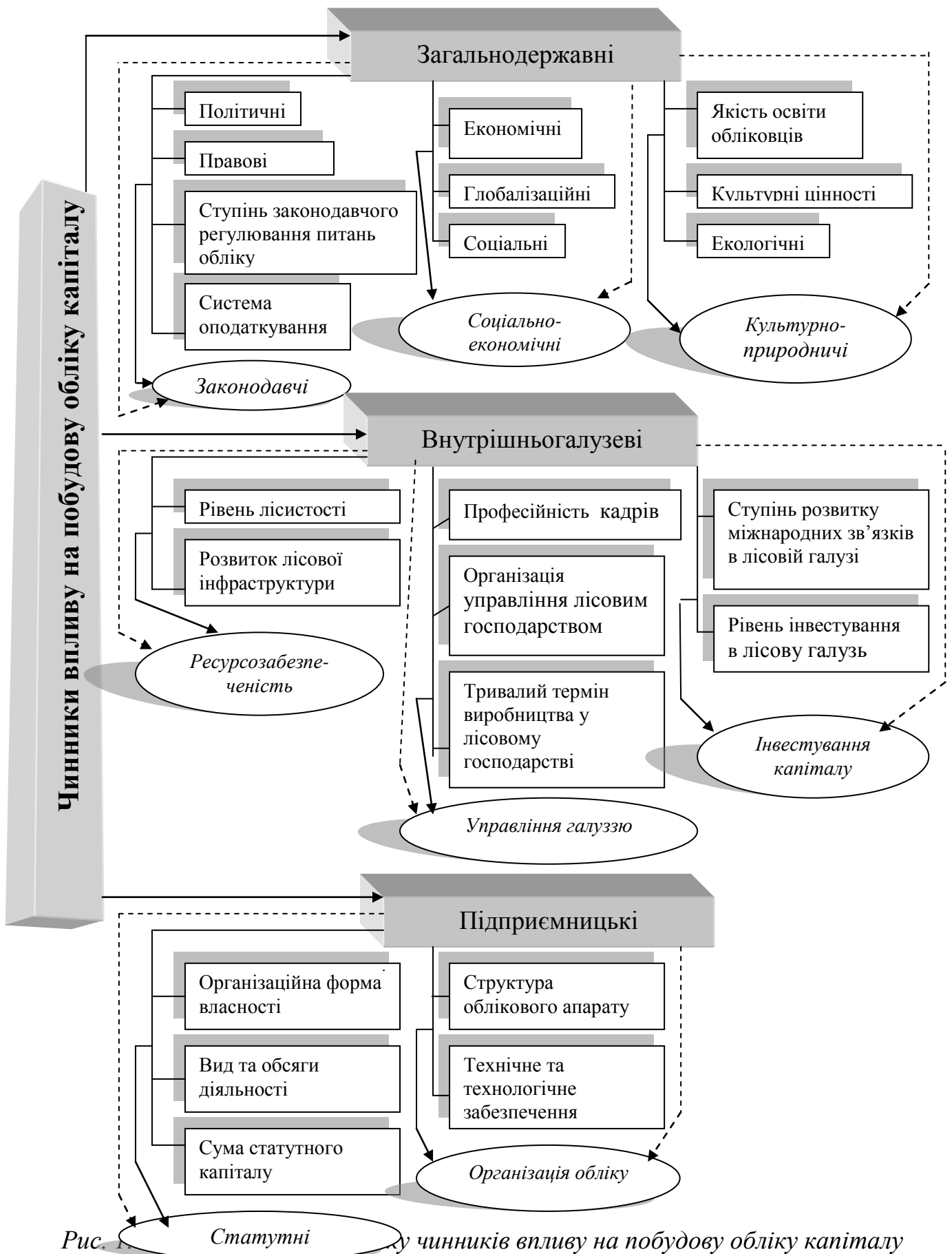

Рис. 1. Система чинників впливу на побудову обліку капіталу підприємств лісового господарства

Чинники, наведені на рисунку 1.12. зумовлені певними особливостями лісової галузі. До особливостей галузі віднесено:

1. Тривалий термін виробництва – одна з основних особливостей галузі, яка має значний вплив на діяльність підприємства та його фінансовий стан загалом, оскільки саме через це лісова галузь зазнає низку проблем, пов'язаних із інвестиціями у власний капітал та його кругообігом.

2. Здатність лісу до природного відтворення – як згадувалось вище, саме ця особливість і є самозростаючою функцією природного капіталу, що, як наслідок, стає джерелом активів підприємств лісового господарства.

3. Зв'язок діяльності підприємств лісової галузі з біологічними процесами – внаслідок біологічних перетворень, при мінімальній праці, здійснюється лісовирощування, що сприяє використанню результатів цих перетворень та розвитку діяльності..

4. Різноманітність лісової продукції - ліс здатен задовольняти різні потреби суспільства, тому продукція лісового господарства має різноманітний характер: деревина різних порід, плоди, насіння, гриби, ягоди, живиця, технічна та лікарська сировина, продукти мисливського господарства [114, с.150]

5. Результати виробничої діяльності обліковуються у держлісгоспах, а інформація про них формується у підрозділах.

На основі зазначених особливостей лісової галузі визначимо основні завдання, що необхідно враховувати під час формування стратегій та тактик щодо ефективного формування та використання капіталу в підприємствах лісового господарства. Серед них основними є:

1. Побудова та вибір стратегії управління приростом капіталу, з метою його нагромадження в межах оптимального обсягу, необхідного для забезпечення раціональної діяльності підприємств.

2. Забезпечення такого співвідношення власного та позикового капіталу, за якого підвищуватиметься рівень фінансової незалежності підприємства й рентабельність власного капіталу.

3. Досягнення найбільш раціонального кругообігу капіталу підприємства.

4. Максимізація доходності капіталу.

5. Мінімізація фінансових ризиків, пов'язаних з використанням капіталу.

6. Забезпечення фінансової стійкості підприємства в процесі його діяльності.

З огляду на згадані вище завдання, пропонуємо основні вимоги, яким повинна відповідати інформація щодо управління капіталом підприємства, а саме:

– бути оперативною, точною та достовірною й узагальнюватись в первинних документах, зовнішній та внутрішній звітності та відображати усі факти господарського життя, що здійснюються в підприємстві;

– бути доступною для користувачів та містити максимальний обсяг найважливіших показників, що дають змогу володіти інформацією про поточний та перспективний стан і динаміку структури капіталу та його вплив на фінансовий стан підприємства;

– враховувати вплив окремих чинників та особливостей лісової галузі на формування, використання та кругообіг капіталу;

– забезпечувати здійснення аналізу й контролю наявності й використання капіталу підприємства;

– формувати базу для планування обсягу і структури капіталу підприємства.

Процес побудови обліково-аналітичного забезпечення, що охоплює управління капіталом підприємства схематично подано у таблиці 1.10.

Отже, також невід'ємним фактором впливу на побудову обліку та управління капіталом є створення належного інформаційного забезпечення, як основної передумови розробки адекватних управлінських рішень, з метою підвищення ефективності діяльності підприємства. Загалом, на нашу думку, інформаційне забезпечення – це система інформаційних ресурсів та

сукупність методів їх організації, необхідних для реалізації аналітичних процедур, які забезпечують оперативне прийняття управлінських рішень щодо структури капіталу підприємства.

Таблиця 1.10

Етапи побудови обліково-аналітичного забезпечення управління капіталом підприємства

Етапи	Завдання	Призначення
1 етап	Збір і систематизація інформації про результати фінансово-господарської діяльності, про формування та рух капіталу підприємства т. ін.	На цьому етапі відбувається збір інформації про всі факти господарського життя. Внаслідок цього можна отримати відомості про стан та динаміку капіталу підприємства
2 етап	Складання звітності про власний капітал	Публікація річного балансу та звіту про власний капітал дає змогу всім користувачам, як внутрішнім, так і зовнішнім, отримувати інформацію для оцінки платоспроможності підприємства, його фінансової незалежності, оцінки впливу фінансових і інвестиційних угод на фінансовий стан підприємства тощо
3 етап	Аналіз інформації про рух капіталу підприємства	Формує інформацію для прийняття конкретного управлінського рішення щодо капіталу
4 етап	Обґрунтування і оцінка ефективності використання капіталу тощо	Цей етап призначений для розробки тактичних та стратегічних управлінських рішень

Створюючи інформаційне забезпечення управління капіталом перш за все необхідно дотримуватись таких принципів: системності, достовірності, оперативності, захищеності від несанкціонованого доступу, єдності норм, уніфікації, стійкості, спрощення процесу обробки інформації (збереження уже введеної інформації та можливість внесення змін до неї).

Маємо зауважити, що інформація щодо управління капіталом необхідна як керівництву конкретного підприємства, так і його зовнішнім контрагентам, зацікавленим у досягненні найкращого фінансового результату діяльності.

Підсумовуючи зазначене, можна зробити висновок, що процес побудови обліку – багатогранний та складний процес, від ефективності якого залежить правильність та оперативність прийняття управлінських рішень, та,

як наслідок, рівень стабільності та прибутковості діяльності підприємства в цілому. Таким чином, необхідно враховувати усі чинники впливу на систему обліку, зокрема в такій специфічній галузі економіки як лісове господарство.

Висновки до розділу 1

В результаті проведеного дослідження теоретичних основ побудови обліку і аналізу капіталу підприємств лісового господарства, сформульовано такі висновки:

1. Динамічні процеси міжнародного економічного розвитку висувають перед Україною нові проблеми та потребують від неї активної участі в їхньому вирішенні. З метою адаптації до нинішніх економічних умов, необхідно є переосмислити вітчизняні економічні стратегії та поняття для чіткого окреслення пріоритетів розвитку національної економіки. Виходячи із зазначеного, можна стверджувати, що при трансформації економічної системи важливе місце посідають процеси міжнародного руху капіталу, створення сприятливих умов для нагромадження капіталу, інвестування та раціональне розміщення капіталу у виробничих сферах.

2. Капітал – це основа створення підприємства, що є джерелом активів і покриття зобов'язань та забезпечує безперервне функціонування підприємства й максимізацію прибутків. Основним фактором, від якого залежить забезпечення безперервного функціонування підприємств загалом (в тому числі і підприємств лісової галузі) є раціональне формування та використання капіталу підприємств. У дисертації наведено схему, що відображає роль капіталу в забезпеченні ефективної діяльності підприємств лісового господарства, Встановлено, що виконання основних цілей підприємств лісового господарства тісно пов'язане з формуванням та використанням капіталу підприємства і має значний вплив на забезпечення ефективної діяльності підприємств.

3. Інвестиції розглядаються як один із основних чинників, що впливають на підвищення ефективності функціонування підприємства будь-якої галузі. Інвестиції, що надходять у лісове господарство, також є вкрай недостатніми для повноцінної підтримки галузі в такий період. Основними причинами низької інвестиційної привабливості підприємств лісового господарства виступають такі: законодавчо-нормативні та бюрократичні перепони, нестабільність законодавства; недосконалі конкурентні умови для розвитку малого та середнього бізнесу, який повинен забезпечити виконання усіх лісогосподарських операцій, що здешевить їх вартість та підвищить якість виконання; тривалий термін окупності інвестицій, здійснених у галузі; значна залежність галузі від природних чинників; складні умови експлуатації лісів. Одним з провідних напрямків підвищення інвестиційної привабливості підприємств лісового господарства є активна участь у міжнародних проектах, що відкривають перспективи іноземного інвестування в лісову галузь.

4. На основі дослідження трактувань багатьма вченими-економістами сутності терміну „власний капітал”, запропоновано структурну модель власного капіталу, згідно якої власний капітал поділяється на зареєстрований (статутний капітал) та незареєстрований (капітал в дооцінках, нерозподілений прибуток, додатковий капітал, резервний капітал) та проведено класифікацію джерел утворення статутного капіталу підприємств різних організаційно правових форм лісового господарства.

5. В процесі діяльності підприємств лісового господарства формується та використовується притаманний такій галузі специфічний вид капіталу, визначеного як „природний капітал”. Враховуючи специфіку та склад капіталу лісогосподарських підприємств, запропоновано впровадження такого терміну, як повноцінної частини капіталу підприємств лісової галузі з подальшим введенням його у структуру відповідних рахунків бухгалтерського обліку. Природний капітал у лісовому господарстві слід трактувати як сукупність природних компонентів, що у контексті самовідновлюючої та саморегулюючої функції призводять до отримання

вигоди (ресурсів). Природний капітал у лісовому господарстві слід також поділити на дві категорії, а саме: первинний природний капітал (той, що наданий підприємству одразу), та нагромаджений природний капітал (той, що нагромаджується в процесі тривалого періоду діяльності лісогосподарських підприємств). З урахуванням зазначеного, наведено уточнену класифікацію капіталу для підприємств лісової галузі.

6. Поняття „залучений капітал” і „позичковий капітал”, є недоречними для трактування частини капіталу, що відображається як зобов’язання, оскільки, „залучення” – це дія або система заходів щодо пошуку нових джерел фінансування, а „позичка” – це безоплатна передача однією стороною (позичкодавцем) або зобов’язання передати другій стороні (користувачеві) річ для користування протягом встановленого строку. Тому, запропоновано використовувати саме поняття „позиковий капітал”, оскільки згідно його визначення в користування передаються як гроші, так і інші цінності.

7. Побудова обліку капіталу на підприємствах лісового господарства підпадає під вплив особливостей функціонування галузі. Звідси запропоновано модель взаємозв’язку чинників впливу на побудову фінансового і управлінського обліку капіталу лісогосподарських підприємств, на основі якої визначено основні завдання, які необхідно враховувати під час формування стратегій і тактик щодо ефективного формування, використання капіталу в підприємствах лісового господарства.

8. Потребує удосконалення нормативно-правове регулювання діяльності підприємств лісового господарства та системи бухгалтерського обліку в частині методики бухгалтерського відображення природного капіталу. У зв’язку з цим рекомендовано доповнити редакцію П(С)БО 30 „Біологічні активи” трактуваннями суті природного капіталу та біологічних активів із врахуванням специфіки діяльності галузі та ідентифікації створеного капіталу, що дасть змогу покращити методику їх обліку у лісовому господарстві.

РОЗДІЛ 2. ОБЛІК КАПІТАЛУ У ЛІСОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

2.1. Оцінка та особливості первинного обліку капіталу підприємств лісового господарства

Бухгалтерський облік, як відомо, є системою збору, узагальнення й обробки інформації про фінансово-господарську діяльність суб'єктів господарювання, що складає основу прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Вагомою ознакою бухгалтерського обліку є обов'язкове використання грошового вимірника. Саме застосування цієї величини сприяє підвищенню корисності бухгалтерського обліку для його користувачів, оскільки, дає змогу виконувати різноманітні господарські операції між суб'єктами господарювання, оцінювати як об'єкти обліку, так і результати фінансово-господарської діяльності. Від результатів проведеної оцінки за допомогою грошового вимірника залежить побудова стратегії щодо використання ресурсів господарювання, прийняття різноманітних управлінських рішень та прогнозування можливих вигід та втрат від обраного напрямку ведення діяльності загалом.

Можливість виразити капітал підприємства в єдиному грошовому вимірнику уможливорює раціональне управління ним в процесі господарювання. Саме оцінка забезпечує формування звітності.

Оцінка статей бухгалтерського балансу – вираження в грошовому обчисленні окремих видів господарських засобів і джерел їхнього формування, які відображаються в бухгалтерському балансі [50, с.617].

Оцінка елементів капіталу повинна дорівнювати оцінці тих активів, з якими вони пов'язані. Це базове правило оцінки елементів капіталу модифікується по окремих позиціях капіталу.

Правила оцінки елементів капіталу

Елементи капіталу	Оцінка
Оплачений (вкладений капітал)	Дорівнює оцінці вкладених обмін на корпоративні права активів, за вирахуванням облікової вартості активів, витрачених на викуп корпоративних прав самим підприємством
У тому числі складові оплаченого капіталу:	
Статутний (пайовий) капітал	Дорівнює номінальній сумі зареєстрованого статутного (пайового) капіталу
Додатково вкладений капітал	Різниця між оцінкою вкладеного капіталу та номінальною вартістю статутного капіталу
Неоплачений капітал	Дорівнює вартості неоплаченого статутного капіталу
Вилучений капітал	Дорівнює собівартості викуплених самим товариством акцій (часток, паїв), тобто фактичній вартості їх придбання
Інший додатковий капітал	Дорівнює обліковій оцінці елементів, що з ним пов'язані
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	Визначається наростаючим підсумком за весь період існування підприємства і дорівнює оцінці результату його діяльності за вирахуванням: – суми оцінки всіх активів, що розподілялись між власниками (акціонерами, учасниками) як дохід від корпоративних прав (дивіденди, тощо); – сум, на які накладена заборона щодо розподілу між власниками.
Резервний капітал	Розмір резервного капіталу передбачено статутом або законодавством

З врахуванням пропозицій щодо визнання природного капіталу частиною власного капіталу підприємств лісового господарства виникає проблема його грошової оцінки.

Грошову оцінку природного капіталу розглядаємо як вираження в грошах максимально можливого ефекту від його комплексного раціонального використання.

В основу грошової оцінки лісів покладено величину середньорічного економічного ефекту у вигляді рентного або чистого доходу від використання одиниці відповідного об'єкту оцінки [74, с.353].

Експертна грошова оцінка – процес визначення вартості об’єкта оцінки на дату оцінки [135]. Експертна грошова оцінка природного капіталу необхідна для діяльності лісогосподарських підприємств, оскільки покликана вирішити низку невідкладних завдань, а саме:

- облік лісів у складі капіталу підприємства;
- розрахунок розмірів платежів за користуванням лісовими ресурсами;
- визначення ефективності лісовирощування та потреби в розширенні лісових площ;
- аналіз діяльності підприємств лісового господарства та визначення фінансових результатів;
- визначення доцільності інвестування в діяльність лісогосподарських підприємств;
- розрахунок фінансових ризиків та потенційних втрат внаслідок непередбачуваних економічних та екологічних факторів (інфляція, пожежі).

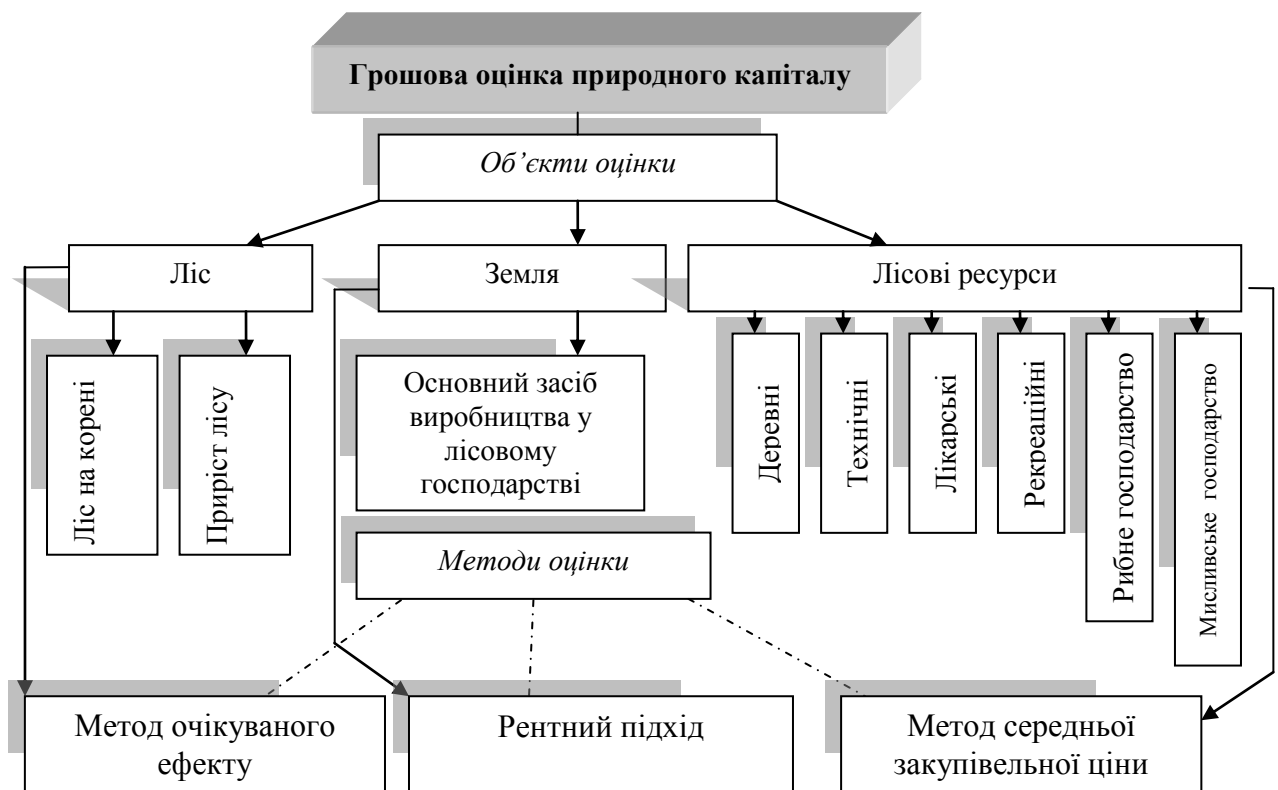

Рис. 2.1. Модель грошової оцінки природного капіталу підприємств лісового господарства

Модель експертної грошової оцінки природного капіталу підприємства лісового господарства наведена на рис. 2.1.

Згідно із запропонованою моделлю експертної грошової оцінки лісу слід застосовувати метод очікуваного ефекту від його використання. Сутність методу полягає у визначенні економічного ефекту, який можна одержати при використанні вирощуваної деревини. Для цього пропонуємо ліс на корені, наданий державою, оцінювати на основі вартісних цін на деревину, що вирощується в даному лісі. Для цього, на наш погляд, можливо застосовувати формулу, наведену в Проекті „Про затвердження Методики проведення грошової оцінки лісів для господарської діяльності Державного агентства лісових ресурсів:

$$E_o = \frac{\sum M_i \times C_i}{(1 + E)^{(T_i - t_i)},} \quad (2.1)$$

де E_o – ефект від використання деревини, грн./га;

M_i – очікуваний запас стиглих насаджень i -тої породи, м³/га;

C_i – чинна ціна одного кубічного метра знеособленої деревини i -тої породи, гривень;

T_i – вік рубки переважаючої i -тої породи в складі насадження, років;

t_i – фактичний вік переважаючої i -тої породи в складі насадження на час оцінки, років;

E – норматив приведення за фактором часу (0,02) [100, с. 14].

Тобто, надалі прогнозну оцінку лісу на корені підприємство може визначити так:

$$V_L = \sum \frac{Q_i \times \ddot{O}^3}{(1 + \dot{A})^t}, \quad (2.2)$$

де, V_L – вартість лісу на корені;

Q_i – обсяг деревини i -тої породи, на час оцінки;

C_i – чинна ціна одного кубічного метра деревини i -тої породи, на час оцінки (гривень);

E – норматив приведення за фактором часу;

t – фактичний вік i -тої породи в складі насадження на час оцінки, років;

Для прикладу розрахуємо ефект від використання соснового лісу на корені на площі 1,7 га для Улашківського лісництва, що входить до Чортківського лісового господарства.

Вхідна інформація:

1) Таксаційна характеристика ділянки, що оцінюється (з матеріалів лісовпорядкування лісгоспу):

Улашківське лісництво, кв.1 вид.8, площа 1,7 га

Лісові культури складом 10Сз віком 42 роки. Середня висота сосни 17м, середній діаметр 22 см, I клас бонітету, тип лісу В₂-дС, відносна повнота 0,8, запас 255 м³/ га деревини.

2), Збір за спеціальне використання лісових ресурсів. Стаття 331. Ставки збору.

Розрахунок:

Розраховуємо вартість соснової деревини у віці 81 рік запасом 304,3 м³ / га стовбурової деревини і 280,18 м³ ліквідної деревини і дров та кількістю стовбурів 530 шт. / га за ставками збору за спеціальне використання лісових ресурсів станом на кінець 2012 року.

Таблиця 2.2

Розрахунок вартості основної деревини за таксовими ставками

Порода / таксовий пояс	Обсяг ділової деревини, м ³ – чисельн., ставка збору за м ³ , грн. – знам.			
	Груба	Середня	Дрібна	Разом
1	2	3	4	5
Сз/ I	<u>96,49</u>	141,33	<u>18,903</u>	<u>256,723</u>
	49,98	32,13	12,49	-
Сума збору, грн.	4822,57	4540,93	236,10	9599,60

Здійснюємо розрахунок очікуваного ефекту для середньовікового 42 – річного штучного соснового деревостану у віці стиглості (81 рік) за формулою 2.1:

$E_0 = 9599,60 / (1 + 0,02)^{42} = 9599,60 / 2,164744 = 4434,51$ грн./га та 7538,67 грн. на площу ділянки (1,7 га).

Проте, при включені на баланс необхідно враховувати і витрати, здійснені підприємством на обслуговування лісу. Тоді формула набуває такого вигляду:

$$V_L = \sum Q_i \times \ddot{O}_s - \hat{A}, \quad (2.3)$$

де B – витрати здійснені підприємством при здійснені засадження, відновлення, охорони лісу та заходів щодо підвищення продуктивності лісів тощо.

Цю оцінку слід проводити один раз на 10 років, з метою визначення приросту лісу та відповідно ефекту від його використання. Для визначення приросту маси лісу пропонується формула:

$$\ddot{M}_{L_{Pr}} = \ddot{M}_{L_1} - \ddot{M}_{L_0} + \ddot{M}_{L_{уб}}, \quad (2.4)$$

де $M_{L_{Pr}}$ – приріст маси лісу в m^3 ;

M_{L_1}, M_{L_0} – маса лісу на момент оцінки, попередня маса лісу;

$M_{L_{уб}}$ – маса лісу, що вибула.

Також, можна розрахувати приріст очікуваного ефекту:

$$a_{Pr} = a_1 - a_0, \quad (2.5)$$

де ϵ_{Pr} – приріст очікуваного ефекту, грн..;

ϵ_1, ϵ_0 – очікуваний ефект на момент оцінки, очікуваний ефект розрахований при попередній оцінці.

Жук В. М. вважає, що розвиток галузевого бухгалтерського обліку потребує негайного відображення найбільш значимого в аграрній економіці активу – земельного капіталу, який має стати в основі нової парадигми розвитку бухгалтерського обліку в аграрному секторі економіки [49, с. 36]. Серед дослідників цієї проблеми й Железняк Н. В., що стверджує про необхідність відображення вартості сільськогосподарських угідь у складі капіталу підприємств АПК [47, с. 6].

Вважаємо, що лісові землі необхідно віднести до складу природного капіталу підприємств лісового господарства, оскільки вони є невід'ємним

джерелом лісових активів, що дасть змогу врахувати увесь наявний потенціал підприємства.

Грошова оцінки лісових земель в згаданому вище проекті розраховується за такою формулою [100, с. 16]:

$$\ddot{O}_i = \ddot{I}_a \times D_a \times \tilde{N}_e \times \hat{E}_i \times \hat{E}_a \times \hat{E}_{\text{io}} \times \hat{E}_s \quad (2.6)$$

де, Pd – площа земельної ділянки;

Rd – рентний дохід для відповідної категорії земель (у гривнях на рік);

Sk – строк капіталізації (у роках);

Km – коефіцієнт, який враховує місце розташування земель;

Kv – коефіцієнт, який враховує вид використання земельної ділянки і встановлюється залежно від складу угідь земельної ділянки відповідно до даних Державного земельного кадастру;

Kmz – коефіцієнт, який враховує належність земельної ділянки до земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного, історико-культурного призначення;

Ki – коефіцієнт індексації нормативної грошової оцінки земель.

Рентний дохід для відповідної категорії земель (Rd), на які поділяються землі України за основним цільовим призначенням, визначається як дохід, який можна отримати в результаті використання земельної ділянки залежно від її якості та місця розташування. Нормативи рентного доходу для відповідних категорій земель визначаються Мінагрополітики України [99].

Рентний річний дохід для відповідної категорії лісових земель (Rd) приймається за типами лісорослинних умов та визначається як різниця між середньою річною таксовою вартістю деревини, що вирубується за обіг рубки в порядку головного користування та рубок формування та оздоровлення насаджень в еталонному деревостані відповідного типу лісу у відповідних категорії лісів та розряді лісових такс і середніми річними плановими (нормативними) виробничими витратами на лісовирощування за даними форми № 10-ЛГ „Звіт про виконання виробничого плану по лісовому господарству” [136].

Виляють два поняття ренти:

- лісова рента, або чистий дохід, що припадає на одиницю ресурсу, який використовується;
- земельна рента, або чистий дохід, що припадає на одиницю площі лісової землі [178, с.60].

Землі лісогосподарського призначення поділяються на лісові та нелісові.

До лісових земель віднесено вкриті лісовою (деревною і чагарниковою) рослинністю та не вкриті лісовою рослинністю, які підлягають залісненню (зруби, згарища, рідколісся, пустирі тощо), а також зайняті лісовими шляхами, просіками, протипожежними розривами та осушувальними каналами і дренажними системами. До нелісових земель, згідно статті 5 Лісового кодексу, України віднесено землі, зайняті сільськогосподарськими угіддями (рілля, багаторічні насадження, сіножаті, пасовища), водами і болотами, спорудами, комунікаціями, малопродуктивними землями тощо, які надані в установленому порядку та використовуються для потреб лісового господарства [90].

Розглянемо оцінку лісових земель з використанням формули для грошової оцінки лісової землі підприємства лісового господарства:

$$\ddot{O}_{\epsilon} = \frac{S \times P_{\ddot{a}}}{Sk}, \quad (2.7)$$

де \ddot{O}_{ϵ} – грошова оцінка землі підприємства лісового господарства;

S – площа земельної ділянки підприємства лісового господарства;

$P_{\ddot{a}}$ – рентний дохід для відповідної категорії земель (у гривнях на рік);

Sk – ставка капіталізації землі (розраховуються відношенням ринкових даних про доходи і ціни продажу подібних ділянок землі [42, с.5].

Для прикладу розрахуємо оцінку землі для Кременецького лісового господарства.

Вхідна інформація: площа ділянки, що оцінюється – 23700 га; рентний дохід від відповідної категорії земель – 157, 9 грн. / рік на 1 га; ставка капіталізації землі – 5%.

Розрахунок:

Розраховуємо вартість земельної ділянки станом на кінець 2012 року.

$$\ddot{O}_c = \frac{23700 \times 157.9}{0.5} = 7484460 \text{ \textit{€}}.$$

У такий спосіб, розраховується вартість землі надана підприємству.

В основу грошової оцінки лісових ресурсів покладається середньорічний операційний дохід від їх використання. Для визначення його розміру розраховуються чинні ринкові або інші ціни, прийняті для оцінки (ціни місцевого ринку, закупівельні ціни тощо).

Для відображення результатів проведених оцінок пропонуємо складання документа, в якому буде міститись вся інформація щодо об'єктів та результатів оцінки (рис. 2.2).

Враховуючи зазначене, виникають проблеми, щодо врегулювання та правильного відображення операцій з капіталом підприємств лісового господарства у первинному обліку.

Невід'ємними складовими бухгалтерського обліку є великий потік первинних документів, постійне виконання арифметичних операцій, перевірка правильності розрахунків і проведення операцій, зіставлення даних з інформацією на суміжних ділянках обліку тощо.

Питанням суті та організації первинного обліку приділяли значну увагу вчені – економісти В. І. Бачинський, Т. А. Бутинець [19], А. Г. Загородній [50], В. П. Индукаев [60], І. Д. Лазаришина, Ю. Я. Литвин, М. С. Палюх, В. Л. Поліщук, В. С. Рудницький [148], В. В. Сопко [161].

Втім, саме у питаннях первинного обліку капіталу виникає низка невирішених проблем, основними з яких, є відсутність розроблених та затверджених форм первинної документації операцій з обліку капіталу підприємств, недосконалість облікової політики тощо.

Акт експертної оцінки природного капіталу підприємства лісового господарства

(назва підприємства)

Ідентифікаційний код за ЄДРПОУ

I. Експертна оцінка лісу на корені (наданого державою).

№ рядка	Порода лісонасаджень	Обсяг деревини і-тої породи, м ³	Ціна одного кубічного метра деревини і-тої породи, грн.	Витрати, грн	Вартість лісу на корені, тис. грн.

II. Експертна оцінка лісу на корені (створеного підприємством).

№ рядка	Порода лісонасаджень	Обсяг деревини і-тої породи, м ³	Ціна одного кубічного метра деревини, грн.	Витрати	Вартість лісу на корені, тис. грн.

III. Грошова оцінка земельних ділянок.

№ рядка	Площа земельної ділянки, га	Рентний дохід, тис. грн.	Коефіцієнт капіталізації землі	Оцінка земель підприємством, тис. грн.

IV. Грошова оцінка лісових ресурсів.

№ рядка	Вид лісових ресурсів	Кількість ресурсу	Закупівельна ціна одиниці ресурсу, грн	Оцінка лісових ресурсів, тис. грн.

Оцінку проведено „_” _____ 201_ р.

Виконавець _____

Головний бухгалтер _____

Рис. 2.2. Зразок документа „Акт експертної оцінки природного капіталу підприємств лісового господарства”

Вчені-економісти висувають різноманітні трактування суті первинного обліку. Як стверджує В. П. Індукаєв, первинним обліком є комплекс прийомів зі сприйняття вихідних даних, реєстрації їхніх носіїв інформації і передавання у пункти використання [60, с.51].

А. Г. Загородній вважає, що первинний облік – це початкова стадія облікового процесу, на якій здійснюється спостереження за господарськими явищами, їхнє вимірювання та реєстрація в первинних документах [50].

На думку В. В. Сопка, для безперервного спостереження за станом господарських фактів (елементів виробництва і правових відносин), з одного боку, та процесів (господарських операцій), з іншого, що відбуваються в господарствах (в підприємствах, установах, організаціях тощо), необхідно кожний господарський факт оформити відповідним документом [161, с. 48].

Проаналізувавши трактування вчених, слід зробити висновок, що на стадії первинного обліку відбувається збір інформації про господарські операції та явища, її реєстрація у первинних документах, що забезпечує підвищення ефективності контролю та управління діяльністю підприємства.

Особлива увага надається документу як правовому (юридичному) обґрунтуванню господарських операцій, їхньої правомірності й оцінки [161, с. 57]. Тому, для повної інформативності первинні документи повинні мати такі обов'язкові реквізити: назву документа (форми); дату і місце складання; назву підприємства, від імені якого складено документ; зміст та обсяг господарської операції, одиницю виміру господарської операції; посади осіб, відповідальних за здійснення господарської операції та правильність її оформлення; особисті підписи або інші дані, що дають змогу ідентифікувати особу, яка брала участь у здійсненні господарської операції.

В підприємствах лісового господарства є певні особливості документування операцій. Організація первинної облікової інформації починається з виявлення складу господарських фактів і об'єктів, що повинні знайти відображення в системі обліку в підприємстві.

Систематизуємо усі первинні документи з обліку капіталу залежно від його складових (табл. 2.3).

Основними документами в яких зафіксовано розмір статутного капіталу, є Статут підприємства. Статут затверджується власником (власниками) майна, а для державних підприємств - власником майна за участю трудового колективу.

Як видно з таблиці 2.3 для більшості операцій з формування статутного капіталу не розроблено форм первинної документації – тому їх відображення

обмежується використанням складених у довільній формі бухгалтерських довідок (що відображають сутність будь-якої господарської операції лише частково) [31, с. 127].

Таблиця 2.3

Документування операцій з власним капіталом

Шифр та назва рахунку (субрахунку)	Документи
401 „Статутний капітал”	Статут підприємства. Рішення зборів учасників (засновників), нова редакція статуту.
42 „Додатковий капітал”	Рішення засновників, бухгалтерські довідки, акти приймання - передачі, прибуткові касові ордери, витяги банку, розрахунок амортизації.
43 „Резервний капітал”	Рішення зборів учасників, установчі договори, накази, довідки бухгалтерії.
44 „Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)”	Рішення зборів учасників, довідки та розрахунки бухгалтерії, накази.
45 „Вилучений капітал”	Рішення засновників, бухгалтерська довідка, акти приймання-передачі, прибутковий касовий ордер, видатковий касовий ордер, витяги банку.
46 „Неоплачений капітал”	Статут, витяги банку, акти приймання-передачі, акти введення у господарський обіг.

У статуті підприємств визначаються власник та назва підприємства, його місцезнаходження, предмет і цілі діяльності, його органи управління, порядок їхнього формування, компетенція та повноваження трудового колективу і його виборних органів, порядок утворення майна підприємства, умови реорганізації та припинення діяльності підприємства [45].

Залежно від того, яка форма обліку застосовується у підприємстві будуть використовуватись різні первинні документи.

Проте, зважаючи на пропозиції, щодо внесення природного капіталу до складу зареєстрованого власного капіталу, необхідним стає відображення інформації щодо його складу та розміру у первинних документах підприємства.

Інформація про первинний природний капітал лісового господарства має дуже важливий зміст, адже на основі даних про розмір та склад

природного капіталу новостворене підприємство має змогу повністю і оперативно оцінити усі можливості, перспективи щодо подальших напрямків ведення фінансово-господарської підприємства та спрогнозувати потенційні прибутки.

З огляду на ці факти, для первинного обліку природного капіталу підприємств лісового господарства необхідно запровадити додатковий документ, в якому буде відображатись уся інформація щодо складу, розміру і вартості первинного природного капіталу (Додаток Б).

Таким чином, дані щодо природного капіталу своєчасно та у повному обсязі надходитимуть до облікового апарату, що призведе до оперативного їх обліку та забезпечить раціональне і ефективне управління та використання природного капіталу підприємствами лісового господарства будь-якої форми власності і як результат – забезпечить отримання прибутку у майбутньому.

Неодмінною умовою підвищення ефективності й оперативності первинного обліку та застосування облікової інформації для вдосконалення управління капіталом, та й підприємства в цілому, є докорінна реконструкція його технічної та інформаційної бази на основі автоматизованої системи обліку та застосування інформаційних технологій, що є важливою складовою інформаційного забезпечення.

Інформаційні технології – це сукупність засобів і методів збирання, реєстрації, обробки, накопичення і доведення до користувача необхідних даних в системі організаційного управління на основі застосування засобів обчислювальної техніки [142, с. 356].

Оскільки в управлінні підприємством одним з найважливіших аспектів є управління структурою капіталу, то інформаційні технології повинні забезпечувати збирання, реєстрацію, обробку, нагромадження і поширення даних щодо капіталу підприємства з урахуванням інтересів зацікавлених сторін.

Сучасним інформаційним технологіям повинні бути притаманні такі основні риси: персоналізація використання засобів обчислювальної техніки,

створення локальних мереж комп'ютерної техніки і багаторівневих розподільних систем оброблення облікових даних, організація автоматизованих робочих місць (АРМ) спеціалістів з обліку. Водночас нова інформаційна технологія має деякі нетехнічні особливості, а саме: врахування людського фактора у процесах управління, колективне використання інформаційних ресурсів; удосконалення методик виконання розрахунків і прийняття управлінських рішень на підставі цілісного уявлення про об'єкт [123, с. 149].

В умовах інформаційних технологій основою забезпечення належного ведення обліку є створення в підприємстві автоматизованих робочих місць (АРМ) бухгалтера.

Автоматизоване робоче місце бухгалтера (АРМБ) – це функціонально спеціалізована людино-машинна система, яка складається з програмно-технічного комплексу, інформаційного, інструктивно-методичного та організаційно-технологічного забезпечення та використовується для автоматизації функцій обліку, аудиту, контролю [123, с.214].

Раціональна організація синтетичного й аналітичного обліку господарських операцій із застосуванням АРМ бухгалтера забезпечує:

- контроль за рухом статутного капіталу в частині основних і оборотних коштів підприємства;
- збереження грошових коштів і контроль щодо використання їх за цільовим призначенням;
- виявлення фінансових результатів діяльності підприємства і контроль за розподілом прибутку;
- систематизацію і узагальнення даних про виробничо-господарську діяльність підприємства в аналітичному та синтетичному розрізах для прийняття управлінських рішень.

Вирішення завдань зведеного обліку і складання звітності базується на первинній інформації, що виникає в процесі фінансово-господарської

діяльності, а також на інформації, яка повністю формується в процесі вирішення завдань інших ділянок обліку.

При використанні АРМ бухгалтера доцільно виділити наступні рівні його організації:

1. Перший рівень – первинний облік, формування оперативної бази даних і видання інформації.

Здійснюється опрацювання усього масиву первинної інформації та систематизація результатів для цілей управління.

2. Другий рівень – поточний облік, аналіз та контроль операції, формування локальних баз даних поточного обліку.

Цей рівень призначений для узагальнення інформації, ведеться контроль за виконанням поставлених завдань і реалізацією ефективних рішень управлінського апарату.

3. Третій рівень – підсумковий облік і складання фінансової звітності, формування локальних баз даних для підсумкового обліку.

На третьому рівні інформаційної системи формується звітна облікова інформація, здійснюється аналіз та заключний контроль, формування та відображення інформації на запит користувачів.

При використанні АРМБ процес обробки інформації чітко структурується, внаслідок чого підвищується якість та оперативність як первинного обліку, так і подальшої обробки облікової інформації щодо капіталу підприємства та його структури, що сприяє прийняттю ефективних управлінських рішень та покращує процес управління капіталом підприємства.

Нині найпопулярнішим програмним продуктом для ведення бухгалтерського обліку є „1С:Підприємство”. В лісогосподарських підприємствах Тернопільської області нещодавно перейшли на нову версію „1С:Підприємство 8”.

Проте, оскільки лісовому господарству притаманні певні особливості, недостатніми є дослідження проблеми застосування інформаційних

технологій саме у лісовому господарстві, необхідним є пошук таких програмних продуктів, використання яких призводило б до підвищення ефективності ведення бухгалтерського обліку на цих підприємствах та врахування різноманітності та специфіки їх діяльності.

В ході пошуку шляхів подолання цієї проблеми досліджено, що на ринку програмних продуктів вже існують альтернативні варіанти для застосування у лісовому господарстві. Серед них можна виділити програмний продукт „Бухгалтерський облік для лісового господарства України”, розроблений фірмою ТОВ „Компанія” Українські програмні продукти і технології, представлений на сертифікацію як конфігурація, розроблена в середовищі „1С: Підприємства” та конфігурацію „Ибис:Лесхоз” розроблену з врахуванням принципів безперервного лісовпорядкування НТЦ „Ибис” (1С: Франчайзі, м. Брянськ, Росія) на основі компоненти „Оперативний облік” системи програм „1С: Підприємство”. Порівняння наведених вище програмних продуктів сформовано у таблицю 2.4.

Таблиця 2.4.

**Порівняльна характеристика програмних продуктів
„Бухгалтерський облік для лісового господарства України” (Україна) та
„Ибис:Лесхоз” (Росія)**

№ з/п	Облік в підприємствах лісового господарства	Можливості програмного продукту	
		„Бухгалтерський облік для лісового господарства України”	„Ибис:Лесхоз”
1	2	3	4
1	Первинні документи	Містить набір первинних документів для відображення обліку роботи автотранспорту, відрядної оплати, обліку лісопродукції, обліку операцій по рахунках в банку і касі, обліку власного капіталу, основних засобів, нематеріальних активів, МШП, валютних операцій, запасів, розрахунків з	Вибір ділянок під головне користування при лісовпорядкуванні проводиться на підставі розрахункової лісосіки і віку головної рубки. Після цього за допомогою відповідного документа конфігурації формується і затверджується "Розподіл лімітів лісосічного фонду по споживачам" на звітний рік. Слід зазначити, що всі

		постачальниками і покупцями, розрахунків з підзвітними особами, валових доходів і витрат, податковий облік валюти та основних засобів і т.д.; Здійснює автоматичний облік собівартості продукції на верхніх і нижніх складах, а також у цехах переробки, дає можливість отримати аналіз руху лісопродукції в розрізі видів складів.	документи конфігурації, в тому числі і цей, мають друковану форму. Дані, отримані в результаті суцільного перерахунку в лісі дерев, вводяться в систему за допомогою документа "Розрахункова відомість". Для перегляду ділянки на схемі і розрахунку її площі необхідно ввести в систему її географічні координати. Для введення цих даних використовується документ "Введення типології ділянок". На наступному етапі на підставі "Розрахункової відомості" формується документ "Відомість матеріально-грошової оцінки". Передбачені також інші розділи обліку - лісовідновлення, побічна і проміжне користування.
2	Синтетичний та аналітичний облік	Конфігурація дозволяє вести як аналітичний, так і синтетичний облік лісового фонду і формувати на його підставі регламентовані звіти.	Конфігурація дозволяє вести як аналітичний, так і синтетичний облік лісового фонду і формувати на його підставі регламентовані звіти.
3	Звітність	Формує специфічні звіти по діяльності лісового господарства: форма 10ЛГ „Звіт про виконання виробничого плану по лісовому господарстві”, звіти з реалізації та по приходу лісопродукції, звіт по групах витрат, звіт по роботі автотранспорту та ін.	У звітах міститься інформація про кількісні показники, що характеризують поточний стан лісового фонду в розрізі видів земель і лісових порід. У конфігурації передбачена можливість автоматичного обліку річного приросту лісового фонду і змін в його структурі (актуалізація).

Провівши зіставлення, можна зробити висновки, що програмний продукт „Бухгалтерський облік для лісового господарства України” на рівні автоматизації первинного обліку більш зосереджений на стандартних об’єктах обліку. „Ибис:Лесхоз” спрямований на автоматизацію обліку

лісового фонду та містить набір первинних документів, що враховують специфіку галузі й, на нашу думку, більш придатний для автоматизації обліку по запропонованих нами первинних документах, зокрема, таких як Акт експертної оцінки природного капіталу підприємства лісового господарства й Засновницького опису природного капіталу підприємства лісового господарства.

Проте, можливість автоматизації обліку собівартості продукції на верхніх і нижніх складах, а також у цехах переробки, що дасть змогу отримати аналіз руху лісопродукції в розрізі видів складів є позитивною стороною програмного продукту „Бухгалтерський облік для лісового господарства України”.

Можливості щодо синтетичного та аналітичного обліку програмних продуктів є схожі та дають змогу підвищити оперативність ведення обліку, якості збору, обробки та подання бухгалтерської інформації.

Щодо автоматизації складання звітності, то програмні продукти, що розглядаються, мають значні можливості у формування специфічних звітів лісового господарства. Зокрема, „Бухгалтерський облік для лісового господарства України” формує специфічний звіт по діяльності лісового господарства: форма 10 ЛГ „Звіт про виконання виробничого плану по лісовому господарстві”, а „Ибис:Лесхоз” подає у звітності інформацію про кількісні показники, що характеризують поточний стан лісового фонду в розрізі видів земель і лісових порід.

Найбільш позитивним моментом по відношенню до обліку природного капіталу є можливість програмного продукту „Ибис:Лесхоз” забезпечити автоматизоване ведення обліку річного приросту лісового фонду і змін в його структурі. Таку функцію необхідно застосовувати в підприємствах лісового господарства для автоматизації обліку природного капіталу та його оцінки.

На основі проведеного дослідження, відзначаємо позитивні тенденції розвитку програмного забезпечення, що підлаштовуються під особливості діяльності лісового господарства. Це сприяє покращенню побудови

бухгалтерського обліку на підприємстві, робить його гнучким та адаптованим до умов конкретної галузі економіки, до змін умов зовнішнього середовища, що дасть змогу спроектувати інформаційну систему лісового господарства та провести аналіз діяльності з організаційної та структурної точок зору, ліквідувати неефективні ланки.

2.2. Синтетичний та аналітичний облік капіталу в підприємствах лісового господарства

Капітал у бухгалтерському обліку є сукупністю майнових засобів, призначених для господарських цілей, виражених в грошовій одиниці, тобто сума активу або рівна їй сума пасиву [21]. Питання, пов'язані з обліком власного капіталу, постійно знаходяться в центрі уваги провідних вчених-економістів.

Серед відомих вчених, які здійснили вагомий внесок в удосконалення обліку власного капіталу на різних історичних етапах, слід назвати: італійських представників – Л. Пачолі, Ф. Беста; французьких – Ж. Рішара, Л. Батардона, Ж. Андре, Ж. Б. Дюмарше; німецьких – Ф. Ляйтнера, П. Герстнера; російських – М. С. Блатова, О. М. Галагана, М. А. Кіпарісова тощо. Серед сучасних вітчизняних науковців доречно згадати: М. Д. Алексеєнко, Ф. Ф. Бутинця, М. М. Мосійчука, Н. Д. Прокопенка, Ф. Є. Поклонського, С. В. Пителя, Н. М. Ткаченко, В. В. Сопко та інші.

Відповідно до МСБО власний капітал – це частина активів підприємства, що залишається після відрахування всіх його зобов'язань [169]. На величину власного капіталу впливають:

- інвестиції, які призводять до зростання активів внаслідок додаткових внесків засновників підприємства;
- вилучення коштів, що спричинює скорочення активів підприємства;
- доходи, які призводять до зростання власного капіталу;

– витрати, які сприяють зниженню вартості власного капіталу;

Вплив наведених показників на величину власного капіталу наведено на рисунку 2.3.

Якщо за звітній період доходи перевищують витрати, то підприємство отримує прибуток, і навпаки, у випадку перевищення витрат над доходами – збиток.

Рис. 2.3. Фактори впливу на власний капітал підприємства

Для прикладу розглянемо особливості капіталу з точки зору бухгалтерського обліку в різних країнах світу.

Можна розглянути це на прикладі порівняння рахунків, призначених для обліку капіталу в підприємствах Польщі, Молдови, Казахстану, Білорусії, Росії та України.

План рахунків, який використовують підприємства у Польщі для ведення бухгалтерського обліку складається з 9 класів (0–8) [198]. Для обліку власного капіталу використовують рахунки класу 8, а саме: рахунок 80 „Засновницький капітал”, що містить такі субрахунки для обліку капіталу: 801 „Статутний капітал”, 802 „Додатковий капітал”, 803 „Резерви”, 804 „Фонд переоцінки”, 806 „Резервний капітал”. Як видно, для обліку власного капіталу призначений лише один основний рахунок, який, водночас, поділяється на субрахунки за видами капіталу. В Україні ж, для обліку видів капіталу, таких як, наприклад, додатковий, резервний, існують окремі синтетичні рахунки бухгалтерського обліку, що, загалом є позитивно, оскільки дає змогу отримувати детальнішу інформацію щодо окремих складових власного капіталу. Особливістю 8 класу польського плану рахунків також є те, що поряд із рахунками капіталу та спеціальних фондів передбачено рахунки, на яких обліковується фінансовий результат та податок

на дохід, інші зобов'язання та покриття з фінансового результату (рахунок 86) [198].

Значно детальніше облік власного капіталу ведеться у Республіці Молдова. Це впливає з розширеного плану рахунків Молдови. Для обліку власного капіталу призначені рахунки класу 3 „Власний капітал”, що містить наступні синтетичні рахунки [124]:

– 31 „Статутний і додатковий капітал” та субрахунки: 311 „Статутний капітал” (3111 „Статутний капітал”, 3112 „Прості акції”, 3113 „Привілейовані акції”, 3114 „Вклади”, 3115 „Паї”), 312 „Додатковий капітал” (3121 „Додатково оплачений капітал”, 3122 „Курс різниці по валюті”), 313 „Неоплачений капітал”, 314 „Вилучений капітал” (3141 „Викуплені прості акції”, 3142 „Викуплені привілейовані акції”, 3143 „Вилучені вклади і паї”);

– 32 „Резерви” та субрахунки: 321 „Резерв по законодавству”, 322 „Резерв по статуту”, 323 „Інші резерви”;

– 33 „Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)” та субрахунки: 331 „Коригування резервів попереднього періоду” (3311 „Коригування прибутку попереднього періоду”, 3312 „Коригування збитку попереднього періоду”), 332 „Нерозподілений прибуток (непокритий збиток) минулих років” (3321 „Нерозподілений прибуток минулих років”, 3322 „Непокритий збиток минулих років”), 333 „Чистий прибуток (збиток) звітного періоду” (3331 „Чистий прибуток звітного періоду”, 3332 „Чистий збиток звітного періоду”), 334 „Дивіденди, виплачені авансом”;

– 34 „Неоплачений капітал” та субрахунки: 341 „Різниця від переоцінки довгострокових активів” (3411 „Різниця від переоцінки нематеріальних активів”, 3412 „Різниця від переоцінки матеріальних активів”).

– 35 „Підсумковий фінансовий результат”.

Вважаємо позитивним те, що на відміну від плану рахунків Республіки Молдова, статутний і додатковий у вітчизняному плані рахунків

представлений окремими субрахунком 401 „Статутний капітал” та рахунком 42 „Додатковий капітал”. Також в Плані рахунків України для обліку вилученого капіталу представлений синтетичний рахунок 45 „Вилучений капітал”, тоді як в Молдові використовують субрахунок 314 „Вилучений капітал”, але є певна схожість між аналітичними рахунками для обліку вилученого капіталу Молдови та субрахунками згідно із Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств і організацій, затвердженою наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. №291, зареєстрованою в Міністерстві юстиції України 21.12.99 р. за №893/4186 (451 „Вилучені акції”, 452 „Вилучені вклади і паї”, 453 „Інший вилучений капітал”).

Досліджуючи план рахунків Республіки Молдови, слід звернути увагу на рахунок, призначений для обліку резервного капіталу, а саме тому, що він містить окремі субрахунки для обліку резервів, встановлених законодавством і для резервного капіталу нарахованого безпосередньо підприємством. На наш погляд, доречним було б і для рахунку 43 „Резервний капітал” вітчизняного плану рахунків на підприємствах, де створюється резервний капітал виділяти відповідні субрахунки для обліку суми резервів, що нараховуються згідно із чинним законодавством (15 % статутного капіталу) та для обліку відрахувань до резервного капіталу, встановленого засновницькими документами (не меншим 5 відсотків суми чистого прибутку). З нашої точки зору, субрахунки можливо означити так: 431 „Резервний капітал встановлений законодавством”, 432 „Резервний капітал встановлений статутом”.

Більш детально у Плані рахунків Молдови розкрито нерозподілені прибутки (непокриті збитки) та неоплачений капітал.

План рахунків Республіки Казахстан складається з 8 розділів та 51 субрахунка [172]. Для обліку власного капіталу у даному Плані рахунків призначений розділ 5 „Капітал та резерви”, що містить 7 синтетичних

рахунків та 15 субрахунків. Перший синтетичний рахунок даного розділу 5000 „Статунний капітал” (із субрахунками 5010 „Привілейовані акції”, 5020 „Прості акції”, 5030 „Вклади і паї”) призначений для обліку випущеного капіталу, статутного капіталу або майнового (пайового) капіталу підприємства. Розділ 5100 „Неоплачений капітал”, призначений для обліку неоплаченого капіталу організацій (5110 „Неоплачений капітал”). 5200 „Викуплені власні інструменти капіталу”, призначений для обліку викуплених власних інструментів (5210 „Викуплені власні інструменти капіталу”). 5300 „Емісійний дохід” призначений для обліку емісійного доходу (5310 „Емісійний дохід”). 5400 „Резерви” призначений для обліку резервів, які відображаються на рахунках капіталу згідно з вимогами стандартів фінансової звітності, а також відповідно до установчих документів та облікової політики організації (5410 „Резервний капітал, встановлений установчими документами”, 5420 „Резерв на переоцінку основних засобів”, 5430 „Резерв на переоцінку нематеріальних активів”, 5440 „Резерв на переоцінку фінансових активів призначених для продажу”, 5450 „Резерв на перерахунок іноземної валюти з зарубіжної діяльності”, 5460 „Інші резерви”, де відображаються інші резерви, не зазначені в попередніх групах). 5500 „Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)” призначений для обліку нерозподіленого прибутку або непокритого збитку (5510 „Нерозподілений прибуток (непокритий збиток) звітного року”, 5520 „Нерозподілений прибуток (непокритий збиток) попередніх років”). Розділ 5600 „Підсумковий прибуток (підсумковий збиток)” призначений для обліку підсумкової суми прибутку (підсумкового збитку) організації за звітний період (5610 „Підсумковий прибуток (підсумковий збиток”). Якщо порівнювати такий клас рахунків з вітчизняним класом 4 „Власний капітал та забезпечення зобовязань”, то слід відзначити, що для покращення обліку статутного капіталу в акціонерних товариствах України, можливо, субрахунок 401 „Статунний капітал” доповнити аналітичними рахунками „Привілейовані акції”, де обліковуватиметься сумарна номінальна вартість оплачених

емітованих привілейованих акцій товариства та „Прості акції” для обліку сумарної номінальної вартості емітованих простих акцій товариства, що дасть змогу диференціює інформацію про окремі частини статуюного капіталу акціонерних товариств. Щодо додаткового та вилученого капіталу, вважаємо, що у вітчизняній Інструкцію про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств і організацій ці види капіталу подані детальніше та чітко структуризовані, що підвищує ефективність їх обліку та надання оперативної інформації щодо стану додаткового та вилученого капіталу.

Дещо схожий до вітчизняного класу рахунків, призначеного для обліку власного капіталу, розділ 7 „Джерела власних засобів” Плану рахунків Республіки Білорусь [173]. Він складається з таких рахунків: 80 „Статуний капітал”, 81 „Власні акції (частки)”, 82 „Резервний капітал”, 83 „Додатковий капітал”, 83 „Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)”, 86 „Цільове фінансування”. Проте, варто зазначити, що недоліком білоруського плану рахунків є відсутність субрахунків, що не деталізує облік власного капіталу.

Ідентичний до розділу 6 Плану рахунків Білорусі, клас рахунків, призначений для обліку власного капіталу Росії [125], а саме розділ 7 „Капітал”. Вважаємо, що як в Білорусії так і в Росії класи призначені для обліку капіталу дещо спрощений і не дають змоги вести деталізований облік складових власного капіталу та цільового фінансування, що, відповідно, веде до отримання неповної та неструктуризованої інформації щодо їх стану.

Порівнявши рахунки різних країн з вітчизняною Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань [63] і господарських операцій підприємств і організацій, можемо стверджувати, що побудова Плану рахунків України досить логічна, систематизована та структурованою, що дає змогу грамотно та оперативно організувати облік в підприємстві. Втім, є і певні недоліки, що варті детального вивчення та усунення.

Як вже згадувалось вище, галузь лісового господарства має власну специфіку. Внаслідок цього, при веденні обліку виникають окремі проблемні питання, що потребують вирішення.

Тому, доречно детальніше розглянути аналітичний та синтетичний облік капіталу та зобов'язань у підприємствах лісового господарства, з метою його удосконалення.

В підприємствах лісового господарства застосовується журнально-ордерна форма із використанням автоматизованого способу ведення обліку, що базується на широкому застосуванні системи нагромаджувальних і групувальних облікових реєстрів журналів-ордерів та допоміжних відомостей до них.

На рис. 2.4. наведено схему журнально-ордерної форми обліку, що пропонується Ваолерією В. Сопко.

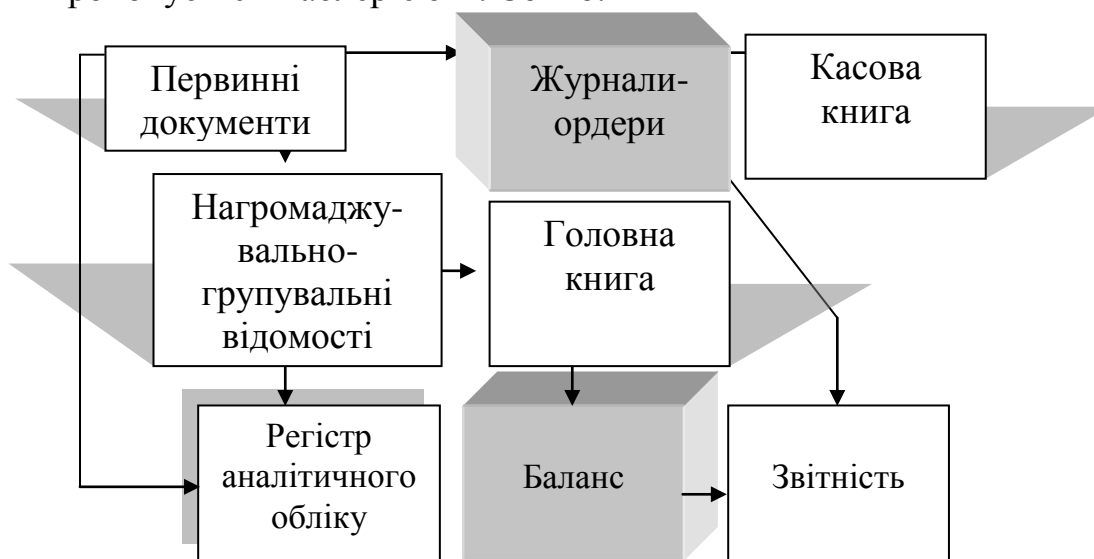

Рис. 2.4. Схема журнально-ордерної форми обліку [163]

Характерною особливістю журналів-ордерів є те, що в них записують суми, які відповідають кредитовому обігу за відповідним рахунком та за дебетовим обігом за рахунками. Облікові реєстри (відомості, журнали-ордери тощо) призначені для хронологічного, систематичного або комбінованого нагромадження, групування та узагальнення інформації про господарські факти, що містяться у взятих до обліку первинних документах.

Облікові реєстри складаються щомісячно. Всі господарські факти записують в хронологічному порядку на підставі первинних документів. В підприємствах лісового господарства України Головна книга не ведеться.

Це є недоліком у веденні фінансового (бухгалтерського) обліку. Вважаємо, що ведення Головної книги є необхідне, оскільки вона є провідним елементом інтеграції і забезпечує широкий спектр можливостей для зовнішнього обліку і звітності.

За допомогою відкритого потоку даних і роботи, зручної для користувачів, значною мірою спрощується процес пошуку правильного розв'язання фінансових питань та виконуються вимоги, що висуваються до діючої системи обліку і звітності.

За допомогою Головної книги навіть при виконанні господарських процесів, характерних для підприємства загалом, є доступ до даних структурних підрозділів.

Відповідно до міжнародних правових вимог, що висуваються до бухгалтерії (IAS, GAAP, GOB і т.п.), кореспонденція рахунків в Головній книзі здійснюється за допомогою різних планів основних рахунків. Це відбувається як в центральному, єдиному в технічному плані середовищі, так і в розподілених системах. Гнучке оформлення звіту за будь-якими структурами балансу робить можливим простий розгляд релевантних даних на необхідному рівні.

У Головній книзі кореспонденції рахунків можна класифікувати. Це дає змогу генерувати різноманітні ракурси даних, що ведуться в різних балансових одиницях, на основі принципу документування.

Для створення Головної книги в підприємствах лісового господарства пропонується використання програму Excel. Головна книга побудована в Excel – це документ доволі великого обсягу, фрагмент загального вигляду якого наведено на рис. 2.5. По вертикалі він займає близько 300 рядків, а по горизонталі - залежно від кількості місяців, що обробляються.

Головна книга		Залишок на початок року		Сичень		Сальдо на кінець періоду		Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
№ рах.	Назва рахунка	Залишок на початок року		Сичень		Сальдо на кінець періоду		Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
		дебет	кредит	дебет	кредит	дебет	кредит										
103	Необоротні активи - будинки та споруди			0,00	0,00												
104	Машини та обладнання			0,00	0,00												
105	Транспортні засоби			0,00	0,00												
106	Інструменти, прилади та інвентар	56,00		0,00	0,00	56,00											
109	Інші основні засоби			0,00	0,00												
111	Бібліотечні фонди			0,00	0,00												
112	Малоцінні необоротні матеріальні активи			0,00	0,00												
116	Предмети прокату			0,00	0,00												
117	Інші необоротні матеріальні активи			0,00	0,00												
127	Інші нематеріальні активи			0,00	0,00												
131	Знос основних засобів			0,00	0,00												
132	Знос інших необоротних матеріальних активів	86,00		0,00	0,00	86,00											
133	Знос нематеріальних активів			0,00	0,00												

Рис. 2.5. Приклад(фрагмент) Головної книги створеної за допомогою програми Excel

У випадку ведення Головної книги, схема обліку власного капіталу буде виглядати так, як наведено на рис. 2.6.

Рис. 2.6. Документи з обліку власного капіталу

Для прикладу розглянемо які журнали ведуться в підприємствах лісового господарства Тернопільської області:

- Журнал-ордер № 1 „Каса” – за дебетом рахунку 301 фінансуються надходження коштів з розрахункового рахунку і виручка з кас лісництв, а за

кредитом цього ж рахунку - виплата заробітної плати, видача грошей під звіт.

– Журнал-ордер № 2 „Банк” – за дебетом рахунку 311 надходження грошей від організацій, а за кредитом цього ж рахунку – перерахування коштів в соціальні фонди, за послуги електропостачання і зв’язку, перерахування аліментів за виконавчими листами. По дебету рахунку 313 – надходження коштів від іноземних клієнтів.

– Журнал-ордер № 3 „Розрахунки з підзвітними особами” – за дебетом рахунку 372 показуються надходження грошей з каси, а за кредитом цього ж рахунку – використання коштів на потреби адмінперсоналу, загальногосподарські та загальновиробничі витрати (канцтовари, запчастини, паливо, матеріали тощо), видача коштів на відрядження.

– Журнал-ордер № 4 „Розрахунки по оплаті праці” – за кредитом рахунку 66 – нарахування заробітної плати працівникам лісової охорони, адмінперсоналу, загальновиробничому та загальногосподарському персоналу, відпустки, лікарняні листки, а за його дебетом – проводяться утримання в соцфонди, ПДФО і виплата заробітної плати.

– Журнал-ордер № 4-1 „Розрахунки за страхування” – за кредитом 65 рахунку обліковується нарахування на заробітну плату в соціальні фонди, а за дебетом 65 рахунку – проводяться перерахування заборгованості в соціальні фонди.

– Журнал-ордер № 5 „Витрати по лісовому господарству за рахунок бюджетних коштів” – за дебетом 231 рахунку обліковується нарахування зарплати і соціальних фондів. Поквартально рахунок 231 закривається з 48 рахунком „Цільове фінансування та цільові надходження”.

– Журнал-ордер № 5-1 „Витрати по лісовому господарству за рахунок власних коштів” – за дебетом 232 рахунку обліковується нарахування зарплати працівникам лісового господарства та нарахування у соціальні фонди.

Рахунок 233 „Витрати з вивезення деревини на кінцеві склади” – за дебетом обліковується нарахування зарплати працівникам лісового господарства та нарахування у соціальні фонди.

– Журнал-ордер № 5-2 „Виробництво” – входять рахунки 234, 235, 91, 92, 92. За дебетом цих рахунків обліковується нарахування зарплати працівникам виробництва та нарахування у соціальні фонди, списання матеріалів, палива, запчастин.

– Журнал-ордер № 5-3 „Обслуговуючі виробництва та господарства” – за дебетом рахунку 236 обліковується нарахування заробітної плати працівникам, зайнятим у сільському та підсобному господарствах, та нарахування на соціальні фонди, а за його кредитом - списання матеріалів.

– Журнал-ордер № 5-4 „Ремонт основних засобів” – за дебетом 237 рахунку обліковується нарахування заробітної плати працівникам та нарахування на соціальні фонди, списання матеріалів, матеріалів, запчастин на ремонт основних засобів, а за його кредитом – поквартально проводиться закриття на 232, 235, 236, 911, 912, 92 (на ті рахунки, на яких обліковуються основні засоби).

– Журнал-ордер № 6 - рахунки: 26 „Готова продукція”, 70 „Дохід від реалізації”, 71 „Інший операційний дохід”, 90 „Собівартість реалізації”, 94 „Інші витрати операційної діяльності”. За кредитом рахунку 701 – дохід від реалізації товарів, 703 – дохід від реалізації послуг, 711 – дохід від реалізації іноземної валюти, 712 – реалізація інших оборотних активів, з дебетом 361 „Розрахунки з вітчизняними”, 362 „Розрахунки з іноземцями”, 311 „Відображення курсової різниці”. Дебет рахунків 701, 703, 711, 712, 714, закривається в кореспонденції з кредитом рахунку 79 „Фінансові результати”.

– Журнал-ордер № 7 „Виробничі запаси” – рахунки 20, 22. За дебетом цих рахунків обліковується придбання, постачання, а за кредитом - списання запасів.

– Журнал-ордер № 8 - включає в себе такі рахунки 10 „Основні засоби”, 11 „Інші необоротні матеріальні активи”, 12 „Нематеріальні активи”, 13 „Знос”, 14 „Довгострокові фінансові інвестиції”.

– Журнал-ордер № 9 „Розрахунки з покупцями та замовниками” – за кредитом рахунку 36 обліковується надходження грошей з каси лісництв і з розрахункового рахунку, а за дебетом рахунку 36 - реалізація продукції покупцям і замовникам.

– Журнал-ордер № 9-1 „Розрахунки за податками і платежами” – за дебетом рахунку 64 обліковується перерахування коштів, а за кредитом рахунку 64 обліковується нарахування на податки (ПДВ, податок на прибуток, податок на землю, ПДФО, дивіденди, патент, попенна плата).

– Журнал-ордер № 9-2 „Розрахунки за іншими операціями”: 681 „Розрахунки за одержаними авансами” – за дебетом рахунку 68 відображається реалізація продукції організаціям, які перерахували кошти у попередньому місяці, а за його кредитом – надходження грошей з розрахункового рахунку і кас лісництв від організацій та приватних підприємств.

– Журнал-ордер № 10 - клас рахунків 401 „Статутний капітал”, 73 „Інші фінансові доходи”, 74 „Інші доходи”, 95 „Фінансові витрати”, 976 „Списання необоротних активів”, 48 „Цільове фінансування”.

– Журнал-ордер № 11 рахунок 44 „Нерозподілені прибутки» та рахунок (непокриті збитки) ”, 79 „Фінансові результати”.

– Журнал-ордер № 12 – рахунки 15 „Капітальні інвестиції”, 16 „Довгострокові біологічні активи”, 18 „Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи”.

Як видно, інформація щодо капіталу підприємства не є згрупованою, що ускладнює процес обліку та отримання оперативних даних щодо наявності, руху та використання капіталу підприємствами лісового господарства. З метою уникнення помилок та для підвищення рівня оперативності і надання облікової інформації щодо капіталу, пропонуємо

запровадити окремий журнал-ордер, для відображення господарських фактів за класом рахунків 4 „Власний капітал та забезпечення зобов'язань”.

У Журналі № 7 л.-г. „Облік власного капіталу та забезпечень” відображаються зміни в складі власного капіталу підприємства, нарахування та витрачання забезпечень майбутніх витрат і платежів та коштів цільового призначення. Відповідно, номер журнал-ордеру „Виробничі запаси” необхідно змінити на 8, як наслідок – змінити нумерацію слідуючих журналів-ордерів.

Відомості до запропонованого журналу-ордеру забезпечать нагромадження аналітичних даних щодо додаткового капіталу, використання прибутку, забезпечень майбутніх витрат і платежів за період з початку поточного року.

Записи до такого журналу здійснюються на підставі підсумків відомостей аналітичного обліку або (за невеликої кількості господарських фактів) безпосередньо на підставі первинних документів.

Інформація з рахунків 40 „Зареєстрований (пайовий) капітал”, 41 „Капітал в дооцінках”, 42 „Додатковий капітал”, 43 „Резервний капітал”, 44 „Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)”, 47 „Забезпечення майбутніх витрат і платежів”, 48 „Цільове фінансування і цільові надходження”, 49 „Страхові резерви” знаходять відображення у Журналі підсумками за місяць кредитових та дебетових обігів і сальдо за зазначеними рахунками у розрізі статей аналітичного обліку. Запропонований журнал наведено у додатку В.

В державних підприємствах лісового господарства статутний капітал створюється в момент виникнення підприємства за рахунок виокремлення із державних коштів та окремої ділянки лісу для певного виду користування (рубки, насадження тощо).

Внаслідок рішення певного державного органу, можуть відбуватись зміни у статутному капіталі та його перереєстрація.

За кредитом субрахунка 401 „Статутний капітал” в державних (комунальних, муніципальних) підприємствах обліковуються: суми, надані в користування підприємства з державних фондів та зареєстровані у відповідних органах; кошти, передані з інших підприємств; кошти від злиття кількох державних підприємств.

Актуальною проблемою є відображення виділених лісових масивів у системі фінансового (бухгалтерського) обліку. Для відображення інформації щодо стану та динаміки розміру природного капіталу доцільно запровадити субрахунок до синтетичного рахунку 40 „Зареєстрований (пайовий) капітал” в підприємствах лісового господарства: 405 „Первинний природний капітал” та аналітичний рахунок до рахунку 41 „Капітал в дооцінках” – 4141 „Нагромаджений природний капітал” Порядок обліку на запропонованих рахунках схематично зображено на рис. 2.7.

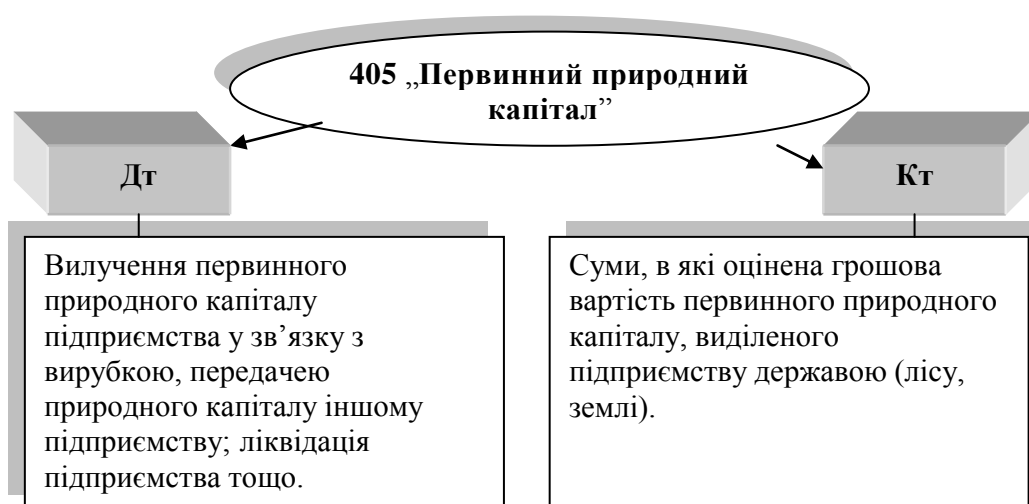

Рис. 2.7. Схема організації обліку первинного природного капіталу для підприємств лісового господарства

З рис. 2.7 видно, що на субрахунку 405 „Первинний природний капітал” можна узагальнювати суми вартості виділеного державою природного капіталу (ліс, земля) на момент заснування підприємства лісового господарства за кредитом. А суми вилучення природного капіталу у зв'язку із передачею природного капіталу іншому підприємству; злиття підприємства з іншим підприємством; ліквідація підприємства – за дебетом.

Шляхом порівняння кредитового та дебетового обігу субрахунку 405 „Первинний природний капітал” можна визначити суму зменшення первинного природного капіталу, з метою своєчасного проведення заходів щодо його стабілізації та підтримки, що необхідно для існування та діяльності підприємства лісового господарства.

Таким чином, за кредитом аналітичного рахунку 4141 „Нагромаджений природний капітал” узагальнюється інформація про збільшення природного капіталу. Відповідно про зменшення природного капіталу - за дебетом субрахунку.

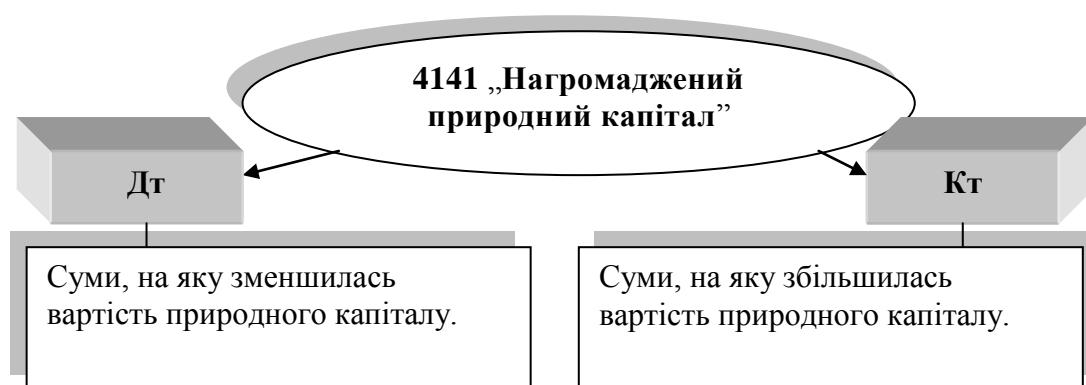

Рис. 2.8. Схема організації обліку нагромадженого природного капіталу для підприємств лісового господарства

Порівнюючи кредитовий і дебетовий обіги, визначаємо суму приросту природного капіталу підприємства.

Враховуючи різноманітність природного капіталу, необхідно деталізувати його облік також і на аналітичних рахунках. Схему структури субрахунку 405 „Первинний природний капітал” наведено у Додатку Г.

Аналогічно, облік з використанням аналітичних рахунків ведеться і по субрахунку 4141 „Нагромаджений природний капітал”.

27 червня 2013 р. Міністерство фінансів України затвердило наказ „Про затвердження Зміни до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України з бухгалтерського обліку”, згідно якого відбулись зміни в Плані рахунків, зокрема і в класі 4.

Пропонуємо порівняти варіант рахунків для обліку природного капіталу лісового господарства за скасованою та чинною редакцією Плану рахунків (рис. 2.9).

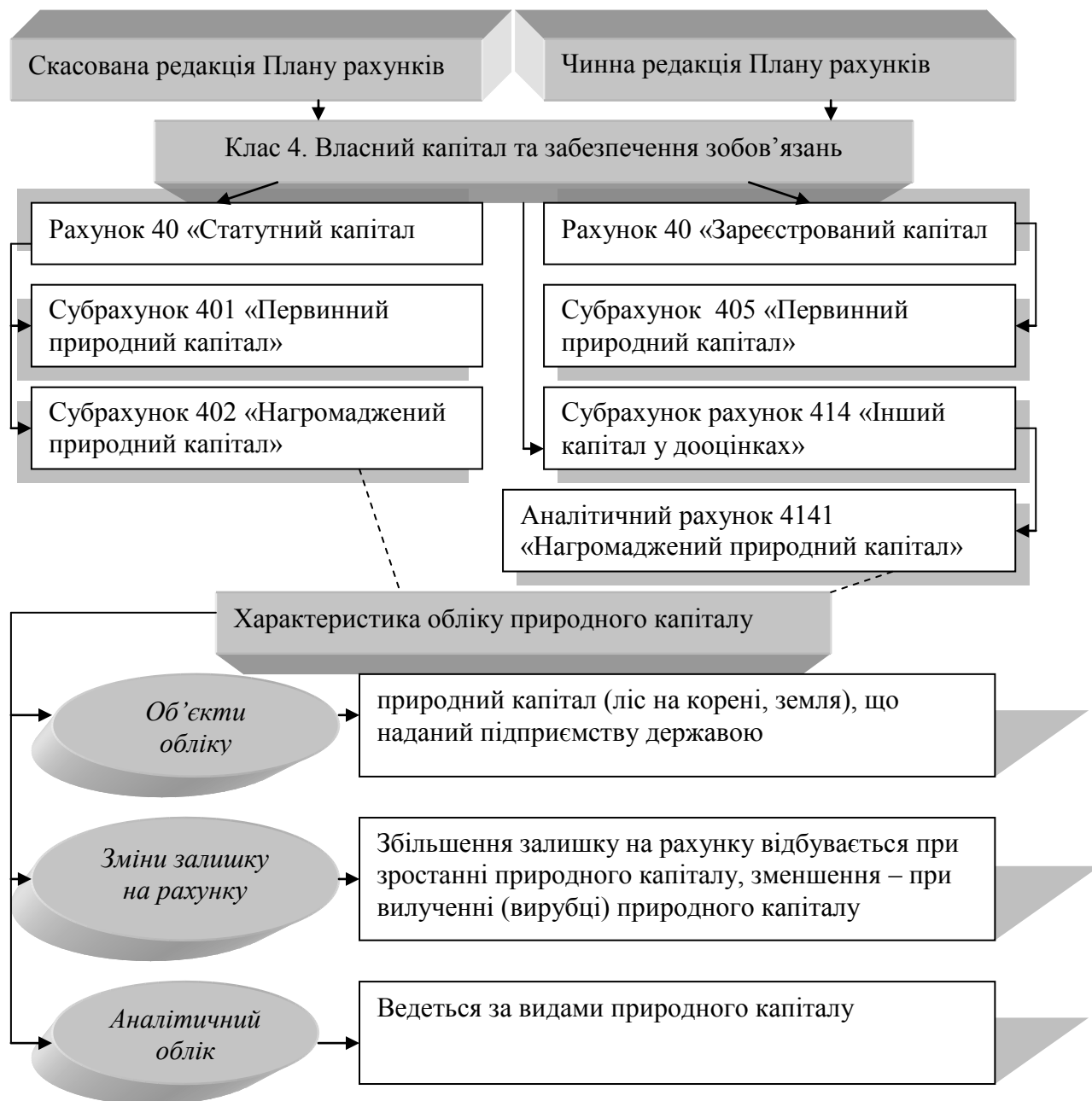

Рис. 2.9. Схема рахунків для обліку природного капіталу підприємств лісового господарства

Таким чином, для запропонованої системи обліку природного капіталу відповідають їй внесені зміни в редакцію Плану рахунків, оскільки передбачають дооцінку капіталу (рахунок 41 „Капітал у дооцінках”).

Це дасть змогу підприємствам лісового господарства виділяти природний капітал, його приріст та сприятиме отриманню оперативної бухгалтерської інформації щодо його стану та динаміки й призведе до підвищення рівня контролю та ефективності управлінських рішень.

На наш погляд, першочергово, ліс на корені слід відображати на рахунку 108 „Багаторічні насадження”. Лісові масиви, закріплені за державними підприємствами лісового господарства, є внеском держави у статутний капітал підприємства (рахунок 405 „Первинний природний капітал”). Як вже наголошувалось, раз на 10 років підприємство здійснює оцінку державного вкладу, з метою визначення його приросту, відображаючи цю суму на аналітичному рахунку 4141 „Нагромаджений природний капітал”.

Разом з тим, підприємство створює власний природний капітал (ліс, що насаджує (придбає) підприємство), який воно вкладає в власну діяльність, тим самим створюючи власний додатковий капітал. Тоді, в Наказі про облікову політику вказує обраний ним метод обліку приросту створеного природного капіталу.

Таким чином, приріст створеного природного капіталу, вважаємо, слід відображати на субрахунку 422 „Інший вкладений капітал”. Для більш деталізованого обліку в підприємствах лісового господарства можна ввести аналітичний рахунок 4221 „Дооцінка природного капіталу”. Порядок обліку на запропонованих рахунках схематично зображено на рис. 2.10.

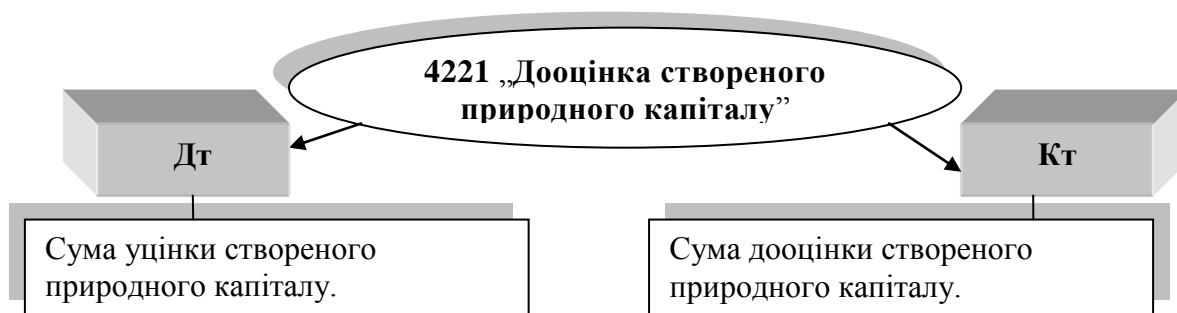

Рис. 2.10. Схема організації обліку приросту створеного природного капіталу для підприємств лісового господарства

Схема субрахунку для аналітичного обліку природного капіталу зображено у Додатку Д.

Щодо вирубки природного капітал, що вклала держава запропоновано ще один аналітичний рахунок до субрахунку 453 „Вилучений капітал”, а саме 4531 „Вилучення природного капіталу” з врахуванням зазначених пропозицій облік природного капіталу схематично зображено на рис. 2.11.

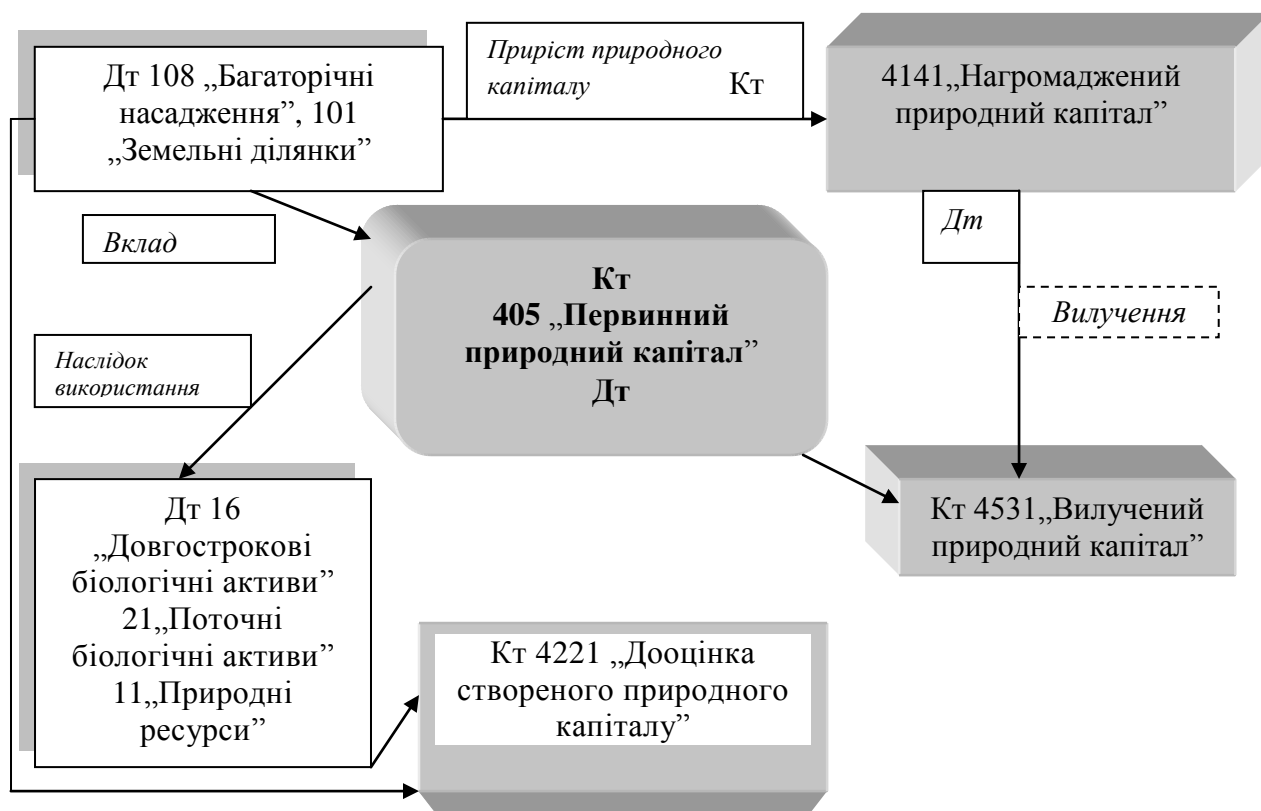

Рис. 2.11. Схема обліку природного капіталу

Результатом використання природного капіталу є також, на нашу думку, біологічні активи. У лісовому господарстві біологічний актив визнається основним засобом, якщо він використовується в іншій діяльності, ніж лісова, або очікуваний термін його використання більше одного року. Водночас, біологічний актив визнається запасом, якщо він не використовується в діяльності підприємств лісового господарства, а утримується для продажу або напрямок його використання не визначений [111, с. 282].

Проблему обліку біологічних активів у своїх працях розглядали такі авторитетні вчені як: С. Ф. Голов, М. М. Коцупатрий, В. М. Жук [48],

Л. К. Сук, О. Д. Радченко та інші. Зокрема, суттєвий внесок у дослідження проблем обліку біологічних активів у лісовому господарстві зробили такі вчені як Т. І. Пономаренко, В. К. Савчук [134].

Для ефективного обліку біологічних активів у лісовому господарстві, їх необхідно правильно класифікувати.

У нормативних актах зокрема П(С)БО 30 [132] і Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку біологічних активів [101], які регулюють питання обліку біологічних активів, виділяють окремі види біологічних активів: довгострокові, які здатні давати економічну вигоду в період, що перевищує 12 місяців; поточні, які здатні давати економічну вигоду в період, що не перевищує 12 місяців.

В. К. Савчук запропонував відповідну класифікацію біологічних активів (рис. 2.12).

До поточних біологічних активів у лісовому господарстві умовно можна віднести лісорозсадники, маточні та лісонасінневі плантації, але загалом усі біологічні активи лісового господарства є довгостроковими, у зв'язку із довготривалими періодами виробництва [134, с. 119].

Облік зрілих та незрілих довгострокових біологічних активів ведеться в розрізі таких субрахунків [48, с.106]:

161 „Зрілі довгострокові біологічні активи рослинництва, оцінені за справедливою вартістю”;

162 „Зрілі довгострокові біологічні активи рослинництва, оцінені за первісною вартістю”;

163 „Зрілі довгострокові біологічні активи тваринництва, оцінені за справедливою вартістю”;

164 „Зрілі довгострокові біологічні активи тваринництва, оцінені за первісною вартістю”;

165 „Незрілі довгострокові біологічні активи рослинництва, оцінені за справедливою вартістю”;

166 „Незрілі довгострокові біологічні активи рослинництва, оцінені за первісною вартістю”.

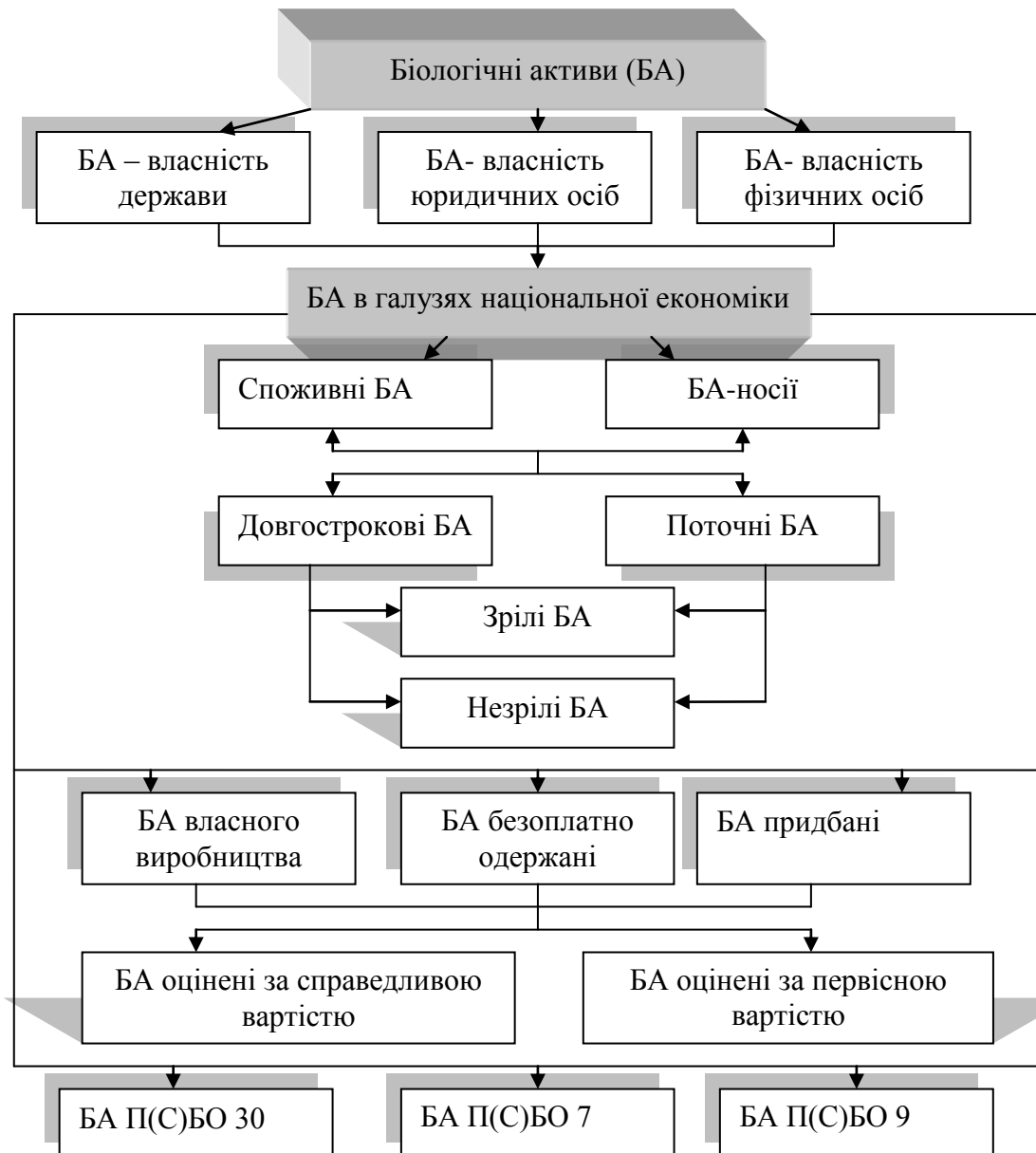

Рис.2.12. Класифікація біологічних активів [129, с. 118]

Класифікацію біологічних активів у лісовому господарстві наведено на рисунку 2.13. Представлені на рисунку активи поділяються на довгострокові та поточні. З метою підвищення точності та покращення ведення синтетичного обліку біологічних активів вітчизняні вчені, а саме: В. М. Жук, Р. П.Саблук, Л. К. Сук, М. Ф. Огійчук та інші запропонували доповнити План рахунків двома синтетичними рахунками: 16 „Довгострокові біологічні активи” та 21 „Поточні біологічні активи”, що дало змогу узагальнювати дані

щодо усіх господарських фактів пов'язаних з довгостроковими та поточними біологічними активами.

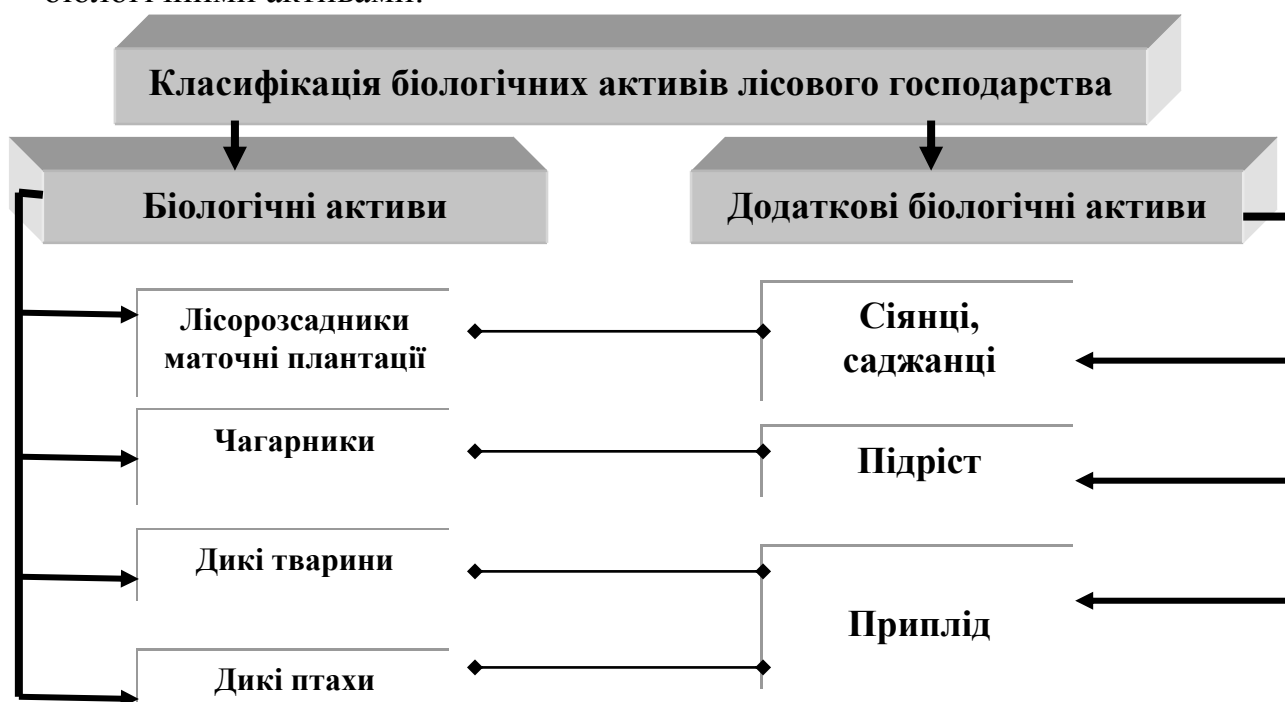

Рис. 2.13. Класифікація біологічних активів лісового господарства

Довгострокові біологічні активи, як і поточні біологічні активи можуть також виступати як внесок до статутного (природного капіталу) капіталу підприємства лісового господарства. Тоді цей факт буде відображатись відповідними бухгалтерськими проведеннями (табл. 2.5).

Первісна вартість безоплатно одержаних біологічних активів дорівнює їх справедливій вартості з урахуванням витрат, безпосередньо пов'язаних з доведенням їх до стану, у якому вони придатні для використання із запланованою метою.

Первісною вартістю біологічних активів, що одержані як внесок до статутного капіталу підприємства, визнається погоджена із засновниками (учасниками) підприємства їхня справедлива вартість з урахуванням витрат, безпосередньо пов'язаних з доведенням їх до стану, у якому вони придатні для використання із запланованою метою [132].

Додаткові біологічні активи при первісному визнанні оцінюються за справедливою вартістю, зменшеною на очікувані витрати на місці продажу або за виробничою собівартістю (чи собівартістю за прямими

витратами) відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 „Витрати”.

Первісне визнання додаткових біологічних активів відображається у тому звітному періоді, у якому вони відокремлені від біологічного активу [132].

Таблиця 2.5

**Кореспонденція рахунків бухгалтерського обліку операцій з
внесення лісових біологічних активів до статутного капіталу [101]**

№ З/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1.	Отримано від учасника (засновника) підприємства як внесок до статутного капіталу: - довгостроковий біологічний актив - поточний біологічний актив	16 „Довгострокові біологічні активи”	46 „Неоплачений капітал”
		21 „Поточні біологічні активи”	46 „Неоплачений капітал”
2.	Оприбутковано безоплатно отримані: - довгострокові біологічні активи - поточні біологічні активи - нараховані витрати на транспортування власним транспортом безоплатно отриманих довгострокових біологічних активів - зараховано витрати на транспортування до складу первісної вартості безоплатно отриманого довгострокового біологічного активу	16 „Довгострокові біологічні активи”	424 „Безоплатно одержані необоротні активи”
		21 „Поточні біологічні активи”	71 „Інший операційний дохід”
		15 „Капітальні інвестиції”	23 „Виробництво”
		16 „Довгострокові біологічні активи”	15 „Капітальні інвестиції”
3.	Переведено поточні біологічні активи до складу довгострокових біологічних активів	15 „Капітальні інвестиції”	21 „Поточні біологічні активи”
		16 „Довгострокові біологічні активи”	15 „Капітальні інвестиції”

Зміну справедливої вартості біологічних активів на дату балансу відображають проведеннями: збільшення Д-т 16, 21 К-т 710; зменшення Д-т 940 К-т 16, 21. У кінці звітної періоду дохід і витрати від первісного

визнання біологічних активів списують на фінансовий результат: Д-т 791 К-т 940 ; Д-т 710 К-т 791

Оскільки додаткові біологічні активи – це біологічні активи, одержані в процесі біологічних перетворень і, на наш погляд, являють собою додаткове збільшення (зменшення) природного капіталу підприємства, вважаємо, доцільніше різницю між вартістю біологічних активів, оцінених за справедливою вартістю та витратами, пов'язаними з біологічними перетвореннями, розцінювати як збільшення (зменшення) додаткового капіталу підприємства.

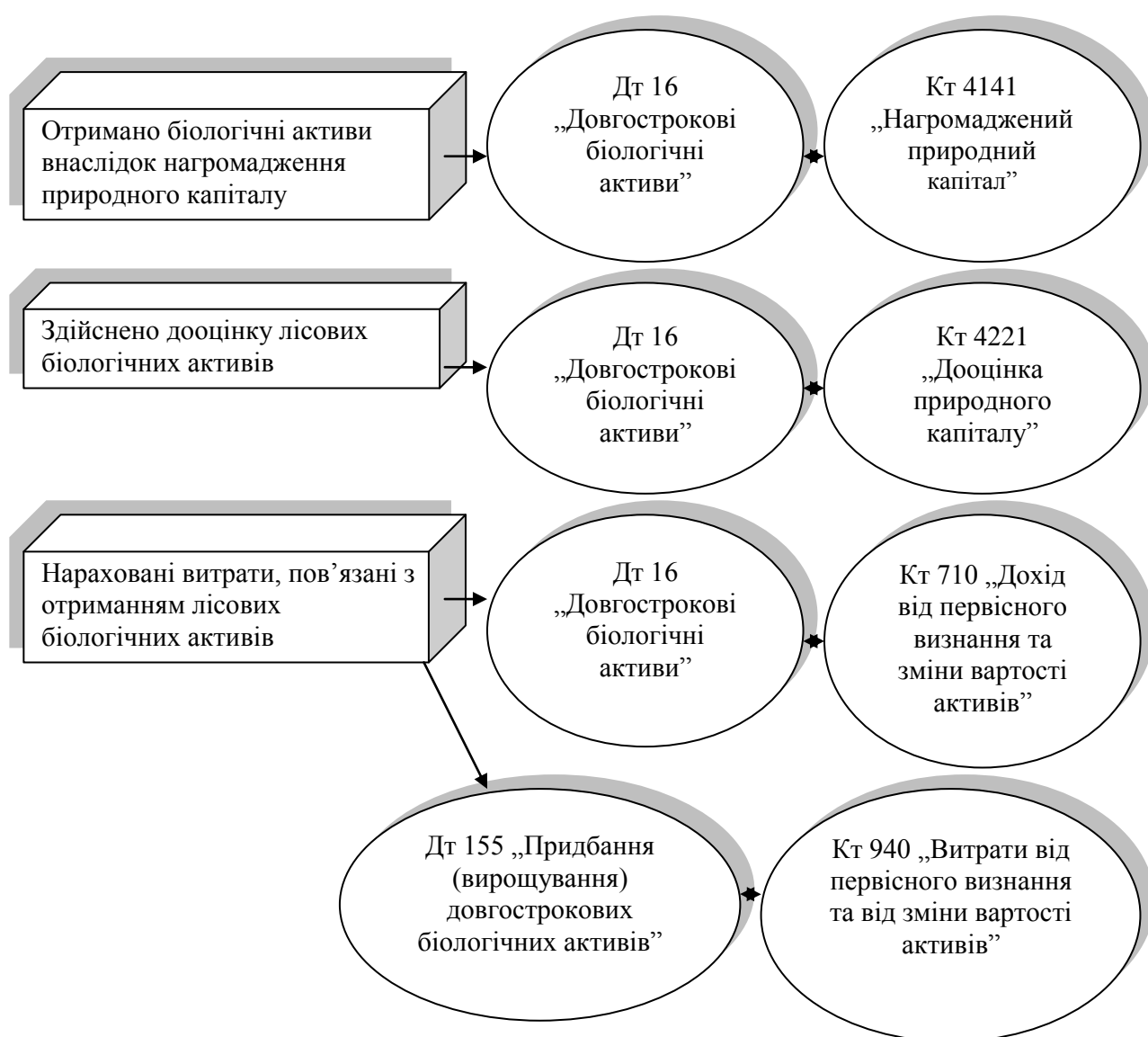

Рис. 2.14. Облік збільшення вартості лісових біологічних активів, як частини нагромадженого природного капіталу

Тоді, зміну вартості біологічних активів на дату балансу слід відобразити бухгалтерськими проведеннями:

- збільшення Д-т 16, 21 К-т 4221;
- зменшення Д-т 4221 К-т 16, 21.

З огляду на це, на рис. 2.14. зображено кореспонденцію рахунків з обліку біологічних активів лісового господарства, як частини нагромадженого природного капіталу.

Таким чином, підприємства лісового господарства враховуватимуть усі складові власного капіталу та його динаміку, що позитивно вплине на управління ним та ефективне функціонування підприємства загалом.

2.3. Розкриття інформації про капітал підприємств лісового господарства у звітності

Поточний фінансовий (бухгалтерський) облік містить розрізнену інформацію про господарську діяльність підприємства. Для одержання інформації про результати такої діяльності дані поточного обліку необхідно узагальнити в певній системі показників. Це досягається складанням звітності, яка є завершальною стадією ведення фінансового (бухгалтерського обліку).

Проблемам формування показників фінансової звітності та їхньої аналітичної оцінки присвячені праці вітчизняних науковців, зокрема: Л. М. Біла [9] С. Ф. Голова [33;35.], Я. Д. Крупки [83], М. С. Пушкаря [140], П. Я. Хомина [180;181]. Низку важливих аспектів зазначеної проблематики розкрито у роботах зарубіжних вчених-економістів: М. Джерарда [39], О. В. Соловйової [157], Я. В. Соколова [156]. Аналіз спеціальної економічної літератури підтверджує відсутність єдиного підходу до трактування фінансової звітності підприємства. Вітчизняні та зарубіжні вчені асоціюють її з різними поняттями, а саме: елементом методу бухгалтерського обліку,

документом, системою показників, бухгалтерською звітністю, інформацією, інформаційною моделлю підприємства.

В основному вважають, що звітність є одним із елементів методу бухгалтерського обліку поруч з іншими, такими як: документація, інвентаризація, оцінка, калькуляція, рахунки, подвійний запис і баланс. Проте, існує чимало дискусій щодо трактування сутності звітності. Для прикладу, Д. О. Панков підкреслює, що звітність має переваги над обліком [119, с. 37], натомість П. Я. Хомин стверджує, що „звітність є самостійною системою подання даних, необхідних для інформаційного забезпечення менеджменту і в жодному разі не може вважатись складовим елементом (прийомом) бухгалтерського обліку” [180, с. 14]. Н. М. Ткаченко визначає фінансову (бухгалтерську) звітність як систему форм звітності, складену на основі показників обліку з метою отримання користувачами узагальненої інформації про підприємство [176, с. 109].

О. І. Малишкін радить під фінансовою звітністю розуміти інформаційну модель підприємства [92, с. 37]. Н. Чебанова і Т. Чупир фінансову звітність розглядають як певний документ, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності, про рух грошових коштів підприємства за звітний період [183, с.10]. Чітким та змістовним є визначення М. Пушкаря, який під фінансовою звітністю розуміє „сукупність реєстрів генералізованих (зведених, згрупованих, узагальнених) показників за певний період, що характеризують статистику та динаміку об’єктів бухгалтерського обліку” [140, с. 561].

Варте уваги формулювання, що встановлює суть фінансової звітності В. Андрієнко, а саме: „система узагальнюючих показників бухгалтерського обліку, структурованих у формі звітності, які надають користувачам інформацію про фінансовий стан, результати діяльності, рух грошових коштів та зміни у власному капіталі підприємства за звітний період для прийняття цими користувачами відповідних рішень” [1, с. 154].

Деякі вітчизняні науковці, даючи визначення поняттю „фінансова звітність” виходять з позиції формального підходу, закріпленого Законом України „Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” і Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку (далі – П(С)БО), згідно з яким „фінансова звітність – це бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період”.

Таке трактування дещо некоректне і звужене, оскільки не виражає суті та змісту фінансової звітності, а лише демонструє зовнішній її прояв і походження.

Фінансова звітність підприємства формується з дотриманням таких принципів: автономності; безперервності діяльності; періодичності; історичної (фактичної) собівартості; нарахування та відповідності доходів і витрат; повного висвітлення; послідовності; обачності; превалювання змісту над формою; єдиного грошового вимірника [187, с. 301].

Фінансова звітність, на наш погляд, – це система документації в підприємстві, яка забезпечує подання інформації користувачам про рух та динаміку грошових коштів і капіталу та розкриває дані про загальний фінансовий стан підприємства.

Фінансова звітність підприємства лісового господарства включає такі форми: Баланс (Звіт про фінансовий стан) (форма № 1), Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) (форма № 2), Звіт про рух грошових коштів (форма № 3) Звіт про власний капітал (форма № 4), Примітки до фінансової звітності (форма № 5).

Сукупність цих форм звітності дає змогу отримати інформацію про всі види діяльності підприємства (операційну, фінансову, інвестиційну), його майновий стан, фінансові ресурси, результати виробничої діяльності та грошові потоки, які забезпечують цю діяльність.

Нині у процесі фінансово-господарської діяльності підприємства постійно здійснюють регулювання різних видів власного капіталу відповідно до вимог законодавства України та затверджених П(С)БО.

Склад власного капіталу наведено у першому розділі пасиву Балансу (Звіту про фінансовий стан) (форма № 1).

Власний капітал є основним показником фінансової стабільності підприємства за рахунок власних внутрішніх джерел.

Будь-яка зміна власного капіталу має бути проаналізована власниками підприємства та іншими зацікавленими особами, в тому числі потенційними інвесторами, кредиторами, державними органами, з метою прийняття відповідних рішень.

7 лютого 2013 р. набув чинності наказ № 73 Міністерства фінансів України, згідно якого вносяться зміни до Н(С)БО 1 „Загальні вимоги до фінансової звітності”. За цим наказом форми фінансової звітності набувають певних змін.

Порівняння відображення інформації про наявність і рух власного капіталу у фінансовій звітності, що діє нині та у тій, що передувала їй, наведено у таблиці 2.6.

Отже, в запропонованому проекті передбачено такі основні зміни:

- статутний капітал трактується як зареєстрований капітал, де обліковують і пайовий капітал (рядок 1400);
- дооцінка капіталу відображається у рядку 1405 Капітал в дооцінках, а додатковий капітал – 1410 Додатковий капітал;
- забезпечення наступних витрат і платежів не виділяється окремим розділом, а відображається у III розділі як Поточні зобов'язання і забезпечення у рядку 1650;
- у запропонованому Міністерством фінансів Звіті про фінансові результати (сукупні доходи) додається інформація, яку можна трактувати як дані про додатковий капітал, а саме: дооцінка необоротних активів (рядок 2100) і дооцінка (уцінка) фінансових інструментів (рядок 2405).

**Відображення інформації про наявність і рух власного капіталу у
фінансовій звітності**

Шифр синтетичного рахунка		401	402	42	43	44	45	46	47	48	49
Номер рядка у Балансі (Звіт про фінансовий стан) (ф. № 1)	Попередній варіант	300	310	320, 330	340	350	370	360	400, 410	420	415. 416
	діє	1400	1400	1405	1415	1420	1430	1425	1650	1525	1435
Номер рядка у Звіті про фінансові результати (Звіт про сукупні доходи)(ф. № 2)	Попередній варіант	-	-	-	-	220	-	-	-	-	-
	діє	-	-	2400 2405	-	2350	-	-	-	-	-
Номер рядка у Звіті про рух грошових коштів (ф. № 3)	Попередній варіант	310	310	310	310	-	-	-	030	-	-
	діє	3300	3300	3300	3300						
Номер графи в Звіті про зміни у власному капіталі(ф. № 4)	Попередній варіант	3	4	5,6	7	8	10	9	-	-	-
	діє	3	3	4,5	6	7	9	8	10		
Номер рядка у Примітках звітності	діє	-	-	-	-	-	-	-	710, 720, 740,7 50	084, 266	-

Проте, враховуючи зміни внесені наказом, форма Балансу потребує певного вдосконалення, з метою уточнення відображення інформації щодо власного капіталу підприємства. Вважаємо, що суперечливим є

відокремлення статей „Поточні забезпечень” та „Доходи майбутніх періодів” від власного капіталу.

До складу доходів майбутніх періодів включаються доходи, отримані протягом поточного або попередніх звітних періодів, які належать до наступних звітних періодів. Тобто, це доходи, які одержані у звітному періоді та за своїм економічним змістом підлягають включенню до доходів у майбутніх звітних періодах (отримані авансові платежі за здані в оренду основні засоби та інші необоротні активи, передплата на газети, журнали, періодичні та довідкові видання, виручка за вантажні перевезення, виручка від продажу квитків транспортних і театральних-видовищних підприємств, абонентна плата за користування засобами зв'язку тощо).

В ході ведення фінансово-господарської діяльності в підприємствах виникає ризик витрат, що не були заплановані. Внаслідок цього відбувається зниження рівня прибутковості або навіть отримання суб'єктом господарювання значних збитків. Для уникнення цього, необхідним є створення в підприємстві різноманітних забезпечень майбутніх витрат і платежів, з метою резервування певної суми, що може виявитись необхідною для погашення непередбачуваних зобов'язань.

Окресливши суть доходів майбутніх періодів та забезпечень, стає зрозумілим, що вони формуються з власних засобів підприємства. Варте уваги також те, що Планом рахунків бухгалтерського обліку у класі 4 „Власний капітал та забезпечення зобов'язань” сконцентровано як власний капітал, так і усі види забезпечень. Тому, погоджуємось з З. В. Задорожним та Я. Д. Крупкою, які визнають безпідставність зарахування доходів майбутніх періодів та забезпечень до зобов'язань, та пропонують віднести їх до складу власного капіталу [51, с. 185].

З огляду на зазначене, вважаємо за доречне статті „Поточні забезпечення” та „Доходи майбутніх періодів” об'єднати з I розділом Балансу. Розділ I пасиву балансу, на наш погляд, доцільно перейменувати на „Власний капітал та резерви”.

Необхідно зазначити, що дані Балансу не розкривають причин зміни розміру окремих видів власного капіталу. Для цього передбачена окрема форма річної фінансової звітності підприємства – Звіт про власний капітал (форма № 4).

Структура і склад Звіту про власний капітал передбачають розкриття причин, які протягом звітного року вплинули на структуру та величину власного капіталу підприємства.

Форма Звіту про власний капітал і методика його заповнення, згідно з останніми нововведеннями, визначаються П(С)БО 1 „Загальні вимоги до фінансової звітності”, затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73.

Проте, у П(С)БО 1 не надано докладного розшифрування окремих або потенційних статей змін власного капіталу, а розкрито лише загальну інформацію, яку відображають за окремою статтею або групою статей певного розділу.

Оскільки нині відсутні методичні рекомендації з відображення господарських фактів, щодо змін у складі власного капіталу, в практичній діяльності бухгалтерів виникають питання й неузгодженості пов'язані із методологією заповнення Звіту про власний капітал.

З огляду на зазначене, необхідне удосконалення існуючої форми Звіту для відображення змін за окремими видами власного капіталу і типовими статтями. Зокрема, певні розділи, слід чітко згрупувати за відповідними статтями, в яких відображають зміни різних видів власного капіталу.

Звіт про власний капітал складається із шести розділів:

1. Коригування.
2. Переоцінка активів.
3. Чистий прибуток (збиток) за звітний період.
4. Внески учасників.
5. Вилучення капіталу.
6. Інші зміни в капіталі.

Крім того, в окремих рядках записують такі показники, як „Залишок на початок року”, „Скоригований залишок на початок року”, „Разом змін у капіталі”. „Залишок на кінець року”.

У першому розділі відображають коригування залишків окремих видів власного капіталу на початок року внаслідок зміни облікової політики, виправлення допущених помилок минулих звітних років та помилок звітного року, виявлених після оприлюднення фінансової звітності.

Цей розділ формують за методикою, визначеною П(С)БО 6 „Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах” і П(С)БО 22 „Вплив інфляції”. Метою складання такого розділу є визначення скоригованих залишків окремих видів власного капіталу з урахуванням допущених помилок минулих звітних періодів, змін облікової політики, інших подібних операцій, які потрібно відображувати на початок звітного року. Структура цього розділу відповідає його меті й забезпечує користування інформацією у достатньому обсязі.

У другому розділі звіту відображують зміни у складі іншого додаткового капіталу внаслідок переоцінки різних видів необоротних активів: сум дооцінки основних засобів, нематеріальних активів, незавершеного будівництва та суми уцінки цих видів необоротних активів, які виникли внаслідок перевищення сум попередніх дооцінок над сумою звітних уцінок, але не більше від зазначеного перевищення.

У другому розділі Звіту доцільно було б розмістити всі статті, які відображають зміни у складі іншого додаткового капіталу на субрахунках 424 „Безоплатно одержані необоротні активи”, 425 „Інший додатковий капітал”.

У згаданому вище проекті змін до фінансової звітності переноситься ще рядок чистий прибуток (збиток) за звітній період у другий розділ, що логічно, оскільки, таким чином інформація про зміни у власному капіталу відображається більш послідовно.

Проте, зникає рядок 270 „Безоплатно отримані активи” із шостого розділу „Інші зміни в капіталі”. Вважаємо, що все ж таки у другому розділі, необхідно передбачити статтю „Знос (амортизація) дооцінених і безоплатно одержаних необоротних активів” та додати рядок, що буде відображати зміни у іншому додатковому капіталу. Таким рядком може служити рядок 4190 „Інші сукупні доходи”, запропонований у проекті змін.

Вказані операції будуть відображені у Звіті про власний капітал так, як це наведено у таблиці 2.7.

Виходячи із зазначених пропозицій, назву розділу слід змінити на „Інший додатковий капітал”.

Враховуючи запропоновані вище редагування, вважаємо, що спочатку у звіті доречно відображати суму прибутку та інших сукупних доходів, а потім і його розподіл.

Таким чином наступний розділ узагальнює статті щодо розподілу прибутку.

Таблиця 2.7

Фрагмент Звіту про власний капітал

ДП «Тернопільський лісгосп»

Стаття	Код	...	Інший додатковий капітал	...
Залишок на початок року	4000		162	
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	4105			
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	4110			
Інші сукупні доходи	4190			
Безоплатно одержані активи	4195		215	
Разом змін у капіталі	4295		190	
Залишок на кінець року	4300		352	

Фрагмент Звіту про власний капітал щодо змін у складі нерозподіленого прибутку наведено в таблиці 2.8.

Фрагмент Звіту про власний капітал

ДП «Тернопільський лісгосп»

Стаття	Код	Зареєстрований капітал	...	Резервний капітал	Нерозподілений прибуток	...
Залишок на початок року	4000	2408				
Чистий прибуток (збиток) за звітній період					36	
Розподіл прибутку: Виплати власникам (дивіденди)	4200				(5)	
Спрямування прибутку до зареєстрованого капіталу	4205					
Відрахування до резервного капіталу	4240					
Разом змін у капіталі	4295					
Залишок на кінець року	4300	2408				

Четвертий розділ Звіту „Внески учасників” відображає зміни щодо збільшення статутного капіталу.

Водночас із формуванням статутного капіталу внаслідок створення підприємства або збільшення існуючого його розміру можуть виникати операції, які призводять до збільшення додаткового вкладеного капіталу.

Оскільки внески учасників паралельно сприяють збільшенню статутного капіталу, то доцільно було б у цьому розділі вказати усі статті, які призводять до їх зростання. Оскільки збільшення статутного капіталу відбувається за рахунок додаткових внесків або додаткової емісії акцій, до розділу „Внески учасників” доречно включити статті з конкретною назвою капіталу, який збільшується, тобто емісійний дохід чи інший вкладений капітал.

Отже, збільшення статутного капіталу за рахунок внутрішніх джерел підприємства, таких як дооцінка основних засобів, прибуток відображають у

другому і третьому розділах Звіту, а за рахунок внесків учасників і засновників – у четвертому.

Таблиця 2.9

Фрагмент Звіту про власний капітал

ДП «Тернопільський лісгосп»

Стаття	Код	Зареєст- рваний капітал	Капітал у дооцінках	Додатко- вий капітал	Інший додатко- вий капітал	Неопла- чений капітал	Раз- ом
Внески учасників: Внески до капіталу	4210						
Погашення заборгованості з капіталу	4215						
Емісійний дохід	4220						
Інший вкладений капітал	4225						
Разом змін у капіталі	4300						

П'ятий розділ Звіту узагальнює інформацію щодо зменшення статутного, пайового капіталів, а також додатково вкладеного капіталу в результаті вилучення внесків учасників та засновників, зменшення номінальної вартості акцій, анулювання викуплених акцій тощо. Всі ці зміни відображають одночасно у складі вилученого капіталу. Повторне вилучення акцій, часток з подальшим їх перепродажем не впливає на розмір зареєстрованого статутного капіталу, але може змінювати (збільшувати чи зменшувати) додатково вкладений капітал, прибуток за умови, що акції викуповуються за ціною вище від номінальної вартості або повторно розміщуються за ціною, нижчою від вартості зворотного викупу. Ці операції є основною частиною змін у складі вилученого капіталу.

Отже, у розділі „Вилучення капіталу” доцільно розмістити всі статті, що зменшують статутний капітал та впливають на зміну додатково вкладеного капіталу за результатами операцій з викупу акцій та додати сюди

статтю „Списання невідшкодованих збитків”, що теж зменшують капітал. Таким чином, у цьому розділі відобразатимуться усі статті щодо зменшення капіталу підприємства.

Таким чином, у кожному розділі Звіту про власний капітал (форма № 4) будуть згруповані статті, що відобразатимуть усі зміни, які відбуваються у складі окремих видів власного капіталу.

Оскільки підприємства лісового господарства є платниками податків, вони зобов'язані складати, водночас з фінансовою, і податкову звітність. Податкова звітність є сукупністю дій платника податків (або особи, що його представляє) і податкового органу зі складання, ведення та здачі документів установленної форми, що містять відомості про результати діяльності платника податку, його майновий стан і фіксують процес обчислення податку, а також суму, що підлягає сплаті до бюджету. Податкову звітність може скласти як платник податку самостійно, так і його представник або податковий агент. Податкова звітність реалізується шляхом подання платником податку податкової документації, тобто документів, що містять відомості про обчислення і сплату податку.

Формами такої звітності (з додатками) є:

- Декларація про прибуток підприємства.
- Податкова декларація податку на додану вартість.

В підприємствах лісового господарства ведеться Реєстр отриманих та виданих податкових накладних. Проведення реєстру виданих та отриманих податкових накладних (далі – Реєстр) обумовлене вимогами пункту 201.15 статті 201 розділу V Податкового Кодексу України [126].

Реєстр є формою для запису (реєстрації) виданих та отриманих податкових накладних. Реєстр є основою для відображення зведених результатів обліку в податкових деклараціях з податку на додану вартість.

Відповідно до наказу Державної податкової адміністрації України № 41 від 25.01.2011р. „Про затвердження форм та порядку заповнення і

подання податкової звітності з податку на додану вартість” платники податку, які згідно зі статтею 209 розділу V податкового Кодексу застосовують спеціальний режим оподаткування діяльності у сфері сільського та лісового господарства, а також рибальства, подають податкову декларацію з податку на додану вартість, яка є невід’ємною частиною звітності за відповідний звітний період. До такої податкової декларації включаються лише ті операції, що стосуються спеціального режиму, встановленого указаною статтею.

Одночасно з декларацією повинні подаватись всі необхідні додатки до декларації. До податкової декларації підприємств лісового господарства додаються:

Додаток 1. Розрахунок коригування сум ПДВ до податкової декларації з податку на додану вартість.

Додаток 5. Розшифровка податкових зобов’язань та податкового кредиту в розрізі контрагентів.

Додаток 6. Довідка, що подається платниками податку, які заповнюють рядки 3 та/або 4, та/або 5 декларації, та підприємствами (організаціями) інвалідів.

Підприємства лісового господарства заповнюють рядок 5 декларації „Операції, які звільнені від оподаткування (стаття 197 розділу V Кодексу, підрозділ 2 розділу XX Кодексу, міжнародні договори (угоди))” (табл. 2.10).

Крім фінансової та податкової звітності, підприємства лісового господарства ведуть також статистичну звітність.

Таблиця 2.10

**Фрагмент Додатку 6 до декларації з податку на додану вартість
Чортківського лісового господарства за 2010р.**

№ п/п	Назва операції	Стаття Кодексу	Сума
1	2	3	4
1	Реалізація деревини	пункт 15 розділ 20 підрозділ 2 ПК України	2343572
Усього			2343572

Статистична звітність – форма статистичного спостереження держави, за якою уповноваженим органам від підприємств (організацій, установ) надходить необхідна їм інформація у вигляді законно встановлених звітних документів (статистичних звітів) за підписами осіб, відповідальних за подання і достовірність даних.

Статистична звітність була і залишається основною інформаційною базою. За її допомогою отримують такі основні форми звітності:

- обсяг виробництва, реалізації товарів, робіт і послуг та затрати на них за видами економічної діяльності;

- фінансово-господарська діяльність підприємств;

- зайнятість та оплата праці працівників за видами економічної діяльності;

- ціни і тарифи;

- наявність та рух капіталу;

- демографічна ситуація;

- розвиток соціальної сфери;

- стан оточуючого середовища.

У лісовому господарстві інформація щодо основних показників діяльності підприємств даної галузі фіксується у формі державного статистичного спостереження за формою 3-лг „Лісогосподарська діяльність”. Цей звіт містить значний обсяг важливої інформації щодо діяльності підприємств лісового господарства, яка відображається у 8 розділах звіту, зокрема таких:

- I. Обсяги продукції лісового господарства.

- II. Фактична рубка.

- III. Відпуск деревини в порядку рубок основного користування за господарствами.

- IV. Заготівля другорядних лісових матеріалів та продукції побічного лісового користування

V. Лісові пожежі.

VI. Загибель лісових насаджень

VII. Проведення лісокультурних робіт.

VIII. Наявність осередків шкідників і хвороб лісу.

У такому статистичному звіті відображається інформація як і про економічні показники діяльності, так і про загальний стан лісових ресурсів та вплив на них різноманітних факторів, таких, наприклад, як пожежі та шкідники, що, на нашу думку, дає змогу вчасно зреагувати на проблеми, що виникають в процесі діяльності підприємств лісового господарства та попередити їхні негативні наслідки.

Інформацію про стан та динаміку капіталу підприємств лісового господарства також містить одна з основних форм статистичної звітності № 2-інвестиції „Звіт про капітальні інвестиції (квартальна – термінова)”. Ця звітність подається до 25 числа після звітного періоду органу державної статистики та органу, що здійснює державне регулювання у відповідній галузі економіки. Звіт складається з трьох розділів.

Розділ перший „Капітальні інвестиції” призначений для систематизації показників, що характеризують стан капітальних інвестицій, які надійшли в основний капітал, нематеріальні активи та інше.

Другий розділ „Інвестиції в основний капітал за видами основних засобів” розкриває інформацію про інвестиції, що були освоєні за звітний період та структурує їх за видами основних засобів: споруди, машини, обладнання, інструмент, інвентар, транспортні засоби тощо.

У третьому розділі „Капітальні інвестиції за джерелами інвестування” відображено освоєнні капітальні інвестиції, що згруповано відповідно джерел фінансування, тобто: бюджетні (з державного, місцевого бюджету), власні, позикові, іноземні (вітчизняні) інвестиції тощо.

Раз на рік, водночас із згаданою вище звітністю, формується звіт за формою № 1-інвестиції „Звіт про інвестиції в основний капітал (капітальні вкладення)”.

Він містить інформацію за такими розділами:

- 1) „Інвестиції в основний капітал за видами робіт і витрат”.
- 2) „Інвестиції в основний капітал на охорону навколишнього природного середовища і раціональне використання природних ресурсів”.
- 3) „Інвестиції в основний капітал за видами будівель і споруд”.
- 4) „Відтворювана структура інвестицій в основний капітал за видами економічної діяльності (без витрат на експлуатаційне і глибоке розвідувальне буріння на нафту, газ і термальні води і на проектно-вишукувальні роботи для будівництва майбутніх років)”.

У першому розділі відображаються дані за напрямками вкладених інвестицій і витратами, освоєними у звітному та минулому роках, наприклад: на проектно-вишукувальні роботи, закладку багаторічних насаджень, глибоке розвідувальне буріння на нафту і газ, капітальні втрати на поліпшення земель тощо.

Розділ 2 містить дані про інвестиції на охорону навколишнього середовища і раціональне використання природних ресурсів, освоєних (використаних) за рік, зокрема водних, земельних, рослинних, тваринного світу, мінеральних, атмосферного повітря, про використання, зберігання і знешкодження відходів виробництва й побутових відходів та інші. Тут зазначаються джерела фінансування: кошти державного бюджету, місцевих бюджетів, власні кошти підприємств та організацій, інші.

У розділі 3 відображається інформація про інвестиції за видами будівель і споруд, які були освоєні чи використані за звітний рік: житлові будинки, гуртожитки, будівлі (сільськогосподарського, промислового призначення, склади для надання ринкових і неринкових послуг), споруди (автостради, вулиці, дороги, мости, порти, канали, греблі, трубопроводи, комунікації тощо).

Розділ 4 включає дані за основними напрямками освоєних (використаних) інвестицій в основний капітал (технічне переоснащення і реконструкція діючих підприємств, будівель, споруд; нове будівництво,

підтримання діючих потужностей), в розрізі видів економічної діяльності: сільське господарство, мисливство, лісове, рибне господарство; добувна, обробна промисловість; виробництво та розподілення електроенергії, газу та води; будівництво; торгівля; готелі та ресторани; транспорт і зв'язок; пошта і зв'язок.

Вивчивши склад звітності підприємств лісового господарства, вкажемо на окремі недоліки щодо відображення інформації про капітал підприємства. Передусім, необхідно більш розгорнуто відображати дані щодо стану та динаміки капіталу, враховуючи всі його складові та їх вплив на фінансовий стан підприємства. Для цього пропонуємо використовувати внутрішню звітність.

Необхідність внутрішньої звітності в системі децентралізованого обліку (за сферами відповідальності) підтверджує Н. В. Котельникова, зазначаючи: „Для кожної сфери відповідальності доцільно розробити набір показників, що характеризують ефективність його діяльності, а також регламент збору, обробки та зберігання отриманої інформації. Найважливішим тут є правильно визначити, яка інформація, що накопичена центрами, має знайти відображення в управлінській звітності” [79, с.48].

Важливість внутрішньогосподарської звітності, як основної складової управлінського обліку підприємств лісового господарства, підкреслює й В. О. Озерян та обґрунтовує необхідність запровадити в практику розроблення на законодавчому рівні основних складових внутрішньогосподарської звітності для застосування її на підприємствах лісового господарства [113, с. 243].

Вважаємо, що звітність щодо стану та змін капіталу підприємства має відповідати таким основним вимогам:

– повністю відображати стан та динаміку як власного, так і позикового капіталу підприємства, з метою подання систематизованої інформації управлінському персоналу для прийняття оперативних рішень щодо ефективного використання капіталу підприємства;

– враховувати усі зміни за кожною складовою капіталу підприємства зокрема та капіталу загалом для забезпечення повноти інформації щодо раціональності та ефективності використання капіталу підприємства;

– містити дані щодо змін структури капіталу з метою розрахунку рівня фінансової стабільності підприємства.

Враховуючи все зазначене, пропонуємо підприємствам лісового господарства запровадити Звіт про стан та динаміку капіталу підприємства. Структура запропонованого звіту наведена у Додатку Е.

При складанні підприємством Звіту про стан та динаміку капіталу, апарат управління отримуватиме оперативну, достовірну та систематизовану інформацію про стан та зміни в капіталі підприємства, що дасть змогу вчасно виявляти негативні тенденції у використанні як окремих складових, так і капіталу загалом та у формуванні оптимальної структури капіталу підприємства. Все це знизить фінансові ризики для підприємства та забезпечить високий рівень фінансової стабільності. Запропонований звіт також можна використовувати при складанні таких основних форм звітності як Баланс та Звіт про власний капітал, що значно підвищить оперативність їхнього заповнення.

Висновки до розділу 2.

На основі проведеного дослідження стану і перспектив обліку капіталу підприємств лісового господарства, зроблено наступні висновки:

1. З точки зору функціонування лісогосподарських підприємств ліс – це сукупність природних активів, що є основою створення підприємств лісового господарства які мають вагомий вплив на організацію його фінансово-господарської діяльності. Лісові ресурси визначаємо як активи, що утворюються в процесі використання лісу та призначені для подальшого застосування у виробничому процесі підприємства. Таким чином ліс – це першооснова, а лісові ресурси – наслідок його вирощування та використання.

Отже, ліс та лісові землі придбані підприємством при створенні (приватний) або надані державою при утворенні державного підприємства лісового господарства слід відносити до складу зареєстрованого первинного капіталу, що дасть змогу повністю оцінити початковий капітал, яким володіє новостворене підприємство та, відповідно, його потенційний розвиток. Водночас, біологічні активи та інші лісові ресурси – це результат використання природного капіталу.

2. Важливою є проблема грошової оцінки природного капіталу. В цьому напрямку запропонована модель грошової оцінки природного капіталу з використанням методів очікуваного ефекту для оцінку лісу на корені та рентного методу для оцінки лісових земель, а також формула для визначення приросту лісу за 5 – 10 років, що дасть змогу визначити потенційні вигоди для підприємства в майбутньому.

3. Результати дослідження первинного обліку капіталу в підприємствах лісового господарства свідчать, що в даному спектрі існує низка проблем, а саме відсутність первинних документів з обліку капіталу підприємства лісового господарства, мало уваги приділяється розкриттю інформації про природний капітал. З огляду на це для первинного обліку природного капіталу підприємств лісового господарства запропоновано до запровадження засновницький опис природного капіталу на момент створення підприємства, в якому буде відображатися уся інформація щодо складу, розміру та вартості первинного природного капіталу.

4. З метою вдосконалення відображення господарських фактів на рахунках бухгалтерського обліку, пропонується рахунки призначені для обліку капіталу доповнити субрахунками та аналітичними рахунками, зокрема такими як 40 „Зареєстрований (пайовий) капітал”, 42 „Додатковий капітал” (4221 „Дооцінка створеного природного капіталу”), 43 „Резервний капітал” (субрахунок 431 „Резервний капітал встановлений законодавством”, 432 „Резервний капітал встановлений статутом”), що деталізує та

урізноманітнить облікову інформацію про капітал підприємств лісового господарства, забезпечить підвищення рівня управління ним;

5. Ведення обліку на підприємствах лісового господарства потребує значного вдосконалення. З цією метою, пропонується запровадження Головної книги в облікову практику підприємств лісового господарства для покращення фінансового (бухгалтерського) обліку та журналу-ордеру, в якому відображатимуться господарські факти про зміну в складі власного капіталу підприємства, про нарахування та витрачання забезпечень майбутніх витрат і платежів та коштів цільового призначення. Відомості аналітичного обліку до запропонованого журналу-ордеру забезпечать накопичення аналітичних даних щодо додаткового капіталу, використання прибутку, забезпечень майбутніх витрат і платежів за період з початку звітнього року.

6. Для відображення інформації щодо стану та динаміки розміру природного капіталу можна відкрити субрахунок до рахунку 40 „Зареєстрований (пайовий) капітал”: 405 „Первинний природний капітал” та аналітичний рахунок до субрахунку 414 „Капітал в дооцінках” – 4141 „Нагромаджений природний капітал”. Порівнявши кредитовий та дебетовий обіг субрахунку 405, можна визначити суму зменшення або приросту природного капіталу підприємства, що дасть змогу своєчасно провадити заходи з його стабілізації та підтримки, необхідного для існування і діяльності підприємства лісового господарства.

7. Оскільки додаткові біологічні активи – це біологічні активи, одержані в процесі біологічних перетворень, які є додатковим збільшенням (зменшенням) власного природного капіталу підприємства, що доцільніше різницю між вартістю біологічних активів, оцінених за справедливою вартістю та витратами, пов’язаними з біологічними перетвореннями розцінювати як збільшення (зменшення) додаткового капіталу підприємства та обліковувати на субрахунку 422 „Інший вкладений капітал” та

аналітичному рахунку 4221 Дооцінка створеного (придбаного) природного капіталу.

8. Існуюча форма Балансу потребує певного вдосконалення, з метою уточнення відображення інформації щодо власного капіталу підприємства. Передусім не логічно відокремлювати статті „Поточні зобов'язання” та „Доходи майбутніх періодів”. Доцільніше їх об'єднати з I розділом Балансу. Також, розділ перший пасиву балансу доречно перейменувати на „Власний капітал та резерви”. Автором запропоновано використовувати в підприємствах лісового господарства Звіт про стан та динаміку капіталу, за даними якого апарат управління отримуватиме оперативну, достовірну та систематизовану інформацію про стан та зміни в капіталу підприємства, що дасть змогу вчасно виявляти негативні тенденції у використанні як окремих складових, так і капіталу загалом та у формуванні оптимальної структури капіталу підприємства. Запропонований звіт також можна використовувати при складанні таких основних форм звітності як Баланс та Звіт про власний капітал, що значно підвищить оперативність їхнього заповнення.

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ СТРУКТУРИ, ДЖЕРЕЛ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА

3.1. Аналіз показників структури і джерел формування власного та позикового капіталу

Економічний аналіз має значний вплив на усі процеси ведення фінансово-господарської діяльності будь-якого економічного суб'єкту, оскільки, з його допомогою оцінюється, контролюються та прогнозуються основні показники функціонування підприємства з метою визначення наявного фінансового стану та обрання ефективних напрямків подальшої діяльності.

Серед актуальних проблем економічного аналізу є проблема дослідження структури капіталу підприємства.

Структура капіталу використовується для визначення пропорції між різними джерелами, які підприємство застосовує у своїй діяльності і визначається співвідношенням боргів та власного капіталу підприємства. Структура капіталу визначає можливість одержання підприємством довгострокових фінансових ресурсів.

У статті „Вартість капіталу, корпоративні фінанси і теорія інвестицій”, що була опублікована 1958 р. науковці М. Міллер і Ф. Модільяні заклали початок формування сучасної теорії структури капіталу. За цю працю вони отримали Нобелівську премію.

Вчені у своїй статті виходили з досить жорстких умов функціонування капіталу, тобто з наявності ідеальних ринків, припускаючи, що фірми не платять податки і знаходяться в так званому „податковому раю”. З урахуванням цього припущення вони розрахунковим методом довели, що структура капіталу, тобто співвідношення власного і позикового капіталу, не впливає на кінцевий результат діяльності підприємства. На їхню думку, якщо

фінансування діяльності більш вигідно за рахунок позикового капіталу, то власники акцій вважатимуть за краще продати частину своїх акцій, а отримані кошти більш вигідно вкласти в іншу компанію, яка ефективніше використовуватиме власний капітал. На завершальному етапі ціни компаній з високою і низькою часткою позикового капіталу приблизно вирівнюються і, отже, вартість акцій не пов'язана зі структурою капіталу [102].

Таким чином, відповідно до теорії Міллер – Модільяні фінансовим менеджерам не варто хвилюватися з приводу структури капіталу фірми. Однак, ця теза правильна лише за певних умов, на основі яких був зроблений такий висновок. Основними серед них є: відсутність оподаткування як для юридичних, так і для фізичних осіб; всі учасники ринку мають однаковий рівень ризику; діяльність здійснюється за умов досконало розвиненого ринку капіталів; позичення коштів відбувається за повної відсутності ризику; необмежені грошові потоки підприємства.

Проте, зазначивши всі умови, самі автори наразились на критику зі сторони інших дослідників того часу, яким представлена теорія здавалась абсолютно ілюзорною, оскільки суперечила баченню щодо наявності оптимальної структури капіталу. Основна теза Міллера – Модільяні здавалась і справді безглуздою, тому що, фінансовим менеджерам фірм немає роботи, оскільки немає змісту шукати оптимальну структуру капіталу. Однак, чітко окресливши умови, за яких їхня модель функціонує, науковці зробили величезний внесок у розуміння наслідків позикового фінансування, з одного боку, і довели, з іншого боку, що їх концепція дійсно має право називатися теорією, тому що на відміну від існуючих до того дуже ненадійних істин та віри в догми її можна було спростувати досвідом, а значить, і підправити.

Нині окремі аспекти цієї проблеми є предметом дослідження багатьох вчених. Серед зарубіжних науковців вагомий внесок у дослідження цього питання зробили: Є. Ф. Брікхем [18], І. Т. Балабанов [4], В. В. Ковальов [75],

Е. С. Стоянова [166] та інші, а також вітчизняні вчені: І. О. Бланк [12], А. М. Поддєрьогін [127], О. О. Терещенко [171], М. Д. Шеремет [190].

Так, більшість авторів розглядають поняття „структури капіталу” як поєднання джерел фінансування, що використовує підприємство протягом його діяльності [58, с. 8]. Деякі дослідники [170, с. 188] насамперед акцентують, що під структурою капіталу варто розуміти співвідношення лише довгострокових джерел фінансових ресурсів, а решта ж не конкретизують строковість позикових джерел коштів, пояснюючи таке поняття як співвідношення всіх форм власного та позикового капіталу. Ще інше формулювання представили автори [80, с. 168], які вирізняють технічну структуру капіталу у формі сукупності коштів, вкладених в активи.

Чітке трактування структури капіталу дає О.Ярощук, який вважає, що структура капіталу – це співвідношення всіх форм власного та позиченого капіталу з різних джерел, що використовуються підприємством у процесі господарської діяльності [194, с.343].

З огляду на зазначені вище трактування, слід сформулювати наше визначення поняття „структура капіталу”. Вважаємо, що під структурою капіталу варто розуміти співвідношення між різними джерелами капіталу, що використовуються для фінансування діяльності підприємства.

Структура капіталу підприємств лісового господарства формується під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх факторів. Найбільш суттєво на неї впливають такі: темпи зростання обігу та прибутковості підприємства; податковий тягар; загроза поглинання підприємства іншими підприємствами; стан ринку капіталу; структура активів підприємства; потреба у фінансуванні нових масштабних проєктів; прийнятний рівень ризику.

Проведемо аналіз структури капіталу підприємств лісового господарства Тернопільської області за 5 останніх років. У звіті про виконання фінансового плану Тернопільського обласного управління лісового господарства (ОУЛМГ) за 2012 р. міститься відповідна інформація

про кількість підприємств у Тернопільській області. Для проведення аналізу використовуємо зведену дані по Тернопільській області.

Таблиця 3.1

**Структура капіталу підприємств лісового господарства
Тернопільської області за 2008-2012 рр.**

Показник	Рівень показника за роками					Відхилення за роками		
	2008	2009	2010	2011	2012	2008-2009	2010-2012	2008-2012
Питома вага власного капіталу у валюті балансу, %	51	53	50	49	46	2	-4	-5
Питома вага позикового капіталу у валюті балансу, %, у тому числі	49	46	50	51	54	-3	4	5
- забезпечення наступних витрат і платежів	0,5	0,03	0,04	0,5	0,2	-0,47	0,16	-0,3
- довгострокового	2,9	2,5	2,0	0,9	1,8	-0,4	3,7	-1,1
- короткострокового	45,3	43,2	47,8	49,2	51,5	-2,1	3,7	6,2
Доходи майбутніх періодів	0,01	0,3	0,2	0,4	-	0,29	-0,2	-0,01
Співвідношення власного та позикового капіталу (коефіцієнт фінансової стабільності)	1,1	1,2	1	0,9	0,8	0,1	-0,2	-0,3

* складено з використанням даних звітності підприємств лісового господарства Тернопільської області

На основі проведеного аналізу побудуємо діаграму динаміки питомої ваги власного та позикового капіталу. З даних таблиці 3.2 та діаграми (рис. 3.1) видно, що протягом п'яти останніх років частка власного капіталу має тенденцію до зниження, і, як наслідок, відбувається збільшення позикового капіталу. У 2012 р. сума позикового капіталу уже на 8 % більша, ніж власного. Нині ситуація ще не є критичною, але динаміка зростання частки позикового капіталу, що спостерігається за останні п'ять років, може призвести до фінансової залежності підприємств лісового господарства

Тернопільської області та, відповідно, зниження прибутковості галузі в досліджуваному регіоні.

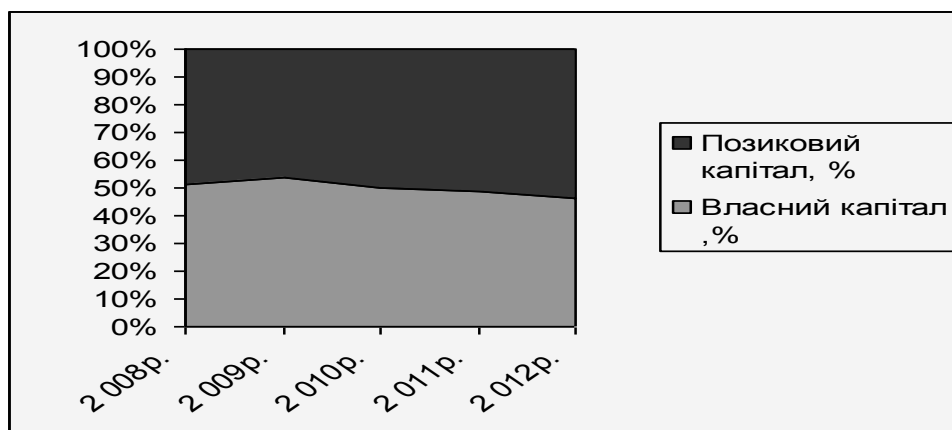

Рис. 3.1. Діаграма динаміки питомої ваги власного та позикового капіталу у загальному капіталі лісового господарства Тернопільської області

Тому доцільно, на наш погляд, проводити детальний аналіз власного та позикового капіталу та виявляти динаміку складових капіталу, що призвели до таких результатів. Проведемо аналіз структури власного капіталу підприємства лісового господарства Тернопільської області (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Аналіз структури власного капіталу підприємств лісового господарства Тернопільської області за 2008-2012 рр.

Показник	2008 р.		2009 р.		2010 р.		2011 р.		2012 р.	
	Сума, грн.	Пит. вага, %	Сума, грн.	Пит. вага, %	Сума, грн.	Пит. вага, %	Сума, грн.	Пит. вага, %	Сума, грн.	Пит. вага, %
Статутний капітал	12930	81,2	14089	85,5	14089	86,2	14089	82,3	14089	81,4
Додатковий вкладений капітал	242	1,5	372	2,3	39	0,3	162	0,9	-	-
Інший додатковий капітал	2611	16,4	1909	11,6	2098	12,8	2764	16,1	3219	18,6
Резервний капітал	153	0,9	98	0,6	114	0,7	114	0,7	-	-
Сума	15936	100	16468	100	16340	100	17129	100	17308	100

* складено з використанням даних звітності підприємств лісового господарства Тернопільської області

Як свідчать дані таблиці 3.2., сума власного капіталу підприємств лісового господарства Тернопільської області в 2012 р. зросла на 179 тис. грн. порівнянно з минулим роком та на 1372 тис. грн. порівнянно з 2008 р. Це відбулось за рахунок збільшення суми іншого додаткового капіталу. Зміни в структурі власного капіталу протягом 2008–2012 рр. відображені на відповідній діаграмі (рис. 3.2).

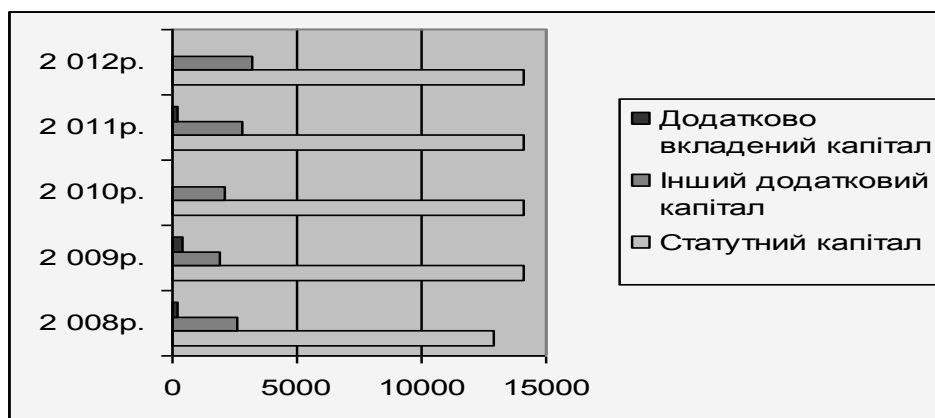

Рис. 3.2. Структура капіталу підприємств лісового господарства Тернопільської області в період 2008-2012 р.р.

Далі проаналізуємо структуру позикового капіталу підприємств лісового господарства Тернопільської області.

Таблиця 3.3

Аналіз структури позикового капіталу підприємств лісового господарства Тернопільської області

Показник	2008 р.		2009 р.		2010 р.		2011 р.		2012 р.	
	Сума, грн	Пит. вага, %	Сума, грн	Пит. вага, %	Сума, грн	Пит. вага, %	Сума, грн	Пит. вага, %	Сума, грн	Пит. вага, %
Забезпечення наступних витрат і платежів	178	1,2	9	0,1	16	0,1	180	1,0	111	0,5
Довгострокові зобов'язання	912	6,0	778	5,5	660	4,1	311	1,8	689	3,4
Поточні зобов'язання	14076	92,7	13218	93,6	15639	95,3	17162	96,6	19270	96,1
Доходи майбутніх періодів	4	0,1	120	0,8	92	0,5	106	0,6	-	-
Сума	15170	100	14125	100	16407	100	17759	100	20070	100

Проведений аналіз структури позикового капіталу свідчить про значне зростання суми позикового капіталу. В порівнянні з 2011 р. сума позикового капіталу у 2012 р. зросла на 2311 тис. грн., а в порівнянні з 2008 р. – на 4900 тис. грн. (табл. 3.3).

Для виявлення причин збільшення позикового капіталу проведемо аналіз його складових. Розпочнемо з аналізу довгострокових зобов'язань (табл. 3.4). Таким чином, довгостроковими джерелами формування засобів є довгострокові кредити банку та інші довгострокові зобов'язання. Протягом п'яти останніх років довгострокові зобов'язання мають тенденцію до зменшення.

Таблиця 3.4

Аналіз динаміки довгострокових зобов'язань підприємств лісового господарства Тернопільської області

Показник	Роки					Відхилення за роками		
	2008	2009	2010	2011	2012	2008-2010	2010-2012	2008-2012
Довгострокові кредити банків	912	464	33	-	-	-879	-33	-912
Інші довгострокові зобов'язання	-	314	627	311	689	314	62	689
Сума	912	778	660	311	689	-252	29	-223

Проаналізуємо динаміку поточних зобов'язань за 2008-2012рр. (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Аналіз структури поточних зобов'язань підприємств лісового господарства Тернопільської області

Показник	Роки					Відхилення за роками		
	2008	2009	2010	2011	2012	2010-2008	2010-2012	2012-2008
Короткострокові кредити банків	1095	702	41	300	1542	-1054	1501	447
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	4633	3908	4255	6947	6295	-378	2040	1662

Продовження таблиці 3.5.

Поточні зобов'язання за розрахунками								
з одержаних авансів	3885	2766	4565	4132	4740	680	175	855
з бюджетом	2448	3266	4316	2966	3307	1868	-1009	859
зі страхування	677	1157	786	758	765	109	-21	88
з оплати праці	1194	1267	1443	1748	2256	249	813	1062
Інші поточні зобов'язання	144	152	233	311	365	89	132	221
Сума	14076	13218	15639	17162	19270	1563	3631	5194

* складено з використанням даних звітності підприємств лісового господарства Тернопільської області

На основі проведеного аналізу побудуємо діаграму структури позикового капіталу лісового господарства у Тернопільській області.

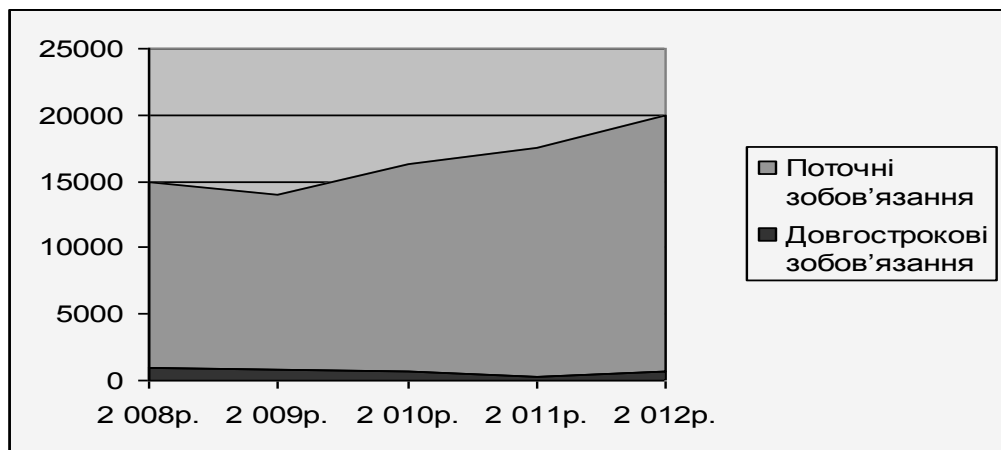

Рис. 3.3. Діаграма структури позикового капіталу підприємств лісового господарства Тернопільської області за 2008-2012р.р.

Згідно із даними таблиці 3.5, поточні зобов'язання формуються, переважно, за рахунок кредиторської заборгованості за товари та послуги і поточних зобов'язань за розрахунками. Поточні зобов'язання збільшилися на 3631 тис. грн. протягом 2010–2012рр. Сума зобов'язань у 2012 р. становить 19270 тис. грн., що на 5194 тис. грн., більше ніж у 2008 р.

З рисунку 3.3 видно, що збільшення позикового капіталу відбулось за рахунок поточних зобов'язань, які у 2012 р. досягли найбільшого за останні п'ять років значення.

Отже, основою ефективного управління капіталом є, на наш погляд, концепція його структури. Однозначного визначення „оптимальна структура капіталу підприємства” як категорії не існує, а тому різні

автори трактують оптимальність структури капіталу диференційовано за певними показниками. Так, Є. Ф. Брігхем [18, с. 615], І. В. Викиданець [26], Е. С. Стоянова [166, с.312], Е. Нікхбахт, А. Гропеллі [110, с.26], В. Г. Белоліпецький [7], Р. С. Каплан, Д. П. Нортон [67] та інші трактують поняття оптимальної структури капіталу як співвідношення власного та залученого капіталу, яке призводить до максимізації вартості акцій підприємства. Інша група авторів як критерій оптимізації співвідношення власного та залученого капіталу виокремлює вартість підприємства загалом. До цієї групи можна віднести таких авторів: Дж. К. Шим, Дж. Г. Сигел [191], В. В. Ковальов [75], О. О. Терещенко [171, с. 17].

Розвиваючи зазначені вище критерії визначення оптимальної структури капіталу підприємств, деякі автори акцентують свою увагу на критерії співвідношення рентабельності власного капіталу та фінансової стійкості підприємства. Так, І. О. Бланк зазначає, що оптимальна структура капіталу – це таке співвідношення використання власних і залучених джерел, за якого забезпечується найбільш ефективна пропорційність між коефіцієнтом фінансової рентабельності та коефіцієнтом фінансової стійкості, тобто максимізується його ринкова вартість [14, с. 324]. Аналіз фінансового левериджу є одним із методів оптимізації структури капіталу. Фінансовий леверидж – потенційна можливість впливати на чистий прибуток підприємства шляхом зміни обсягу і структури пасивів [129, с. 18]. Збільшення відносного обсягу залучених підприємством позикових коштів збільшує рівень фінансового левериджу, тому з категорією фінансового левериджу тісно пов'язане поняття фінансового ризику:

$$P_{\phi л} = (1 - C_{mn}) \times (EP - ПС_{к}) \times ПК / ВК, \quad (3.1)$$

де C_{mn} – ставка податку на прибуток, долі од.; EP – економічна рентабельність (відношення прибутку від операційної діяльності до середньої вартості активів), %; $ПС_{к}$ – середньозважена ставка відсотків за кредитами, отриманими підприємством, %; $ПК$ – позиковий капітал підприємства, грн.; $ВК$ – власний капітал підприємства, грн. Дію формування ефекту

фінансового левериджу покажемо у таблиці 3.7. по підприємствах ДП „Тернопільське лісове господарство” та ДП „Чортківське лісове господарство”.

Таблиця 3.6

Аналіз фінансового левериджу по підприємствах лісового господарства Тернопільської області за 2009–2012 рр.

№ з/п	Показники	ДП Тернопільське лісове господарство			ДП Чортківське лісове господарство		
		2009	2010	2012	2009	2010	2012
1	Сума використуваного капіталу (активів), тис.грн.	4305	4807	5024	6937	6611	8441
2	Власний капітал, тис.грн.	2464	2475	2760	3770	3902	4147
3	Позиковий капітал, тис.грн.	1475	2332	2264	3141	2677	4207
4	Валовий прибуток (без витрат на сплату відсотків за кредит), тис.грн.	4778	2049	5802	4084	2676	4418
5	Коефіцієнт валової рентабельності активів (без витрат на сплату відсотків за кредит), % (рядок 4/рядок 1 x 100%)	110	42,6	115,5	58,8	40,5	52,3
6	Середній рівень відсотків за кредит, %	18	18	18	18	18	18
7	Сума відсотків сплачених за кредит сплачена за використання позикового капіталу (рядок 3 x рядок 6/ 100%), тис.грн.	265,5	419,8	407,5	565,3	481,9	757,3
8	Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування	4512,5	1629,2	5394,5	3482,7	2194,1	3660,7
9	Ставка податку на прибуток виражена десятковим дробом	0,21	0,21	0,21	0,21	0,21	0,21
10	Сума податку на прибуток (рядок 8 x рядок 9), тис.грн.	947,6	342,1	1132,8	731,4	460,8	768,7
11	Сума чистого прибутку, тис.грн.	3564,9	1287,1	4261,7	2751,3	1733,3	2892,0
12	Коефіцієнт рентабельності власного капіталу, % (рядок 11/рядок 2 x 100%)	144,1	52,0	154,0	72,7	47,4	69,7
13	Приріст рентабельності власного капіталу у зв'язку з використанням позикового капіталу, %	43,5	18,3	60,6	26,8	12,2	27,4

З проведеного у таблиці 3.6 аналізу видно, що в підприємстві ДП „Тернопільське лісове господарство” ефект фінансового левериджу

становив у 2007 р. 43,5 % $[(1 - 0,21) \times (110 - 18) \times 1475 : 2464]$, у 2009 р., 18,3% $[(1 - 0,21) \times (42,6 - 18) \times 2332 : 2475]$ та 60,6 % $[(1 - 0,3) \times (111,5 - 18) \times 2264 : 2760]$ у 2011р. Для підприємства ДП „Чортківське лісове господарство” – 26,8 % $[(1 - 0,21) \times (58,8 - 18) \times 3141 : 3770]$ у 2009р., 12,2% $[(1 - 0,21) \times (40,5 - 18) \times 2677 : 3902]$ – 2011 р., 27,4% $[(1 - 0,21) \times (52,3 - 18) \times 4207 : 4147]$ – 2012 р. Тобто, найвищий рівень фінансовго левериджа спостерігався у 2012 р. як в ДП „Тернопільське лісове господарство” так і у ДП „Чортківське лісове господарство”. Отже, якщо частки власного та позикового капіталу приблизно рівні, то тим більшу суму прибутку воно отримує на власний капітал.

Методика аналізу фінансового левериджу встановлює таку умову: при використанні тільки власних коштів фінансовий леверидж дорівнює нулю.

Розрахункове значення ефекту фінансового левериджу ($R_{фл}$) обумовлюється дією наступних чинників: податковим коректором $(1 - C_{nm})$, розміром диференціалу фінансового левериджу $(EP - ПС_K)$, коефіцієнтом фінансового левериджу ПК/ВК.

Збільшення рівня фінансового левериджу має подвійний вплив на підприємство: збільшує фінансовий ризик, та підвищує рівень рентабельності власного капіталу підприємства.

Побудуємо для лісогосподарського підприємства оптимізаційні моделі перебору потенційних структур капіталу підприємства, дані яких внесено до таблиці 3.7.

Таблиця 3.7

Оптимізаційні моделі перебору фактично можливих структур капіталу для ДП Кременецьке лісове господарство

Показники	2012 рік					
	0 модель	1 модель	2 модель	3 модель	4 модель	5 модель
<i>I</i>	2	3	4	5	6	7
Середня сума всього капіталу, що використовується	5762,0	5762,0	5762,0	5762,0	5762,0	5762,0

Продовження таблиці 3.7.

1	2	3	4	5	6	7
Середня сума власного капіталу	2863,0	5059,0	4765,2	4200,5	3998,8	3532,1
Середня сума позикового капіталу	0,0	703	996,8	1561,5	1763,2	2229,9
Структура капіталу:						
власний	100,0%	87,8%	82,7%	72,9%	69,4%	61,3%
позичковий	0,0%	12,2%	17,3%	27,1%	30,6%	38,7%
Сума валового прибутку	2309,0	2309,0	2309,0	2309,0	2309,0	2309,0
Економічна R активів, %	40,1	40,1	40,1	40,1	40,1	40,1
Серед. рівень за кредит, %	0,0	18,0	18,0	18,0	18,0	18,0
Сума відсотків сплачених за використання позикового капіталу, %	0,0	126,5	209,3	374,8	458,4	646,7
Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування	2309,0	2182,5	2099,7	1934,2	1850,6	1662,3
Ставка податку на прибуток виражена десятковим дробом	0,21	0,21	0,21	0,21	0,21	0,21
Сума податку на прибуток (рядок 8 x рядок 9)	484,9	458,3	440,9	406,2	388,6	349,1
Сума чистого прибутку	1824,1	1724,2	1358,8	1528,0	1462,0	1313,2
R власного капіталу, %	63,7	34,0	28,7	36,1	36,8	37,2
ЕФЛ	0	2,4	3,0	6,5	7,7	11,1

Як видно із проведених у таблиці розрахунків найбільш ефективної структури капіталу підприємство набуло при співвідношенні власного та позикового капіталу 61,3:38,7 %. Така структура забезпечила рентабельність власного капіталу 37,2 %. Подальше збільшення долі позикового капіталу призвело до зниження рентабельності власного капіталу.

Необхідно зазначити, що побудова структури капіталу за допомогою розрахунку ефекту фінансового левериджу широко використовується на практиці західними економістами, що не можна сказати про вітчизняних. Проте, вважаємо, що механізм фінансового левериджу є ефективним інструментом оптимізації структури капіталу, що дає змогу обрати ту структуру капіталу, яка забезпечить високу рентабельність власного капіталу та призведе до збільшення прибутку.

Тому, підприємствам лісового господарства необхідно під час проведення аналізу структури капіталу проводити розрахунки показника ефекту фінансового левериджу, що забезпечить розрахунок рентабельності підприємства та оптимізує структуру капіталу підприємства.

3.2. Аналіз ефективності використання капіталу підприємства

Сучасні умови господарювання і конкуренції потребують від підприємств підвищення ефективності їхньої діяльності, що визначає здатність підприємств до фінансового виживання. Ефективність діяльності підприємств лісового господарства значною мірою характеризується показником ефективності використання капіталу, тобто максимальної його віддачі, яка виражається збільшенням суми прибутку на 1 гривню капіталу. Цього можна досягти за умови раціонального та економного використання всіх видів ресурсів, недопущення їхніх перевитрат, втрат на усіх стадіях кругообігу. В результаті капітал повертається в більшій сумі, тобто з прибутком. Звідси, актуальності набувають питання пошуку шляхів ефективного використання власного та позикового капіталу з метою забезпечення стійкості фінансового стану підприємства. Виявити недоліки використання капіталу та усунути їх можна завдяки проведенню аналізу таких процесів діяльності підприємства, що дасть змогу розрахувати

потенціал підприємства щодо використання власних і позикових джерел фінансування та знизити рівень фінансового ризику.

Значний вклад в удосконалення аналізу капіталу зробили вчені О. Д. Василик [24], К. В. Ізмайлова [61], М. Я.Коробов [77;78], Є. В. Мних [105], Л.Н.Лахтіонова [87],К. В. Орехова [117], І. Спільник, О. М.Загородна [164], М. Й. Шеремета [190] С. І. Шкарабан [192], О. В. Ярощук [194]. Проте, з проблем аналізу використання власного капіталу залишається багато невирішених та дискусійних питань, що потребують подальшого дослідження і пошуку нових прийомів та методів аналізу.

Одним із актуальних питань фінансового аналізу є дослідження ефективності використання власного і позикового капіталу підприємства.

Аналіз ефективності використання власного та позикового капіталу компаній – це, на наш погляд, спосіб нагромадження, порівняння, трансформації і використання інформації бухгалтерського обліку та звітності, який має на меті:

- оцінити поточний та перспективний фінансовий стан підприємства, тобто використання власного і позикового капіталу;
- обґрунтувати потенційні та допустимі темпи розвитку підприємства з метою забезпечення їх джерелами фінансування;
- виявити доступні джерела засобів, оцінити раціональність їх мобілізації;
- виявити усі потенційні ризики при використанні позикових джерел фінансування;
- обґрунтувати процеси та алгоритм оптимізації структури капіталу.

Аналіз ефективності використання капіталу підприємств здійснюється за допомогою різних типів моделей, що дають змогу простежити та ідентифікувати взаємозалежність між основними показниками. За існуючого стану найбільш придатними для аналізу є дескриптивні моделі. Водночас для аналізу ефективності використання власного і позикового капіталу можуть застосовуватись предикативні, нормативні моделі.

Дескриптивні моделі або моделі описового характеру є основними як для проведення аналізу капіталу, так і для оцінки фінансового стану організації. До них відносяться: побудова системи звітних балансів, подання бухгалтерської звітності в різних аналітичних розрізах; структурний і динамічний аналіз звітності, коефіцієнтний та факторний аналіз, аналітичні записки до звітності. Всі ці моделі засновані на використанні інформації фінансової звітності [46, с.66].

Структурний аналіз заснований на формуванні фінансової звітності з використанням відносних величин, що дає змогу розрахувати частку (питому вагу) окремо взятих показників в підсумках даних щодо власного і позикового капіталу. Важливим є застосування динамічного аналізу, з метою відстеження тенденцій змін окремих складових власного і позикового капіталу й їх вартості загалом.

Найбільш поширеним при аналізі ефективності використання капіталу підприємств є коефіцієнтний аналіз, що застосовується різними групами користувачів. Відомо безліч таких коефіцієнтів, тому для зручності поділимо їх на кілька груп:

- коефіцієнти оцінки руху капіталу підприємства;
- коефіцієнти ділової активності (оборотності);
- коефіцієнти структури капіталу;
- коефіцієнти рентабельності та ін.

Для оцінки руху капіталу підприємства використаємо коефіцієнти надходження, вибуття і використання, що розраховуються як за загальною вартістю капіталу, так і за його окремими складовими:

1. Коефіцієнт надходження власного капіталу ($K_{\text{над.ВК}}$) вказує на тенденції надходження капіталу, і показує, яку частину власного капіталу від наявного на кінець звітного періоду складають кошти, що надійшли до його складу:

$$K_{\text{над. ВК}} = \text{ВК}_0 / \text{ВК}_1, \quad (3.2)$$

де ВК_0 – власний капітал на початок звітного періоду;

ВК₁– власний капітал на кінець звітного періоду.

2. Коефіцієнт надходження позикового капіталу (К_{над. ПК}) вказує на тенденції надходження капіталу, і визначає яку частину позикового капіталу від наявного на кінець звітного періоду складають кошти, що надійшли до його складу:

$$K_{\text{над.ВК}} = \text{ПК}_0 / \text{ПК}_1, \quad (3.3)$$

де ПК₀– позиковий капітал на початок звітного періоду;

ПК₁– позиковий капітал на кінець звітного періоду.

3. Коефіцієнт використання власного капіталу (К_{викор..ВК}) показує інтенсивність використання капіталу та частину власного капіталу, яку було використано в процесі фінансово-господарської діяльності підприємства:

$$K_{\text{викор..ВК}} = \text{ВК}_{\text{викор.}} / \text{ВК}_0, \quad (3.4)$$

де ВК_{викор} – використана частина власного капіталу;

ВК₀– власний капітал на початок звітного періоду.

4. Коефіцієнт вибуття позикового капіталу. (К_{вибул...ПК}) показує інтенсивність вибуття капіталу та частину власного капіталу, яку було використано в процесі фінансово-господарської діяльності підприємства, внаслідок повернення кредитів та погашення кредиторської заборгованості.

$$K_{\text{вибул...ПК}} = \text{ПК}_{\text{вибул.}} / \text{ПК}_0, \quad (3.5)$$

де ПК_{викор} – вибулі позикові засоби;

ПК₀ – позиковий капітал на початок звітного періоду.

Коефіцієнти ділової активності дають змогу проаналізувати оборотність капіталу підприємства, що свідчить про рівень ефективності його використання. До цієї групи належать такі коефіцієнти оборотності: оборотність власного капіталу, оборотність інвестованого капіталу, оборотність кредиторської заборгованості, оборотність позикового капіталу:

1. Оборотність власного капіталу, розраховується в оборотах, визначається як відношення чистої виручки від реалізації (N) до середньорічної вартості власного капіталу (ВК):

$$K_{\text{оборот..ВК}} (\text{обороти}) = N / \text{ВКс} \quad (3.6)$$

Розрахунок цього показника дає змогу отримати інформацію, корисну для усіх сфер діяльності підприємства, а саме: комерційної – вказує на надлишки або нестачу продажів; фінансової – ефективність використання вкладеного капіталу; економічної – активність коштів, якими ризикує вкладник. Високе значення показника свідчить про збільшення рівня реалізації над вкладеним капіталом. В такому випадку варто очікувати більшого використання кредитів і позик, що як наслідок призведе до перевищення зобов'язань над власним капіталом. В цьому випадку зростає ризик як для кредиторів так і для підприємства у зв'язку зі значним погіршенням фінансового стану: зменшення доходів або загальною тенденцією до зниження цін. Низький показник вказує на інертність частини власних коштів, які необхідно вкладати в інше, вигідніше джерело доходів.

2. Оборотність інвестиційного капіталу ($K_{\text{оборот.ІК}}$) розраховується як частка від ділення чистої виручки від реалізації на вартість власного капіталу плюс довгострокові зобов'язання:

$$K_{\text{оборот.ІК}} (\text{обороті}) = N / \text{ВК} + \text{ДЗ}, \quad (3.7)$$

де N – чиста виручка від реалізації; Вк – вартість власного капіталу; ДЗ – довгострокові зобов'язання.

3. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості ($K_{\text{оборот.КЗ}}$) – розраховується як частка від ділення собівартості реалізованої продукції на середньорічну вартість кредиторської заборгованості і показує, скільки підприємство має здійснити оборотів інвестиційного капіталу для сплати наявних рахунків:

$K_{\text{оборот.КЗ}} = \text{Собівартість реалізованої продукції} / \text{Середньорічна вартість кредиторської заборгованості}$

Поглиблене дослідження й оцінка зрушень, виявлених у загальному аналізі та контролі економічного потенціалу підприємства, вимагає застосування інформації щодо фінансової стійкості та платоспроможності, динаміка яких зумовлена рухом капіталу і зміною його структури [106, с.156]. Коефіцієнти структури капіталу (платоспроможності) визначають

ступінь захищеності інтересів кредиторів та інвесторів, відображаючи спроможність підприємства погашати довгострокову заборгованість. До цієї групи коефіцієнтів належать: коефіцієнт власного капіталу, коефіцієнт позикового капіталу і коефіцієнт співвідношення власного капіталу до позикового.

1. Коефіцієнт власного капіталу (Квк) визначає питому вагу власного капіталу в структурі капіталу підприємства, а, отже, вказує на рівень незалежності власників підприємства від кредиторів. Такий коефіцієнт ще називають коефіцієнтом автономії (незалежності):

$$K_{вк} = ВК / ВБ, \quad (3.8)$$

де ВК – вартість власного капіталу; ВБ – валюта балансу.

Необхідно зауважити, що значення цього коефіцієнта має бути на високому рівні, оскільки в цьому випадку він свідчить про стабільний фінансовий стан підприємства та оптимальну структуру капіталу. Тобто, спостерігається невисока питома вага позикового капіталу і збільшення рівня забезпечення власними засобами. Така ситуація сприяє зниженню ймовірності виникнення великих втрат в періоди спаду ділової активності і гарантії отримання кредитів.

2. Коефіцієнт позикового капіталу виражає частку позикового капіталу в загальній сумі джерел фінансування валюти балансу (ВБ). Цей коефіцієнт є зворотним до коефіцієнта незалежності (автономії):

$$K_{зк} = ПК / ВБ, \quad (3.9)$$

де ПК – позиковий капітал; ВБ – валюта балансу.

3. Коефіцієнт співвідношення позикового і власного капіталу (коефіцієнт фінансового ризику) характеризує ступінь залежності організації від зовнішніх позик (кредитів):

$$K_{співвідн.} = ПК / ВК, \quad (3.10)$$

де ПК – позиковий капітал;

ВК – власний капітал.

Значення коефіцієнта вказує на те, скільки позикових коштів припадає на одиницю власних. Чим вище це значення, тим більше зобов'язань виникає у ході діяльності, як наслідок – зростає рівень ризику банкрутства підприємства.

Варто зазначити, що застосовуючи цей показник при аналізі ефективності використання капіталу підприємства, слід враховувати низку чинників, що впливають на його значення, зокрема, таких, як: середній рівень цього коефіцієнта в інших галузях, можливість підприємства застосовувати додаткові джерела фінансування, стабільність фінансово-господарської діяльності підприємства.

Вважається, що коефіцієнт співвідношення позикового і власного капіталу в сучасних умовах господарювання не повинен перевищувати одиниці. Висока залежність від позикового капіталу може значно погіршити фінансовий стан підприємства, тому що витрати зі сплати відсотків за кредитами включаються до складу умовно-постійних, тобто таких витрат, які не зменшуються пропорційно до зменшення обсягу реалізації. Крім того, високий коефіцієнт співвідношення позикового і власного капіталу ускладнює процес отримання нових кредитів, в разі такої необхідності. Цей коефіцієнт відіграє найважливішу роль під час вирішення питання про вибір джерел фінансування.

На основі зазначеного вище, пропонуємо організаційно-інформаційну схему аналізу ефективності використання власного та позикового капіталу підприємства лісового господарства, з метою підвищення оперативності проведення даного аналізу та точності його результатів (табл. 3.8).

Запропонована організаційно-інформаційна схема аналізу ефективності використання власного та позикового капіталу підприємства дасть змогу чіткіше планувати проведення аналізу, оперативніше виявляти наявні „слабкі місця” та приймати управлінські рішення щодо їх швидкого усунення, що значно підвищить фінансову стійкість підприємства та його прибутковість.

**Організаційно-інформаційна схема аналізу ефективності
використання власного та позикового капіталу підприємства**

1. Мета та завдання аналізу використання капіталу підприємства	
1	2
1.1. Мета аналізу капіталу підприємства: пошук напрямків підвищення ефективності використання капіталу підприємства для забезпечення фінансової стійкості.	1.2. Завдання аналізу капіталу підприємства: - ознайомлення з процесом оптимізації структури капіталу та розробка алгоритму оптимізації; - визначення переваг та недоліків власних та позичених джерел формування капіталу підприємства; - встановлення можливих темпів розвитку підприємства з позиції забезпечення джерелами фінансування; - виявити доступні джерела фінансування, оцінити раціональні способи їх мобілізації; - спрогнозувати положення підприємства на ринку капіталів.
2. Об'єкти і суб'єкти аналізу використання власного та позикового капіталу підприємства	
2.1. Об'єкти: - власний капітал; - позиковий капітал; - джерела фінансування підприємства; - фінансовий результат; - дивідендна політика для АТ; - чинники, що впливають на формування і використання капіталу підприємства.	2.2. суб'єкти: - держава; - керівники підприємства; - трудовий колектив; - власники та акціонери; - інвестори.
3. Система показників аналізу використання власного і позикового капіталу	
3.1. Абсолютні показники, джерелом яких є облік: - власний капітал; - позиковий капітал; - фінансові результати; - абсолютні показники динаміки.	3.2. Відносні показники, які є наслідком аналітичної обробки облікової інформації: - відносні показники структури капіталу; - відносні показники динаміки капіталу; - відносні показники фінансової стійкості: коефіцієнт фінансової залежності, коефіцієнт фінансової незалежності, коефіцієнт фінансового ризику тощо; - відносні показники рентабельності. Маневреності та ділової активності.
4. Інформаційне забезпечення аналізу ефективності використання капіталу	

4.1. Зовнішня інформація: - нормативно-правова; - довідкова.	4.2. Внутрішня інформація: - фінансова звітність; - облікові дані; - результати перевірок;
5. Методи та прийоми обробки економічної інформації: - методи наукового узагальнення; - метод групування; - метод порівняння; - методи системності та комплексності; - графічний метод; - прийоми середніх і відносних величин; - економіко-математичні методи; - метод моделювання; - прогностичний метод.	
6. Узагальнення та реалізація результатів аналізу ефективності використання капіталу підприємства - систематизація результатів; - оцінка виявлених недоліків; - оцінка заходів щодо потенційного збільшення частки власного капіталу та забезпечення раціонального та ефективного використання капіталу підприємства; - прийняти рішення щодо ефективного управління капіталом. З метою забезпечення фінансової стійкості та незалежності підприємства; - довести рішення до виконавців.	

Аналіз ефективності використання капіталу підприємств лісового господарства Тернопільської області розпочнемо із аналізу руху капіталу галузі в обраному регіоні (табл. 3.9).

Дані таблиці 3.9 характеризують рух капіталу підприємства та вказують на те, у 2007–2009рр. коефіцієнт надходження власного капіталу був вищий за коефіцієнт використання власного капіталу.

Цей факт свідчить про нагромадження підприємством власного капіталу.

У 2010 р. коефіцієнт використання власного капіталу дещо перевищував коефіцієнт надходження, але уже в 2012 р. процес нагромадження власного капіталу продовжився.

Проведений аналіз також показав, що надходження позикового капіталу більші, ніж власного, а погашення заборгованості відбувається повільніше, ніж її виникнення ($K_{надх.} > K_{виб.}$).

**Оцінка руху капіталу підприємств лісового господарства в
Тернопільській області за 2008–2012 рр.**

№ з/п	Показник	Роки					Темп росту %	
		2008	2009	2010	2011	2012	2012/ 2008	2012/ 2011
		1	Коефіцієнт надходження власного капіталу	0,1	0,05	0,03		
2	Коефіцієнт надходження позикового капіталу	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	-	-
3	Коефіцієнт використання власного капіталу	0,01	0,01	0,04	0,01	0,01	-	-
4	Коефіцієнт вибуття позикового капіталу	0,04	0,2	0,1	0,1	0,01	25	10

Побудуємо графік надходження власного та позикового капіталу (рис.3.4).

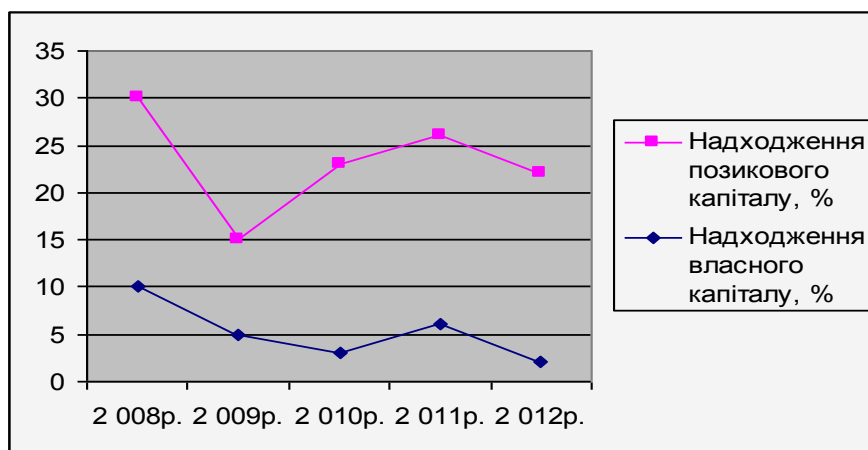

Рис. 3.4. Надходження власного та позикового капіталу в підприємствах лісового господарства Тернопільської області за 2008–2012 рр.

З рисунка 3.4 можна зрозуміти, що найбільші надходження власного капіталу відбулись у 2008 р.

Побудуємо графік використання власного капіталу та вибуття позикового капіталу (рис. 3.5).

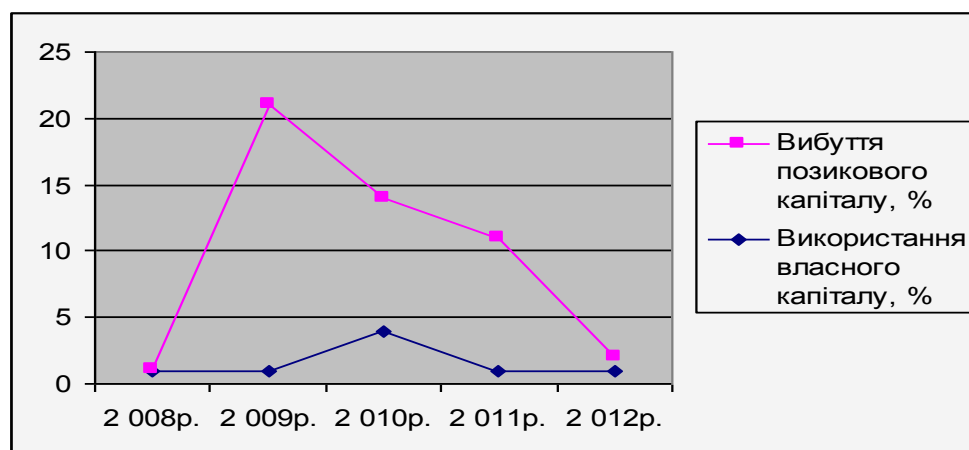

Рис. 3.5. Використання власного капіталу та вибуття позикового капіталу в підприємствах лісового господарства Тернопільської області за 2008–2012р.р.

Далі доречно провести аналіз ділової активності підприємств лісової галузі в Тернопільській області (табл. 3.10).

Таблиця 3.10

Аналіз показників інтенсивності використання капіталу підприємств лісового господарства Тернопільської області за 2008–2012 рр.

№ з/п	Показник	Роки					Темп росту %	
		2008	2009	2010	2011	2012	2012/ 2008	2012/ 2011
		1	3,4	2,8	3,9	5,1		
2	Коефіцієнт оборотності власного капіталу (оборотів)	3,1	2,7	3,8	4,9	4,6	148	92
3	Коефіцієнт оборотності інвестиційного капіталу (оборотів)	4,2	3,4	2,5	3,4	2,8	66	82
	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (оборотів)							

На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що у 2012 р. значно зменшилась ділова активність підприємств лісового господарства порівняно з попередніми роками, оскільки зменшилась оборотність власного капіталу та інші показники інтенсивності використання капіталу. Наприклад,

коефіцієнт оборотності власного капіталу порівняно з 2008 р. у 2012 р. зменшився на 1,4, а з 2011 р. – на 0,3 обороти.

Показники ефективності використання капіталу визначаються через показники прибутку і рентабельності. У розрахунку показників прибутку можуть використовувати різні модифікації показника прибутку. Це дає змогу виявити не тільки ефективність використання капіталу, а й оцінити інші його особливості. Наприклад, якщо рентабельність розрахувати за валовим прибутком, то можна судити, наскільки підприємству вдалось використати ціновий чинник як спосіб підвищення ефективності.

Коефіцієнти різних модифікацій прибутку показують комбінований ефект управління активами і фінансовим капіталом.

Розглянемо основні з цих показників.

Коефіцієнт мінливості прибутку $K_{\text{мін.п.}}$ визначає і вимірює коливання прибутку від середнього його значення. Обчислюють його так:

$$K_{\text{мін.п.}} = \Pi_{\text{заг.}} / \Pi_{\text{сер.}}, \quad (3.11)$$

де $\Pi_{\text{заг.}}$ – загальний річний прибуток;

$\Pi_{\text{сер.}}$ – середній прибуток.

Порівнюючи значення цього показника за кілька років, можна оцінити стабільність фінансового стану підприємства.

Доцільно використовувати такий показник і при оцінюванні допустимого рівня боргу, тому що в разі меншого коливання прибутку рівень боргу може бути відносно вищий.

Прибуток на власний капітал $K_{\text{пвк}}$ – визначають за допомогою коефіцієнта, що характеризує ефективність інвестицій у власний капітал:

$$K_{\text{пвк}} = \Pi_{\text{в.}} / V_{\text{вк}}, \quad (3.12)$$

де $\Pi_{\text{в.}}$ – валовий прибуток;

$V_{\text{вк}}$ – середньорічна вартість власного капіталу підприємства.

Прибуток на активи підприємства $K_{\text{па}}$ Розраховують діленням чистого прибутку після відрахування суми податків на сукупні активи:

$$K_{\text{па}} = \Sigma \Pi_{\text{в.}} / \Sigma A, \quad (3.13)$$

де $\Sigma\Pi_{\text{в}}$ – сума валового прибутку;

ΣA – середньорічна сума активів.

Цей показник багато економістів вважають найкращим індикатором спроможності підприємства використовувати активи. Прибуток на активи, розрахований за наведеною формулою, іноді дає збої, якщо порівнюються підприємства з різною структурою капіталу.

В процесі дослідження капіталу використовують багато видів показників рентабельності. Всі вони є відносними і показують скільки одиниць прибутку (валового, операційного, чистого) отримують на одиницю елементів виробництва (реалізованої продукції, загального капіталу, виробничих фондів, власного капіталу тощо), що сприяли його створенню [147, с. 58].

Фінансовий аналіз рівня рентабельності та причин її змін має важливе значення для виявлення резервів підвищення ефективності діяльності підприємства.

Важливими показниками рентабельності є такі:

– рентабельність капіталу за чистим прибутком дорівнює відношенню чистого прибутку до загального капіталу;

– рентабельність власного капіталу – відношення чистого прибутку до власного капіталу, характеризує ефективність вкладення коштів до даного підприємства;

– рентабельність інвестицій - розраховується як відношення суми чистого прибутку та випланих відсотків до суми власного і довгострокового позикового капіталу середнього за звітній період. Він показує, яку віддачу мають утримувачі довгострокового боргу підприємства.

Зазначені вище показники наведені в таблиці 3.11.

З даних таблиці 3.11 бачимо, що показники рентабельності у 2012 р. порівняно з 2008 р. по більшості пунктів знижується.

Аналіз показників ефективного використання капіталу (показників прибутку і рентабельності) лісового господарства в Тернопільській області за 2008 – 2012 рр.

№ з/п	Показник	Роки					Темпи росту, %	
		2008	2009	2010	2011	2012	2012/ 2008	2012/ 2011
1	Коефіцієнт мінливості прибутку	0,9	0,7	0,6	0,9	1,0	111	111
2	Прибуток на власний капітал	1,1	0,8	1,0	1,6	1,7	154	106
3	Прибуток на активи підприємства	0,6	0,4	0,5	0,8	0,7	116	88
4	Рентабельність капіталу за чистим прибутком	0,02	0,01	0,01	0,01	0,01	50	-
5	Рентабельність власного капіталу	0,03	0,02	0,02	0,02	0,02	66	-
6	Рентабельність інвестицій	0,03	0,02	0,01	0,02	0,01	33	50

Проте, якщо порівнювати з 2011р., то показники рентабельності власного капіталу лісового господарства Тернопільської області залишаються незмінними, що є негативним явищем. З огляду на цей факт, необхідно вжити заходи щодо підвищення рівня рентабельності власного капіталу. Напрямки оптимізації структури капіталу лісового господарства Тернопільської області та підвищення ефективності використання капіталу розглянемо у наступному параграфі.

3.3. Напрямки оптимізації структури капіталу та шляхи підвищення ефективності його використання

В процесі проведення аналізу структури та ефективності використання капіталу підприємств лісового господарства Тернопільської області виявлено низку недоліків щодо управління капіталом:

- нераціональне формування структури капіталу, що призводить до зменшення обсягу прибутку підприємств лісового господарства;
- збільшення позикового капіталу та, як наслідок, підвищення фінансового ризику діяльності;
- нестабільність процесу нагромадження власного капіталу підприємств;
- зниження ділової активності;
- низький рівень рентабельності власного капіталу.

Вирішення таких проблем, на наш погляд, полягає в оптимізації структури капіталу.

Втім, нині підприємства не застосовують прогностичні розрахункові методи щодо формування структури капіталу і формують її без урахування раціональності співвідношення власного та позикового капіталу.

Формування оптимальної структури капіталу вимагає забезпечення найбільш ефективної пропорції між рентабельністю та фінансовою стійкістю підприємства, тобто максимізації його ринкової вартості.

З метою вирішення питання оптимізації структури капіталу розглянуто модель оптимізації на основі критерію максимізації прогнозуючої рентабельності власного капіталу та показника фінансового левериджу у ДП „Кременецьке лісове господарство”.

При використанні запропонованих методів розрахунків, необхідно враховувати наступні чинники впливу на оптимізацію структури капіталу підприємств лісового господарства:

1. Серед особливостей лісової галузі велика тривалість виробничого циклу господарства та зв'язок процесу праці з біологічними перетвореннями визначає міру використання підприємствами позикового капіталу. Чим менший період виробничого циклу, тим більше може бути використаний позиковий капіталу, і навпаки.

2. Стадія життєвого циклу підприємства. На стадії зрілості підприємствам варто більшою мірою використовувати власний капітал.

3. Конкурентоспроможна продукція лісового господарства та рівень попиту на неї. Чим вища конкурентоспроможність продукції та більший рівень попиту на неї, тим менший рівень фінансових ризиків і тим більше можливе використання позикового капіталу.

4. Рівень рентабельності. За рахунок збільшення показників рентабельності, водночас, збільшується кредитний рейтинг підприємства та міра застосування позикового капіталу. Проте, якщо, рівень рентабельності високий, то власники підприємства мають змогу отриманий прибуток капіталізувати та забезпечити вищий рівень віддачі капіталу та зменшити питому вагу позикового капіталу.

5. Рівень податку на прибуток. За високої ставки оподаткування прибутку підвищується доцільність застосування позикового капіталу.

6. Управління фінансовою діяльністю підприємством. За умови, якщо власник підприємства не приймає високих рівнів ризику, основою капіталу підприємства є власні засоби. Проте, прагнення до отримання великих прибутків змушує власників використовувати додатковий (позиковий) капіталу, основним завданням тут є забезпечення чіткого фінансового контролю та раціонального управління позиковим капіталом.

Беручи до уваги, усі завдання і фактори впливу, пропонуємо такий алгоритм оптимізації структури капіталу підприємств лісового господарства (рис. 3.6):

Запропонований алгоритм дасть змогу розрахувати найоптимальнішу структуру капіталу для окремо взятого підприємства та сформувати співвідношення власного і позикового капіталу, за якого будуть досягатись основні цілі діяльності підприємства, такі як: збільшення прибутку, підвищення фінансової стійкості, збільшення рівня рентабельності та ділової активності та забезпечення раціонального і ефективного використання капіталу підприємства.

Рис. 3.6. Алгоритм оптимізації структури капіталу підприємств лісового господарства

Враховуючи пропозиції щодо віднесення природного капіталу до складу власного, перед підприємствами лісового господарства постає необхідність аналізу зростання та нагромадження природного капіталу, з метою визначення приросту його вартості, ефекту від використання, а також для розрахунку і контролю над витратами та прогнозування можливих прибутків, що дасть змогу підприємству сформулювати оптимальну стратегію управління природним капіталом й підприємством загалом.

Механізми формування та використання капіталу безпосередньо визначають успішний розвиток та ефективність діяльності кожного господарюючого суб'єкта.

Головним завданням при управлінні капіталом підприємства є формування раціональної стратегії нагромадження та використання капіталу, що зможе повною мірою задовольнити його цілі.

Основним засобом прогнозування є моделювання. Зазначимо, що найбільш вживаними моделями, що застосовуються в практиці фінансового моделювання є моделі: теорії ігор; теорії черг або теорії масового обслуговування; динамічні моделі; управління запасами; лінійного програмування; імітаційне моделювання тощо.

Усю множину моделей можна уявити як сукупність фізичних, аналогових і математичних моделей. Фізична модель дає змогу уявити процес (явище), що вивчається, як правило, у мініатюрі. Наприклад, мініатюрні моделі фінансових потоків між усіма складовими механізму господарства лісової галузі.

Аналогова модель подає розподіл через аналог, що сприймається як реальний процес, але не має такого вигляду. Це можуть бути графіки (сіткові графіки і моделі), рисунки (плацкарти розміщення об'єктів), схеми (організаційні структури) тощо. Поширеним прикладом аналогової моделі розподілу є організаційна схема взаємодії усіх учасників процесу розподілу. Аналогова модель значно простіша за фізичну, тому ширше використовується. Основний її недолік – слабка уява про результати і ресурси на їх досягнення.

Математична, або символічна, модель ґрунтується на описі реального процесу розподілу за допомогою певних символів, що характеризують усі основні ознаки системи [188]. За наявності достатньої і достовірної інформації, швидкодіючої обчислювальної техніки і відповідного програмного забезпечення математичні моделі дають змогу досить точно моделювати як розподіл у цілому, так і окремі його елементи (стадії). У дисертації використовуватимемо математичну модель.

Процес аналізу приросту капіталу підприємства будемо здійснювати за такими етапами (рис. 3.7).

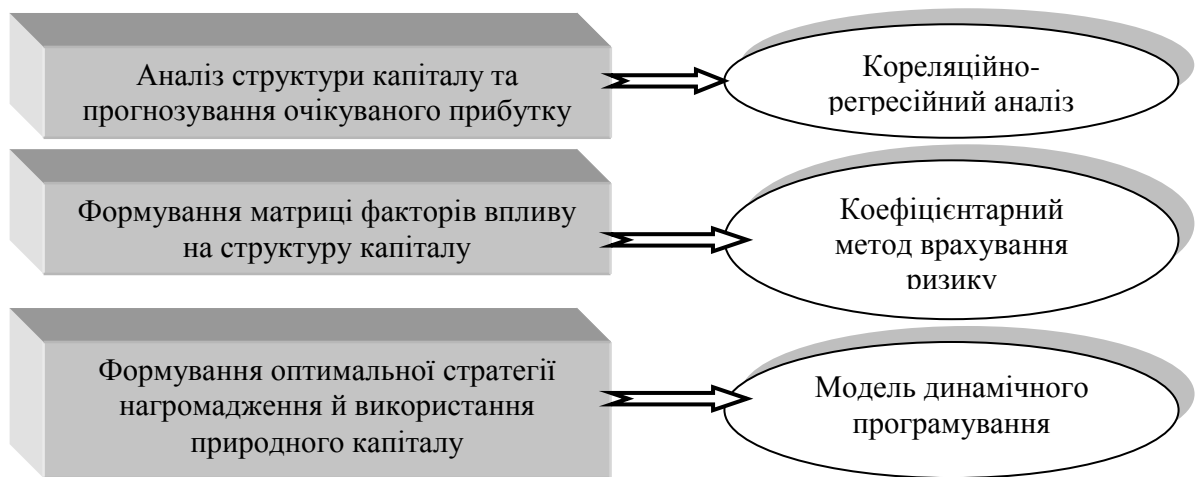

Рис. 3.7. Основні етапи процесу оптимізації структури капіталу підприємства та методи їх реалізації

Аналіз структури капіталу підприємства – це оцінювання стану, динаміки й обсягу капіталу та розрахунок рівня їх впливу на раціональність використання підприємством капіталу і на фінансовий стан загалом.

Для прогнозування складових структури капіталу скористаємось методом кореляційно-регресійного аналізу – методом аналітичного вирівнювання. Суть його полягає у тому, що фактичні рівні динамічного ряду замінюють теоретичними, розрахованими на основі рівняння регресії, тобто на основі фактичних даних ряду динаміки підбирається математична функція – “трендова крива” (лінійна, параболічна, показова, експоненційна та ін.), за допомогою якої описується основна тенденція.

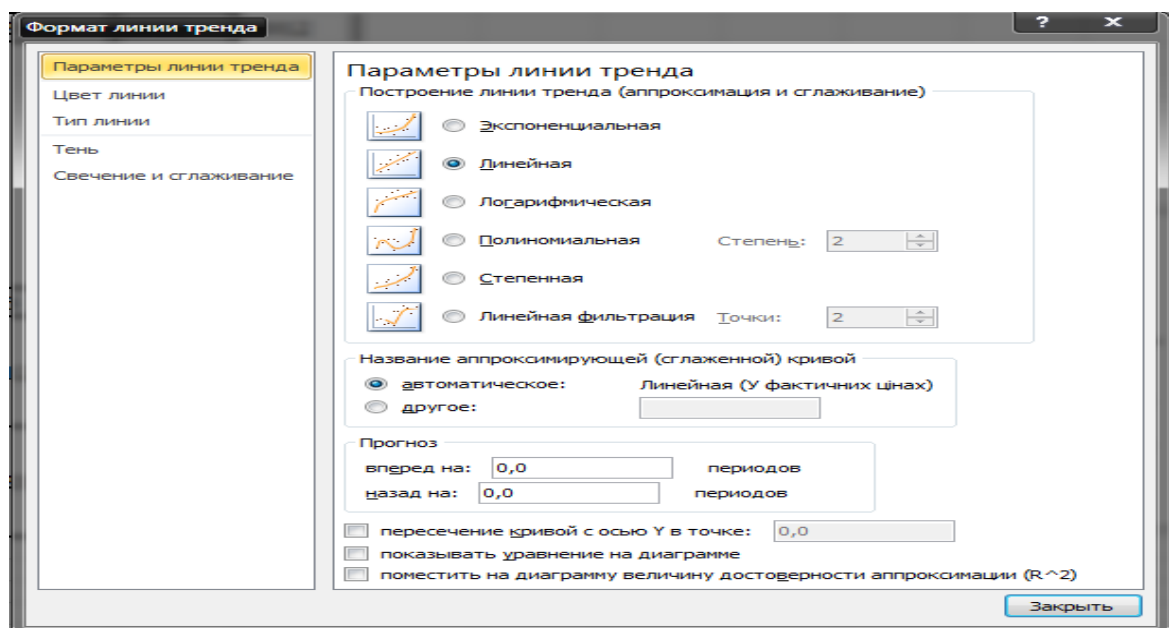

Рис. 3.8. Засоби пакету прогнозування табличного процесора Microsoft Excel 2010

Для побудови математичної функції лінії регресії скористаємось, зокрема, засобами табличного процесора Microsoft Excel 2010 – прогнозування за допомогою лінії тренду (рис. 3.8.).

На першій стадії аналізу розглянемо динаміку загального обсягу й основних складових елементів капіталу. Розрахунки рівнянь регресії здійснимо на основі даних таблиці 3.12.

Таблиця 3.12

Моделювання динаміки структури капіталу

Показник	Прогнозне значення	Рівняння регресії	Коефіцієнт R ² (ступінь довіри)
Питома вага власного капіталу у валюті балансу	47,7	$y = -0,3333x^3 + 3,0714x^2 - 9,5952x + 61,6$	R ² = 0,8005
Питома вага позикового капіталу у валюті балансу	52,1	$y = 0,3333x^3 - 2,9286x^2 + 8,7381x + 39,2$	R ² = 0,693
Коефіцієнт фінансової стабільності	0,87	$y = -0,0214x^2 + 0,0586x + 1,14$	R ² = 0,8151

Побудовані рівняння регресії у кожному випадку є математичним виразом поліноміальної залежності третього та другого порядку, отриманого графічним екстраполюванням показників за 2008-2012 рр.:

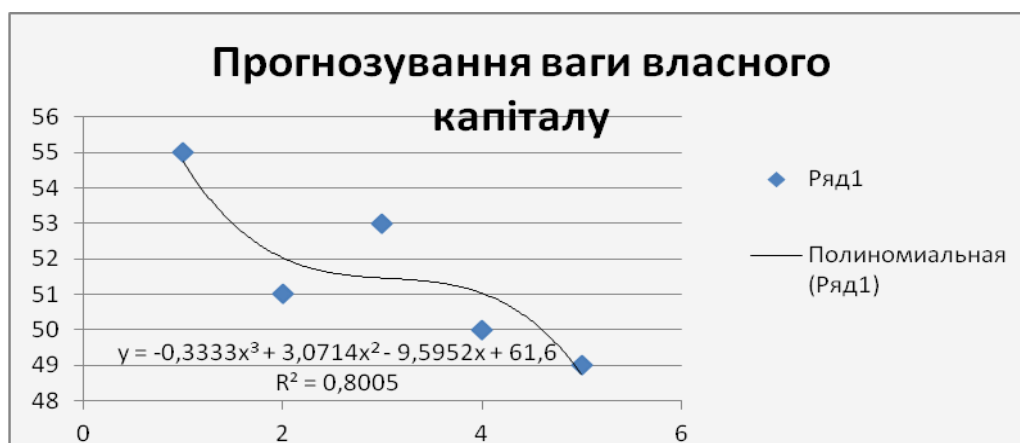

Рис. 3.9. Прогнозування питомої ваги власного капіталу для підприємств лісового господарства Тернопільської області

Як показує прогноз, питома вага власного капіталу знижується, що і призведе до зростання позикового капіталу.

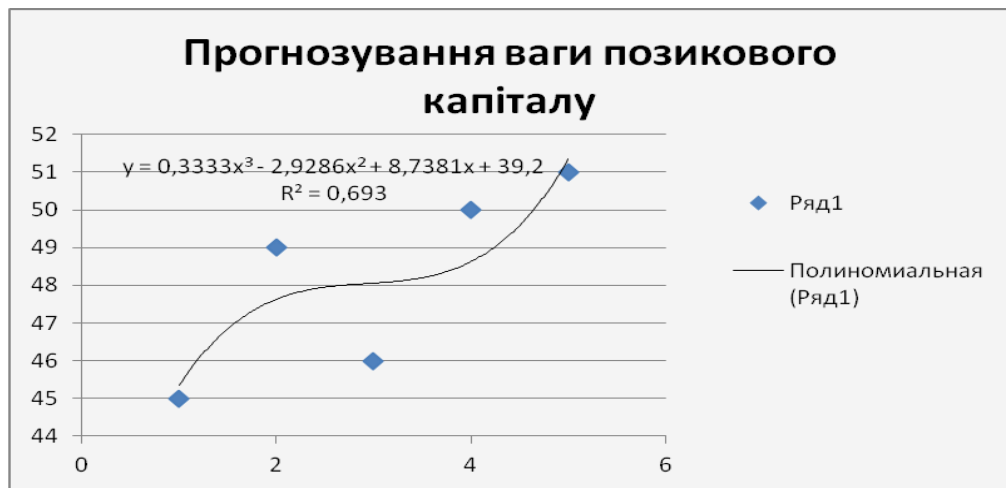

Рис. 3.10. Прогнозування питомої ваги позикового капіталу для підприємств лісового господарства Тернопільської області

Враховуючи результати попередніх прогнозів, можна зробити висновок, що й рівень фінансової стабільності буде мати тенденцію до зниження. Це продемонстровано на рис. 3.11.

Як відомо з кореляційно-регресійного аналізу коефіцієнт достовірності апроксимації R^2 виражає величину ступеня довіри до прогнозного значення: чим ближче значення R^2 до одиниці, тим меншим є відхилення прогнозного та фактичного значення.

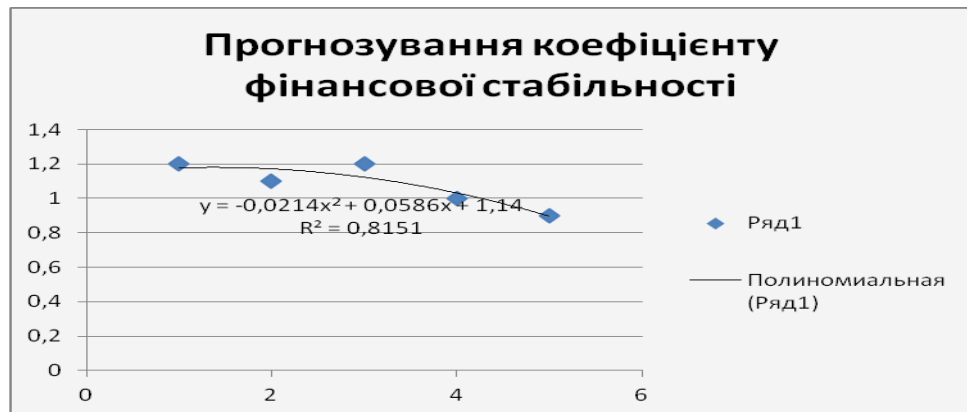

Рис. 3.11. Прогнозування динаміки фінансової стабільності лісогосподарських підприємств Тернопільської області

Як видно з таблиці, коефіцієнт достовірності побудованих моделей знаходиться у межах $0,7 < R^2 < 0,82$. Коефіцієнт фінансової стабільності, розрахований на основі прогнозних значень становить 0,92, що відхиляється від прогнозного значення на 5%.

На другій стадії аналізу розглянемо систему коефіцієнтів аналізу ефективності використання капіталу підприємства, фінансової стійкості підприємства, яка визначається структурою його капіталу. У процесі проведення такого аналізу розрахуємо прогнозні значення таких коефіцієнтів (Додаток Є):

Таблиця 3.13

Прогнозні значення показників ефективності використання капіталу підприємств лісового господарства Тернопільської області

Оцінка руху капіталу	Коефіцієнт надходження власного капіталу	0,007
	Коефіцієнт надходження позикового капіталу	0,21
	Коефіцієнт використання власного капіталу	0,016
	Коефіцієнт вибуття позикового капіталу	0,042
Оцінка інтенсивності використання капіталу	Коефіцієнт оборотності власного капіталу (оборотів)	5,53
	Коефіцієнт оборотності інвестиційного капіталу (оборотів)	5,38
	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (оборотів)	2,42
Оцінка ефективності використання капіталу	Коефіцієнт мінливості прибутку	0,94
	Прибуток на власний капітал	1,84
	Прибуток на активи підприємства	0,78
	Рентабельність капіталу за чистим прибутком	0,006
	Рентабельність власного капіталу	0,016
	Рентабельність інвестицій	0,006

Порівняння діаграм коефіцієнтів руху капіталу у 2012 році та їх прогнозних значень вказує на зменшення позикового капіталу у структурі капіталу.

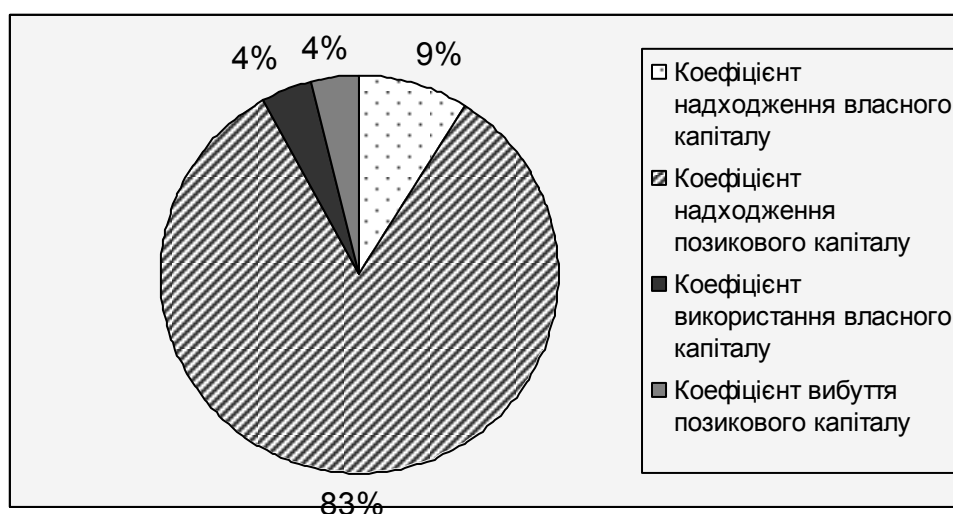

Рис. 3.12. Діаграма коефіцієнтів руху капіталу підприємств лісового господарства Тернопільської області у 2012 р.

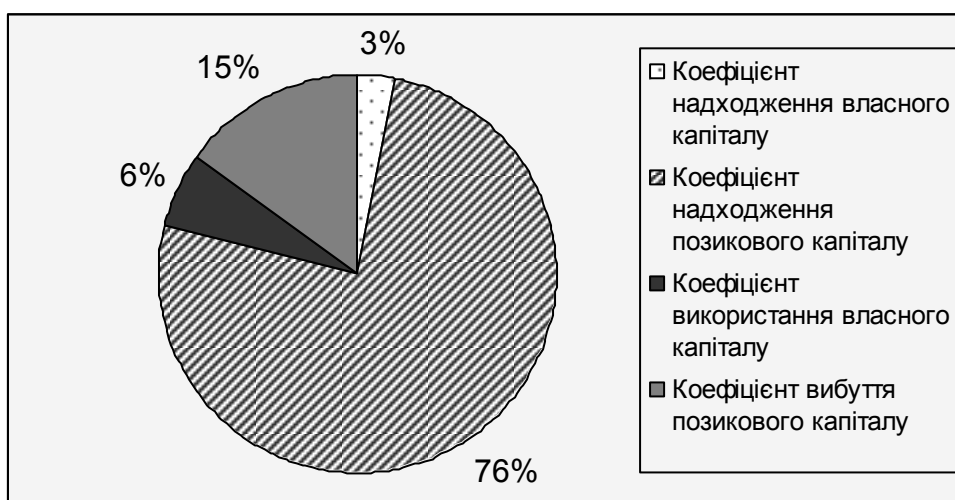

Рис. 3.13. Діаграма прогнозу значень коефіцієнтів руху капіталу підприємств лісового господарства Тернопільської області

Одним із вагомих чинників, що негативно впливає на розвиток лісового господарства в Україні є недосконала структура капіталу. У зв'язку із цим пропонуємо емпіричну матрицю чинників впливу на структуру капіталу, визначену засобами імітаційного моделювання табличного процесора Microsoft Excel 2010:

Таблиця 3.14

Ступінь впливу чинників на формування та використання капіталу підприємств лісового господарства

Чинники	Ступінь впливу	Низький α	Середній β	Достатній γ	Високий λ
Темп зростання прибутковості підприємства	0,15	0,2	0,4	0,6	0,8
Податковий тягар	0,1	0,8	0,6	0,4	0,2
Тривалість виробничого циклу	0,45	0,9	0,7	0,5	0,3
Стан ринку лісопродукції	0,05	0,1	0,3	0,5	0,9
Структура активів підприємства	0,2	0,3	0,5	0,7	0,9
Прийнятний рівень ризику	0,05	0,9	0,7	0,5	0,3
Інтегральний показник	1	0,625	0,585	0,545	0,515

Розрахуємо інтегральний показник згладженого впливу чинників на нагромадження і використання природного капіталу підприємств лісового господарства відносно ступеня впливу за допомогою табличного процесора Microsoft Excel 2010, використовуючи формулу:

$$=СУММПРОИЗВ(B5:B10;$F5:$F10) \quad (3.14)$$

Наступним етапом є прогнозування приросту природного капіталу на 5 років використовуючи математичну модель динамічного програмування. Динамічне програмування являє собою математичний метод, заслуга створення й розвитку якого належить насамперед Беллману. Метод можна використати для рішення досить широкого кола завдань, включаючи завдання розподілу ресурсів, заміни й керування запасами, завдання про завантаження.

Характерним для динамічного програмування є підхід до рішення завдання по етапах, з кожним з яких асоційована одна керована змінна. Набір рекурентних обчислювальних процедур, що поєднують різні етапи, забезпечує одержання припустимого оптимального рішення завдання в цілому при досягненні останнього етапу.

При побудові динамічної моделі приросту природного капіталу використаємо змінні моделі: t – термін дії моделі; z_t – розмір ціни у визначеному часовому відрізку; k – вік деревини; A_j – інтегральний показник впливу чинників відносно стану ($j=\alpha,\beta,\gamma,\lambda$); V_t – обсяг природного капіталу; P_t – обсяг приросту природного капіталу на 1 га; R_t – вартість природного капіталу; E_t – ефект від використання природного капіталу; S_t – площа під лісом. Складаємо динамічне рівняння:

$$V_t = \left(\frac{V_{t-1}}{S_t} + p_t \right) \cdot S_t ; R_t = z_t A_j V_t ; E_t = \frac{z_t V_t}{(1+k)^k} \quad (3.15)$$

Оскільки структура природного капіталу дуже різноманітна, то використовувати його вартість загалом для аналізу не завжди правильно. Враховуючи різні породи, вік, вартість дерев, ми пропонуємо застосовувати модель динамічного програмування для розрахунку приросту за окремими частинами природного капіталу, що дасть змогу ефективно здійснювати управління його структурою та призведе до більш точного прогнозування. Для визначення загального приросту, необхідно лише сумувати результати.

Для прикладу визначимо прогноз приросту частини природного капіталу підприємств лісового господарства Тернопільської області, а саме сосни середньовікової (42 роки).

Таблиця 3.15

Динамічна модель та її розв’язок для прогнозування приросту частини природного капіталу Чортківського лісового господарства

Показники	2013	2014	2015	2016	2017
Ціна, грн	19	19	19	19	19
Інтегральний показник впливу	0,625	0,625	0,625	0,625	0,625
Обсяг, м ³	231409	234476	237543	240611	243678
Вартість, грн	2747981,88	2784405	2820828	2857251	2893674
Ефект, грн	1196207,85	1212063	1227918	1243773	1259628
Площа, га	2556	2556	2556	2556	2556

За умови низького впливу чинників рівня α , визначено, що у 2017 році обсяг частини природного капіталу, що аналізується досягне 243678 м³ і вартість буде дорівнювати 2893674 грн.

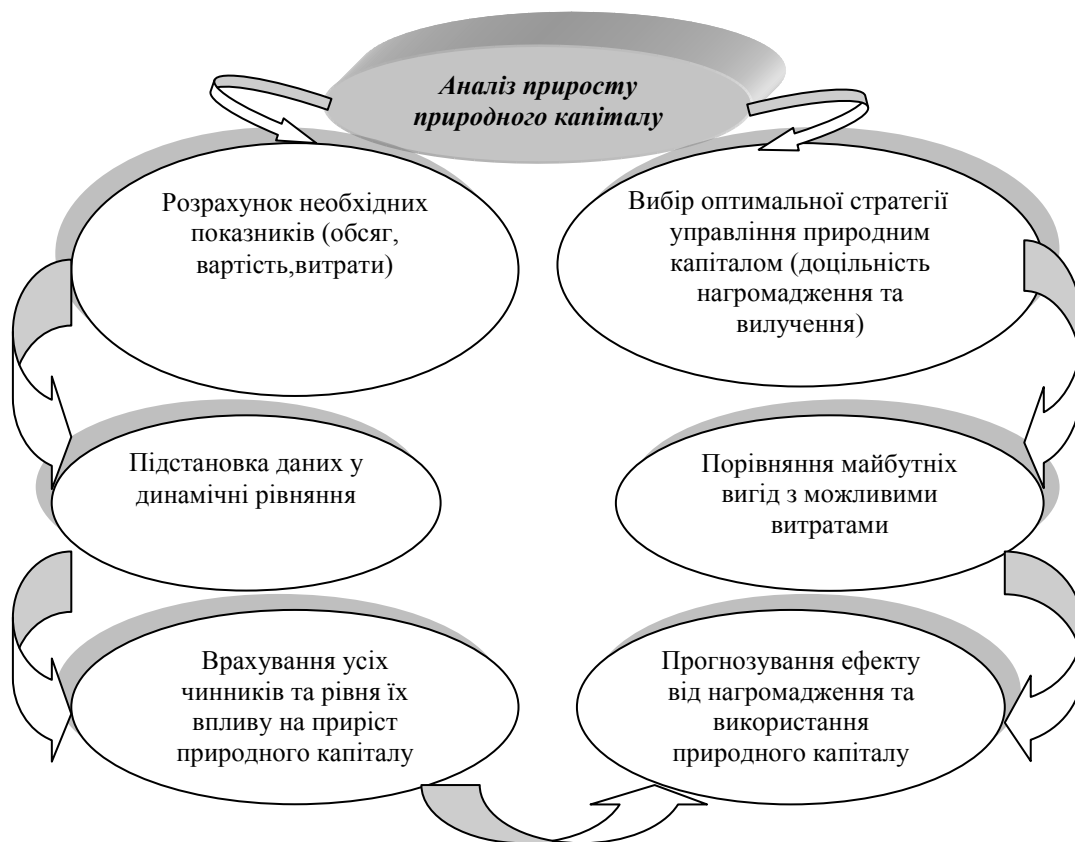

Рис. 3.14. Методика аналізу приросту природного капіталу підприємств лісового господарства з використанням динамічної моделі

Розв'язок динамічної моделі для прогнозування приросту частини природного капіталу для підприємств Тернопільське лісове господарство та Кременецьке лісове господарство наведено у Додатку Ж і Додатку З.

Таким чином, використовуючи дану модель, можна визначити ефект від використання будь-якої частини природного капіталу і на будь-який обсяг. Залежно від цього підприємство зможе отримати інформацію про нагромадження капіталу, його приріст та приймати рішення щодо вилучення природного капіталу в той чи інший період функціонування підприємства (рис.3.14).

Отже, досліджуючи діяльність лісовиробничого комплексу України, необхідно зазначити, що на шляху до забезпечення ефективної діяльності виникає низка невирішених проблем. Основними причинами їх проблем, згідно із Концепцією реформування та розвитку лісового господарства України, є: недосконала нормативно-правова база щодо ведення лісового господарства та лісових відносин; застарілість системи управління лісами, що належать до підприємств різних форм власності; відсутність правових та економічних механізмів стимулювання запровадження природозберігаючих технологій або їхніх елементів, охорони, захисту, відновлення лісів; збільшення антропогенного навантаження на лісові екосистеми; глобальна зміна клімату; потреба в удосконаленні фінансового та економічного механізму розвитку лісового господарства; недосконалість податкової бази, яка не враховує довгострокового періоду лісовирощування; рівень середньої зарплати працівників галузі нижчий від загальнодержавного; збільшення попиту на внутрішньому ринку деревини; зростання кількості самовільних рубок, самозахватів лісових земель, неналежний правовий статус лісової охорони.

Згідно з опитуваннями представників бізнесу у лісовому секторі України, рівень вагомості проблем, які стримують розвиток лісового господарства в Україні виглядає відповідним чином (табл. 3.16).

Рівень вагомості проблем, які стримують розвиток лісового господарства в Україні [116]

Наявні проблеми	Рівень вагомості, бали (шкала 1-5)
Недосконале законодавство	3,9
Недосконала організація управління та ведення лісового господарства	3,6
Надмірні обмеження, які стримують проведення	2,75
Некваліфіковані кадри	2,4
Корупція	4,0
Погана технічна та технологічна оснащеність	3,95
Погана організація торгівлі деревиною	3,61
Слабкий розвиток лісової інфраструктури	3,71

Звідси, невідкладним завданням керівників підприємств, спеціалістів в даній галузі та влади стає пошук шляхів підвищення ефективності діяльності підприємств лісової галузі.

Для досягнення такої мети, беручи до уваги теорію і практику ведення лісового господарства, пропонуємо наступне: передачу лісів, що знаходяться у державній власності, до сфери управління спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі лісового господарства – Державному агентству лісових ресурсів України, та посилення його контрольних функцій; підтримку приватної власності на ліси, які створюються на землях, що знаходяться у приватній власності; створення конкурентних засад формування послуг в лісовому господарстві приватними підприємствами і підприємцями; створення спеціального бюджетного фонду фінансування лісового господарства на основі надходжень від лісового податку та плати за використання земель лісового фонду для потреб рекреації, мисливства, промислової заготівлі грибів, ягід, лікарської сировини тощо, а також надходжень від відшкодування втрат лісогосподарського виробництва, спричинених вилученням лісових земель для використання в цілях, не пов'язаних з веденням лісового господарства та відшкодування за забруднення лісів промисловими викидами, побутовими відходами тощо; звільнення від сплати дивідендів з прибутку у випадку

спрямування коштів на оновлення основних засобів необхідних для ведення лісового господарства; стимулювання розвитку в лісах рекреаційної та туристичної інфраструктури, еколого-просвітницької діяльності; оптимізацію структури та кількості лісгосподарських підприємств зведення лісового господарства залежно від лісорослинної зони та експлуатаційного чи екологічного значення лісів; покращення наукового та кадрового забезпечення розвитку лісового господарства; вдосконалення системи лісовпорядкування, інвентаризації і моніторингу лісів на основі геоінформаційних технологій; вдосконалення системи інформаційного забезпечення галузі та впровадження інформаційних технологій у лісове господарство; забезпечення виконання міжнародних зобов'язань України щодо лісів; участь у роботі міжнародних лісівничих організацій; розширення співпраці між науковими і освітніми організаціями, проведення спільних наукових досліджень.

Висновки до розділу 3

На основі аналізу структури та ефективності використання капіталу підприємств лісового господарства, зроблено такі висновки:

1. Під структурою капіталу слід розуміти співвідношення між різними джерелами капіталу, що використовуються для фінансування діяльності підприємства. Розраховано показник ефекту фінансового левериджу. Найвищий рівень фінансовго левериджа спостерігався у 2011р. як в ДП „Тернопільське лісове господарство” так і у ДП „Чортківське лісове господарство”. Якщо частки власного та позикового капіталу приблизно рівні, то більшу суму прибутку отримує підприємство на власний капітал. Тому, механізм фінансового левериджу є ефективним інструментом оптимізації структури капіталу. Отже, підприємствам лісового господарства необхідно під час проведення аналізу структури капіталу проводити розрахунки показника ефекту фінансового левериджу.

2. Для ДП „Кременецьке лісове господарство” побудовано оптимізаційні моделі перебору потенційних структур капіталу підприємства та запропоновано найбільш ефективну структуру капіталу підприємства, яка забезпечить високу рентабельність власного капіталу. Подальше збільшення долі позичкового капіталу призвело до її зниження.

3. Запропоновано організаційно-інформаційну схему аналізу ефективності використання власного та позикового капіталу підприємства з метою підвищення оперативності проведення аналізу і точності його результатів.

4. В процесі проведеного аналізу виявлено низку недоліків у побудові структури капіталу та використанні капіталу підприємств, окреслені чинники впливу на формування структури капіталу на підприємствах лісового господарства із урахуванням особливостей галузі та запропоновано алгоритм оптимізації структури капіталу, що дасть змогу розрахувати найоптимальнішу структуру капіталу для окремо взятого підприємства та сформуванню такого співвідношення власного і позикового капіталу, за якого будуть досягатись основні цілі діяльності підприємства.

5. Результативне функціонування підприємств лісового господарства нерозривно пов'язано з формуванням оптимальної стратегії управління природним капіталом. Враховуючи це, необхідним є застосування економіко-математичних динамічних моделей прогнозування приросту та нагромадження капіталу, тендерної залежності від факторів впливу, що дозволить оперативно аналізувати та отримувати інформацію щодо динаміки вартості природного капіталу, ефекту від його використання, розрахунку раціональності витрат на його вирощування й прийняття виважених управлінських рішень щодо вилучення (вирубки) або нагромадження природного капіталу з метою досягнення стратегічних цілей діяльності підприємств лісового господарства, забезпечення фінансової стійкості, достатнього рівня конкурентоспроможності на європейському і світовому ринках лісової сировини.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі узагальнено та поглиблено теоретичні і методичні засади вдосконалення обліку й аналізу формування та використання капіталу підприємств лісового господарства, що дозволило сформулювати науково обґрунтовані рекомендації щодо покращення обліку капіталу підприємств та його нормативно-правового регулювання з метою забезпечення ефективного функціонування лісгосподарських підприємств. Результати дослідження дали змогу сформулювати такі висновки:

1. Капітал – основа створення підприємства, джерело поповнення його активів і покриття зобов'язань, що забезпечує безперервне функціонування підприємства й максимізацію прибутку. При визначені ролі капіталу в забезпеченні ефективної діяльності підприємств лісового господарства доведено, що виконання основних цілей підприємств лісового господарства тісно пов'язане з формуванням та використанням капіталу підприємства.

2. В процесі діяльності підприємств лісового господарства формується та використовується притаманний такій галузі специфічний вид капіталу, який окреслено поняттям „природний капітал”. Враховуючи специфіку та склад капіталу лісгосподарських підприємств, запропоновано оперувати цим терміном як повноцінною частиною капіталу з подальшим введенням відповідних рахунків для його обліку. Природний капітал у лісовому господарстві слід поділити на дві частини, а саме: первинний природний капітал (той, що даний при заснуванні підприємства) та нагромаджений природний капітал (той, що нагромаджується в процесі тривалого періоду діяльності лісгосподарських підприємств). З урахуванням зазначеного, запропоновано уточнену класифікацію капіталу для підприємств лісової галузі, згідно з якою власний капітал поділяється на зареєстрований (статутний капітал) та незареєстрований (капітал в дооцінках, нерозподілений прибуток, додатковий капітал, резервний капітал). Уточнено його склад з врахуванням первинного природного капіталу та нагромадженого природного капіталу.

3. Враховуючи специфіку лісової галузі, не можна лісове господарство розглядати у складі сільського господарства, оскільки це різні види діяльності з відповідними особливостями. Тому рекомендовано доповнити редакцію П(С)БО 30 „Біологічні активи” визначенням природного капіталу як сукупності природних компонентів, що у контексті самовідновлюючої та саморегулюючої функції призводять до отримання вигоди (ресурсів); та біологічних активів як активів (лісорозсадники, чагарники, дикі тварини, дикі птахи та інше), що виникли внаслідок використання природного капіталу лісового господарства і здатні давати лісогосподарську продукцію та/або додаткові біологічні активи лісового господарства. Це дасть змогу покращити методологію їх обліку в лісовому господарстві.

4. Природний капітал (ліс та лісові землі), наданий державою при утворенні державного підприємства лісового господарства, слід відносити до складу зареєстрованого первинного капіталу, що забезпечить повну оцінку початкового капіталу, яким володіє новостворене підприємство, раціональність витрат та, відповідно, можливість розрахунку очікуваного ефекту від його використання. Розв'язання проблеми грошової оцінки природного капіталу виокремлено як першочергове завдання. В цьому напрямку запропонована модель грошової оцінки природного капіталу з використанням методів очікуваного ефекту для оцінки лісу на корені і рентного методу для оцінки лісових земель. Повному відображенню інформації щодо стану та динаміки розміру природного капіталу сприятиме відкриття запропонованого до рахунку 40 „Зареєстрований капітал” субрахунку 405 „Первинний природний капітал” та аналітичного рахунку 4141 „Нагромаджений природний капітал” до субрахунку 414 „Інший капітал в дооцінках”. Порівнявши його кредитовий та дебетовий залишок, можна визначити суму зменшення або приросту первинного природного капіталу підприємства, що дасть змогу своєчасно провадити заходи з його стабілізації та підтримки рівня, необхідного для існування і діяльності підприємства лісового господарства.

5. На момент створення підприємств лісового господарства, слід заповнювати Засновницький опис природного капіталу з відображенням усієї інформації щодо його складу, розміру та вартості. Також запропоновано використовувати Звіт про стан та динаміку капіталу, за допомогою якого апарат управління отримуватиме оперативну, достовірну та систематизовану інформацію про стан та зміни в капіталі підприємства, що дозволить вчасно виявляти негативні тенденції у використанні як окремих складових, так і капіталу загалом, а також у формуванні оптимальної структури капіталу підприємства.

6. Запровадження нового інформаційного носія у формі журналу-ордеру 7 л-г „Облік власного капіталу і забезпечення зобов'язань” для згрупування й відображення господарських фактів за класом рахунків 4 „Власний капітал та забезпечення зобов'язань” в системі автоматизованої обробки даних дозволить відстежувати усі зміни у складі власного капіталу підприємства та забезпечить накопичення аналітичної інформації щодо складових капіталу за період з початку звітного року.

7. Вдосконаленню порядку відображення господарських фактів на рахунках бухгалтерського обліку сприятиме доповнення рахунків для обліку капіталу субрахунками та аналітичними рахунками, зокрема 4221 „Дооцінка створеного природного капіталу”, 431 „Резервний капітал, встановлений законодавством”, 432 „Резервний капітал, встановлений статутом”, 4531 „Вилучений природний капітал”. Їх використання деталізує та урізноманітнить облікову інформацію про капітал підприємств лісового господарства, забезпечить підвищення рівня ефективності управління ним.

8. Під структурою капіталу потрібно розуміти співвідношення між різними його джерелами, що використовуються для фінансування діяльності підприємства. Для формування структури капіталу підприємства необхідним є проведення аналізу співвідношення його складових з використанням прогнозного показника фінансового левериджу, що дасть змогу обрати найоптимальнішу структуру капіталу та призведе до збільшення прибутку. З

використанням ефекту фінансового левериджу побудовано модель оптимізації структури капіталу та запропоновано підбір структур капіталу для підприємства лісового господарства й розраховано співвідношення власного та позикового капіталу, що забезпечує високу рентабельність власного капіталу.

9. На формування структури капіталу в підприємствах лісового господарства з урахуванням особливостей галузі впливають такі чинники: тривалість виробничого циклу господарства та зв'язок процесу праці з біологічними перетвореннями; стадія життєвого циклу підприємства; конкурентоспроможність продукції лісового господарства та рівень попиту на неї; рівень рентабельності; рівень податку на прибуток; управління фінансовою діяльністю підприємства. З огляду на це, побудований алгоритм оптимізації структури капіталу, що дозволить розрахувати та сформуванати таке співвідношення власного і позикового капіталу, за якого будуть досягатись основні цілі діяльності підприємства. Для формування оптимальної стратегії управління природним капіталом необхідно використовувати моделі динамічного програмування прогнозування приросту та нагромадження капіталу. В процесі їх застосування підвищується оперативність аналізу та отримання інформації щодо динаміки вартості природного капіталу, ефекту від його використання, розрахунку раціональності витрат на його вирощування й прийняття виважених управлінських рішень щодо вилучення (вирубки) або нагромадження природного капіталу з метою досягнення стратегічних цілей діяльності підприємств лісового господарства, забезпечення фінансової стійкості, достатнього рівня конкурентоспроможності на європейському і світовому ринках лісової сировини.

Список використаних джерел

1. Андрієнко В. Поняття та склад фінансової звітності в умовах гармонізації бухгалтерського обліку / В. Андрієнко // Наука молода. – 2008. – № 9. – С. 153–157.
2. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств: підручник [2-ге вид., доп. і перероблене] / В. Г. Андрійчук. – К. : КНЕУ, 2002. – 624 с.
3. Аристотель. Политика Т.1. // Сочинения в 4-х томах. [перевод С. А. Жебелева]. – М. : Мысль, 1983.
4. Балабанов И. Т. Анализ и планирование финансов хозяйствующего субъекта / И. Т. Балабанов. – М. : Финансы и статистика, 1998. – 394 с.
5. Бандурка А. М. Иностранные инвестиции в экономике Украины : монография / А. М. Бандурка, А. А. Бандурка, О. В. Носова. – Харьков : Изд-во Нац. ун-та внутр. дел, 2004. – 448 с.
6. Бастиа Ф. Экономические софизмы / Ф. Бастиа ; [пер. с франц. под редакцией А. В. Куряева]. – Челябинск : Социум, 2010. – 409 с.
7. Белолипецкий В. Г. Финансы в современном воспроизводственном процессе / В. Г. Белолипецкий // Вестник Московского ун-та. – 2008. – № 2. – Сер. 6. Экономика. – С. 105–113.
8. Бідник О. І. Поняття капіталу підприємства та його еволюція / О. І. Бідник // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2007. – № 17.2. – С. 132-135.
9. Біла Л. М. Формування системи фінансової звітності сільськогосподарських підприємств : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.04 “Бухгалтерський облік, аналіз та аудит” / Л. М. Біла. – Київ. – 2005. – 17с.
10. Біла О. Г. Фінансове планування і прогнозування : навч. посіб. / О. Г. Біла. – Львів : Компакт ЛВ, 2005. – 312 с.

11. Білуха М. Т. Теорія бухгалтерського обліку : підручник / М. Т. Білуха – К. : Київський ДТЕУ, 2010. – 692 с.
12. Бланк И. А. Управление формированием капитала / И. А. Бланк. – К. : Ника-Центр, 2000. – 512 с.
13. Бланк И. А. Финансовый менеджмент : учеб. курс / И. А. Бланк – К. : Ника-Центр, 2001. – 528 с.
14. Бланк І. О. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / І. О. Бланк. – К. : Ельга, 2008. – 724 с.
15. Бобяк А. П. Організаційно-методичні аспекти обліку власного капіталу на підприємствах / А.П. Бобяк // Научно-практический журнал „Экономика и управление”. – Симферополь : Национальная академия природоохранного и курортного строительства, 2011. – № 1. – С. 91– 95.
16. Боди Зви Финансы : пер. с англ. // Боди Зви, Мертон Роберт К. – М. : Издательский дом „Вильямс”, 2003. – 592 с.
17. Бочаров В. В. Корпоративные финансы: учеб. пособ. / В.В. Бочаров, В.Е.Леонтьев. – Питер, 2008. – 592 с.
18. Брікхем Є. Ф. Основи фінансового менеджменту / Є.Ф. Брікхем : пер. з англ. – К. : Молодь, 1997. – 1000 с.
19. Бутинець Т. А. Бухгалтерський облік: навч. посіб. / Т. А. Бутинець, Л. В.Чижевська, С.Л. Береза ; за ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. – Житомир : ЖІТІ, 2000. – 672 с.
20. Бутинець Ф. Ф. Інформаційні системи бухгалтерського обліку : підручник [2-е вид] / С. В. Івахненко, Т. В. Давидюк, Т. В. Шахрайчук – Житомир, 2002. – 544 с.
21. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник для студентів спеціальності „Облік і аудит” вищих навчальних закладів / Ф. Ф. Бутинець. – Житомир : ПП „Рута”, 2006. – 7-ме вид., доп. і перероб. – 832 с.

22. Бухгалтерський словник / [за ред. проф. Ф. Ф. Бутинця]. – Житомир, 2001. – 224 с.
23. Вігуржинська С. Ю. Економіка підприємства / С. Ю. Вігуржинська. – К. : Вид-во „Освіта”, 2003. – 234 с.
24. Василик О. Д. Актуальне дослідження проблем фінансових ринків / О.Д. Василик // Фінанси України : Науково-теоретичний та інформаційно-практичний журнал Міністерства фінансів України. – 2004. – №2. – С. 156 – 157.
25. Вахрин П. И. Финансы : учеб. / П. И. Вахрин, А. С. Нешитой. – М. : Маркетинг, 2000. – 502 с.
26. Викиданець І. В. Методи оптимізації структури капіталу підприємства [Електронний ресурс] / І.В. Викиданець. - Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vdnuet/econ/2009_3/27.pdf.
27. Вівчар О. Й. Власний капітал як фінансове джерело функціонування підприємства [Електронний ресурс] / Вівчар О. Й., Саварин В. М. – Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltu/19_5/146_Wiwczar_19_5.
28. Вовк В. І. Екологічна економіка від доктрини до політики [Електронний ресурс] / В. І. Вовк. – Наукові записки НаУКМА. Том 29. Біологія та екологія. – 2004. – С. 65-73. - Режим доступу : <http://www.clubofrome.org.ua>.
29. Войнаренко М. П. Системи обліку в Україні : трансформація до міжнародної практики : колективна монографія ; за ред. проф. М.П. Войнаренко. – К. : Наукова думка, 2002. – 718 с.
30. Воробйов Ю. М. Особливості формування фінансового капіталу підприємств / Воробйов Ю. М. // Фінанси України. – 2001. – №2. – С. 77– 85.
31. Воськало Н. М. Документування операцій з обліку власного капіталу / Н. М. Воськало // Науковий вісник НЛТУ – Вип. 19.11 – 2009. – С. 126-134.

32. Герасимчук В. Г. Економічна складова сталого розвитку: діагностика, стратегія, ефективність [Електронний ресурс] / В. Г. Герасимчук. — Режим доступу : <http://www.netreferata.com/ukr/referat-5193.html-36k>.
33. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік та фінансова звітність за міжнародними стандартами: навч. посіб. / С. Ф. Голов, В. М. Костюченко. — К. : Лібра, 2004. — 880 с.
34. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік в США : стандарти та практика / С. Ф. Глов // Бухгалтерський облік і аудит. — 2001. — № 10. — С. 37-44 (37).
35. Голов С. Ф. Від фінансової звітності до інтегрованої системи показників / С.Ф. Голов // Розвиток системи обліку, аналізу та аудиту в Україні: зб. наук. праць. — К. : Бізнес Медіа Консалтинг, 2011. — С. 133–134.
36. Горбунова Л. М. Представництво : посіб. / Л. М. Горбунова, С. В. Богачов, Г. В. Красій, М-во юстиції України. — К. : ТОВ “Поліграф-Експрес”, 2006. — 41 с.
37. Дейнека А. М. Науково-методичні засади збалансованого розвитку лісогосподарського комплексу регіону (на прикладі Львівської області) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук. : спец. 08.10.01 “Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка” / А. М. Дейнека. — Львів. 2002. — 20 с.
38. Дерій В. А. Нормативно-правове забезпечення обліку і контролю витрат та доходів підприємств / В.А.Дерій // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Міжнар. зб. наук. праць. — Вип. 2 (17). — Серія : Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. — Житомир : ЖДТУ, 2010. — С. 77–83.
39. Джерард М. Зак. Справедливая отчетность — соблазны манипулирования отчетностью. Новые глобальные риски и методы их выявления / Джерард М. Зак ; [пер. с англ]. — М. : Маросейка, 2011. — 230 с.

40. Дорогунцов С. І. Екосередовище і сучасність / С. І. Догорунцов, М. А. Хвесик, Л. М. Горбач, П. П. Пастушенко. – К. : Кондор, 2006. – 426 с.
41. Дороніна І. І. Міжнародна інституційна гармонізація інвестиційної діяльності (на прикладі пенсійних фондів) : автореф. дис. на здобуття ступення канд. екон. наук : 08.00.02 “Світове господарство і міжнародні економічні відносини” / І. І. Дороніна. – Київ. 2010. – 19 с.
42. Драпиковский А. Почему надо оценивать землю : некоторые вопросы методологии оценки земли / А. Драпиковський, И. Иванова // Вісник оцінки, 2004. – №2. – С. 2–9.
43. Економічна енциклопедія / [ред.-упоряд. С.В. Мочерний]. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2000. – 862.
44. Економічний словник-довідник [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://subject.com.ua/economic/dict/617.html>
45. Енциклопедія економіки [Електронний ресурс] : соціально-економічний ресурс. – Режим доступу : <http://economic.lviv.ua/m-ske-gospodarstvo/statut-p-dpri-mstva.html>.
46. Єлецьких С. Я. Фінансова санація та банкрутство підприємств : навч. посіб. / С. Я. Єлецьких, Г. В. Тельнова. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 176 с.
47. Железняк Н. В. Облік і аналіз формування власного капіталу сільськогосподарських підприємств : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук. : спец. 08.06.04. “Бухгалтерський облік, аналіз та аудит” / Н. В. Железняк. – Тернопіль. 2013. – 20 с.
48. Жук В. М. Облік сільськогосподарської діяльності: навч. посіб. / Лузан Ю.Я., Жук В.М., Гаврилук В.М. та ін. ; [за ред. Жука В.М.]. – К. : ТОВ „Юр-Агро-Веста”, 2007. – 368 с.
49. Жук В. М. Рекомендації з організації обліку та оцінки земель на підприємствах АПК / В. М. Жук // Облік і фінанси АПК. – 2005. – № 3. – С. 35–42.

50. Загородній А. Г. Фінансово-економічний словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк. – Л. : Львівс. ун-т, 2005. – 714 с.
51. Задорожний З. В. Формування інформації про капітал у балансі підприємства / З.В. Задорожний, Я.Д. Крупка // Торгівля, комерція і підприємництво : 36. наук. праць Львівської комерційної академії. – Л., 2002. – №5. – С. 185-188.
52. Заєць О. В. Інструментарій банківської справи : навч. посібник. / О. В Заєць, В. І. Кудрявцев, П. Є Жатний. – Луганськ : СНУ, 2000. – 325 с.
53. Закон України “Про внесення змін до Лісового кодексу України” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3404-15>
54. Закон України „Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні” від 16 липня 1999 р. № 996-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
55. Зеленіна О. О. Позиковий капітал як складова капіталу підприємства: місце та бухгалтерська природа. / О. О. Зеленіна // Вісник Житомирського державного технологічного університету. – 2010. – № 2(52). – Серія : економічні науки. – С. 99-103.
56. Зеленіна О. О. Проблемні питання оцінки та визнання балансової вартості кредиту як елемента позикового капіталу підприємства / О. О. Зеленіна // Вісник ЖДТУ. – 2010. – № 3 (53). – С. 318–325.
57. Зятковський І. В. Теоретичні засади фінансів підприємств / І. В. Зятковський // Фінанси України. – 2000, №4. – С. 25–31.
58. Ивашковская И. Структура капитала : резервы создания стоимости для собственников компании / И. Ивашковская // Управление компанией. – 2005. – № 2. – С. 8–10.
59. Ивашковский С. Н. Экономика для менеджеров : Микро- и макроуровень : учеб. пособие / С. Н. Ивашковский. – М. : Дело, 2005. –2-е изд., испр. – 440 с.

60. Индукаев В. П. Организация оперативного учета и контроля издержек производства / Индукаев В. П. – М. : Финансы и статистика. – 143 с.

61. Ізмайлова К. В. Система експертизи ефективності інвестиційних проектів на стадії техніко - економічного обґрунтування / К. В. Ізмайлов, О. В. Ізмайлова // Зб. наук. праць «Управління розвитком складних систем». - №4. – 2010. – С. 45–54.

62. Ільницька Г. Я. Інвестиційна політика як фактор активізації діяльності підприємств / Г. Я. Ільницька // Вісник Львівської державної фінансової академії : зб. наук. статей. – Львів : Львівська державна фінансова академія, 2005. - №8. – С. 210–215.

63. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : наказ Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 року № 291 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11>.

64. Калюга Є. В. Контроль за правильністю складання Звіту про власний капітал (відповідно до П(С)БО 5) / Є. В. Калюга // Вісник податкової служби України. – 2000. – № 39. – С. 27–37.

65. Камінська Т. Г. Економічна сутність та класифікаційні характеристики капіталу підприємств / Т. Г. Камінська // Міжнар. зб. наук. праць “Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу” ; [редактор д.е.н., проф. Ф.Ф. Бутинець]. – Житомир : ЖДТУ. 2011. – Випуск 2 (20). – Серія: Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. – 532 с.

66. Канцуров О. О. Облік власного капіталу в сільськогосподарських підприємствах: автореф. дис. канд. екон. наук: спец. 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз і аудит» / О. О. Канцуров. – К. : Інститут аграрної економіки УААН, 2000. – 20 с.

67. Каплан Р. С. Измерение стратегической готовности нематериальных активов [Электронный ресурс] / Р. С. Каплан, Д. П. Нортон. – Режим доступа : <http://www.rjm.ru/archiv.php?inumber=7&id=57>.

68. Кенэ Ф. Избранные экономические произведения /Ф. Кене ; [перевод А. В Горбунова, Ф. Р Каплан, Л. А Фейгиной]. – М. : Соцэкгиз, 1960. – 487 с.

69. Кириленко В. В. Історія економічних вчень : навч. посіб. / за редакцією В. В. Кириленка. – Тернопіль : Економічна думка, 2007. – 233 с.

70. Кірейцев Г. Г. Проблеми обліку сільськогосподарської діяльності у бюджетних установах / Г. Г. Кірейцев, В. С. Литвиненко // Економіка АПК. – 2010. – №6. – С. 64–68.

71. Ковалев В. В. Финансы / В. В. Ковалев.– М. : ТК Велби, изд-во „Проспект”, 2006. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – 452 с.

72. Ковалев В. В. Финансовый менеджмент : теория и практика / В. В. Ковалев. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2007. – 1024 с.

73. Коваль Я. В. Економічна (грошова) оцінка природних ресурсів лісового фонду України: теорія, методологія, методика / Я. В. Коваль, І. Я. Антоненко. – К. : Вид-во РВПС України НАН України, 2004. – 163 с.

74. Коваль Я. В. Проблеми модернізації лісового сектору економіки України / Я. В. Коваль, В. С. Бондар, О. А. Голуб // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право) : наук.журнал. – Київ, КНЕУ, 2004 – Вип. 12. – С.350–355.

75. Ковальов В. В. Финансовый анализ: управление капиталом, выбор инвестиций, анализ отчетности / В. В. Ковальов. – М. : Финансы и статистика, 1997. – 512 с.

76. Колотило Д. М. Екологія і економіка : навч. посіб. / Д. М. Колотило.– К. : КНЕУ, 2005. – Вид. 2-ге, доп. і перероб. – 576 с.

77. Коробов М. Я. Фінанси промислового підприємства : навч. посіб. / М. Я Коробов. – К. : Либідь. – 2002. – 380 с.
78. Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств : навч. посіб. / М. Я. Коробов. – К. : Знання, 2000. – 378 с.
79. Котельникова Н. В. Построение системы внутреннего информационного обеспечения компании / Н. В. Котельникова // Экономический анализ : теория и практика, 2004. – №8(23). – С.47–52.
80. Крамаренко Г. О. Фінансовий аналіз : підручник / Г. О. Крамаренко, О. Є. Чорна. – К. : Центр навч. літ-ри, 2008. – 392 с.
81. Кривень О. В. Природний капітал в системі формування екологічно збалансованої економіки : автореф. дис. на здобуття ступеня канд. економ. наук: спец. 08.01.01 – економічна теорія / О.В. Кривень. – Львів, 2006. – 21 с.
82. Кривик Т. В. Еколого-економічна ефективність використання земельних ресурсів : Міжнар.наук-практ. конф. магістрів та студентів „Облік і аудит : теорія, практика, перспективи” (Мелітополь, 17–19 червня 2005 р.). – Мелітополь, 2005. – № 5. – 190 с.
83. Крупка Я. Концепція розкриття інформації у примітках до фінансової звітності / Я. Крупка, Ю. Івахів // Наука молода : зб. наук. праць молод. вчених Терноп. нац. екон. ун-ту. – Тернопіль : Економічна думка, 2010. – № 14. – С. 219–224.
84. Кудряшов В. П. Фінанси : навч.посіб. / В. П. Кудряшов. – Херсон : Олді-плюс, 2002. – 352 с.
85. Кужельний М. В. Організація обліку: підручник / М. В. Кужельний, С.О. Левицька. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.
86. Кузьмінський Ю. Що таке система бухгалтерського обліку? / Ю. Кузьмінський // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. – №6. – С. 8–11.

87. Лахтіонова Л. Н. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання : монографія / Л. Н. Лахтіонова. – К. : КНЕУ, 2001. – 387 с.
88. Ліси України [Електронний ресурс] : Загальна характеристика лісів України. – Режим доступу : <http://dklg.kmu.gov.ua/forest/control/uk/>.
89. Лісове законодавство [Електронний ресурс] : Українсько-шведський проект – друга фаза (2001–2004). – Режим доступу : <http://www.lesovod.org.ua/node/421>.
90. Лісовий кодекс України від 21 січня 1994 року зі змін. і доп. станом на 27 липня 2013 року № 3852-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>.
91. Макконнелл К. Р. Экономикс : принципы, проблемы и политика. / К.Р. Маконелл, С.Л. Брю ; [перек. с англ. 11-го изд]. – М. : Республика. – 1992. – Т.1 – 400 с.
92. Малышкин А. И. Финансовая отчетность предприятия : междунар. и нац. стандарты : учеб. пособ. / А. И. Малышкин ; [2-е изд., доп. и испр.]. – Сумы “Університетська книга”, 2001. – 158 с.
93. Малюга Н. М. Природний капітал : ідентифікація та бухгалтерський вимір. / Н. М. Малюга, І. В. Замула // Вісник економічної науки України. – №1. – 2010. – С. 66 – 71.
94. Маркс К. Капитал : Критика политической экономии / К. Маркс, Ф. Энгельс. – Т. 1. Соч., изд. 2-е. – М. : Политиздат, 1961.
95. Марушко Н. С. Деякі аспекти організації обліку залученого капіталу / Н. С. Марушко // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2008. – № 18.10. – С. 150–159.
96. Маршалл А. Принципы экономической науки. / А. Маршалл ; [пер. с англ. в 5 т.]. – М. : Издат. группа „Прогресс”, 1993. – Т. 1. – 416 с.
97. Мельник Л. Г. Екологічна економіка : підручник / Л. Г. Мельник. ; [2-ге вид., випр. і доп.]. – Сумы : ВТД „Універсальна книга”, 2003. – 348 с.
98. Мерзляков И. П. Стабилизация экономики основа стабилизации финансов / И. П. Мерзляков // Финансы. – 1994. – №6. – С. 29–33.

99. Методика нормативно-грошової оцінки земель несільськогосподарського призначення (крім земель населених пунктів). Затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 року № 1278.

100. Методика проведення грошової оцінки лісів : проект державного агентства лісових ресурсів. – Київ, 2012. – 23 с.

101. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку біологічних активів [Електронний ресурс] : затверджено наказом Міністерства фінансів України від 29.12.2006 р. № 1315 – Режим доступу : http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=66835&cat_id=50097

102. Миллер М. Сколько стоит фирма? : Стоимость капитала, финансы корпорации и теория инвестиций / М. Миллер, Ф. Модильяни. – М. : Дело, 2001.

103. Миль Дж. С. Основы политической экономии с некоторыми приложениями к социальной философии. / Дж.С. Миль ; [пер. с англ.; биограф. очерк М. И. Туган Барановского]. – М. : Эксмо, 2007. – 1040 с.

104. Мішенін Є. В. Соціально-екологічна відповідальність підприємств лісового комплексу / Є. В. Мішенін, І. Є. Ярова // матеріали другої наук.-практ. конф. “Сталий розвиток та екологічна безпека суспільства в економічних трансформаціях” (Бахчисарай, 23-24 вересня 2010 р.). – НДІ сталого розвитку та природокористування України НАН України, Кримський інститут КНЕУ ім. Вадима Гетьмана. – Сімферополь : ПП «Підприємство Фенікс», 2010. – С. 235–237.

105. Мних Є. В. Експрес-аналіз формування фінансових ресурсів холдингових компаній / Є. В. Мних, О. А. Романенко // Фінанси України : Науково-теоретичний та інформаційно-практичний журнал Міністерства фінансів України. – 2006. – N 7. – С. 108–115.

106. Мних Є. В. Аналіз і контроль в системі управління капіталом підприємства / А. Д. Бутко, О. Ю. Большакова, Г. О. Кравченко, Г. І. Никонович ; [за ред. проф. Є.В. Мних.]. – К. : КНТЕУ, 2005. – 232 с.

107. Морозов Г. Ф. Учение о лесе / Г.Ф. Морозов ; под.ред. проф. д.с.-.х. наук В. Г. Несторова — М. – Л. : Гослесбумиздат, 1949. – 7-е изд. – 455 с.
108. Мочерний С. Акціонерне підприємство : монографія / С. Мочерний, В. Кудряшов, С. Медведєв. – Л. : Світ, 1993. – 128 с.
109. МСФО 41 „Сільське господарство”. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>.
110. Нікбахт Е. Фінанси / Е. Нікбахт, А. Гропеллі ; [пер. з англ.]. – К. : Основи, 1993. – 38 с.
111. Озерян В. О. Облік біологічних активів у лісовому господарстві / В.О. Озерян, М. Ю. Чік. – Економічний аналіз. – Випуск 6. – 2010. – С. 281–284.
112. Озерян В. О. Вплив організаційно-технологічних особливостей лісового господарства на методику обліку та контролю витрат і калькулювання собівартості продукції / В.О. Озерян, М. Ю. Чік. – Вісник Нац. ун-ту “Львівська політехніка” – Львів. : “Львівська політехніка”, 2009. – С.445–450.
113. Озерян В. О. Впровадження внутрішньогосподарської звітності на підприємствах лісового господарства / В. О. Озерян, М. Ю. Чік. – Вісник Львівської комерційної академії, 2011. – Вип. 35. – С.241–245.
114. Олійничук О. І. Особливості лісгосподарського виробництва та підвищення його ефективності / О. І. Олійничук // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – Івано-Франківськ : Прикарпатський нац. економ. ун-ет ім. Василя Стефаника, – 2009. – Вип. 5. Том 2. – С. 148–154.
115. Онисько С. М. Фінанси підприємства: підручник / С.М. Онисько, П.М. Марич – Львів : „Магнолія Плюс”, 2006. – 2-ге видання виправлене і доповнене. – 367 с.
116. Опитування представників бізнесу у лісовому секторі України: аналітичний звіт за результатами експертного опитування [Електронний ресурс] : підготував д.соц.н. Олександр Стегній, консультант Світового банку. – 2011. – Режим доступу : <http://www.fleg.org.ua>

117. Орехова К. В. Оцінювання фінансової стійкості підприємства з урахуванням руху капіталу : автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / Харківськ. нац. екон. ун-т. – Х., 2008. – 20 с.

118. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/> .

119. Панков Д. А. Финансовый кризис и бухгалтерский учет : взгляд Беларуси / Д. А. Панков // Проблемы теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу : міжнар. зб. наук. праць. – 2009. – Вип. 1 (13). – С. 31–48.

120. Пересада А. А. Управління інвестиційним процесом / А. А. Пересада. – К. : Лібра, 2002. – 471 с.

121. Петрик О. А. Аудит : методологія і організація : монографія / О. А. Петрик. – К. : КНЕУ, 2003. – 260 с.

122. Пилипенко О. І. Облік та аналіз власного капіталу : теорія і практика : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук. : спец. 08.06.04. “Бухгалтерський облік, аналіз та аудит” / О. І. Пилипенко. – Київ. 2005. – 25 с.

123. Писаревська Т. А. Інформаційні системи обліку та аудиту : навч. посіб. / Т. А. Писаревська. – К. : КНЕУ, 2004. – 369 с.

124. План рахунків бухгалтерського обліку Республіки Молдова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.5ballov.ru

125. План счетов бухгалтерского учета финансово-хозяйственной деятельности организаций утвержден приказом Минфина РФ от 31 октября 2000 г. N 94 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.minfin.ru/common/img/uploaded/library/no_date/2011/Plan_schetov.pdf

126. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р., № 2755VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z1402-10>.

127. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств : підручник / А. М. Поддєрьогіна. – К. : Вид-во "КНЕУ", 2004. – 546 с.

128. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств : підручник / А. М. Поддєрьогін. – К. : КНЕУ, 2000. – 3-тє вид., перероб. та доп. – 460с.

129. Поливана Т. М. Формування оптимальної структури капіталу корпорацій : теоретичні підходи та міжнародний досвід / Т. М. Поливана // Економіка. Фінанси. Право. – 2008. – № 3. – С. 18–22.

130. Поліщук І. Р. Облік формування статутного капіталу в господарських товариствах Росії, України та Білорусі : порівняльний аспект / І. Р. Поліщук // Вісник ЖДТУ.– 2003. – № 3 (25). – Серія : Економічні науки. – С. 216–222.

131. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 „Зобов’язання”, затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31.01.2000 р. № 20 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00.

132. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 „Біологічні активи”, затверджено наказом Міністерства фінансів України від 18.11.2005 р. № 790 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>

133. Поляков Г. Б. Финансовый менеджмент: теория и практика : учебник / Г. Б. Полякова, И. А. Акодис, Т. А. Краева и др. ; [под ред. проф. Г.Б. Полякова]. – М. : Финансы, ЮНИТИ, 1997. – 518 с.

134. Пономаренко Т. І. Управління відтворенням лісових біологічних активів: обліково-аналітичне забезпечення: монографія / Пономаренко Т. І., Савчук В. К. – К. : Аграр Медіа Груп, 2010. – С. 218–223.

135. Про експертну грошову оцінку земельних ділянок : постанова Кабінету міністрів України від 11 жовтня 2002 р. № 1531 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1531-2002-%d0%bf>

136. Про порядок нормативної грошової оцінки земель несільськогосподарського призначення (крім земель у межах населених пунктів) [Електронний ресурс]. – Наказ Державного Комітету України по земельних ресурсах; Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України; Державного Комітету України по водному господарству; Міністерства аграрної політики України; Державного Комітету лісового господарства України; Української Академії аграрних наук від 21.01.2006, №19/16/22/11/17/12. Зареєстрований в Міністерстві юстиції України 5 квітня 2006 року за № 389/12263. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0389-06>

137. Про схвалення Концепції реформування та розвитку лісового господарства [Електронний ресурс] : Розпорядження Кабінету міністрів України N 208 від 18 квітня 2006 р. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=208-2006-%F0>

138. Проект Біокарбонного фонду в Україні (Український лісовод) [Електронний ресурс] / В. Сторожук, Л. Полякова, М. Попков // Науково-інформаційний центр лісоуправління Лісовий і мисливський журнал – №6. – 2005. – Режим доступу : <http://www.lesovod.org.ua/node/586>

139. Прокопенко О. В. Види інвестиційної діяльності за впливом на стан навколишнього природного середовища / О. В. Прокопенко, О. В.Клименко // матеріали Третьої наук.-практ. конф., “Сталий розвиток та екологічна безпека суспільства в економічних трансформаціях” (Бахчисарай, 15-16 вересня 2011 р.). / НДІ сталого розвитку та природокористування, ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України», Кримський інститут ДВНЗ «КНЕУ ім. Вадима Гетьмана». – Сімферополь : ПП «Підприємство Фенікс», 2011. – С. 222–225

140. Пушкар М. С. Облікова політика і звітність : навч. посіб. / М. С. Пушкар . – Тернопіль : Карт-бланш, 2003. – 141 с.

141. Пушкар М. С. Фінансовий облік : підручник / М. С. Пушкар. – Тернопіль : Карт-бланш, 2002. – 628 с.

142. Пушкар М. С. Система обліку як генератор інформаційних ресурсів / М. С. Пушкар // Фінанси, облік і аудиторство: зб. наукових праць. спец. випуск. – К., 2006. - С. 355–363.

143. Радионова В. М. Финансы / В. М. Радионова, Ю. Я. Вавилов, Л. И. Гончаренко и др. ; [под ред. В.М. Радионова]. – М. : Финансы и статистика, 1995. – 432 с.

144. Римар М. В. Удосконалення інвестиційного забезпечення лісового господарства / М. В. Римар, Г. Я. Ільницька-Гикавчук // Проблеми інтеграції науково-освітнього, інтелектуального потенціалу в державотворчому процесі : зб. наук. праць. – Тернопіль-Севастополь-Стамбул, 2007. – С. 269–275.

145. Рогач О. І. Міжнародні інвестиції : теорія та практика бізнесу транснаціональних корпорацій: підручник / О. І. Рогач. – К. : Либідь, 2005. — 720 с.

146. Родионова В. М. Финансы : учеб. / В. М. Родионовой. – М. : Финансы и статистика. – 1995. – 432 с.

147. Романенко О. Р. Фінанси : підручник / О.Р. Романенко – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 4-те вид. – 312 с.

148. Рудницький В. С. Організація первинного обліку та економічного аналізу на прикладі підприємств торгівлі : навч. посіб. / В. С. Рудницький, І. Д. Лазаришина, В. Бачинський, В. Л. Поліщук. – К. : ВД «Професіонал», 2004. – 480 с.

149. Савлук М. І. Гроші та кредит : підручник / М. І. Савлук, А. М. Мороз, М. Ф. Пуховкіна та ін. ; [за заг. ред. М. І. Савлука]. – К. : КНЕУ, 2001. – 602 с.

150. Савченка В. Я. Аудит : навч. посіб. / В. Я. Савченка. – К. : КНЕУ, 2005. – 322 с.
151. Сало І. В. Економіка розвитку : підручник / Н. О. Бей, І. І. Дяконова, О. М. Царенко – Суми „Університетська книга”, 2004. – 590 с.
152. Синякевич І. М. Кіотський протокол : оптимізм переплетений з песимізмом / І. М. Синякевич // Деревообробник. – 2009. – № 3 (213). – С. 4 – 10.
153. Синякевич І. М. Лісова політика : підручник / Синякевич І. М. – Львів : ЗУКЦ, 2005. – 244 с.
154. Сівець Віктор : дешевої деревини не буде [Електронний ресурс] : „Лісівник України”, додаток до газети „Деревообробник” №4 (262) 15-28 лютого 2011 р. – Режим доступу : http://dklg.kmu.gov.ua/forest/control/uk/publish/article?art_id=77414&cat_id=35926.
155. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит – М. : Эксмо, 2007. – Серия: Антология экономической мысли – 960 с.
156. Соколов Я. В. Основы теории бухгалтерского учета : учеб. / Я. В. Соколов. – М. : Финансы и статистика, 2005. – 496 с.
157. Соловьева О. В. Международные стандарты финансовой отчетности : концептуальные основы подготовки и представления финансовой отчетности / О. В. Соловьева. – М. : Эксмо, 2010. – 288 с.
158. Сопко В. В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством : навч. посіб. / Сопко В. В – К. : КНЕУ, 2006. – 526 с.
159. Сопко В. В. Бухгалтерський облік : підручник [Електронний ресурс] / В. В. Сопко. – К. : КНЕУ, 2000. – Режим доступу : <http://ecolib.com.ua/book.php?book=23>.
160. Сопко В. В. Бухгалтерський облік : навч. посібник / Сопко В. В. – К. : КНЕУ, 1998. – 448 с.

161. Сопко В. В. Бухгалтерський облік : первинні документи та порядок їх заповнення : навч. посіб. / В. В. Сопко, С. Г. Кім – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 440 с.

162. Сопко В. В. Власний капітал акціонерних товариств : особливості визначення та обліку / В. В. Сопко, Ю. В. Панченкова // Науковий вісник : Зб. наук.-техн. праць. – Львів. : НЛТУУ, 2007. – Вип. 17.6. – С. 246–253.

163. Сопко В. В. Бухгалтерський облік капіталу підприємства (власності, пасивів) : монографія / В. В. Сопко. – К. : Центр навч. л-ри, 2006. – 310 с.

164. Спільник І. Аналітичне забезпечення управління власним капіталом / Ірина Спільник, Ольга Загородна // Економічний аналіз : зб. наук. праць каф. екон. аналізу і статистики. – Тернопіль, 2011. – Вип. 9, ч. 2. – С. 371–379.

165. Сторожук В. Проект Біокарбонного фонду в Україні / В. Сторожук, Л. Полякова, М. Попков // Лісовий і мисливський журнал. – 2005. – № 6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.drupal.fmssc.com.ua/node/586>.

166. Стоянова Е. С. Финансовый менеджмент : учебник / Е. С. Стоянова. – М. : Перспектива, 2008. – 6-е изд. – 656 с.

167. Суторміна В. Фінанси зарубіжних корпорацій : навч. посібн. / В. М. Суторміна, В. М. Федосов, Н. С. Рязанова ; [за ред. В.М. Федосова]. – К. : вид-во "Либідь", 1993. – 247 с.

168. Сэй Ж.-Б. Трактат по политической экономии / Ж.-Б. Сэй. – М. : Изд-во „Дело” : Акад. нар. хоз-ва при Правительстве Рос. Федерации, 2000. – 232 с.

169. Текст Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), включаючи Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (МСБО) та Тлумачення (КТМФЗ, ПКТ), виданий Радою з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку зі змінами станом на 1 січня 2012 року.

[Електронийресурс]. – Режим доступу :
http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_010

170. Теплова Т. В. Финансовый менеджмент: управление капиталом и инвестициями : учеб. / Т. В. Теплова. – М. : Изд-во ГУ-ВШЭ, 2000. – 504 с.

171. Терещенко О. О Антикризове фінансове управління на підприємстві : монографія / О. О. Терещенко. – К. : КНЕУ, 2004. – 268 с.

172. Типовой план СБУ Республики Казахстан от 23 мая 2007 года № 185 [Електроний ресурс]. – Режим доступу :
http://knowledge.allbest.ru/audit/3c0a65625a3ad68a4c43a88521306d27_0.html

173. Типовой план счетов бухгалтерского учета РБ. Постановление Минфина РБ от 29 июня 2011 N 50 (в ред. постановления Министерства финансов Республики Беларусь от 20.12.2012 №77) [Електроний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.by/rmenu/business-accounting/buhuchet/plans/>

174. Ткач В. И. Международная система учета и отчетности : учеб. / В. И. Ткач, В. М. Ткач. – М., 1991. – 160 с.

175. Ткаченко Н. М. Актуальні питання обліку земельних ділянок України в умовах різних форм власності / Н. М. Ткаченко // Вісник економічної науки України. – 2010. – № 2. – С. 162–165.

176. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський облік : минуле і сучасне / Н. М. Ткаченко // Облік і фінанси АПК. – 2009. – № 3. – С. 108–110.

177. Філімоненко О. С. Фінанси підприємства : навч. посіб. / О. С. Філімоненко. – К. : Кондор, 2005. – 400 с.

178. Хавар Ю. Особливості оцінки вартості лісових земель та лісових ресурсів / Ю. Хавар // Геодезія, картографія 58 і аерофотознімання. – 2008. – Вип. 70. – С.58–62.

179. Хом'як Р. Л. Облік на підприємствах малого бізнесу : навч. посіб. / Р. Л. Хом'як, З. М. Скибінська. – Львів. : „Магнолія 2006”, 2008. – 205 с.

180. Хомин П. Облікове забезпечення звітності про фінансові результати має бути методологічно обґрунтованим / П. Хомин // Бухгалтерський облік і аудит. – 2004. – № 6. – С. 9–15.

181. Хомин П. Я. Формування звітності в підсистемах фінансового, управлінського і податкового обліку : монографія / П. Я.Хомин. – Тернопіль, 2004. – 288с.

182. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України №435-IV від 16.01.2003 р. – Режим доступу : <http://code.leschishin.org/cc/cc60.php>

183. Чебанова Н. В. Фінансова звітність підприємств : навч. посіб. / Н. В. Чебанова, Т. Я. Чупир, Ю. А. Василенко. – Харків. : Фактор, 2006. – 444 с.

184. Чернявський М. Стале ведення лісового господарства в контексті міжнародних нормативних документів / М. Чернявський, Я. Генік, О. Каспрук, Г. Бондарук, В. Тарасенко, М. Шпільчак // Еколого-економічні та соціальні проблеми неефективних і несталих методів ведення лісового господарства та незаконних лісозаготівель в Україні : зб. матер. Міжн. наук.-практ. конф. (Львів, 2–3 грудня 2010 р.). – Львів : Зелений Хрест, Ліга-Прес. – 2011. – С. 71–76.

185. Шатохіна Р. І. Облік власного капіталу (власності засновників) / Р. І. Шатюхіна // Науковий вісник ДАСОА : зб. наук.-техн. праць. – 2008. – № 1. – С. 60–69.

186. Шваб Л. І. Економіка підприємства : навч. посіб. для студ. вищих навч. закладів. / Л.І. Шваб – К. : Каравела, 2005. – 2-е вид. – 568 с.

187. Швець В. Г. Теорія бухгалтерського обліку : підручник. / В. Г Швець. – К. : Знання, 2004. – 447 с.

188. Шелобаев С. И. Математические методы и модели в экономике, финансах, бизнесе : учеб. пособие для вузов / С. И. Шелобаев. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2001. – 367 с.

189. Шелудько В. М. Фінансовий менеджмент : підручник / В. М. Шелудько. – К. : Знання, 2006. – 439 с.
190. Шеремета М. Аналіз структури власного капіталу підприємства та його вплив на прийняття фінансових рішень / Михайло Шеремета, Йосиф Шеремета // Економічний аналіз : зб. наук. праць каф. екон. аналізу Терноп. нац. екон. ун-ту. – Тернопіль, 2009. – Вип. 4. – С. 332–335.
191. Шим Джей К. Финансовый менеджмент / Джей К. Шим, Джоэл. Г. Сигел ; [пер. с англ.]. – М. : Финиль, 1996. – 400 с.
192. Шкарабан С. Діагностика прогнозування фінансово-господарського розвитку акціонерного товариства : монографія / С. Шкарабан, Б. Корецький, О. Ярощук. – Тернопіль : ТАЙП, 2008. – 337 с.
193. Яремко І. Й. Управління капіталом підприємства: економічний і фінансовий інструментарій : монографія / І. Й. Яремко. – Львів. : Каменяр, 2006. – 176 с.
194. Ярощук О. Аналіз структури капіталу підприємства / О. Ярощук // Економічний аналіз. – 2009. – №4. – С 343–349.
195. Ярощук, О. В. До питання про оптимізацію структури джерел формування фінансових ресурсів підприємства / О. В. Ярощук // Наукові записки : зб. наук. праць каф. екон. аналізу Терноп. акад. нар. госп-ва. – Тернопіль : Економічна думка, 2004. – Вип. 13, ч. 2. – С. 82-84.
196. Heather Clancy The case for natural capital accounting [E-Resource]. – 2013. – Access mode : <http://www.greenbiz.com/news/2013/02/19/case-natural-capital-accounting>.
197. Natural Capital Accounting Wealth Accounting And The Valuation Of Ecosystem Services [E-Resource]. – 2013. – Access mode : <http://www.wavespartnership.org/waves/natural-capital-accounting>.
198. Plan kont 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.jak-ksiegowac.pl/plan-kont.php>.
199. Ricardo, David. On the Principles of Political Economy, and Taxation. 1st edition, 1817. Harmondsworth: Penguin reprint [R. M. Hartwell, editor], 1971.

200. UNEP. 2011. Forests : Investing in natural capital / Towards a Green Economy : Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication. – www.unep.org/greeneconomy.

Класифікація видів капіталу

Класифікаційні ознаки	Види капіталу
За джерелами формування	<ul style="list-style-type: none"> ➤ власний капітал (належить підприємству на правах власності) ➤ залучений капітал (не належить підприємству, але знаходиться у його розпорядженні тимчасово на безоплатній основі) ➤ позиковий капітал (не належить підприємству, підлягає поверненню із сплатою відсотків)
За формою надходження у процесі кругообігу	<ul style="list-style-type: none"> ➤ грошовий капітал (у грошовій формі) ➤ виробничий капітал (інвестований у виробничі активи) ➤ товарний капітал (у товарній формі)
За характером використання у господарчому процесі	<ul style="list-style-type: none"> ➤ працюючий капітал (приймає участь у формуванні доходів) ➤ непрацюючий («мертвий») капітал (не приймає участь у формуванні доходів)
У залежності від джерел походження коштів	<ul style="list-style-type: none"> ➤ національний (вітчизняний) капітал ➤ іноземний капітал
За метою використання	<ul style="list-style-type: none"> ➤ інвестиційний капітал (використовується з метою збільшення підприємницьких можливостей) ➤ інноваційний капітал (використовується з метою реалізації інноваційного проекту)
По формам інвестування	<ul style="list-style-type: none"> ➤ фінансовий капітал (у грошовій формі) ➤ матеріальний капітал (інвестований у матеріальні активи) ➤ нематеріальний капітал (інвестований у нематеріальні активи)

За випуском та сплатою	<ul style="list-style-type: none"> ➤ номінальний (оголошений) капітал (встановлена засновниками в установчих документах сумарна вартість акцій компанії, що випускаються) ➤ випущений капітал (частина номінального капіталу, на суму якої випущено акції для розподілу між акціонерами) ➤ оплачений капітал (частина випущеного капіталу, що оплачена акціонерами за придбані акції) ➤ неоплачений капітал (частина випущеного капіталу, що не сплачена акціонерами за придбані акції)
За формою власності	<ul style="list-style-type: none"> ➤ приватний (індивідуальний) капітал (належить приватній особі) ➤ державний капітал (належить державі) ➤ корпоративний (акціонерний) капітал (утворюється на основі акціонерної форми власності) ➤ спільний капітал (утворюється на основі спільної форми власності) ➤ пайовий капітал (належить партнерським підприємствам)
За відповідністю правовим нормам функціонування	<ul style="list-style-type: none"> ➤ легальний капітал (контролюється суспільством і органами державного управління) ➤ нелегальний («тіньовий») капітал (не контролюється суспільством і органами державного управління)
За характером використання власниками	<ul style="list-style-type: none"> ➤ споживаний («що проїдається») капітал (з часом втрачає функції капіталу) ➤ накопичуваний (реінвестований) капітал (з часом забезпечує приріст)
За способом перенесення вартості	<ul style="list-style-type: none"> ➤ основний капітал (переносить свою вартість на виготовлену продукцію поступово) ➤ оборотний капітал (цілком переносить свою вартість на виготовлену продукцію)

**Засновницький опис природного капіталу
ДП Кременецьке лісове господарство**

	Вид природного капіталу	Од. вимір у	Кількість	Ціна за од.	Вартість, грн.
1.	Ліс на корені:	м ³	20515		
	- твердолисті, з них:	м ³	17185		
	- молодняк:		3652	5	7255
	- береза		1451	20	17080
	- бук		854	21	28287
	- дуб		1347		
	- середньовікові:		12261		
	- береза		6203	6	37218
	- бук		3545	62	219790
	- дуб		2513	43	108059
	- стиглі та перестиглі:		1272		
	- береза				
	- бук		215	10	2150
	- дуб		506	96	48576
			551	134	73834
	- шпилькові, з них:	м ³	3330		
	- молодняк:		726		
	- ялина		257	10	2570
	- сосна		324	10	3240
	- модрина		145	7	1015
	- середньовікові:		2135		
	- ялина		732	27	19764
	- сосна		489	19	9291
	- модрина		914	23	21022
	- стиглі та перестиглі:				
	- ялина		469		
	- сосна		206	31	6386
	- модрина		117	36	4212
			146	23	3358
Разом					613107

Сума прописом _____

На відповідальне зберігання та користування перелічений капітал прийняв

(підпис директора підприємства)

Примітка. Додається договір надання державою природного капіталу підприємству

Продовження додатку Б

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
21	52 "Довгострокові зобов'язання за облігаціями"										
22	67 "Розрахунки з учасниками"										
23											
24											
24											
25											
26											
27											
28											
29											
30	Усього										
31	Відмітки										

Примітки

Журнал закінчено «__»_____201_р.

Виконавець

(підпис)

У Головній книзі суми оборотів відображено «__»_____201_р.

Головний бухгалтер

(підпис)

Схема аналітичного обліку первинного природного капіталу

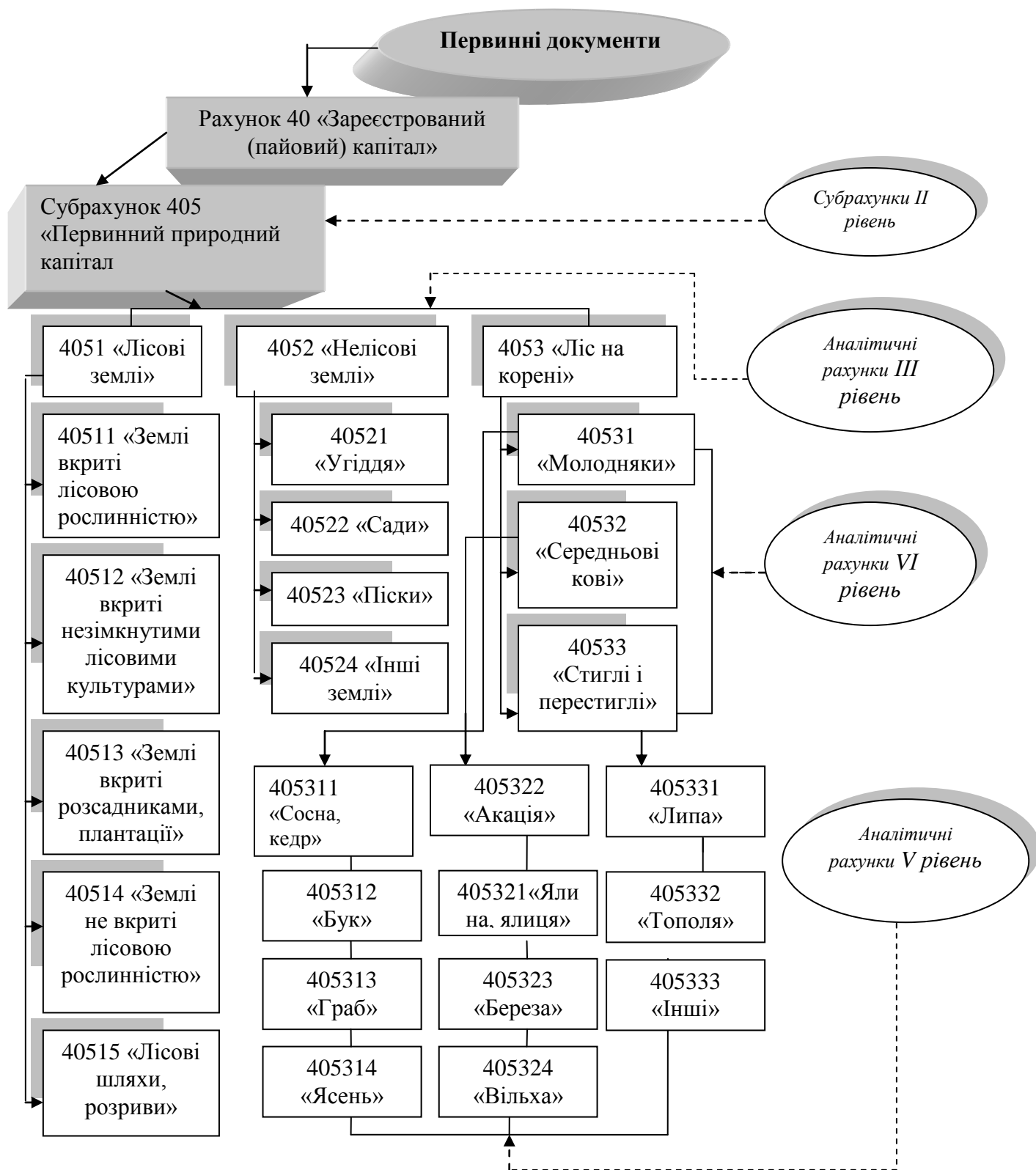
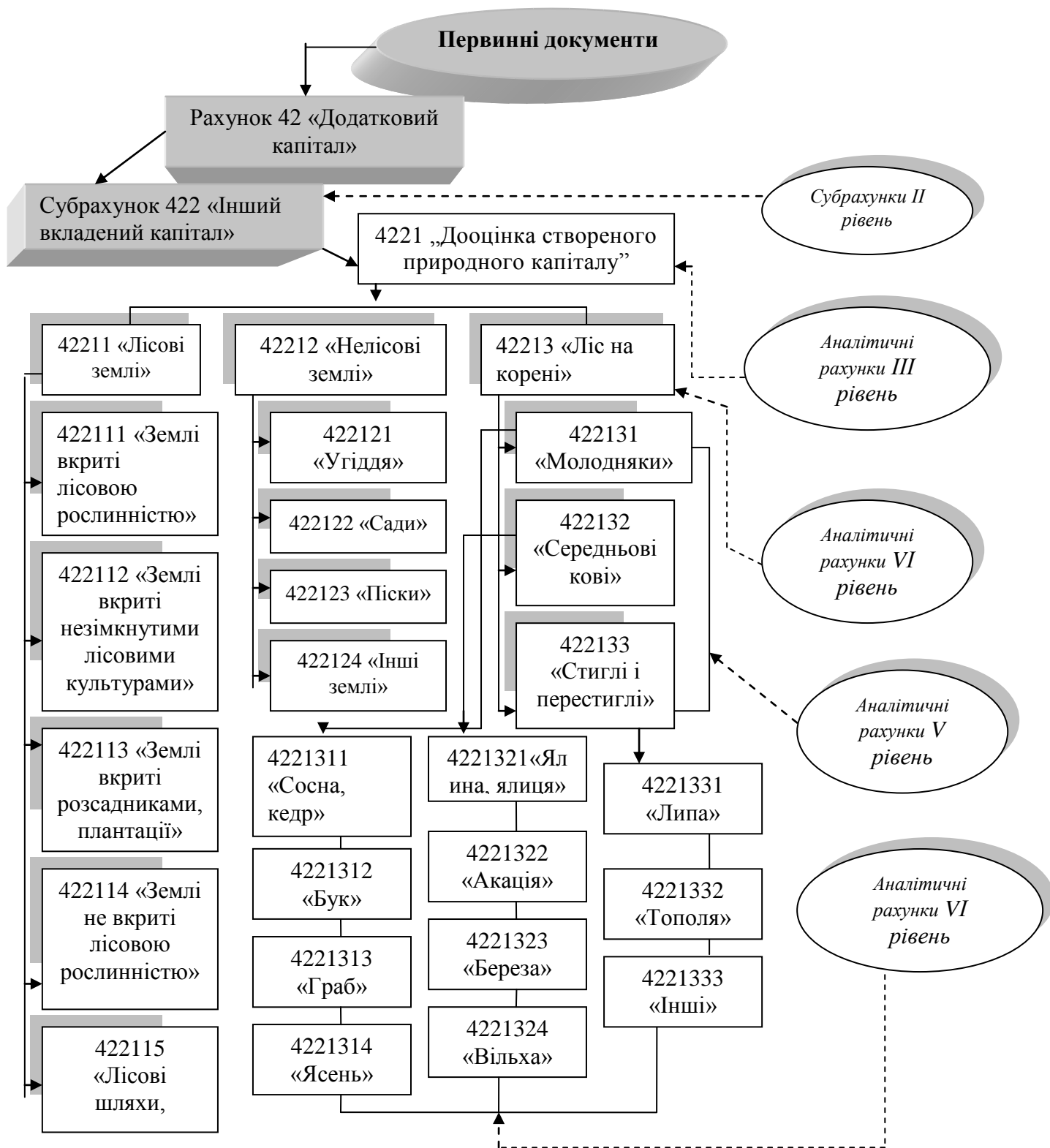

Схема аналітичного обліку створеного (придбаного) природного капіталу

**Звіт про стан та динаміку капіталу
державного підприємства
Чортківське лісове господарство
за 2013 р.**

I. Стан та динаміка власного капіталу підприємства, тис. грн.

Складові власного капіталу	Джерела власного капіталу	Стан на початок 2012р.	За звітний період		Стан на кінець 2012р.
			Надійшло	Вибуло	
Зареєстрований капітал:		3330			
- первинний природний капітал;	Державний	2200			
- грошовий капітал;	Державний	1100			
- інший статутний капітал.					
Капітал в дооцінках:		844			
- дооцінка основних засобів;		285			
- дооцінка біологічних активів;		236			
- дооцінка нематеріальних активів;					
- нагрома- джений природний капітал					
- дооцінка фінансових інструментів;					
Додатковий капітал:		323			
- безоплатно одержані необоротні активи;					
- інший вкладений капітал					
- інший додатковий капітал.					

Продовження додатку Е

Резервний капітал:		174			
- встановлений законодавством;					
- встановлений статутом.		174			
Нерозподілені прибутки (непокриті збитки):					
- прибуток нерозподілений;					
- збиток непокритий;					
Разом власного капіталу		4348			

II. Стан та динаміка позикового капіталу підприємства.

Складові позикового капіталу	Джерела власного капіталу	Заборгованість на початок 2012р.	Фактично сплачено	Заборгованість на кінець 2012р.
Фінансові зобов'язання:				
- довгострокові кредити банків: - у національній валюті; - у іноземній валюті;				
- короткострокові кредити банків: - у національній валюті; - у іноземній валюті;				
- поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями: - у національній валюті; - у іноземній валюті;				
Податкові зобов'язання:				
- податок на прибуток;				
- податок на доходи з фізичних осіб;				
- податок на додану вартість;				
- екологічний податок;				
- плата за землю;				
- збір за спеціальне використання води;				

Продовження додатка Е

- збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства;				
- єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування;				
- інші податки.				
Розрахункові зобов'язання:				
- розрахунки з бюджетом;				
- розрахунки з постачальниками та підрядниками;				
- розрахунки за заробітною платою;				
- розрахунки за іншими операціями.				
Разом позиковий капітал				

III. Структура капіталу підприємства.

Структура капіталу	На початок року	На кінець року	Зміна +,-
Разом власний капітал			
Разом позиковий капітал			
Співвідношення власного та позикового капіталу			
Співвідношення позикового та власного капіталу			

Бухгалтер

Динамічна модель та її розв'язок для прогнозування приросту частини природного капіталу Кременецького лісового господарства

Показники	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Ціна, грн	19	19	19	19	19
Інтегральний показник впливу	0,585	0,585	0,585	0,585	0,585
Обсяг, м ³	467980	471180	474381	477581	480782
Вартість, грн	5201597,7	5237170	5272743	5308315	5343887
Ефект, грн	2264276,95	2279762	2295247	2310731	2326216
Площа, га	2667	2667	2667	2667	2667

Отже, за умови середнього впливу чинників рівня β , визначено, що у 2017 році обсяг частини природного капіталу, що аналізується досягне 480782 м³ і вартість буде дорівнювати 5343887 грн. Відповідно ефект від використання цієї частини капіталу у 2017 р., в порівнянні з 2013 р. зросте на 61939, 05 грн.

Динамічна модель та її розв'язок для прогнозування приросту частини природного капіталу Тернопільського лісового господарства

Показники	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Ціна, грн.	19	19	19	19	19
Інтегральний показник впливу	0,515	0,515	0,515	0,515	0,515
Обсяг, м ³	339270	343120	346969	350819	354668
Вартість, грн..	3319756,95	3357425	3395094	3432762	3470430
Ефект, грн.	1445103,91	1461501	1477898	1494295	1510693
Площа, га	3208	3208	3208	3208	3208

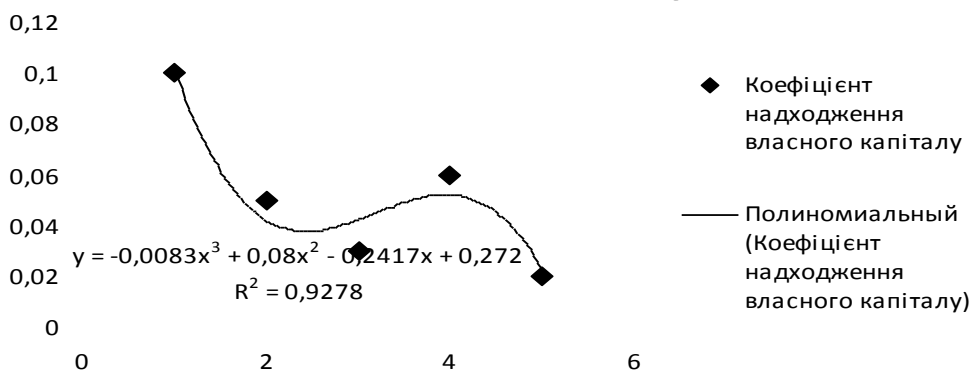
Отже, за умови високого впливу чинників рівня λ , визначено, що у 2017 році обсяг частини природного капіталу, що аналізується досягне 354668 м³ і вартість буде дорівнювати 3470430 грн. Відповідно ефект від використання цієї частини капіталу у 2017 р., в порівнянні з 2013 р. зросте на 65589, 09 грн.

Прогнозування показників ефективності використання капіталу підприємств лісового господарства Тернопільської області

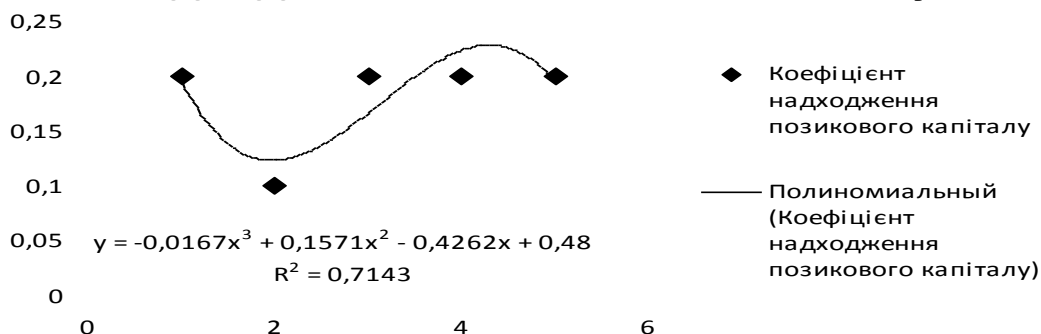
Прогнозування показників руху капіталу підприємств лісового господарства

Тернопільської області:

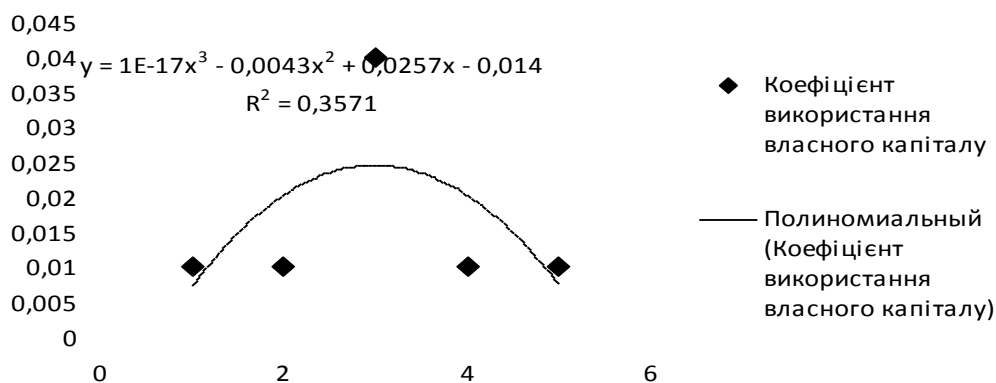
Прогнозування надходження власного капіталу

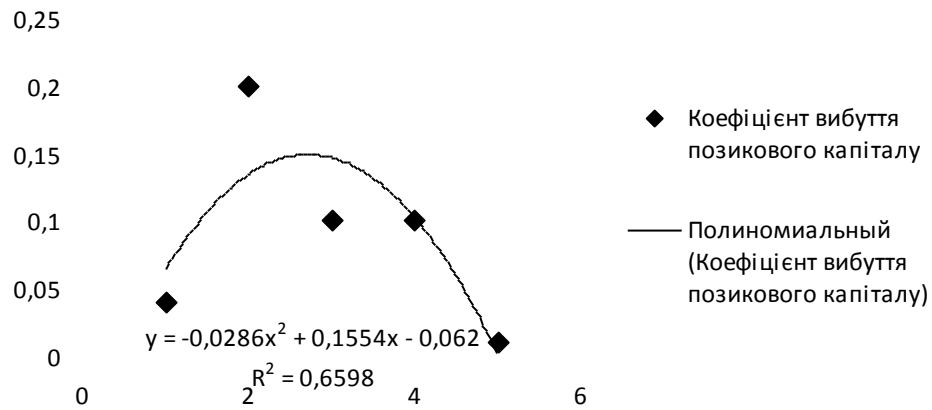
Прогнозування коефіцієнту надходження позикового капіталу

Прогнозування коефіцієнту використання власного капіталу

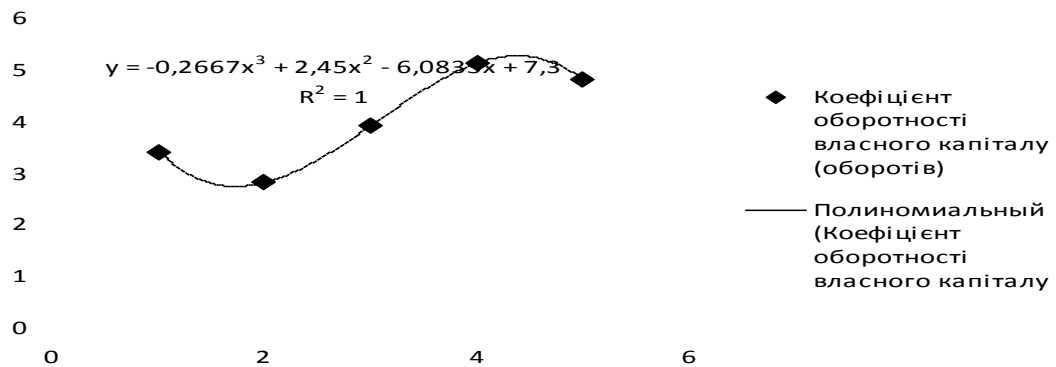

Прогнозування коефіцієнту вибуття позикового капіталу

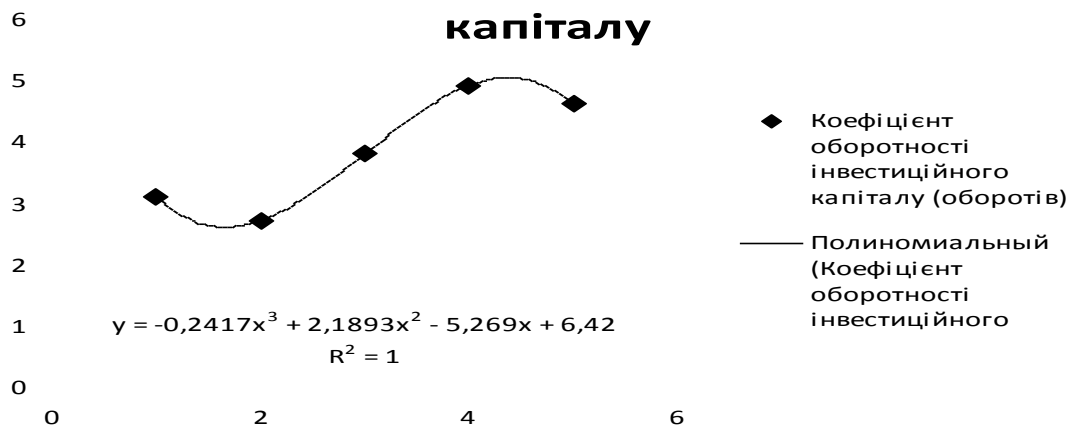

Прогнозування показників інтенсивності використання капіталу підприємств лісового господарства Тернопільської області:

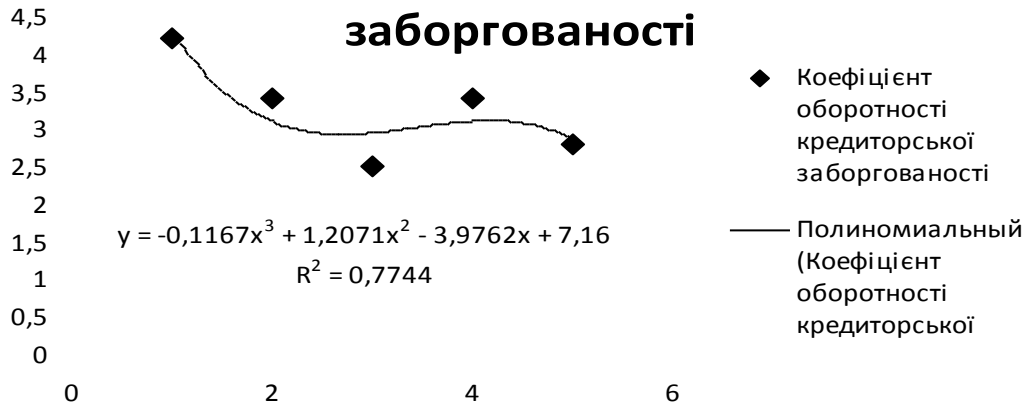
Прогнозування коефіцієнту оборотності власного капіталу

Прогнозування коефіцієнту оборотності інвестиційного капіталу

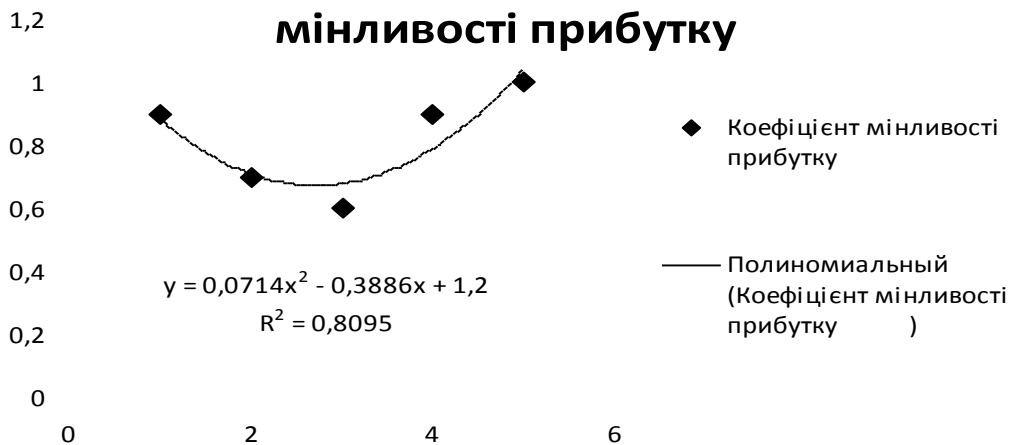

Прогнозування коефіцієнту оборотності кредиторської заборгованості

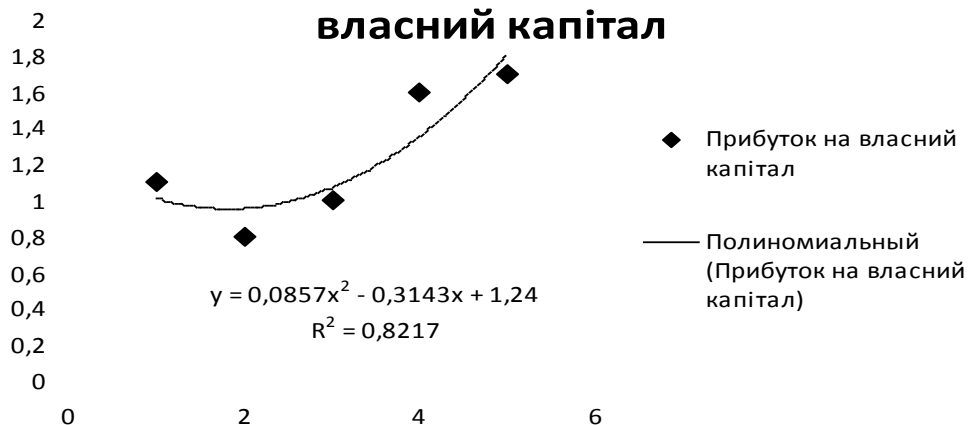

Прогнозування показників ефективності використання капіталу підприємств лісового господарства Тернопільської області:

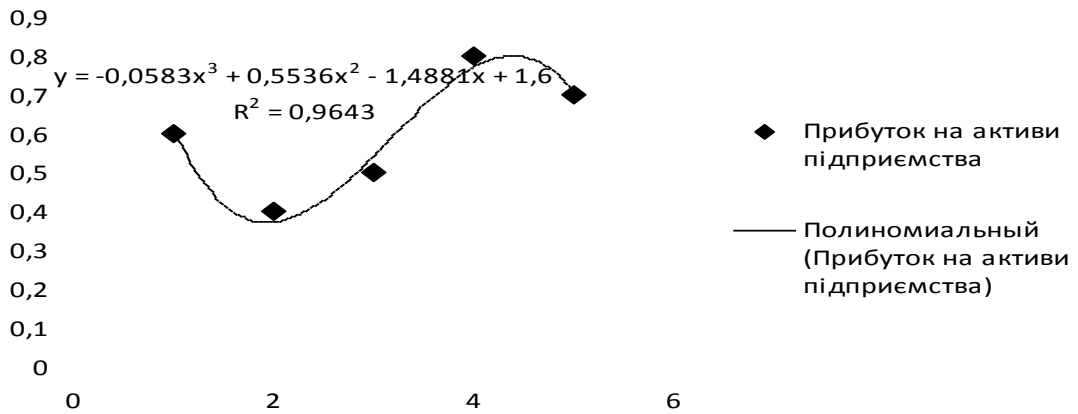
Прогнозування коефіцієнту мінливості прибутку

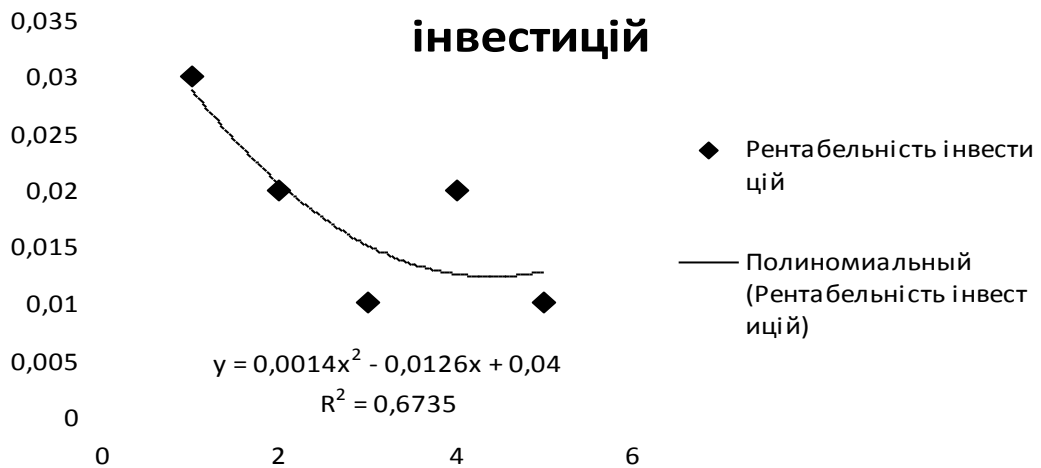
Прогнозування прибутку на власний капітал

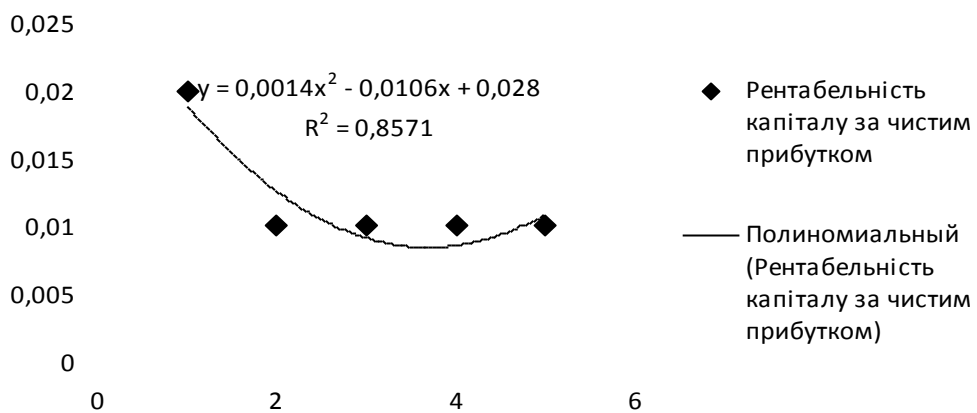
Погнозування прибутку на активи

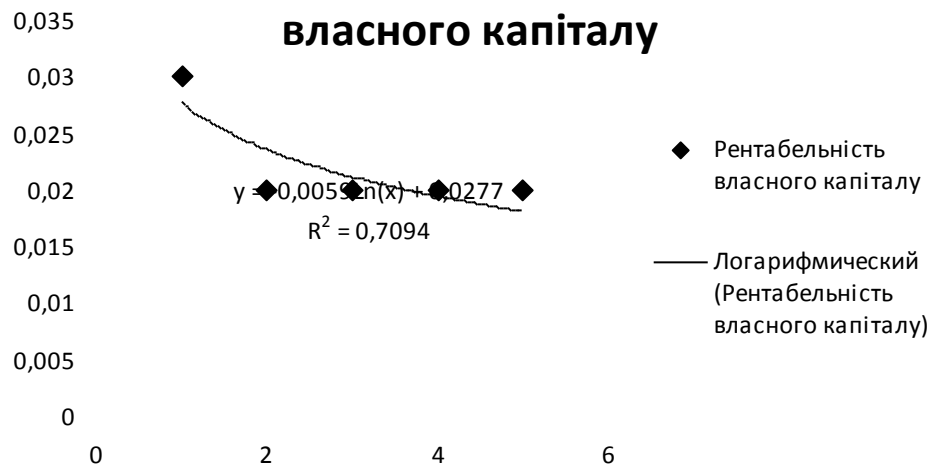
Прогнозування рентабельності інвестицій

Прогнозування рентабельності капіталу за чистим прибутком

Прогнозування рентабельності власного капіталу

Державне агентство лісових ресурсів України
Тернопільське обласне управління лісового та мисливського господарства
Державне підприємство «Чортківське лісове господарство»

48500 Тернопільська обл., м.Чортків, вул.Шевченка,42 тел. (03552) 2-34-72, 2-26-97 тел/факс 2-25-46

№ 720 від 28.09.2012 року

До спеціалізованої
вченої ради Д 58.082.03
Тернопільського національного
економічного університету

ДОВІДКА
про впровадження результатів наукових досліджень
Яковець Тетяни Аркадіївни
на тему:
„Облік і аналіз капіталу підприємств лісового господарства”

Довідка видана Яковець Тетяні Аркадіївній, аспірантці кафедри обліку у виробничій сфері Тернопільського національного економічного університету, про те, що її пропозиції з удосконалення класифікації капіталу підприємства та побудови системи обліку із урахуванням чинників впливу, котрі ґрунтуються на специфіці лісової галузі і позитивно вплинуть на підвищення ефективності управлінських рішень, будуть впроваджені у практичну діяльність нашого підприємства лісового

Директор
Чортківське лісове господарство”

М.П. Кільчицький

У К Р А І Н А
ДЕРЖАВНЕ АГЕНСТВО ЛІСОВИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКЕ ОБЛАСНЕ УПРАВЛІННЯ ЛІСОВОГО ТА
МИСЛИВСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА
ДЕРЖАВНЕ ПІДПРИЄМСТВО „КРЕМЕНЕЦЬКЕ
ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО”

вул.Акімова, 26 м.Кременець Тернопільської обл. 47002 УКРАЇНА
тел/факс: (03546) 2-48-27, тел: директор 2-48-27, бухгалтерія 2-24-23
Р/р 26004706004219 АТ „Райффайзенбанк Аваль”, МФО 380805
код 00993047, інд. под. № 009930419094, свідоцтво № 26522625

№ 810 від 29.12.2012р.

До спеціалізованої
вченої Ради Д 58.082.03
Тернопільського національного
економічного університету

ДОВІДКА
про впровадження результатів наукових досліджень
на тему:
«Облік і аналіз капіталу підприємств лісового господарства»

Довідка видана Яковець Тетяні Аркадіївні, аспірантці кафедри обліку у виробничій сфері Тернопільського національного економічного університету про те, що її пропозиції щодо підвищення ефективності проведення аналізу оптимальності структури капіталу підприємства із застосуванням прогнозних показників, таких як ефект фінансового левериджу, дають змогу обрати таку структуру капіталу, яка забезпечить високу рентабельність власного капіталу та призведе до збільшення прибутку, будуть впроваджені у практичну діяльність нашого підприємства.

Директор

Криса І. Т.

УКРАЇНА
ТЕРНОПІЛЬСЬКЕ ОБЛАСНЕ УПРАВЛІННЯ
ЛІСОВОГО ТА МИСЛИВСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА
ДЕРЖАВНЕ ПІДПРИЄМСТВО
„ТЕРНОПІЛЬСЬКЕ ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО”

46000, м. Тернопіль, вул. Багата, 5-а, тел. (0352) 52-35-62, e-mail:lisgosptr@inbox.ru
код. 00993024

від 26.02.2013 № 210
на № _____ від _____

До спеціалізованої вченої
ради Д 58.082.03
Тернопільського національного
економічного університету

ДОВІДКА

про впровадження результатів наукових досліджень

Яковець Тетяни Аркадіївни на тему:

„Облік і аналіз капіталу підприємств лісового господарства”

Довідка видана Яковець Тетяні Аркадіївній, аспірантці кафедри обліку у виробничій сфері Тернопільського національного економічного університету, про те, що її пропозиції з удосконалення технології ведення обліку із застосуванням журналу-ордеру для відображення фактів господарського життя з капіталом, що забезпечить відстеження усього масиву інформації про капітал та отримання оперативної управлінської інформації, найближчим часом будуть впроваджені у практичну діяльність Тернопільського підприємства лісового господарства.

Директор
ДП „Тернопільський лісгосп”

О.В. Данилевич

ДЕРЖАВНЕ АГЕНТСТВО ЛІСОВИХ
РЕСУРСІВ УКРАЇНИ

ТЕРНОПІЛЬСЬКЕ ОБЛАСНЕ УПРАВЛІННЯ
ЛІСОВОГО ТА МИСЛИВСЬКОГО
ГОСПОДАРСТВА

вул. Багата, 5А
м. Тернопіль 46008
тел. (0352) 523002

До спеціалізованої вченої
ради Д 58.082.03

Тернопільського національного
економічного університету

04.03.2013 року №02-1/171

ДОВІДКА

про впровадження результатів наукових досліджень

Яковець Тетяни Аркадіївни на тему:

„Облік і аналіз капіталу підприємств лісового господарства”

Довідка видана Яковець Тетяні Аркадіївній, аспірантці кафедри обліку у виробничій сфері Тернопільського національного економічного університету, про те, що її пропозиції щодо вибору методів грошової оцінки природного капіталу, які забезпечують визначення вартості лісу та землі, оцінку приросту природного капіталу і є основою для прогнозування прибутків та грошових потоків у майбутніх періодах, впроваджуються у практичну діяльність підприємств, що підпорядковані Тернопільському обласному управлінню лісового господарства України.

Заступник

начальника управління

І.Р. Гуменюк

Тернопільський національний економічний університет
Ternopil National Economic University
Чортківський інститут підприємництва і бізнесу
Chortkiv Institute of Business

УДК у Тернопільській обл. Р/р 35220001000155 УДК банку Тернопіль
МФО 838012 код 33680120
The TD in Ternopil region account 39214190011 the TD of bank in Ternopil city,
MFO 838012, code 33680120, account 35220001000155

48500, Україна
м. Чортків
вул. С. Бандери, 46
тел./факс +38 (03552) 2-08-49

№ 221

“ 10 ” 10 2011 р.

на № _____ від _____

Спеціалізованій вченій раді
Д 58.082.03. Тернопільського
національного
економічного університету

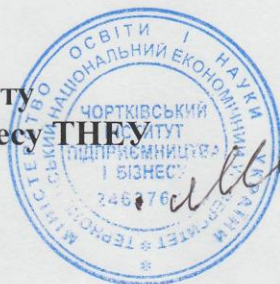
ДОВІДКА

про впровадження результатів науково-дослідницької роботи аспірантки кафедри обліку у виробничій сфері Тернопільського національного економічного університету (ТНЕУ), Яковець Тетяни Аркадіївни на тему: «Облік та аналіз капіталу підприємств лісового господарства» в навчальний процес Чортківського інституту підприємництва і бізнесу ТНЕУ

Результати науково-дослідницької роботи Яковець Тетяни Аркадіївни, що впроваджені в навчальний процес Чортківського інституту підприємництва і бізнесу ТНЕУ, полягають у наступному:

- розробці навчальних планів і програм з дисциплін «Бухгалтерський облік», «Облік інвестиційно-інноваційної діяльності», «Технології облікового процесу», «Облік промислового виробництва» та інших;
- проведенні практичних занять з дисциплін «Бухгалтерський облік», «Облік інвестиційно-інноваційної діяльності», «Технології облікового процесу», «Облік промислового виробництва» і т. д., де піднімаються питання та проблеми, що стосуються теми наукових пошуків аспірантки;
- керівництві магістерськими роботами з обліку й аналізу капіталу підприємств;
- підготовці до друку та опублікуванні 5 навчально-методичних праць з курсів «Організація обліку», «Фінансовий аналіз», «Технологія облікового процесу», «Бухгалтерський облік» для студентів зі спеціальності «Облік і аудит».

Директор
Чортківського інституту
підприємництва і бізнесу ТНЕУ
к. пед. н., доцент

 С.П. Дем'янчук

